Kraków

OCENA ZASOBÓW POMOCY SPOŁECZNEJ W KRAKOWIE ZA ROK 2018

Kraków 2019

1 WSTĘP 11

2 ANALIZA LOKALNEJ SYTUACJI SPOŁECZNO–DEMOGRAFICZNEJ GMINY MIEJSKIEJ KRAKÓW 12

2.1 Miasto Kraków – dane ogólne 12

2.2 Struktura demograficzna ludności Krakowa 12

2.3 Struktura demograficzna krakowskich rodzin i gospodarstw domowych 15

2.4 Sytuacja ekonomiczna krakowskich rodzin i gospodarstw domowych 20

2.5 Beneficjenci świadczeń rodzinnych w Krakowie 27

2.6 Osoby pobierające świadczenia z funduszu alimentacyjnego 30

2.7 Osoby pobierające świadczenia wychowawcze 31

3 ZASOBY POMOCY SPOŁECZNEJ GMINY MIEJSKIEJ KRAKÓW – PRACA SOCJALNA 33

3.1 Praca socjalna prowadzona z osobami i rodzinami oraz działania pomocowe 33

3.2 Rewitalizacja społeczna – organizowanie społeczności lokalnej 34
3.2.1 Programy aktywności lokalnej (PAL) 35
3.2.1.1 Programy aktywności lokalnej terytorialne 35
3.2.1.2 Program aktywności lokalnej kategorialne 37

3.3 Praca socjalna prowadzona w ramach projektów socjalnych 39

4 ZASOBY POMOCY SPOŁECZNEJ – PORADNICTWO SPECJALISTYCZNE, TERAPIA RODZIN ORAZ INTERWENCJA KRYZYSOWA 40

4.1 Poradnictwo specjalistyczne 40
4.1.1 Infrastruktura 40
4.1.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie 40
4.1.3 Kadra 40
4.1.4 Osoby i rodziny korzystające ze świadczeń w formie poradnictwa specjalistycznego 41
4.1.5 Nakłady finansowe na realizację zadania 42
4.1.6 Wnioski 42

4.2 Interwencja kryzysowa 42
4.2.1 Infrastruktura 43
4.2.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie 43
4.2.3 Kadra 43
4.2.4 Osoby i rodziny objęte pomocą w ramach interwencji kryzysowej 43
4.2.5 Nakłady finansowe na realizację zadania 44
4.2.6 Wnioski 44

5 ZASOBY POMOCY SPOŁECZNEJ GMINY MIEJSKIEJ KRAKÓW W ZAKRESIE POMOCY OSOBOM STARSZYM 45

5.1 Procesy demograficzne zachodzące w społeczności lokalnej Gminy Miejskiej Kraków 45

5.2 Świadczenia na rzecz osób starszych 52

5.2.1 Praca socjalna z osobami starszymi ... 52
5.2.2 Usługi opiekuńcze ... 53
5.2.2.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie ... 54
5.2.2.2 Kadra ... 54
5.2.2.3 Osoby korzystające ze świadczeń w formie usług opiekuńczych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy ... 54
5.2.2.4 Nakłady finansowe na realizację zadania ... 56
5.2.2.5 Wnioski ... 56
5.2.3 Ośrodki Wsparcia dla Osób Starszych ... 57
5.2.3.1 Infrastruktura ... 58
5.2.3.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie ... 59
5.2.3.3 Kadra ... 59
5.2.3.4 Osoby korzystające ze świadczeń w formie uczestnictwa w ośrodku wsparcia dla osób starszych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy ... 59
5.2.3.5 Nakłady finansowe na realizację zadania ... 61
5.2.3.6 Wnioski ... 62
5.2.4 Domy Pomocy Społecznej dla osób w podeszłym wieku i osób przewlekle somatycznie chorych ... 62
5.2.4.1 Infrastruktura ... 63
5.2.4.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie ... 66
5.2.4.3 Kadra ... 66
5.2.4.4 Osoby skierowane do domów pomocy społecznej przeznaczonych dla osób przewlekle somatycznie chorych oraz osób w podeszłym wieku, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy ... 67
5.2.4.5 Nakłady finansowe na realizację zadania ... 69
5.2.4.6 Wnioski ... 69
5.2.5 Rodzinne Domy Pomocy ... 70
5.2.5.1 Infrastruktura ... 70
5.2.5.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie ... 70
5.2.5.3 Kadra ... 70
5.2.5.4 Osoby korzystające ze świadczeń w formie pobytu w rodzinnym domu pomocy dla osób starszych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy ... 71
5.2.5.5 Nakłady finansowe na realizację zadania ... 71
5.2.5.6 Wnioski ... 71
5.2.6 Mieszkania chronione wspierane dla osób w podeszłym wieku ... 71
5.2.6.1 Infrastruktura ... 71
5.2.6.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie ... 72
5.2.6.3 Kadra ... 72
5.2.6.4 Osoby korzystające ze świadczeń w formie pobytu w mieszkaniu chronionym dla osób starszych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy ... 72
5.2.6.5 Nakłady finansowe na realizację zadania ... 72
5.2.6.6 Wnioski ... 72
5.2.7 Dofinansowanie zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze ... 72
5.2.7.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie ... 73
5.2.7.2 Kadra ... 73
5.2.7.3 Osoby korzystające z dofinansowania zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy ... 73
5.2.7.4 Nakłady finansowe na realizację zadania ... 73
5.2.7.5 Wnioski ... 73

6 ZASOBY POMOCY SPOŁECZNEJ GMINY MIEJSKIEJ KRAKÓW W ZAKRESIE POMOCY OSOBOM Z ZABURZENIAMI PSYCHICZNYMI ... 74

6.1 Osoby cierpiące na zaburzenia psychiczne w społeczności Krakowa ... 74

6.2 Świadczenia skierowane do osób z zaburzeniami psychicznymi ... 75
6.2.1 Specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi ... 75
6.2.1.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie ... 76
6.2.1.2 Kadra ... 76

6.2.1.3 Osoby korzystające ze świadczeń w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy ... 77
6.2.1.4 Nakłady finansowe na realizację zadania ... 79
6.2.1.5 Wnioski ... 79
6.2.2 Mieszkania chronione wspierane dla osób z zaburzeniami psychicznymi ... 81
6.2.2.1 Infrastruktura ... 81
6.2.2.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie ... 81
6.2.2.3 Kadra ... 81
6.2.2.4 Osoby korzystające ze świadczeń w formie pobytu w mieszkaniu chronionym dla osób z zaburzeniami psychicznymi, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy ... 82
6.2.2.5 Nakłady finansowe na realizację zadania ... 82
6.2.2.6 Wnioski ... 82
6.2.3 Środowiskowe Domy Samopomocy ... 82
6.2.3.1 Infrastruktura ... 83
6.2.3.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie ... 85
6.2.3.3 Kadra ... 85
6.2.3.4 Osoby korzystające ze świadczeń w formie uczestnictwa w środowiskowym domu samopomocy, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy ... 85
6.2.3.5 Nakłady finansowe na realizację zadania ... 87
6.2.3.6 Wnioski ... 87
6.2.4 Domy Pomocy Społecznej dla osób z zaburzeniami psychicznymi ... 87
6.2.4.1 Infrastruktura ... 87
6.2.4.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie ... 90
6.2.4.3 Kadra ... 90
6.2.4.4 Osoby skierowane do domów pomocy społecznej dla osób przewlekle psychicznie chorych, dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie oraz dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy ... 91
6.2.4.5 Nakłady finansowe na realizację zadania ... 92
6.2.4.6 Wnioski ... 92
6.2.5 Warsztaty terapii zajęciowej ... 92
6.2.5.1 Infrastruktura ... 93
6.2.5.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie ... 94
6.2.5.3 Kadra ... 94
6.2.5.4 Osoby korzystające z uczestnictwa w warsztatach terapii zajęciowej ... 95
6.2.5.5 Nakłady finansowe na realizację zadania ... 95
6.2.5.6 Wnioski ... 96

7 ZASOBY POMOCY SPOŁECZNEJ GMINY MIEJSKIEJ KRAKÓW W ZAKRESIE POMOCY OSOBOM NIEPEŁNOSPRAWNYM ... 97

7.1 Osoby niepełnosprawne w społeczności Miasta Krakowa ... 97

7.2 Świadczenia na rzecz osób niepełnosprawnych ... 100
7.2.1 Praca socjalna z osobami niepełnosprawnymi ... 100
7.2.2 Usługa asystenta osoby niepełnosprawnej ... 100
7.2.2.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie ... 100
7.2.2.2 Kadra ... 100
7.2.2.3 Nakłady finansowe na realizację zadania ... 100
7.2.2.4 Wnioski ... 101
7.2.3 Zasiłek stały ... 101
7.2.3.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie ... 101
7.2.3.2 Kadra ... 101
7.2.3.3 Osoby i rodziny korzystające ze świadczenia w formie zasiłku stałego, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy ... 101
7.2.3.4 Nakłady finansowe na realizację zadania ... 104
7.2.3.5 Wnioski ... 104
7.2.4 Turnusy rehabilitacyjne ... 104
7.2.4.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie ... 105

7.2.4.2 Kadra 105
7.2.4.3 Osoby korzystające z dofinansowania uczestnictwa w turnusach rehabilitacyjnych 105
7.2.4.4 Nakłady finansowe na realizację zadania 105
7.2.4.5 Wnioski 106
7.2.5 Likwidacja barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych w związku z indywidualnymi potrzebami osób niepełnosprawnych 106
7.2.5.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie 107
7.2.5.2 Kadra 107
7.2.5.3 Osoby korzystające z dofinansowania likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych w związku z indywidualnymi potrzebami osób niepełnosprawnych 107
7.2.5.4 Nakłady finansowe na realizację zadania 108
7.2.5.5 Wnioski 109
7.2.6 Pozostałe formy pomocy osobom niepełnosprawnym 109
7.2.6.1 Dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny 109
7.2.6.1.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie 109
7.2.6.1.2 Kadra 109
7.2.6.1.3 Osoby korzystające z dofinansowania zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny 109
7.2.6.1.4 Nakłady finansowe na realizację zadania 110
7.2.6.1.5 Wnioski 110
7.2.6.2 Dofinansowanie usług tłumacza języka migowego – tłumacza przewodnika 110
7.2.6.2.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie 110
7.2.6.2.2 Kadra 110
7.2.6.2.3 Nakłady finansowe 111
7.2.6.2.4 Wnioski 111
7.2.6.3 Program „Aktywny Samorząd” 111
7.2.6.3.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie 112
7.2.6.3.2 Kadra 112
7.2.6.3.3 Nakłady finansowe 112
7.2.6.3.4 Wnioski 112

8 ZASOBY POMOCY SPOŁECZNEJ GMINY MIEJSKIEJ KRAKÓW W ZAKRESIE POMOCY RODZINOM Z DZIEĆMI 113

8.1 Praca socjalna z rodzinami z dziećmi 113

8.2 Rodziny wspierające 113

8.3 Usługa „pomoc w domu” 113
8.3.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie 113
8.3.2 Kadra 113
8.3.3 Nakłady finansowe na realizację zadania 114
8.3.4 Wnioski 114

8.4 Usługa asystenta rodziny 114
8.4.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie 115
8.4.2 Kadra 115
8.4.3 Nakłady finansowe na realizację zadania 115
8.4.4 Wnioski 115

8.5 Placówki wsparcia dziennego 116
8.5.1 Infrastruktura 116
8.5.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie 117
8.5.3 Kadra 117
8.5.4 Dzieci i młodzież korzystająca ze świadczeń w formie pobytu w placówkach wsparcia dziennego, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy 117
8.5.5 Nakłady finansowe na realizację zadania 117
8.5.6 Wnioski 118

8.6 Specjalistyczne usługi opiekuńcze dla rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi 118

8.6.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie ... 119
8.6.2 Kadra ... 119
8.6.3 Rodziny korzystające ze świadczeń w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy ... 120
8.6.4 Nakłady finansowe na realizację zadania ... 121
8.6.5 Wnioski ... 121

8.7 Rodzinna Piecza Zastępcza ... 122
8.7.1 Rodziny zastępcze niezawodowe i spokrewnione z dzieckiem ... 124
8.7.1.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie ... 125
8.7.1.2 Kadra ... 125
8.7.1.3 Rodziny korzystające ze świadczeń dla spokrewnionych i niezawodowych rodzin zastępczych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy ... 125
8.7.1.4 Nakłady finansowe na realizację zadania ... 127
8.7.1.5 Wnioski ... 128
8.7.2 Rodziny zastępcze zawodowe i rodzinne domy dziecka ... 128
8.7.2.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie ... 129
8.7.2.2 Kadra ... 129
8.7.2.3 Dzieci umieszczone w zawodowych rodzinach zastępczych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy ... 129
8.7.2.4 Nakłady finansowe na realizację zadania ... 130
8.7.2.5 Wnioski ... 130

8.8 Placówki opiekuńczo–wychowawcze ... 131
8.8.1 Infrastruktura ... 131
8.8.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie ... 131
8.8.3 Kadra ... 132
8.8.4 Dzieci i młodzież skierowana do całodobowych placówek opiekuńczo – wychowawczych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy ... 132
8.8.5 Nakłady finansowe na realizację zadania ... 133
8.8.6 Wnioski ... 134

8.9 Pomoc dla osób usamodzielnianych ... 134
8.9.1 Infrastruktura ... 135
8.9.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie ... 135
8.9.3 Kadra ... 135
8.9.4 Osoby objęte pomocą na usamodzielnienie, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy ... 135
8.9.5 Nakłady finansowe na realizację zadania ... 138
8.9.6 Wnioski ... 138

8.10 Pozostałe formy pomocy na rzecz rodzin z dziećmi ... 138
8.10.1 Realizacja projektu „Rodzicu nie jesteś sam!" ... 138
8.10.2 Pomoc w formie posiłków oraz zasiłków celowych na zakup żywności lub posiłku ... 138
8.10.2.1 Wnioski ... 139
8.10.3 Kluby Rodziców ... 140
8.10.4 Pomoc materialna o charakterze socjalnym dla uczniów: stypendia szkolne, zasiłki szkolne ... 140
8.10.4.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie ... 142
8.10.4.2 Kadra ... 142
8.10.4.3 Nakłady finansowe na realizację zadania ... 142
8.10.4.4 Wnioski ... 143
8.10.5 Realizacja rządowego programu pomocy uczniom w 2018 roku – „Wyprawka szkolna" ... 143
8.10.5.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie ... 144
8.10.5.2 Kadra ... 144
8.10.5.3 Nakłady finansowe na realizację zadania ... 144
8.10.5.4 Wnioski ... 144

9 ZASOBY POMOCY SPOŁECZNEJ GMINY MIEJSKIEJ KRAKÓW W ZAKRESIE PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY ... 145

9.1 Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie ... 145
9.1.1 Infrastruktura ... 146
9.1.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie ... 146
9.1.3 Kadra ... 146
9.1.4 Osoby i rodziny objęte pomocą w ramach Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie ... 146
9.1.5 Nakłady finansowe na realizację zadania ... 148
9.1.6 Wnioski ... 149

9.2 Działalność Ośrodka dla Osób Dotkniętych Przemocą ... 150
9.2.1 Infrastruktura ... 150
9.2.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie ... 151
9.2.3 Kadra ... 151
9.2.4 Osoby i rodziny korzystające ze wsparcia udzielanego przez Ośrodek dla Osób Dotkniętych Przemocą 151
9.2.5 Nakłady finansowe na realizację zadania ... 152
9.2.6 Wnioski ... 152

10 ZASOBY POMOCY SPOŁECZNEJ GMINY MIEJSKIEJ KRAKÓW W ZAKRESIE POMOCY OSOBOM BEZROBOTNYM ... 154

10.1 Bezrobocie w Krakowie ... 154

10.2 Świadczenia na rzecz osób bezrobotnych ... 157
10.2.1 Praca socjalna z osobami bezrobotnymi ... 157
10.2.2 Zatrudnienie socjalne ... 157
10.2.2.1 Kluby Integracji Społecznej ... 157
10.2.2.1.1 Infrastruktura ... 158
10.2.2.1.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie ... 158
10.2.2.1.3 Kadra ... 158
10.2.2.1.4 Osoby objęte pomocą w ramach reintegracji zawodowej, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy ... 158
10.2.2.1.5 Nakłady finansowe na realizację zadania ... 162
10.2.2.2 Zadania realizowane przez Centra Integracji Społecznej ... 163
10.2.2.2.1 Infrastruktura ... 163
10.2.2.2.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie ... 163
10.2.2.2.3 Kadra ... 163
10.2.2.2.4 Osoby objęte pomocą w ramach reintegracji zawodowej, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy ... 163
10.2.2.2.5 Nakłady finansowe na realizację zadania ... 164
10.2.2.3 Wnioski ... 165

11 ZASOBY POMOCY SPOŁECZNEJ GMINY MIEJSKIEJ KRAKÓW W ZAKRESIE POMOCY OSOBOM I RODZINOM O NISKICH DOCHODACH ... 166

11.1 Ubóstwo ... 166

11.2 Świadczenia dla osób i rodzin o niskich dochodach ... 167
11.2.1 Zasiłek okresowy ... 167
11.2.1.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie ... 167
11.2.1.2 Kadra ... 167
11.2.1.3 Osoby i rodziny korzystające ze świadczenia w formie zasiłku okresowego, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy ... 167
11.2.1.4 Nakłady finansowe na realizację zadania ... 170
11.2.1.5 Wnioski ... 171
11.2.2 Zasiłek celowy i specjalny zasiłek celowy ... 172
11.2.2.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie ... 172
11.2.2.2 Kadra ... 172

11.2.2.3 Osoby i rodziny korzystające ze świadczenia w formie zasiłku celowego oraz specjalnego zasiłku celowego, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy 173
11.2.2.4 Nakłady finansowe na realizację zadania 176
11.2.2.5 Wnioski 176
11.2.3 Pomoc w formie posiłków oraz zasiłków celowych na zakup żywności lub posiłku 177
11.2.3.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie 178
11.2.3.2 Kadra 178
11.2.3.3 Osoby i rodziny korzystające z posiłków oraz zasiłków celowych na zakup żywności lub posiłku, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy 178
11.2.3.4 Nakłady finansowe na realizację zadania 181
11.2.3.5 Wnioski 182
11.2.4 Współpraca z organizacjami dystrybuującymi żywność w ramach Programu Żywnościowego dla osób najbardziej potrzebujących w Unii Europejskiej 182
11.2.4.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie 182
11.2.4.2 Kadra 182
11.2.4.3 Nakłady finansowe na realizacje zadnia 183
11.2.5 Lokalny Program Osłonowy dla osób, które poniosły zwiększone koszty grzewcze lokalu związane z trwałą zmianą systemu ogrzewania opartego na paliwie stałym na jeden z systemów proekologicznych . 183
11.2.5.1 Organizacje pozarządowe realizujące projekt 184
11.2.5.2 Kadra 184
11.2.5.3 Osoby i rodziny korzystające z lokalnego programu osłonowego rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy 184
11.2.5.4 Nakłady finansowe na realizację zadania 187
11.2.5.5 Wnioski 187
11.2.6 Pomoc w formie zasiłku celowego dla osób, które przeprowadzają trwałą zmianę systemu ogrzewania opartego na paliwie stałym na system proekologiczny 187
11.2.6.1 Organizacje pozarządowe realizujące projekt 188
11.2.6.2 Kadra 188
11.2.6.3 Osoby i rodziny korzystające z lokalnego programu osłonowego rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy 188
11.2.6.4 Nakłady finansowe na realizację zadania 188
11.2.6.5 Wnioski 188

12 ZASOBY POMOCY SPOŁECZNEJ GMINY MIEJSKIEJ KRAKÓW W ZAKRESIE POMOCY OSOBOM BEZDOMNYM 189

12.1 Osoby bezdomne w społeczności Miasta Krakowa 189

12.2 Świadczenia na rzecz osób bezdomnych 196
12.2.1 Schronienie 196
12.2.1.1 Infrastruktura 196
12.2.1.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie 199
12.2.1.3 Kadra 199
12.2.1.4 Osoby objęte pomocą w formie schronienia, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy 200
12.2.1.5 Nakłady finansowe na realizację zadania 203
12.2.1.6 Wnioski 203
12.2.2 Mieszkania chronione dla osób bezdomnych 204
12.2.2.1 Infrastruktura 204
12.2.2.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie 205
12.2.2.3 Kadra 205
12.2.2.4 Osoby korzystające ze świadczeń w formie pobytu w mieszkaniu chronionym dla bezdomnych mężczyzn, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy 205
12.2.2.5 Nakłady finansowe na realizację zadania 205
12.2.2.6 Wnioski 206
12.2.3 Praca socjalna z osobami bezdomnymi metodą streetworkingu 206
12.2.3.1 Organizacje pozarządowe 206
12.2.3.2 Kadra 207

12.2.3.3 Wnioski 207
12.2.4 Usługa Asystenta Osoby Bezdomnej 207
12.2.4.1 Infrastruktura 207
12.2.4.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie 207
12.2.4.3 Kadra 207
12.2.4.4 Nakłady finansowe na realizację zadania 207
12.2.4.5 Wnioski 207
12.2.5 Pomoc w formie gorącego posiłku 208
12.2.5.1 Infrastruktura 208
12.2.5.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie 208
12.2.5.3 Kadra 209
12.2.5.4 Nakłady finansowe na realizację zadania 209
12.2.5.5 Wnioski 209
12.2.6 Łaźnia dla osób bezdomnych 209
12.2.6.1 Infrastruktura 210
12.2.6.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie 210
12.2.6.3 Kadra 210
12.2.6.4 Nakłady finansowe na realizację zadania 210
12.2.6.5 Wnioski 210
12.2.7 Zapewnienie pomocy medycznej i zaopatrzenia w leki dla osób bezdomnych 210
12.2.7.1 Infrastruktura 211
12.2.7.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie 211
12.2.7.3 Kadra 211
12.2.7.4 Nakłady finansowe na realizację zadania 211
12.2.7.5 Wnioski 211
12.2.8 Wigilia dla bezdomnych i samotnych 212
12.2.8.1 Infrastruktura i organizacje pozarządowe realizujące zadanie 212
12.2.8.2 Kadra 212
12.2.8.3 Nakłady finansowe na realizację zadania 212
12.2.8.4 Wnioski 213

13 DZIAŁANIA W RAMACH PROJEKTU „BARIERY ZAMIENIAMY NA SZANSE” ..214

13.1 Organizacje partnerskie wspólnie realizujące projekt 215

13.2 Kadra 215

13.3 Beneficjenci projektu 215

13.4 Nakłady finansowe w ramach projektu „Bariery zamieniamy na szanse” 216

13.5 Wnioski 216

14 DZIAŁANIA W RAMACH PROJEKTU „RODZICU, NIE JESTEŚ SAM!”.....217

14.1 Organizacje współrealizujące projekt 218

14.2 Kadra 218

14.3 Beneficjenci projektu 219

14.4 Nakłady finansowe w ramach projektu „Rodzicu, nie jesteś sam!” 219

14.5 Wnioski 219

15 DZIAŁANIA W RAMACH PROJEKTU „W SILE WIEKU” 220

15.1 Infrastruktura 220

15.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie 221
15.3 Kadra 221
15.4 Beneficjenci projektu 221
15.5 Nakłady finansowe w ramach projektu „W sile wieku” 221
15.6 Wnioski 221
16 MIEJSKI OŚRODEK POMOCY SPOŁECZNEJ W KRAKOWIE 223
16.1 Kadra Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie 224
16.2 Plan wydatków Sytemu Pomocy Społecznej w latach 2017 – 2018 225
16.3 Infrastruktura lokalowa w zarządzie MOPS oraz zadania inwestycyjne 229

1 Wstęp

Art. 16a ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej nakłada na gminy, powiaty i województwa obowiązek przygotowywania corocznie oceny zasobów pomocy społecznej i przedstawienia jej odpowiednio: radzie gminy, radzie powiatu oraz sejmikowi województwa. Ocena zasobów wraz z rekomendacjami stanowi podstawę do planowania budżetu na rok następny.

Ocena zasobów pomocy społecznej w Gminie Miejskiej Kraków za rok 2018 powstała w oparciu o dane i materiały, które były dostępne w momencie przygotowania niniejszego dokumentu. Dla zobrazowania stanu i trendów zmian w strukturze społeczności lokalnej Krakowa przywołano dane liczbowe uzyskane z banku danych lokalnych GUS, w wyniku Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań w 2011 roku przeprowadzonego przez Główny Urząd Statystyczny, dane sprawozdawcze Grodzkiego Urzędu Pracy, jak również dane wydziałów Urzędu Miasta Krakowa, miejskich jednostek organizacyjnych oraz instytucji i firm działających na terenie Krakowa, zawarte w Raportach o Stanie Miasta Krakowa.

Zgodnie z intencją ustawodawcy, dokonując oceny uwzględniono infrastrukturę, kadrę, organizacje pozarządowe i nakłady finansowe na zadania pomocy społecznej. Sporządzona ocena obejmuje ponadto osoby i rodziny korzystające w 2018 roku z pomocy społecznej, rodzaje występujących problemów oraz ich rozkład ilościowy.

W rozdziale 2 dokonano analizy sytuacji społeczno–demograficznej Gminy Miejskiej Kraków, z perspektywy potrzeb pomocy społecznej. Przedstawiono podstawowe cechy demograficzne społeczności Krakowa, strukturę rodzin krakowskich i ich zasobność oraz dostępne prognozy w tym zakresie.

Rozdziały 3 i 4 charakteryzują świadczenia pomocy społecznej wspólne dla wszystkich grup osób i rodzin, korzystających z pomocy. Tematem rozdziału 3 jest praca socjalna jako istotne świadczenie pomocy społecznej, w rozdziale 4 skupiono się na poradnictwie specjalistycznym, w tym terapii rodzin i interwencji kryzysowej.

W rozdziałach 5–12 dokonano oceny zasobów pomocy społecznej wg świadczeń charakterystycznych dla poszczególnych kategorii klientów: osób starszych, osób z zaburzeniami psychicznymi, osób niepełnosprawnych, rodzin z dziećmi, osób dotkniętych przemocą w rodzinie, osób bezrobotnych, osób i rodzin o niskich dochodach oraz osób bezdomnych.

W rozdziale 13 opisano działania w ramach projektu pn. „Bariery zamieniamy na szanse”, w rozdziale 14 działania w ramach projektu pn. „Rodzicu, nie jesteś sam!”, a w rozdziale 15 działania w ramach projektu pn. „W sile wieku”.

W ostatnim rozdziale przedstawiono najważniejsze informacje dotyczące kadry, infrastruktury oraz planów wydatków Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie.

2 Analiza lokalnej sytuacji społeczno–demograficznej Gminy Miejskiej Kraków

2.1 Miasto Kraków – dane ogólne

Kraków jest drugim co do wielkości miastem w Polsce, zarówno pod względem ludności jak i powierzchni. Zajmuje obszar 326,91 km^2 i jest podzielony na 18 pomocniczych dzielnic (I–XVIII). Jest stolicą województwa małopolskiego z siedzibą Wojewody Małopolskiego oraz Marszałka Województwa Małopolskiego, Starosty Krakowskiego.

Miasto Kraków jest jednym z najważniejszych ośrodków miejskich w kraju. Pełni rolę regionalnego i międzynarodowego centrum życia społecznego, kulturalnego i gospodarczego.

Mieszkańcy Miasta Krakowa tworzą wspólnotę samorządową – gminę miejską. Kraków jest miastem na prawach powiatu. Gmina wykonuje zadania publiczne własne gminy i powiatu oraz zadania zlecone gminie i powiatowi z zakresu administracji rządowej. Organami Gminy Miejskiej Kraków są: Rada Miasta, która sprawuje władzę uchwałodawczą i kontrolną oraz Prezydent Miasta sprawujący władzę wykonawczą. O ustroju gminy stanowi jej Statut. Prezydent wykonuje swoje zadania przy pomocy Urzędu Miasta Krakowa oraz miejskich jednostek organizacyjnych i powiatowych służb, inspekcji i straży.

2.2 Struktura demograficzna ludności Krakowa

Podstawowe cechy demograficzne społeczności lokalnej Krakowa takie jak: wykształcenie, struktura rodzin i gospodarstw domowych, sytuacja ekonomiczna zostały określone na podstawie danych spisowych z 2011 r., interpolacji tychże danych oraz w sytuacji dostępności, danych z lat 2012 – 2018.

Według stanu na koniec roku 2017 Kraków liczył 767 348 mieszkańców[1] tzw. ludności faktycznej, tj.:
– zamieszkałej w Krakowie na stałe,
– przebywającej w Krakowie czasowo przez okres powyżej 3 miesięcy.

W porównaniu do roku 2016 zwiększyła się liczba ludności Krakowa o 2 028 osób. Najwięcej (69 867) mieszkańców zameldowanych na pobyt stały było w Dzielnicy IV – Prądnik Biały, najmniej (15 245) mieszkańców zameldowanych było w Dzielnicy IX – Łagiewniki – Borek Fałęcki. W 2017 roku mieszkańcy Krakowa stanowili 2% ludności Polski i 22,6% mieszkańców województwa małopolskiego. Średnia gęstość zaludnienia w roku 2017 wynosiła 2 348 mieszkańców na 1 km^2. Dla porównania średnia gęstość zaludnienia dla województwa w tym samym okresie wyniosła 223. Kobiety stanowiły 53,3% populacji Krakowa. Na 100 mężczyzn przypadało 114 kobiet. W województwie małopolskim ten wskaźnik wyniósł 106 kobiet na 100 mężczyzn.

Wykres: Rozkład populacji społeczności Miasta Krakowa ze względu na płeć

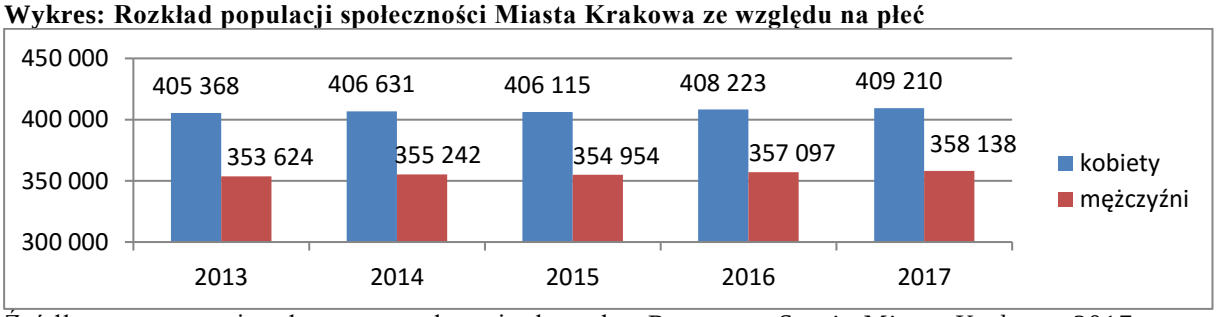

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Raportu o Stanie Miasta Krakowa 2017 r.

[1] *Raport o Stanie Miasta Krakowa 2017 r.*

Wyniki Narodowego Spisu Powszechnego przeprowadzonego w roku 2011 wskazują na wzrost poziomu wykształcenia ludności w skali całego kraju.

W okresie międzyspisowym odsetek osób o wykształceniu co najmniej średnim wzrósł z 41,4% w 2002 roku do 48,6% w 2011 roku tj. o 7,2%. Największą dynamikę odnotowano w odniesieniu do osób o wykształceniu wyższym, których udział zwiększył się z 9,9% w 2002 roku do 17% w 2011 roku (tj. 7,1 %).

Porównanie aktualnych wyników NSP 2011 z danymi pochodzącymi z NSP 2002 wykazało iż, podobnie jak to miało miejsce w województwie małopolskim i Polsce, także w Krakowie nastąpił istotny wzrost odsetka osób z wykształceniem wyższym – o ponad 11%, co wskazuje poniższy wykres. Z badań wynika, że ponad 67% mieszkańców Krakowa posiada co najmniej średnie wykształcenie. W 2002 r. liczba ta wynosiła 60,4 %.

Wykres: Poziom wykształcenia mieszkańców Krakowa i Polski w latach 2002 i 2011 (w %)

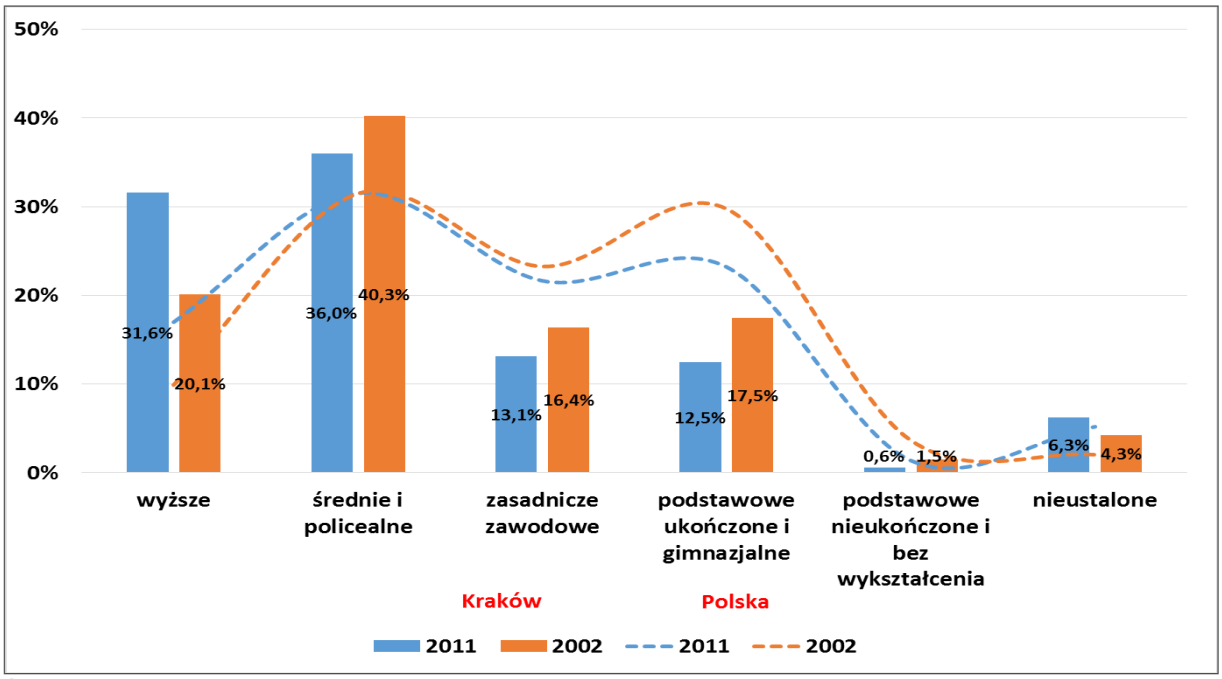

Źródło: opracowania własne na podstawie GUS (w 2002 bez wykształcenia gimnazjalnego)

Poziom wykształcenia mieszkańców Małopolski niewiele różni się od średniej krajowej.

Wykres: Poziom wykształcenia mieszkańców województwa małopolskiego w roku 2011 r.

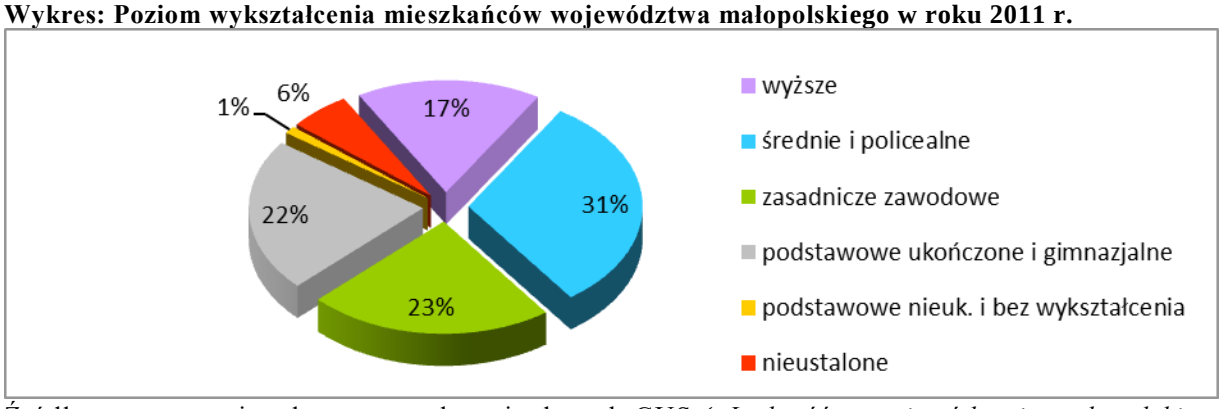

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS („*Ludność w województwie małopolskim. Stan i struktura demograficzno–społeczna". Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011*, Kraków 2013)

Struktura ludności według poziomu wykształcenia różni się w zależności od płci. Nadal lepiej wykształcone są kobiety. W 2011 roku wśród ogółu mężczyzn 14,8% ukończyło szkoły

wyższe, i w porównaniu do 2002 roku odnotowano wzrost o 5,5 %. Natomiast znacznie lepiej przedstawia się sytuacja kobiet w tym zakresie. W 2002 roku co 10 kobieta posiadała dyplom ukończenia szkoły wyższej, natomiast 9 lat później już niemal co 5 kobieta (19%) była absolwentką szkoły wyższej.

W Krakowie pod względem płci nie zaobserwowano znaczących różnic wśród osób z średnim i policealnym oraz wyższym wykształceniem. Jedynie wśród osób z zawodowym wykształceniem, można zaobserwować większy odsetek mężczyzn – 17% w stosunku do kobiet – 10%.

Wykres: Poziom wykształcenia mieszkańców Krakowa w 2011 roku wg płci

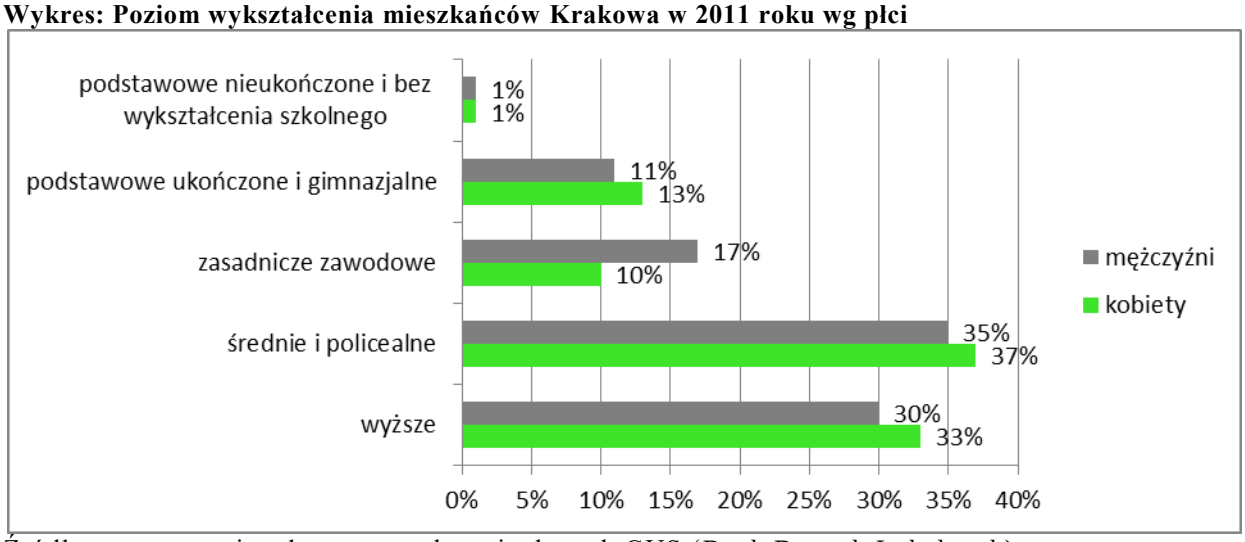

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (Bank Danych Lokalnych)

Poniższy wykres wskazuje różnice w poziomie wykształcenia pomiędzy Krakowem, a wybranymi miastami wojewódzkimi i Trójmiastem.

Wykres: Poziom wykształcenia mieszkańców Krakowa, Łodzi, Poznania, Wrocławia i Trójmiasta w 2011 r. (w %)

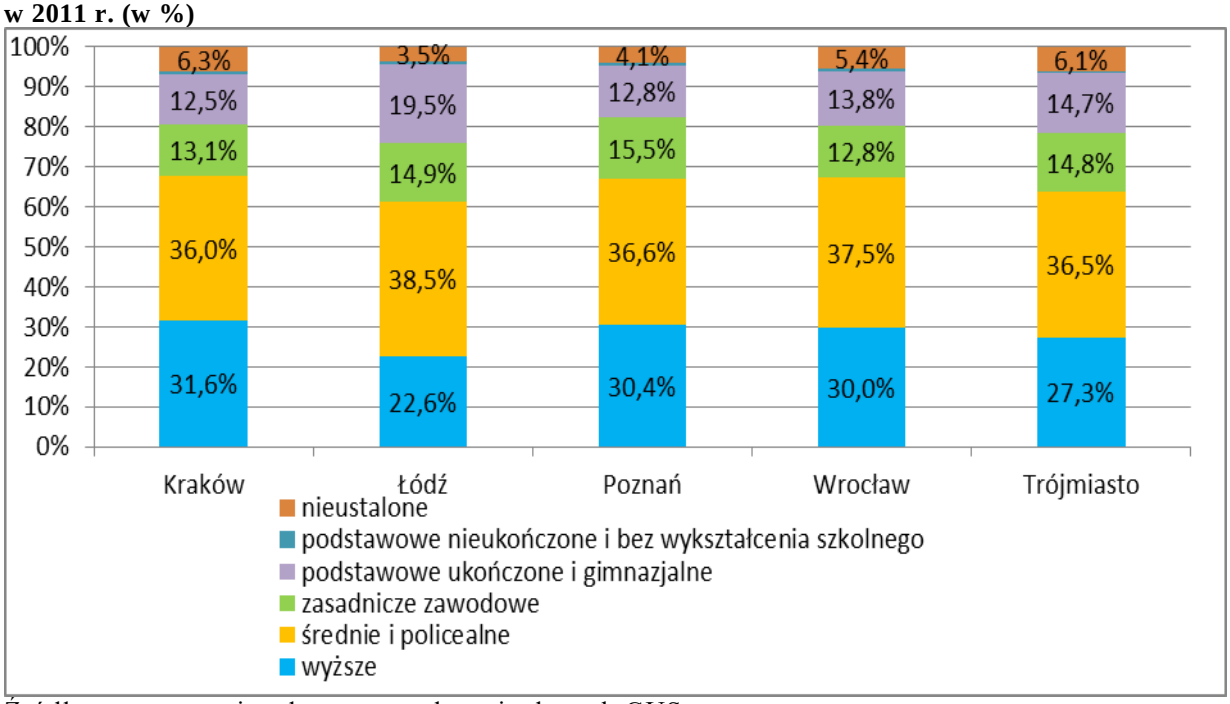

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

W porównaniu z wybranymi miastami wojewódzkimi i Trójmiastem, Kraków charakteryzuje się najwyższym odsetkiem osób z wykształceniem wyższym, którzy stanowią

31,6% populacji osób wykształconych[2]. Najbardziej zbliżona do krakowskiej struktura wykształcenia występuje w Poznaniu i Wrocławiu. Biorąc pod uwagę stopień wykształcenia mieszkańców Krakowa należy stwierdzić, iż Kraków jest jedną z najlepiej wykształconych społeczności miejskich w Polsce.

2.3 Struktura demograficzna krakowskich rodzin i gospodarstw domowych

Poniższe informacje opisują strukturę demograficzną krakowskich rodzin i gospodarstw domowych na podstawie dostępnych w tym zakresie danych.

Według Narodowego Spisu Ludności i Mieszkań 2011 w końcu marca 2011 r. w Polsce funkcjonowało 13 568 tys. gospodarstw domowych[3]. W porównaniu do roku 2002 było ich o 231 tys. więcej tj. blisko 2% więcej. Z kolei nieznacznemu zmniejszeniu uległa średnia liczba osób w gospodarstwach domowych z 2,84 w roku 2002 do 2,82 w roku 2011.

Dostępne informacje wskazują, że w Krakowie liczba gospodarstw domowych, definiowanych jako zespół osób mieszkających razem i wspólnie utrzymujących się bez względu na stopień pokrewieństwa, wynosiła w roku 2011 ponad 320 tysięcy. W skład gospodarstw domowych wchodzi około 98% mieszkańców Krakowa[4].

Przeciętna liczba osób w gospodarstwie domowym wynosiła 2,32, przy średniej dla województwa małopolskiego wynoszącej 3,07 (dla kraju, jak wyżej wskazano, 2,82). Dominującą grupę stanowią gospodarstwa jednorodzinne, stanowiące 57,2% ogółu gospodarstw.

Wykres: Struktura gospodarstw domowych wg liczby osób dla Krakowa i Polski w 2002 r. i 2011 r.

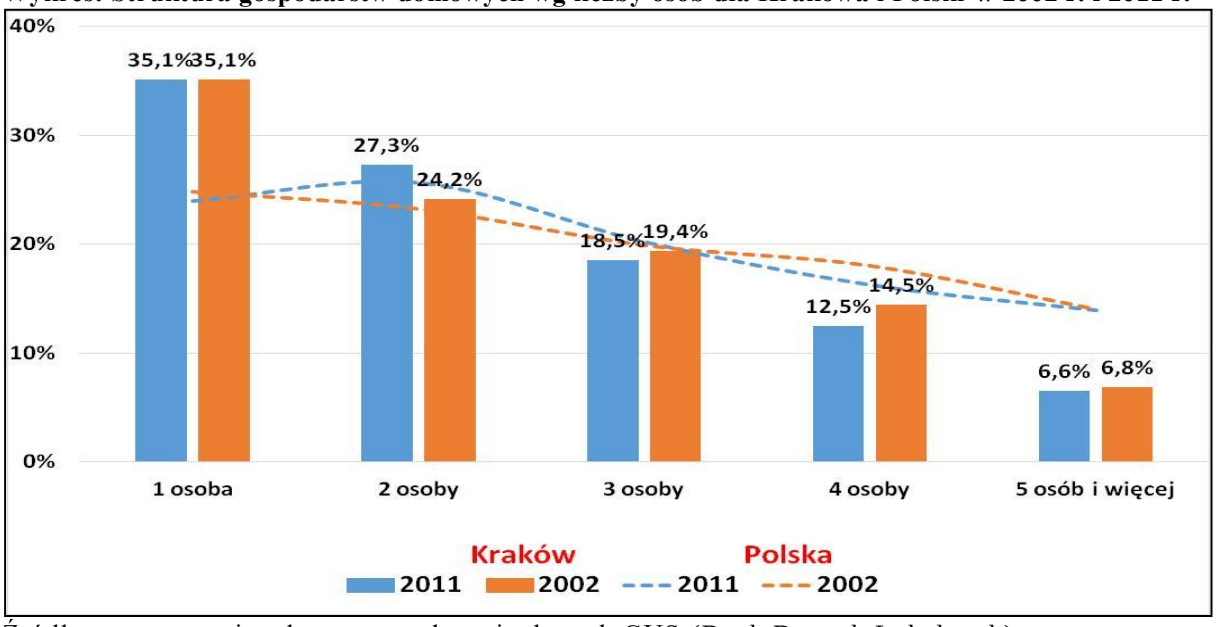

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (Bank Danych Lokalnych)

Jak wskazuje powyższy wykres, w Krakowie dominują jednoosobowe gospodarstwa, które stanowią ponad 35% ogółu oraz gospodarstwa tworzone przez dwie osoby, których jest ponad 27%. W okresie międzyspisowym odnotowano dość wyraźny wzrost liczby gospodarstw dwuosobowych – w roku 2011 było ich o 13,5 tys. więcej niż w roku 2002 oraz jednoosobowych – było ich o ponad 5 tys. więcej. Zwraca również uwagę dużo niższa niż średnia krajowa liczba gospodarstw 4 i więcej osobowych – 19,1% w Krakowie (30,1% dla

[2] Poziom wykształcenia został określony dla osób w wieku 13 lat i więcej.

[3] Główny Urząd Statystyczny, *Gospodarstwa domowe i rodziny. Charakterystyka demograficzna. NSP Ludności i Mieszkań 2011*, Warszawa 2014 r.

[4] Pozostali mieszkańcy Krakowa wchodzą w skład gospodarstw zbiorowych w obiektach zbiorowego zakwaterowania.

Polski). Wynika to między innymi z faktu, iż w Krakowie występuje duża liczba osób owdowiałych, w podeszłym wieku, mieszkających samotnie. Natomiast powstawaniu gospodarstw dwuosobowych sprzyja przede wszystkim odkładanie przez młodych ludzi decyzji o posiadaniu potomstwa.

Poniższy wykres obrazuje strukturę gospodarstw domowych wg liczby osób dla Krakowa, Łodzi, Poznania, Wrocławia i Trójmiasta.

Wykres: Struktura gospodarstw domowych wg liczby osób w Krakowie, Łodzi, Poznaniu, Wrocławiu i Trójmieście w 2011 r. (w %)

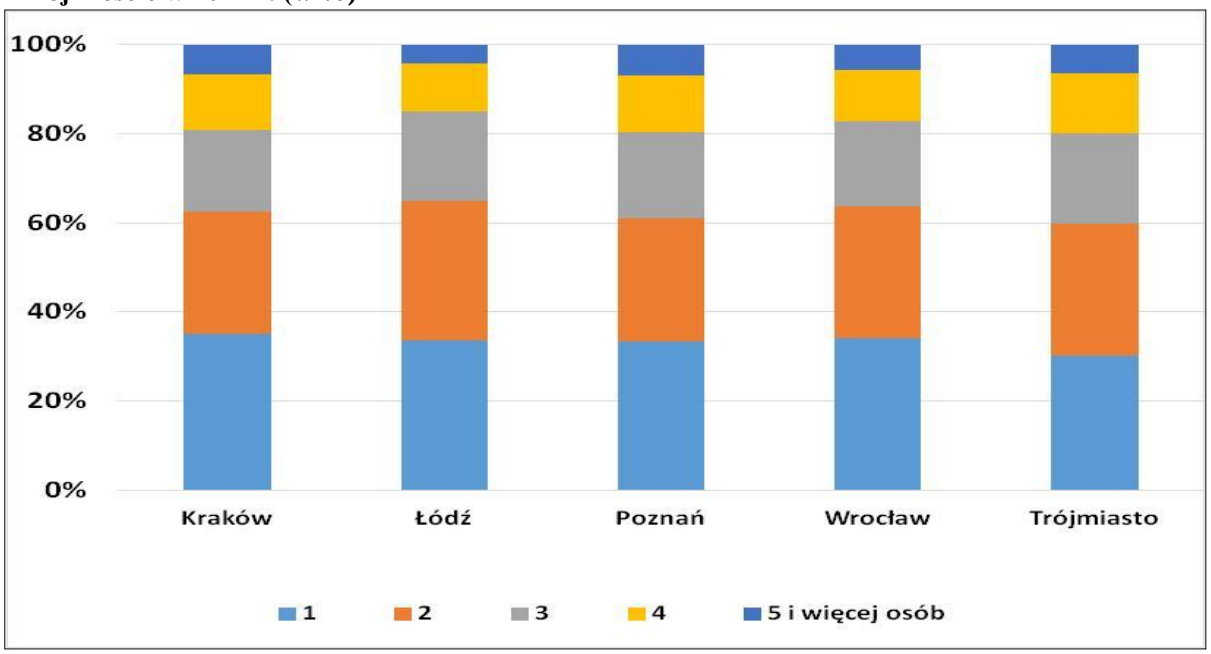

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wynika z niego, iż struktura gospodarstw domowych Krakowa nie odbiega znacząco od tej występującej w pozostałych poddanych analizie miastach. Trzeba jednak podkreślić, że to właśnie w Krakowie występuje najwięcej 1– osobowych gospodarstw domowych – 35,1%, najmniej jest ich natomiast w Trójmieście – 30,2%. Pod względem liczby gospodarstw 3 i więcej osobowych przoduje Trójmiasto, gdzie łącznie stanowią one 40,1% wszystkich gospodarstw domowych.

Wśród ponad 320 tysięcy krakowskich gospodarstw domowych 60,9% stanowią gospodarstwa tworzone przez co najmniej 1 rodzinę (dla Polski wskaźnik ten wynosi 72,9%). Liczba rodzin w Krakowie w roku 2011 r. wyniosła 208 tys. (nastąpił wzrost w porównaniu z rokiem 2002 o około 7 tys.). Za rodzinę uznaje się parę (małżeństwo lub partnerów) bez dzieci lub parę z jednym bądź większą liczbą dzieci, albo też samotnego rodzica z jednym bądź większą liczbą dzieci. Pod względem struktury dominują rodziny pełne, czyli mające obydwoje współmałżonków, jednak ponad 26% rodzin stanowią rodziny niepełne, przy czym na jednego samotnego ojca przypada 5 samotnych matek. W okresie międzyspisowym nastąpił wzrost rodzin niepełnych o 2,1%.

W opisywanej grupie odnotowano, obejmującą ponad 8 tysięcy rodzin, grupę rodzin opartych na związkach partnerskich (wśród których blisko 40% posiada na utrzymaniu co najmniej jedno dziecko). Należy zaznaczyć, iż w okresie międzyspisowym nastąpił dwukrotny wzrost liczby rodzin opartych na związkach partnerskich.

Wykres: Struktura rodzin w Krakowie w 2011 r. (w %)

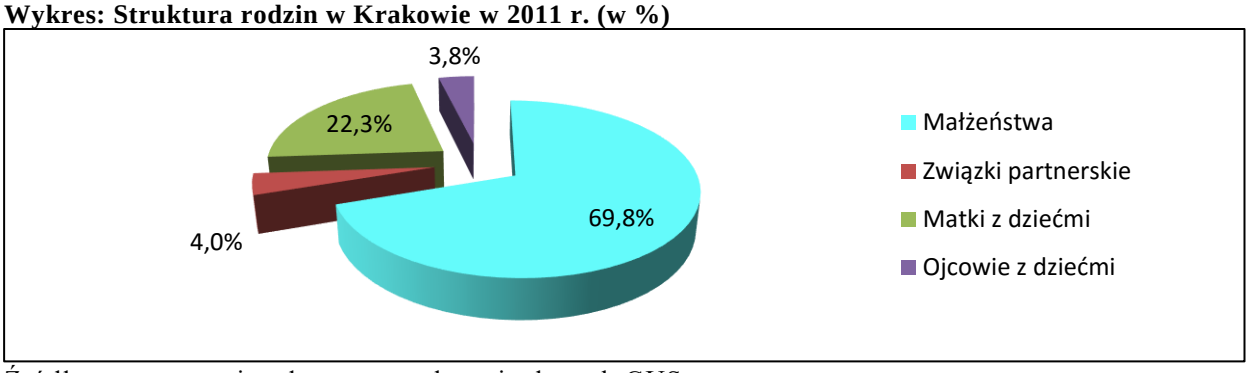

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Informacje demograficzne wskazują[5], że około 148 tysięcy rodzin w Krakowie (prawie 71% ogółu rodzin) to rodziny z dziećmi[6], a około 94 tys. (45% ogółu rodzin) to rodziny z dziećmi do lat 24[7] pozostającymi na utrzymaniu rodziny[8].

Wykres: Struktura rodzin z dziećmi wg liczby dzieci do 24 lat pozostających na utrzymaniu w Krakowie w 2011 r. (w %)

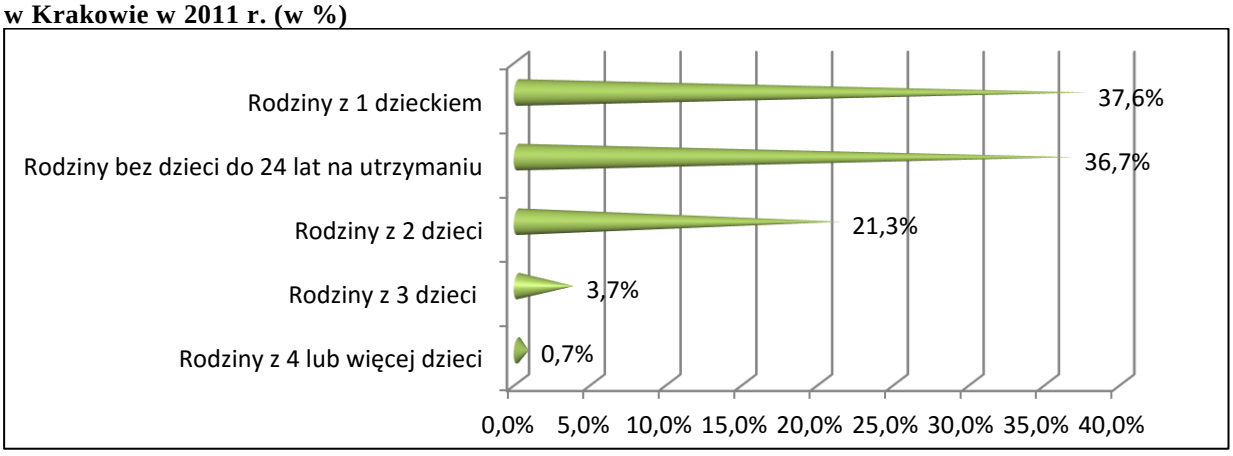

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

W Krakowie wśród grupy rodzin z dziećmi do lat 24 pozostającymi na utrzymaniu dominują rodziny z jednym dzieckiem, które stanowią 37,6%. Rodziny wielodzietne (3 i więcej dzieci) stanowią zaledwie 4,4% ogółu rodzin z dziećmi do 24 lat pozostającymi na utrzymaniu.

Łączna liczba dzieci w rodzinach to prawie 220 tys. Dzieci do lat 24 pozostających na utrzymaniu jest blisko 140 tys. Przeciętna liczba dzieci do lat 24 pozostających na utrzymaniu w rodzinach to 1,49 osoby (w woj. małopolskim 1,72 osoby, w Polsce 1,62 osoby).

Dane statystyczne udostępniane przez GUS wskazują, że w Krakowie populacja dzieci w przedziale wiekowym 0–17 lat systematycznie malała w okresie 2000–2011 (ubytek o około 27 tys. osób), począwszy jednak od 2012 roku nastąpiła zmiana trendu i lekki wzrost liczby dzieci. Związane jest to zapewne z częstszym podejmowaniem decyzji o posiadaniu potomstwa przez osoby z wyżu demograficznego z początku lat osiemdziesiątych.

[5] Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych.

[6] Jako dziecko określa się osobę w każdym wieku, która pozostaje w gospodarstwie domowym (lub przebywa w gospodarstwie zbiorowym) wraz z obojgiem lub jednym z rodziców. Do dzieci zalicza się również pasierbów oraz dzieci przysposobione.

[7] Dziecko do lat 24 pozostające na utrzymaniu to osoba w wieku 0–24 lat, która nie posiada własnego źródła utrzymania i pozostaje na utrzymaniu innej osoby wchodzącej w skład gospodarstwa domowego.

[8] Około 54 tys. rodzin to rodziny, w których albo nie ma dzieci w wieku 0–24 lat, albo dzieci w wieku poniżej 25 lat mają własne źródło utrzymania i nie pozostają na utrzymaniu rodzica.

Wykres: Populacja dzieci w wieku 0–17 r. ż. w Krakowie w wybranych latach

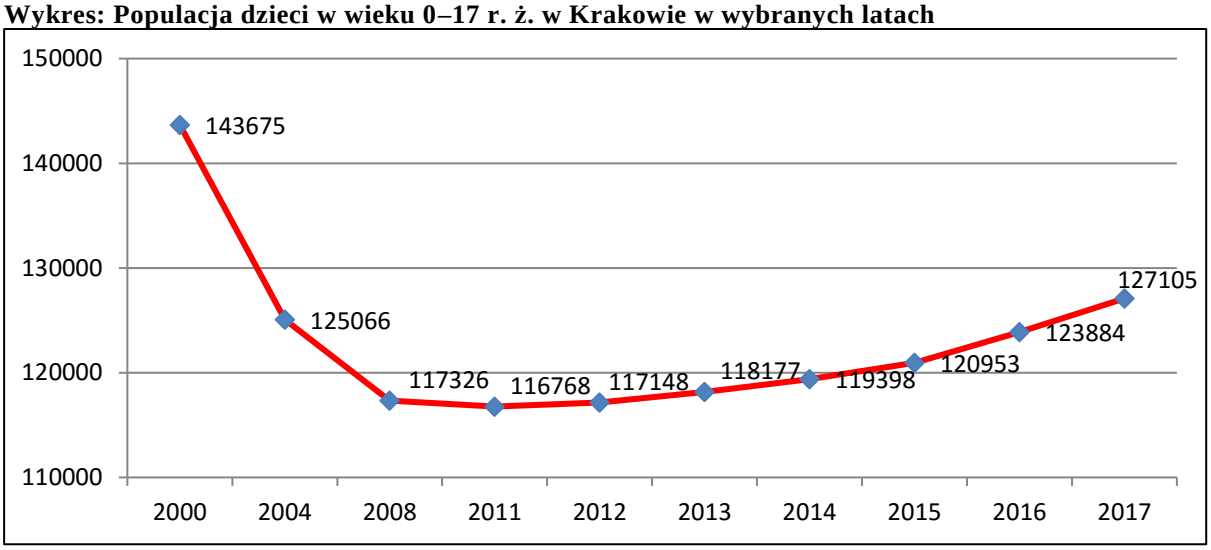

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (Bank Danych Lokalnych)

Opracowana w 2014 r. przez GUS[9] prognoza wykazuje, że liczba dzieci w Krakowie w wieku 0–17 r. ż. będzie rosła do roku 2025, po czym zacznie spadać.

Tabela: Prognoza liczby dzieci dla Krakowa do 2035 roku

	PROGNOZA dla miasta Krakowa			
wiek	**2020**	**2025**	**2030**	**2035**
0–2	21 486	19 793	17 295	16 201
3–6	28 522	28 107	25 400	22 529
7–12	44 340	41 672	40 806	37 021
13–15	18 586	21 620	20 187	19 863
16–17	11 125	14 626	13 597	13 391
suma	**124 059**	**125 818**	**117 285**	**109 071**

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Najbardziej optymistyczne prognozy dotyczą populacji dzieci w wieku 7–12 lat gdzie będzie następował stały wzrost liczebności do 2020 roku, natomiast najgorzej przedstawia się prognoza dla grupy obejmującej dzieci w wieku 0–2 lat, oraz 3–6 lat gdzie prognozowany jest w zasadzie stały spadek populacji. W przypadku pozostałych przedziałów wiekowych ich liczebność będzie się wahać.

[9]Główny Urząd Statystyczny, Prognoza dla powiatów i miast na prawie powiatu oraz podregionów na lata 2014–2050 (opracowana w 2014 r.).

Wykres: Prognoza liczby dzieci dla Krakowa w latach 2018–2035

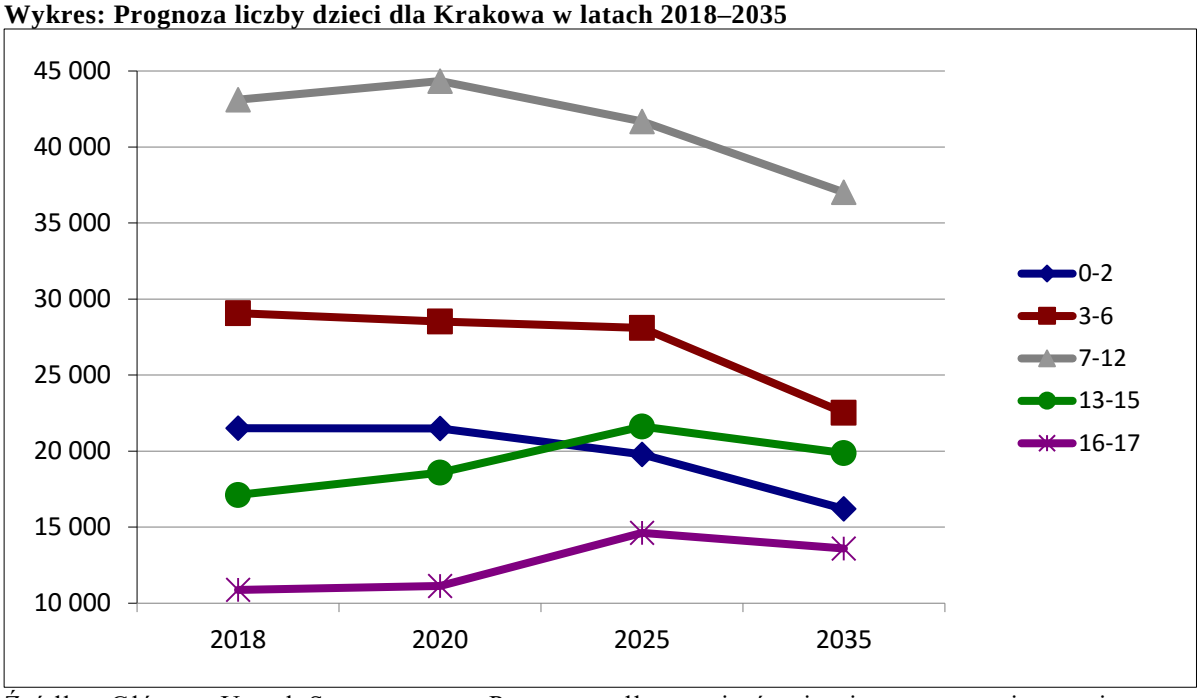

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Prognoza dla powiatów i miast na prawie powiatu oraz podregionów na lata 2014–2050 (opracowana w 2014 r.)

Wyniki opracowanej przez GUS długookresowej prognozy gospodarstw domowych na lata 2016–2050[10]dla województwa małopolskiego wskazują, że w latach 2016 – 2030 ogólna liczba gospodarstw domowych wzrośnie. Tempo przyrostu zwiększy się o około 14% i będzie to największy zakładany wzrost w Polsce[11]. Prognoza zakłada wzrost gospodarstw domowych w całym omawianym okresie. W perspektywie 2030 roku przewiduje się znaczące zmiany w strukturze gospodarstw domowych pod względem ich wielkości. Łącznie liczba gospodarstw 1– i 2– osobowych w 2030 r. wzrośnie w stosunku do 2016 r. o 8,7%, a ich udział w ogólnej liczbie gospodarstw wyniesie 56,7%, natomiast łączna liczba gospodarstw 3–osobowych i większych zmaleje w tym samym okresie o 8,7%. Gospodarstwa te będą stanowić 43,3% wszystkich gospodarstw domowych.

Wykres Prognozowana struktura gospodarstw domowych wg liczby osób dla województwa małopolskiego w latach 2016–2030

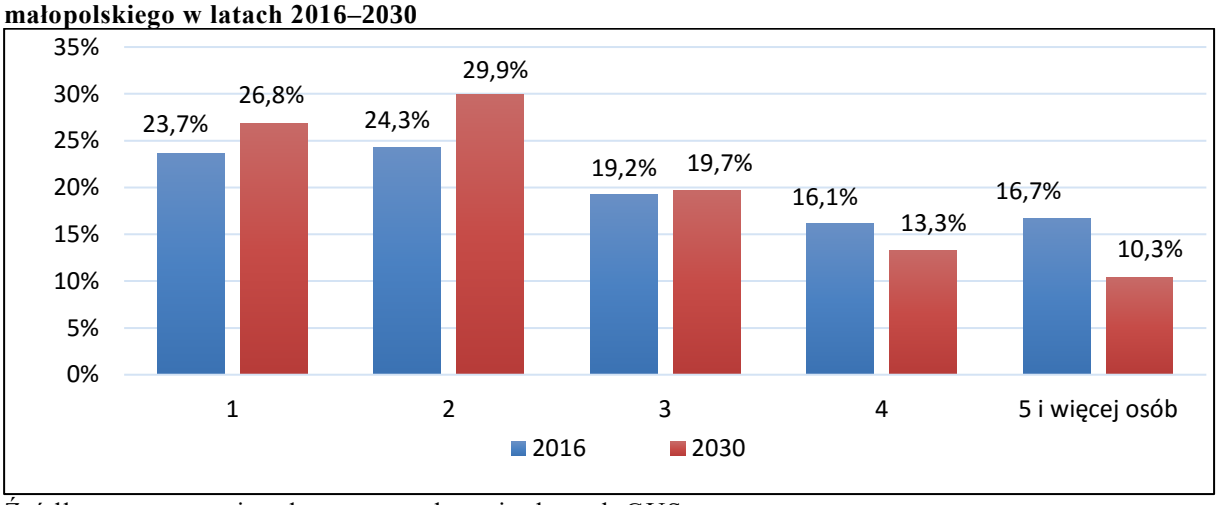

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

[10] Główny Urząd Statystyczny, *Prognoza gospodarstw domowych GUS na lata 2016–2050*, Warszawa *2016 r.*

[11] P. Szukalski, Uniwersytet Łódzki, Instytut Socjologii, „*Prognoza gospodarstw domowych GUS z 2016 r. – co z niej wynika?”,* Demografia i Gerontologia Społeczna. Biuletyn Informacyjny, 2016, nr 5, strona 3.

Gospodarstwa 2–osobowe pozostaną grupą najliczniejszą. Najmniej liczną grupę stanowić będą gospodarstwa 5–osobowe i większe. Udział gospodarstw 1–osobowych w strukturze ogółem wzrośnie z 23,7% w 2016 r. do 26,8% w 2030 r. Tendencję wzrostową będą wykazywać również gospodarstwa domowe 2– i 3– osobowe. Ponadto prognozowany jest spadek przeciętnej liczby dzieci (0 – 17 lat) w gospodarstwie domowym – z 0,55 w 2016 r. do 0,44 w 2030 r. W okresie do 2030 roku zmaleje także przeciętna liczba osób w gospodarstwie domowym – z 2,94 osób w 2016 r. do 2,59 w 2030 r.

Według danych Głównego Urzędu statystycznego zwiększa się liczba gospodarstw domowych z osobami starszymi, w tym mieszkających samotnie. Biorąc pod uwagę obecną strukturę wieku ludności – w perspektywie 20 lat zjawisko to nasili się tj. wzrośnie liczba osób w starszym wieku, tym samym wzrośnie liczba gospodarstw domowych z osobami starszymi, w tym starych osób samotnych[12].

2.4 Sytuacja ekonomiczna krakowskich rodzin i gospodarstw domowych

Istotne znaczenie dla analizy ekonomicznych aspektów funkcjonowania gospodarstw domowych ma określenie źródeł ich utrzymania. Źródła utrzymania gospodarstwa domowego wynikają z indywidualnych źródeł dochodów uzyskiwanych przez poszczególnych członków gospodarstwa domowego. Jako główne źródło utrzymania przyjmuje się to źródło, z którego pochodzi przeważająca część środków w budżecie domowym, przeznaczana na potrzeby wszystkich członków gospodarstwa.

Spośród wyodrębnionych ponad 320 tysięcy gospodarstw domowych (w 2002 – 307 tys.), najliczniejszą grupę, bo liczącą około 181 tysięcy, stanowią gospodarstwa, których głównym źródłem utrzymania są dochody uzyskiwane z tytułu pracy (bez względu na charakter zatrudnienia)[13]. W ich obrębie zdecydowana większość – aż 52,9% gospodarstw utrzymuje się z dochodów z pracy świadczonej w sektorze prywatnym. Mniejszą ilościowo jest zbiorowość gospodarstw utrzymujących się z pracy świadczonej w sektorze publicznym – około 31,7%. Dane dotyczące udziału poszczególnych typów gospodarstw w ogólnej liczbie gospodarstw w Krakowie przedstawia poniższa tabela.

Tabela: Gospodarstwa domowe w Krakowie według głównego źródła utrzymania w 2011 r.

Praca				
	Najemna		**Na rachunek własny**	
	W sektorze publicznym	**W sektorze prywatnym**	**Poza rolnictwem**	**W rolnictwie**
Ogółem w tys.	57 348	95 763	27 529	508
% ogółu	17,9%	29,8%	8,6%	0,2%
Ogółem %	56,5%			

Niezarobkowe źródło				**Dochody z własności i inne**	**Na utrzy-maniu**	**Nieustalone**
	Emerytura	**Renta**	**Pozostałe niezarobkowe źródło**			
Ogółem w tysiącach	83 307	15 862	2 906	24 312	1 062	12 332

[12] Główny Urząd Statystyczny, *Sytuacja demograficzna osób starszych i konsekwencje starzenia się ludności Polski w świetle prognozy na lata 2014–2050* Warszawa 2014 r., strona 15.

[13] Urząd Statystyczny w Krakowie, *Ludność i gospodarstwa domowe w województwie małopolskim. Stan i struktura społeczno–ekonomiczna. Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011*, Kraków 2014, str. 210–211.

% ogółu	26,0%	4,9%	0,9%	7,6%	0,3%	3,8%
Ogółem %	31,8%			11,7%		

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Urząd Statystyczny w Krakowie

W oparciu o dostępne dane dotyczące sytuacji ekonomicznej krakowskich gospodarstw domowych można stwierdzić, że dla znaczącej większości gospodarstw domowych głównym źródłem utrzymania są dochody z pracy świadczonej poza rolnictwem – dotyczy to aż 56,3% gospodarstw domowych. Praca wykonywana w rolnictwie stanowi główne źródło utrzymania w znikomym odsetku gospodarstw domowych (0,2%). Liczną zbiorowość gospodarstw domowych stanowią gospodarstwa, których główne źródło utrzymania pochodzi z niezarobkowego źródła tj. emerytur, rent i pozostałych źródeł niezarobkowych (31,8%). Analiza niezarobkowych źródeł utrzymania wskazuje, że w Krakowie najliczniejszą pod tym względem grupę stanowią gospodarstwa emerytów i rencistów – w stosunku do ogółu gospodarstw domowych stanowią 30,9%.

Wykres: Mieszkańcy Krakowa ze względu na źródło utrzymania w 2011 roku

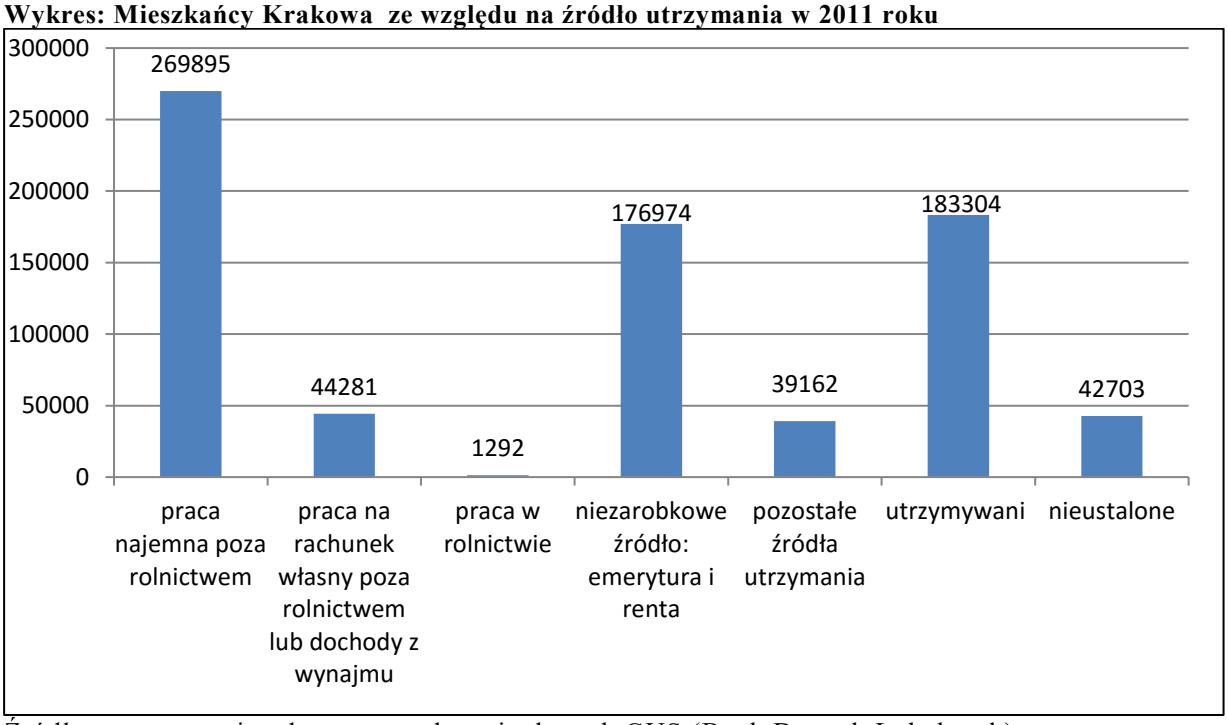

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (Bank Danych Lokalnych)

W oparciu o dane z Narodowego Spisu Powszechnego w 2011 roku należy stwierdzić, że najwięcej mieszkańców Krakowa – 35,6% utrzymywało się z pracy najemnej poza rolnictwem (przy średniej dla woj. małopolskiego wynoszącej 30,4%), 24,2% osób pozostawało na utrzymaniu innych osób (w woj. małopolskim średnio 31,6%), a dla 23,3% głównym źródłem utrzymania była renta lub emerytura (w woj. małopolskim średnio 22,5%).

Poniższy wykres prezentuje różnice dotyczące głównych źródeł utrzymania pomiędzy mieszkańcami Krakowa, oraz wybranych miast wojewódzkich i Trójmiasta. Struktura dochodów najbardziej zbliżona do krakowskiej występuje w Poznaniu i Trójmieście.

Wykres: Mieszkańcy Krakowa, Łodzi, Poznania, Wrocławia i Trójmiasta ze względu na główne źródło utrzymania w 2011 r. (w %)

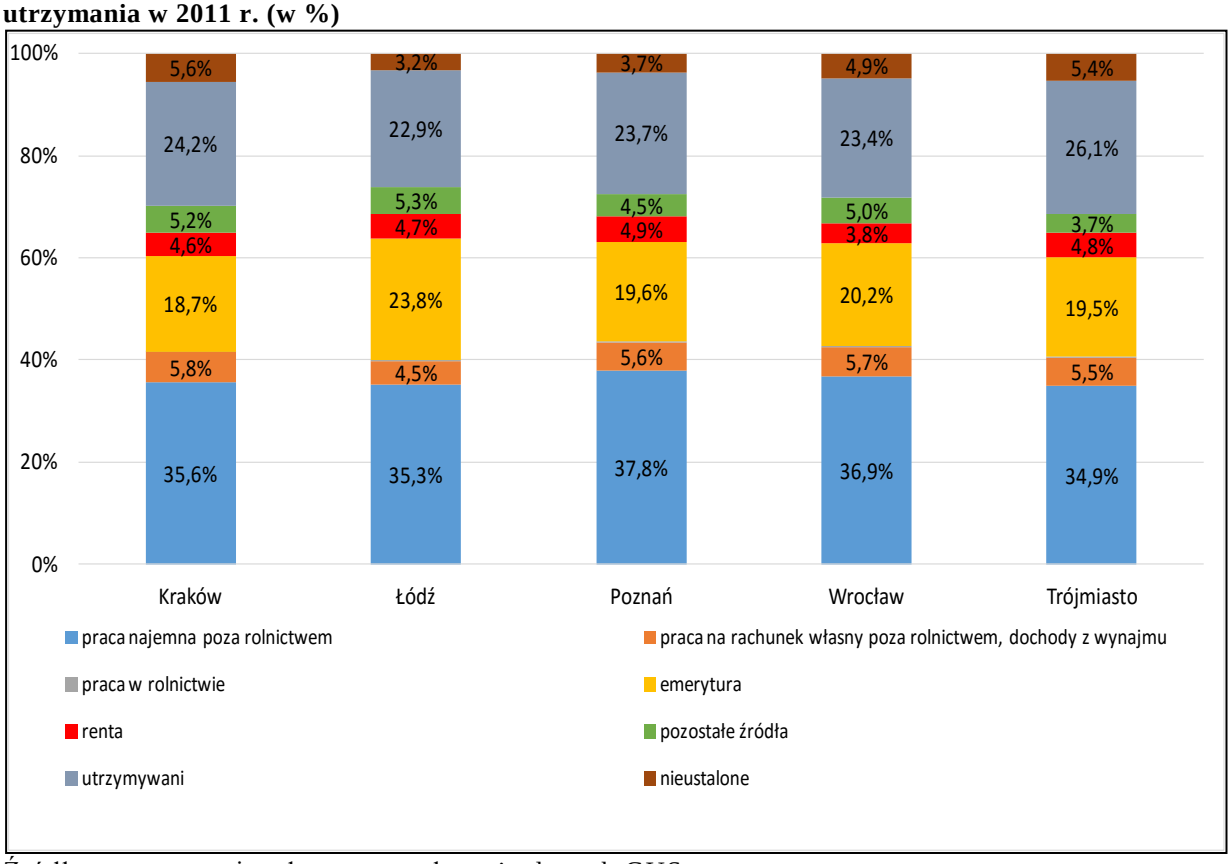

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Z dostępnych badań budżetów gospodarstw domowych (w okresie prac nad opracowaniem Oceny Zasobów Pomocy Społecznej), przeprowadzanych przez Główny Urząd Statystyczny[14] wynika, że w roku 2017 podobnie jak w poprzednim wystąpiła wyraźna poprawa sytuacji materialnej gospodarstw domowych w Polsce. Z dużym prawdopodobieństwem można stwierdzić, że czynnikami, które w największym stopniu przyczyniły się do poprawy sytuacji materialnej gospodarstw domowych w 2017 r. były: wzrost wynagrodzeń, spadek bezrobocia, a w przypadku rodzin z dziećmi świadczenie wychowawcze Rodzina 500 plus[15].

Gospodarstwa domowe miały wyższe dochody i więcej wydawały. Przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na osobę ukształtował się w 2017 r. na poziomie 1 598 zł i był realnie wyższy o 6,3% od dochodu z roku 2016.

Przeciętne miesięczne wydatki w gospodarstwach domowych na osobę w 2017 r. wyniosły 1 176 zł, były realnie wyższe o 1,9% od wydatków z roku 2016.

Wydatki na towary i usługi konsumpcyjne wyniosły średnio 1 127 zł i były realnie wyższe o 2,1% w stosunku do 2016 r.

Należy jednocześnie zaznaczyć, że przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na osobę w gospodarstwach domowych zamieszkujących miasta był wyższy o 28,8% niż na wsi. Przeciętne miesięczne wydatki na osobę w gospodarstwach domowych zamieszkujących miasta były o 32,6% wyższe niż na wsi.

Podobnie jak w latach poprzednich, w roku 2017 utrzymał się wzrost odsetka gospodarstw oceniających swoją sytuację materialną jako raczej dobrą albo bardzo dobrą (37,2% gospodarstw domowych ogółem wobec 33,5% w 2016 r.). Obniżył się odsetek gospodarstw postrzegających ją jako raczej złą albo złą (11,2% wobec 13% w 2016 r.).

[14] Główny Urząd Statystyczny, *Sytuacja gospodarstw domowych w 2017 r. w świetle wyników badań budżetów gospodarstw domowych*, Informacje sygnalne, Warszawa, 25.05.2018 r.
[15] *Zasięg ubóstwa ekonomicznego w Polsce w 2017 r.*, GUS, Warszawa, 30.05.2018 r.

Z badania budżetów gospodarstw domowych wynika, iż w ujęciu rocznym w 2017 r. nastąpiła wyraźna poprawa sytuacji materialnej gospodarstw domowych w Polsce, co znalazło odzwierciedlenie w znaczącym zmniejszeniu się zasięgu ubóstwa ekonomicznego.

Podstawowe wskaźniki służące do opisywania poziomu ubóstwa w społeczeństwie to: relatywna granica ubóstwa, ustawowa granica ubóstwa oraz minimum egzystencji.

Wskaźnik relatywnej granicy ubóstwa określa się na poziomie 50% średnich miesięcznych wydatków ogółu gospodarstw domowych. Wskaźnik ten w roku 2017 wyniósł 799 zł dla gospodarstwa jednoosobowego oraz 2 157 zł dla gospodarstwa 4 – osobowego (poziom granic w IV kwartale 2017 r. – dwie osoby dorosłe + dwoje dzieci do lat 14)[16].

Ustawowa granica ubóstwa to kwota, która zgodnie z obowiązującą ustawą o pomocy społecznej uprawnia do interwencji socjalnej. Od 1 października 2015 r. (do 31 września 2018 roku) kwota kryteriów dochodowych uprawniających do ubiegania się o pomoc wynosiła 634 zł dla gospodarstwa jednoosobowego i 514 zł na osobę w rodzinie, tj. 2 056 zł dla gospodarstwa 4 – osobowego.

Z kolei minimum egzystencji nazywane też minimum biologicznym określane jako zasięg ubóstwa skrajnego, stanowi dolne kryterium ubóstwa i uwzględnia jedynie te potrzeby, których zaspokojenie nie może być odłożone w czasie, a konsumpcja niższa od tego poziomu prowadzi do biologicznego wyniszczenia. Takie ubóstwo nie wynika jedynie z krótkotrwałego pogorszenia się sytuacji rodzin, ale nabiera cech trwałości, przyczyniając się do długotrwałego pozbawienia możliwości korzystania z dóbr i usług, a tym samym prowadzi do wykluczenia społecznego. Minimum egzystencji uznaje się za dolną granicę obszaru ubóstwa. Wysokość minimum egzystencji ustala corocznie Instytut Pracy i Spraw Socjalnych. Dla jednoosobowego gospodarstwa wyniósł on w 2017 roku 582 zł, a dla gospodarstwa 4–osobowego (poziom granic w IV kwartale 2017 r. – dwie osoby dorosłe + dwoje dzieci do lat 14) – 1 571 zł[17].

W opracowaniu przygotowanym przez GUS[18], w 2017 roku w gospodarstwach domowych odnotowano zmniejszenie się zasięgu wszystkich analizowanych typów ubóstwa, przy czym w przypadku stopy ubóstwa skrajnego oraz relatywnego obserwowane zmiany były wyraźnie mniejsze niż w 2016 r.

Wykres: Zasięg ubóstwa w Polsce w latach 2009 – 2017 według przyjętych w danym roku granic ubóstwa (% osób w gospodarstwach domowych)

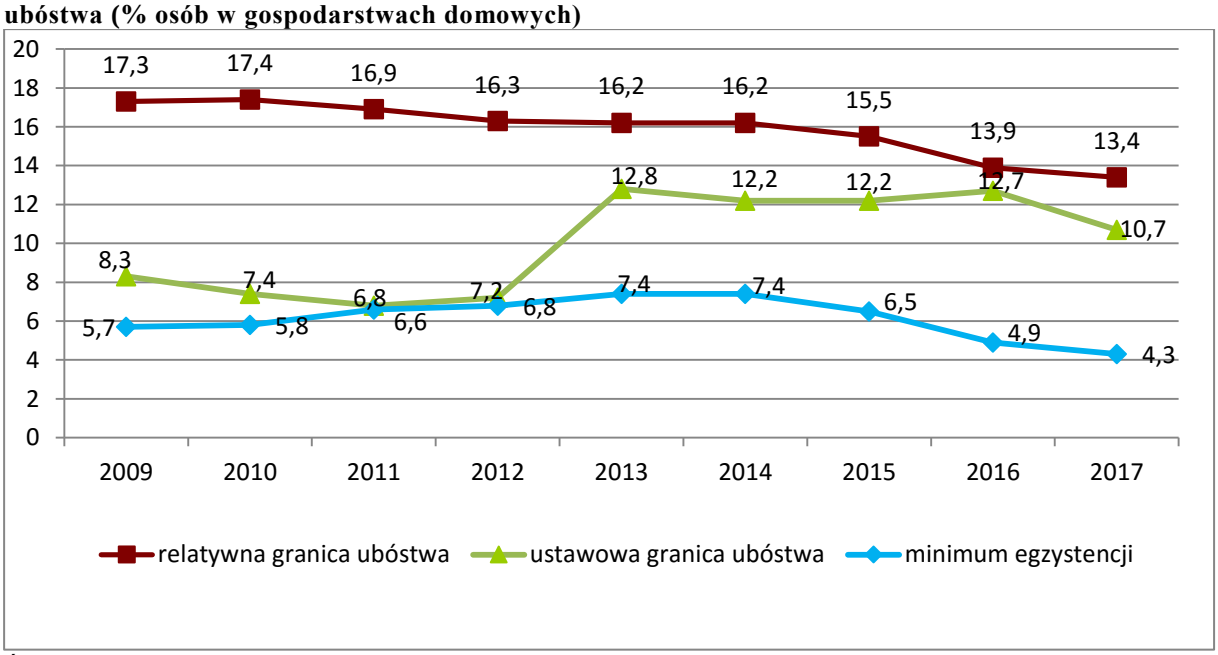

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

[16] *Zasięg ubóstwa ekonomicznego w Polsce w 2017 r.*, GUS, Warszawa, 30.05.2018 r.
[17] *Zasięg ubóstwa ekonomicznego w Polsce w 2017 r.*, GUS, Warszawa, 30.05.2018 r.
[18] *Zasięg ubóstwa ekonomicznego w Polsce w 2017 r.*, GUS, Warszawa, 30.05.2018 r.

Ubóstwo w różnym stopniu dotyka poszczególne grupy ludności, jednak społeczna i terytorialna mapa zagrożenia ubóstwem w Polsce istotnie nie zmienia się od lat. Grupami szczególnie narażonymi na doświadczanie ubóstwa skrajnego były w 2017 r. gospodarstwa osób utrzymujących się z tzw. niezarobkowych źródeł (w tym przede wszystkim świadczeń społecznych innych niż emerytury i renty), gospodarstwa domowe rolników i rencistów, rodziny wielodzietne (z 3 lub większą liczbą dzieci na utrzymaniu), dzieci w wieku 0 – 17 lat, gospodarstwa z głową gospodarstwa posiadającą wykształcenie co najwyżej gimnazjalne, a także gospodarstwa z osobami niepełnosprawnymi. Biorąc pod uwagę terytorialne zróżnicowanie zasięgu ubóstwa, częściej niż przeciętnie biedy doświadczali mieszkańcy wsi i małych miast. Należy zauważyć, iż w latach 2016–2017 zaobserwowano zmniejszenie się zasięgu ubóstwa we wszystkich wymienionych grupach[19].

Najnowsze dostępne badania budżetów gospodarstw domowych w województwie małopolskim przeprowadzone w 2017 roku objęły około 8,4% (w roku 2016 – 8,5%) wszystkich gospodarstw zbadanych w kraju.

W strukturze dochodu gospodarstwa domowego dominowały dochody z pracy najemnej. W 2017 roku stanowiły one 54,8% ogółu (dla kraju – 52,1%). Drugim, co do wielkości, źródłem dochodów gospodarstwa domowego, były dochody ze świadczeń z ubezpieczeń społecznych i pozostałych świadczeń społecznych. Udział tych dochodów pozostał na poziomie sprzed roku i wyniósł 31% (w kraju 31,2%).

Sytuacja materialna badanych gospodarstw domowych w województwie małopolskim w ujęciu rocznym w 2017 r. poprawiła się. Na przestrzeni roku nastąpił wzrost przeciętnego miesięcznego dochodu rozporządzalnego na 1 osobę w gospodarstwach domowych. Przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na osobę wyniósł 1 491,91 zł i był wyższy o 4,8% niż przed rokiem. Przeciętne miesięczne wydatki w gospodarstwach domowych na osobę wyniosły 1006,07 zł i były niższe o 3,3%. Zwiększyła się nadwyżka dochodów nad wydatkami, co pozwoliło gospodarstwom domowym na zwiększenie swoich oszczędności.

Według badań pt.: „Diagnoza Społeczna 2015…[20]" województwami o najwyższej ogólnej jakości życia były w 2015 r. małopolskie, pomorskie i wielkopolskie. W przekroju większych miast najlepiej żyje się mieszkańcom Poznania, Zielonej Góry i Krakowa.

Sytuację finansową gospodarstw domowych, mieszkańców Krakowa obrazują raporty z badań zlecanych od 1999 roku przez Krakowski Holding Komunalny S.A. Badania są przeprowadzane wśród mieszkańców Krakowa i dotyczą oceny jakości wykonywanych usług komunalnych oraz stopnia obciążenia budżetów domowych wydatkami na te usługi, stąd dane dotyczące budżetów gospodarstw domowych krakowian nie są pełne.

Ostatnie badania przeprowadzono w 2018 r. Badaniem objęto 1 351 losowo wyłonionych gospodarstw domowych z obszaru Krakowa. Doboru respondentów dokonano warstwowo dla każdej z 18 dzielnic samorządowych, proporcjonalnie do liczby mieszkańców dzielnicy. Wywiady przeprowadzono z dorosłymi osobami reprezentującymi gospodarstwa domowe, mającymi kluczowy wpływ na decyzje finansowe. Podobnie jak w latach poprzednich w badaniu uczestniczył większy odsetek kobiet niż mężczyzn (65,7% kobiet i 34,3% mężczyzn). Średnia liczba osób w badanych gospodarstwach domowych wynosiła 2,62 (w 2017 roku – 2,69). Najliczniejszą grupę respondentów – 70,7% stanowiły osoby nie mające na utrzymaniu dzieci, 15,6% stanowiły osoby posiadające – 1 dziecko, 10% – 2 dzieci, 3,7% – 3 dzieci i więcej.

Ankietowani zostali poproszeni m.in. o oszacowanie łącznych dochodów wszystkich członków ich gospodarstwa domowego. Średnia wartość dochodu miesięcznego na osobę, obliczona dla wszystkich gospodarstw domowych ogółem, wyniosła 1 820,24 zł. W badaniach z roku 2017 analogiczna średnia wyniosła 1 664,32 zł, zaś w roku 2016 – 1 591,1 zł.

[19] *Zasięg ubóstwa ekonomicznego w Polsce w 2016 r.*, GUS, Warszawa, 23.06.2017 r.

[20] J. Czapiński, T. Panek, *Diagnoza Społeczna 2015. Warunki i jakość życia Polaków. Raport,* Warszawa, 2015, strona 16.

Analizując poniższy wykres widoczny jest jednocześnie wzrost średniego dochodu na gospodarstwo oraz wzrost średniego dochodu na osobę. Wskazuje to na poprawę sytuacji finansowej krakowskich gospodarstw domowych. Można przypuszczać, że ta tendencja będzie utrzymywać się w najbliższych latach.

Wykres: Średni dochód w gospodarstwie i na osobę w gospodarstwie w zł (lata 2013–2018)

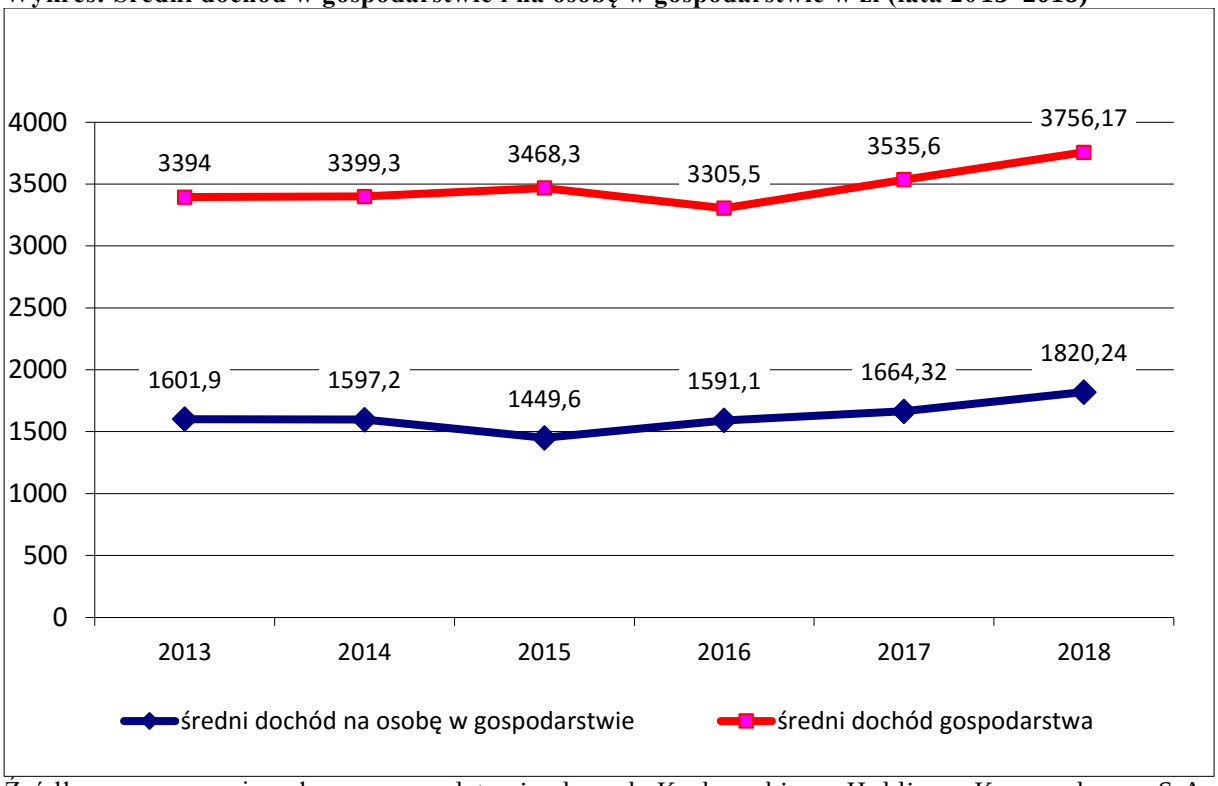

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Krakowskiego Holdingu Komunalnego S.A. 2018 r.

Należy podkreślić, że w badaniach za dochód przyjęto miesięczne przychody gospodarstwa domowego, po odliczeniu należnego podatku i składek. Uzyskane wartości można jednak uznać za porównywalne z wartościami dochodu rozporządzalnego, którymi posługuje się Główny Urząd Statystyczny.

Zestawienie danych za rok 2017 wskazuje, że średnie miesięczne dochody krakowskich gospodarstw domowych przewyższają średnie miesięczne dochody gospodarstw domowych w Polsce i Małopolsce. Średnie miesięczne dochody 1 mieszkańca Krakowa (wg danych KHK) są o 66 zł (w 2016 roku o 116 zł) wyższe niż w Polsce i o 173 zł wyższe niż średnia wojewódzka (w 2016 roku o 168 zł).

Wykres: Średni miesięczny dochód na osobę w gospodarstwie dla Krakowa, dla województwa małopolskiego i Polski w latach 2013 – 2018 w złotych

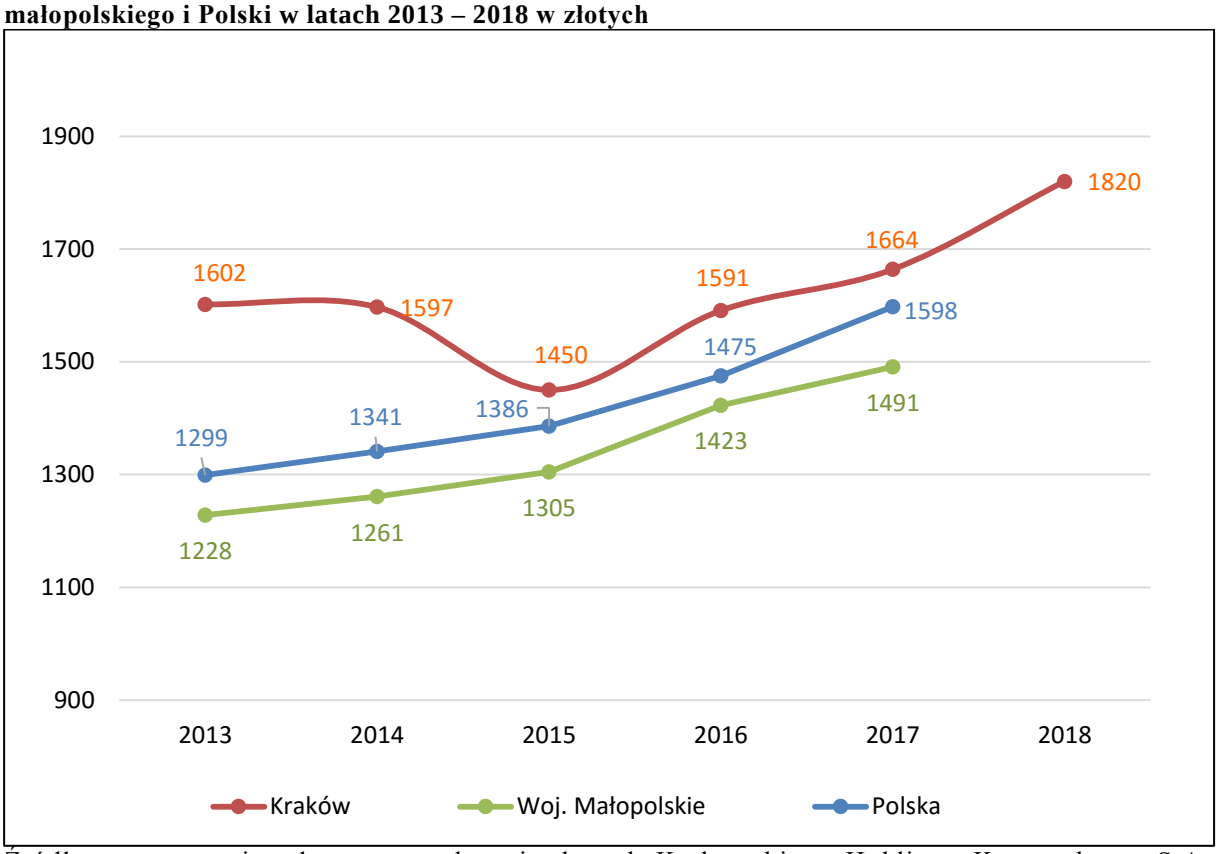

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Krakowskiego Holdingu Komunalnego S.A. 2017 (dane dla Krakowa), GUS (dane dla woj. małopolskiego i Polski).

Fakt, że większość krakowian nieźle ocenia swoją sytuację ekonomiczną potwierdzają wyniki subiektywnej oceny sytuacji materialnej. W roku 2017 – 53% respondentów oceniło swoją sytuację materialną pozytywnie. Osoby oceniające negatywnie swoją sytuację materialną stanowiły 9% badanych.

Wykres: Ocena własnej sytuacji materialnej w latach 2013–2018 (w %)

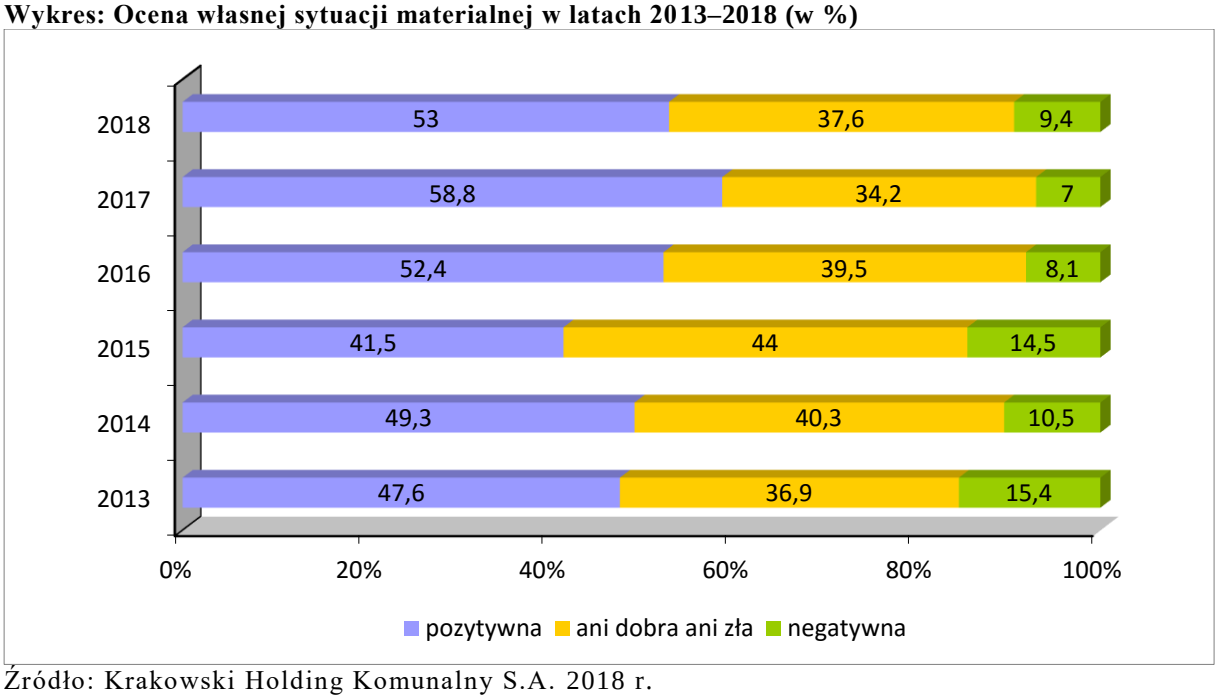

Źródło: Krakowski Holding Komunalny S.A. 2018 r.

Zgodnie z wynikami badań[21] Kraków pozostaje atrakcyjnym miejscem do zamieszkania – w 2015 r. ponad 70% krakowian przyznało, że jest bardzo zadowolonych i zadowolonych ze swojego miejsca zamieszkania.

2.5 Beneficjenci świadczeń rodzinnych w Krakowie

Informacji na temat krakowskich rodzin, w tym również odnoszących się do ich sytuacji ekonomicznej, dostarczają także dane dotyczące świadczeniobiorców świadczeń rodzinnych. W 2018 r. świadczenia rodzinne w Krakowie otrzymały 27 179 rodzin. Ze świadczeń skorzystało 39 181 dzieci. Rodziny z dziećmi na utrzymaniu, w których dochód w przeliczeniu na członka rodziny nie przekracza kwoty 674 zł, a w przypadku rodzin, w skład których wchodzi dziecko niepełnosprawne – kwoty 764 zł[22], otrzymywały świadczenia rodzinne uzależnione od dochodu, czyli zasiłki rodzinne z dodatkami[23]. Z zasiłku rodzinnego mogą korzystać wszystkie dzieci do ukończenia 18 lat oraz starsza młodzież ucząca się w szkole lub w szkole wyższej. Górna granica wieku określona jest na „nie dłużej niż do ukończenia 21 roku życia, albo 24 roku życia, jeżeli kontynuuje naukę w szkole lub w szkole wyższej i legitymuje się orzeczeniem o umiarkowanym albo znacznym stopniu niepełnosprawności”[24]. Według stanu na koniec grudnia 2018 r. zasiłek rodzinny wypłacono 11 373 rodzinom dla 20 027 dzieci. Rodziny te stanowiły 47% ogółu rodzin otrzymujących świadczenia. W przypadku dodatków do zasiłku rodzinnego, z tytułu wychowywania dziecka w rodzinie wielodzietnej wypłacono świadczenie dla 1 861 rodzin (2 465 dzieci), z tytułu samotnego wychowywania dziecka dla 1 126 rodzin (1 403 dzieci) oraz z tytułu kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego zarówno do jak i powyżej 5 lat dla 1 082 rodzin (1 154 dzieci).

Bardziej szczegółową analizę świadczeniobiorców zasiłków rodzinnych przeprowadzono na postawie danych za miesiąc październik 2018 r. (jest to najbardziej reprezentatywny miesiąc w roku, jeżeli chodzi o liczbę świadczeniobiorców zasiłków rodzinnych).

Tabela: Rodziny pobierające zasiłki rodzinne wg stanu – październik 2018 r.

Wyszczególnienie	Wykonanie miesięczne				
	Liczba rodzin				
	z 1 dzieckiem	z 2 dzieci	z 3 dzieci	z 4 i więcej dzieci	Suma
Liczba rodzin pełnych bez dziecka niepełnosprawnego, pobierających zasiłki rodzinne z dodatkami, z tego o dochodzie rodziny w przeliczeniu na osobę	1 806	2 777	975	338	5 896
bez dochodu*	189	151	52	13	405

[21] J. Czapiński, T. Panek, *Diagnoza społeczna 2015. Warunki i jakość życia Polaków*. *Raport*, Warszawa 2015, s. 191.

[22] Dziennik Ustaw RP Warszawa, dnia 27 sierpnia 2015 r. poz. 1238 Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 7 sierpnia 2015 r. w sprawie wysokości dochodu rodziny albo dochodu osoby uczącej się stanowiących podstawę ubiegania się o zasiłek rodzinny i specjalny zasiłek opiekuńczy, wysokości świadczeń rodzinnych oraz wysokości zasiłku dla opiekuna.

[23] W przypadku przekroczenia kwoty uprawniającej daną rodzinę do zasiłku rodzinnego, o której mowa w ust. 3, zasiłek rodzinny i dodatki do zasiłku rodzinnego przysługują w wysokości różnicy między łączną kwotą zasiłków rodzinnych wraz z dodatkami, o której mowa w ust. 3, a kwotą, o którą został przekroczony dochód rodziny - Ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. z 2018 r. poz. 2220).

[24] Ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. z 2018 r. poz. 2220).

do 400 zł	666	1185	436	163	2 450
od 400,01 do 574 zł	610	764	250	90	1 714
od 574,01 do 674 zł	268	480	164	51	963
od 674,01 do 754 zł	63	180	64	14	321
od 754,01 do 1 100 zł	10	17	9	7	43
pow. 1 100,01 zł	0	0	0	0	0
Liczba rodzin pełnych z dzieckiem niepełnosprawnym, pobierających zasiłki rodzinne z dodatkami, z tego o dochodzie rodziny w przeliczeniu na osobę	124	287	130	59	600
bez dochodu*	9	21	8	6	44
do 400 zł	37	131	51	26	245
od 400,01 do 664 zł	50	91	48	23	212
od 664,01 do 764 zł	22	24	16	2	64
od 764,01 do 844 zł	4	17	3	2	26
od 844,01 do 1 100 zł	2	3	4	0	9
pow. 1 100,01 zł	0	0	0	0	0
Liczba rodzin niepełnych bez dziecka niepełnosprawnego, pobierających zasiłki rodzinne z dodatkami, z tego o dochodzie rodziny w przeliczeniu na osobę	1 596	990	241	80	2 907
bez dochodu*	258	83	12	8	361
do 400 zł	694	451	107	50	1 302
od 400,01 do 574 zł	317	241	65	14	637
od 574,01 do 674 zł	218	148	42	4	412
od 674,01 do 754 zł	83	60	8	4	155
od 754,01 do 1 100 zł	26	7	7	0	40
pow. 1 100,01 zł	0	0	0	0	0

Liczba rodzin niepełnych z dzieckiem niepełnosprawnym, pobierających zasiłki rodzinne z dodatkami, z tego o dochodzie rodziny w przeliczeniu na osobę	147	105	32	12	296
bez dochodu*	22	10	1	0	33
do 400 zł	68	48	19	8	143
od 400,01 do 664 zł	41	33	11	4	89
od 664,01 do 764 zł	8	11	1	0	20
od 764,01 do 844 zł	3	3	0	0	6
od 844,01 do 1 100 zł	5	0	0	0	5
pow. 1 100,01 zł	0	0	0	0	0

*obliczone zgodnie z Ustawą o świadczeniach rodzinnych

Źródło: Wydział Spraw Społecznych UMK

W rodzinach pobierających zasiłki rodzinne dominują rodziny pełne, które stanowią 67% ogółu. Wśród ogółu rodzin największy odsetek stanowią rodziny z jednym lub dwójką dzieci – odpowiednio po 38% i 43%. Rodziny z trojgiem dzieci stanowią 14%, a rodziny z czworgiem i więcej dzieci 5%. Ogółem rodzin wychowujących dziecko niepełnosprawne pobierających zasiłki rodzinne jest prawie 9%. W zbiorowości rodzin pełnych, w kontekście liczby dzieci, najwyższy jest odsetek rodzin z dwójką dzieci, natomiast w przypadku rodzin niepełnych najwięcej jest rodziców wychowujących jedno dziecko.

Wykres: Liczba dzieci w rodzinach pobierających zasiłki rodzinne

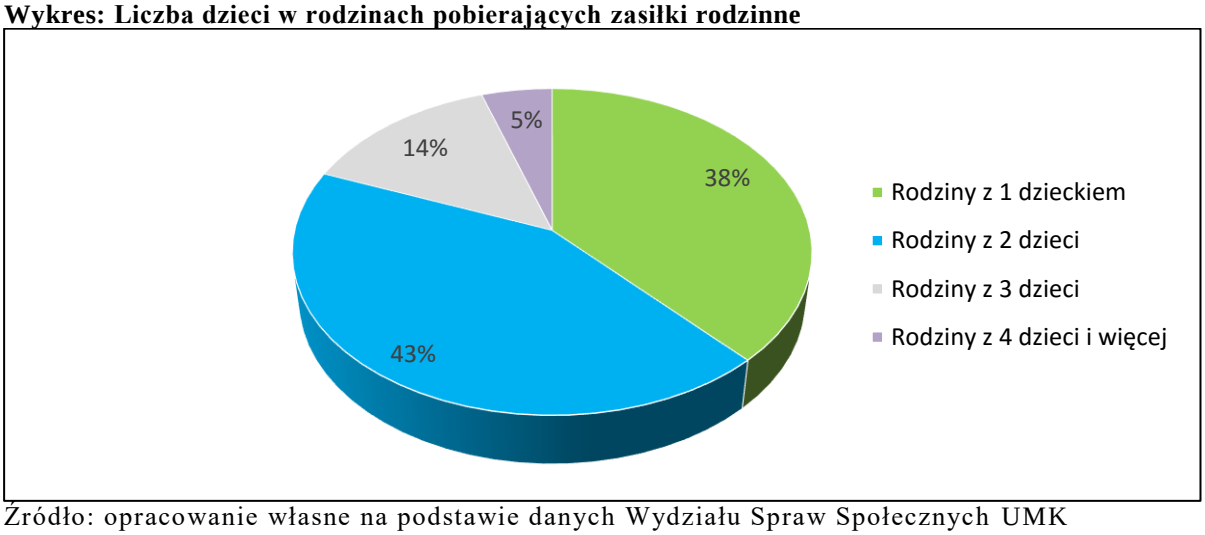

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Spraw Społecznych UMK

Analiza sytuacji dochodowej rodzin otrzymujących zasiłki rodzinne wskazuje, że największy odsetek rodzin – 49% wykazuje dochód między 400,01 zł a 1 100 zł. Rodziny w najtrudniejszej sytuacji finansowej, tj. bez dochodu stanowią 9%. W porównaniu z rokiem 2017 widoczny jest niewielki wzrost świadczeniobiorców zasiłków rodzinnych – o ponad 2% zwiększyła się liczba rodzin pobierających zasiłki rodzinne.

Biorąc pod uwagę prognozy demograficzne dotyczące liczby dzieci dla Krakowa, zgodnie z którymi w najbliższych latach będzie się zwiększać ich liczba, mając jednocześnie

na uwadze poprawiającą się sytuację ekonomiczną mieszkańców Krakowa, można przypuszczać, że liczba rodzin spełniających kryteria dochodowe uprawniające do pobierania zasiłków rodzinnych będzie się utrzymywać na zbliżonym poziomie.

2.6 Osoby pobierające świadczenia z funduszu alimentacyjnego

Świadczenia z funduszu alimentacyjnego przyznawane są na warunkach określonych w ustawie z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów[25]. Do świadczenia z funduszu alimentacyjnego ma prawo osoba uprawniona do alimentów od rodzica na podstawie tytułu wykonawczego pochodzącego lub zatwierdzonego przez sąd, jeżeli egzekucja okazała się bezskuteczna. Świadczenia z funduszu alimentacyjnego przysługują osobie uprawnionej do ukończenia przez nią 18 roku życia albo w przypadku gdy uczy się w szkole lub szkole wyższej do ukończenia przez nią 25 roku życia, albo w przypadku posiadania orzeczenia o znacznym stopniu niepełnosprawności – bezterminowo. Świadczenia z funduszu alimentacyjnego przysługują, jeżeli dochód rodziny w przeliczeniu na osobę w rodzinie nie przekracza kwoty 725 zł.

W 2018 r. liczba rodzin otrzymujących świadczenia z funduszu alimentacyjnego wyniosła 2 612, natomiast liczba osób uprawnionych 3 453.

Analizę świadczeniobiorców otrzymujących świadczenia z funduszu alimentacyjnego przeprowadzono na postawie danych za miesiąc wrzesień 2018 r. (jest to najbardziej reprezentatywny miesiąc w roku, jeżeli chodzi o liczbę świadczeniobiorców pobierających świadczenia z funduszu alimentacyjnego).

Wśród rodzin, które pobierają świadczenia z funduszu alimentacyjnego największy odsetek stanowią rodziny z jedną osobą uprawnioną – 66%. Rodzin wielodzietnych, tj. z trojgiem i więcej dzieci jest 8%.

Wykres: Rodziny pobierające świadczenia z FA wg liczby osób uprawnionych

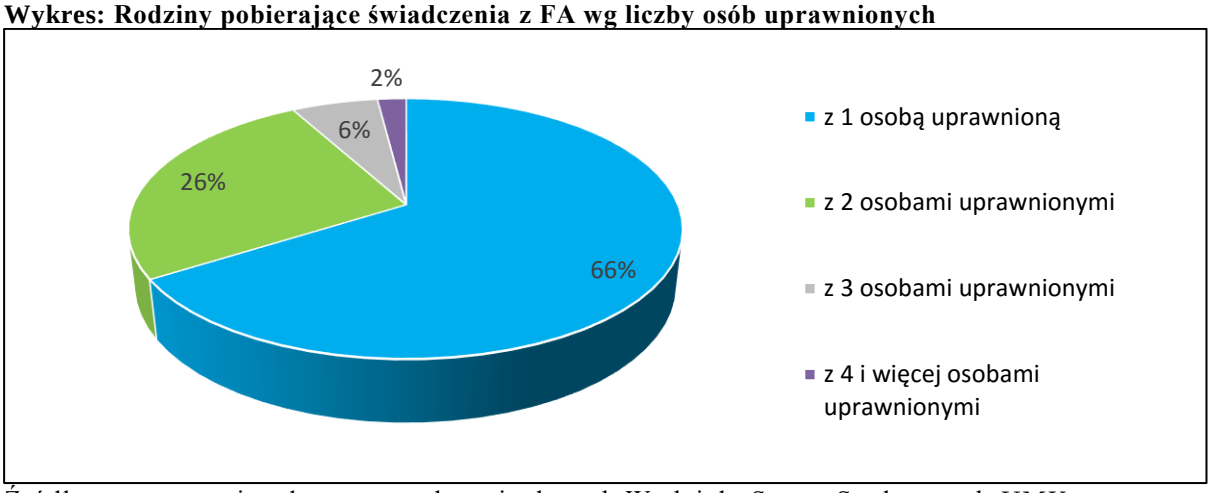

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Spraw Społecznych UMK

W odniesieniu do sytuacji dochodowej rodzin widoczne jest, że dominują rodziny bez dochodu oraz o dochodzie w przeliczeniu na osobę w rodzinie mieszczącym się w przedziale pomiędzy 362,51 zł do 504 zł oraz pomiędzy 100,01 do 252 zł i pomiędzy 583,01 zł do 725 zł.

[25]Dz. U. z 2017 r. poz. 489, 624, 777, 952, 1428.

Wykres: Dochód rodzin w przeliczeniu na osobę w rodzinie

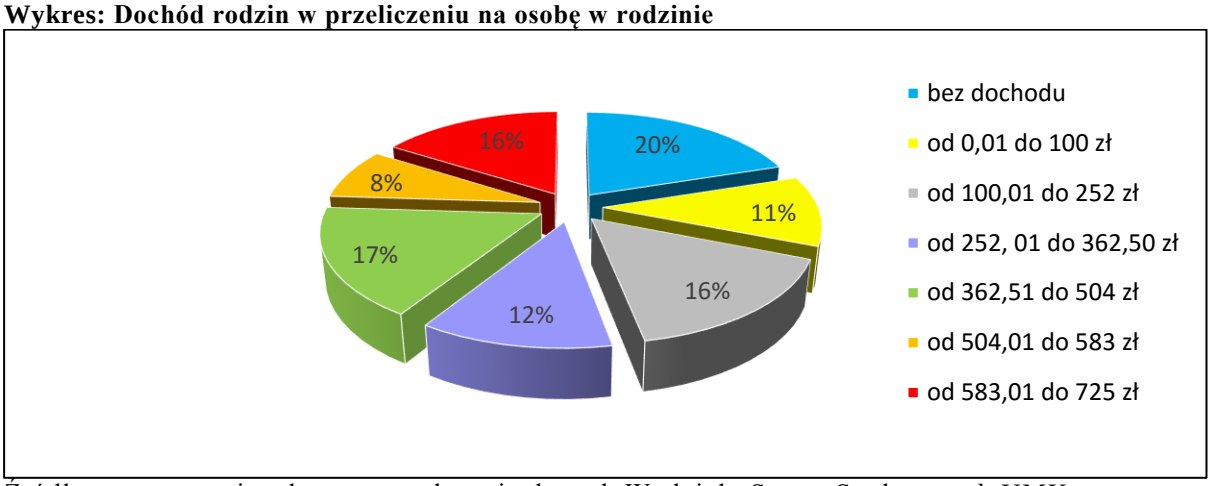

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Spraw Społecznych UMK

2.7 Osoby pobierające świadczenia wychowawcze

Świadczenie wychowawcze przyznawane są na warunkach określonych w ustawie z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci[26]. Z pomocy mogą korzystać rodzice oraz opiekunowie dzieci do 18 r.ż. Każda rodzina z minimum dwojgiem niepełnoletnich dzieci może otrzymać 500 zł na drugie i każde kolejne dziecko. W przypadku rodzin z dochodem poniżej 800 zł na osobę rodzina otrzymuje wsparcie także na pierwsze dziecko. Dla rodzin wychowujących dziecko niepełnosprawne kryterium dochodowe jest wyższe i wynosi 1 200 zł. Ze świadczeń w ramach tzw. Programu Rodzina 500 plus rodziny mogły korzystać od dnia 1 kwietnia 2016 roku.

Dodatkowe wsparcie w wysokości 500 zł otrzymają także rodziny zastępcze, placówki opiekuńczo–wychowawcze typu rodzinnego oraz rodzinne domy dziecka, na każde dziecko, na podstawie ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Świadczenie wychowawcze w wysokości 500 zł nie jest wliczane do dochodu przy ustalaniu prawa do świadczeń z innych systemów wsparcia, dotyczy to w szczególności świadczeń z pomocy społecznej, funduszu alimentacyjnego, świadczeń rodzinnych, dodatków mieszkaniowych, oraz stypendiów dla uczniów i studentów.

W Krakowie w roku 2018 świadczenie otrzymało 48 030 rodzin. Ze świadczeń skorzystało 62 066 dzieci.

Tabela: Rodziny pobierające świadczenia wychowawcze i spełniające kryterium dochodowe (pobierające świadczenie na pierwsze dziecko – wrzesień 2018 r.)

Liczba rodzin bez dziecka niepełnosprawnego, pobierająca świadczenie wychowawcze na pierwsze dziecko, z tego o dochodzie rodziny w przeliczeniu na osobę:	12 697
bez dochodu*	967
do 400 zł	4 336
od 400,01 do 574 zł	3 113
od 574,01 do 674 zł	1 922
od 674,01 do 754 zł	1 564
od 754,01 do 800 zł	795

[26] Dz. U. z 2016 r., poz. 195 z późn. zm.

Liczba rodzin z dzieckiem niepełnosprawnym pobierająca świadczenie wychowawcze na pierwsze dziecko, z tego o dochodzie rodziny w przeliczeniu na osobę:	533
bez dochodu*	23
do 400 zł	85
od 400,01 do 664 zł	96
od 664,01 do 764 zł	44
od 764,01 do 800 zł	14
od 800,01 do 844 zł	32
od 844,01 do 1 100 zł	191
od 1 100,01 do 1200 zł	48

*obliczone zgodnie z Ustawą o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci

Źródło: Wydział Spraw Społecznych UMK

3 Zasoby pomocy społecznej Gminy Miejskiej Kraków – praca socjalna

W 2018 roku 12 449 rodzin zostało objętych wsparciem w ramach prowadzonych działań wynikających z art. 119 ustawy o pomocy społecznej, w tym pracą socjalną.

Praca socjalna na rzecz osób, rodzin, a także społeczności lokalnych, prowadzona jest z wykorzystaniem metod adekwatnych do specyfiki potrzeb odbiorców usługi i skoncentrowana na ich wzmocnieniu, skutkującym odzyskaniem zdolności do funkcjonowania w społeczeństwie. W pracy socjalnej swoje zastosowanie znajdują zarówno indywidulane, jak i grupowe formy oddziaływania.

3.1 Praca socjalna prowadzona z osobami i rodzinami oraz działania pomocowe

Praca socjalna jest ukierunkowana na wzmacnianie potencjału osób i rodzin do przezwyciężania trudności, tworzenie warunków sprzyjających wywołaniu osobistej motywacji do zmiany sposobu funkcjonowania, rozwiązywania problemów. Jest procesem opartym na relacji pomocowej, który przebiega w określonym porządku logicznym. Rodzaje oddziaływań oraz intensywność ich realizacji są zindywidualizowane, odpowiadając specyfice potrzeb osób i rodzin w ten sposób, aby przyczyniały się do osiągnięcia oczekiwanego i trwałego efektu.

Pracownicy socjalni realizują również działania pomocowe, które od procesu pracy socjalnej odróżnia ich doraźny charakter. Udzielanie informacji, wskazówek w zakresie rozwiązywania spraw życiowych, pomoc w uzyskaniu poradnictwa dotyczącego możliwości rozwiązywania problemów oraz współpraca z innymi specjalistami w celu przeciwdziałania i ograniczania patologii, skutków negatywnych zjawisk społecznych, stanowią bezpośrednią odpowiedź na potrzeby osoby lub rodziny.

Poniższy wykres obrazuje ilościowe ujęcie całokształtu rezultatów osiągniętych dzięki pracy socjalnej i działaniom pomocowym w 2018 r.

Wykres: Rezultaty pracy socjalnej prowadzonej z osobą i rodziną w 2018 r.

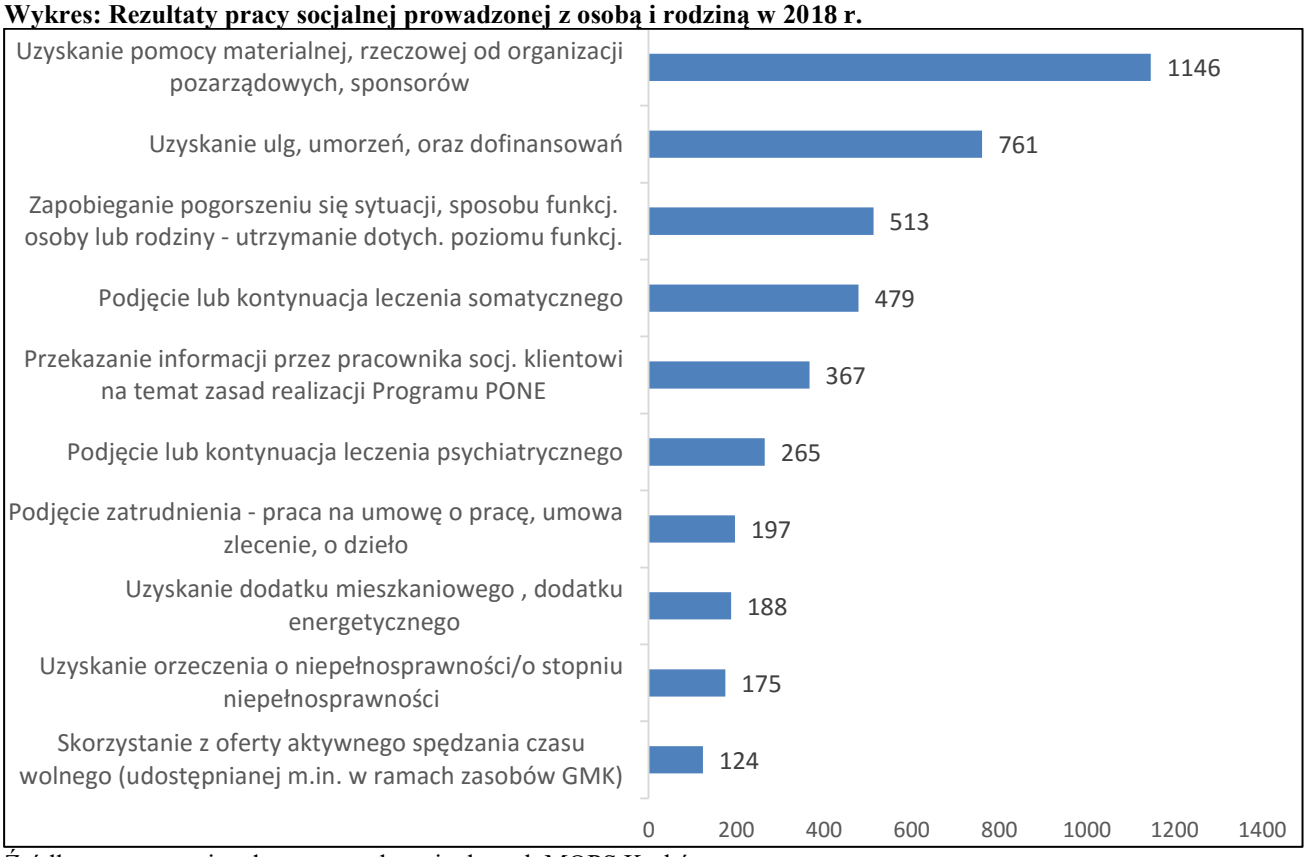

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS Kraków

Prezentowane wartości liczbowe wskazują, iż wymierne efekty najczęściej udaje się osiągnąć w obszarze rozwiązywania trudności związanych z sytuacją ekonomiczną, zdrowotną, zawodową. Analizując uzyskane dane na przestrzeni lat 2017 – 2018 można zaobserwować wysoki stopień zgodności katalogu osiąganych rezultatów, co wskazuje na istotną skuteczność wspierania osób i rodzin w pokonywaniu problemów o charakterze mającym bezpośredni, determinujący wpływ na całokształt ich sytuacji życiowej, funkcjonowanie społeczne. Obrazują to również wyniki badan jakościowych z lat 2017 – 2018, których systematyczne przeprowadzanie umożliwia identyfikowanie potrzeb i kierunków doskonalenia oferty pomocowej. W 2018 roku, przeanalizowano 130 ankiet przeprowadzonych wśród osób korzystających z usługi pracy socjalnej przez okres co najmniej czterech miesięcy. Przeszło 88% respondentów uznało, iż współpraca z pracownikiem socjalnym pozwoliła im bardziej dostrzegać swoje mocne strony oraz zauważyło wzrost poziomu wiedzy na temat różnych możliwości rozwiazywania problemów. Zdaniem 98% respondentów pracownik wzmacniał ich w dążeniu do pozytywnej zmiany swojej sytuacji życiowej. Większość ankietowanych uznała, że współpraca z pracownikiem socjalnym przyczyniła się do wzrostu poczucia wpływu na ich życie, jedynie niespełna 7% nie dostrzegło takiej zmiany. Obszarem wymagającym głębszego poznania, okazało się natomiast pole poczucia współdziałania w planowaniu rozwiązań. Respondenci zauważyli, iż w trakcie spotkań stało się możliwym porozmawianie o problemach, o których z różnych powodów trudno było im wcześniej rozmawiać z innymi specjalistami. Reasumując, osoby biorące udział w badaniu wysoko oceniły współpracę z pracownikami socjalnymi i w zdecydowanej większości uznały, iż poleciłyby skorzystanie z tej usługi bliskiej osobie.

Podsumowując powyższe wyniki oraz odwołując się do wniosków z badań jakościowych przeprowadzonych w 2017 roku należy stwierdzić, iż współpraca z pracownikiem socjalnym przyczynia się do zwiększenia motywacji osób/rodzin w dążeniu do pozytywnej zmiany ich sytuacji życiowej. Wyraźnie widoczne jest też zaangażowanie pracowników, dążenie do nawiązywania i podtrzymywania relacji pomocowej. Na uwagę zasługuje wysoki stopień otwartości respondentów udzielających odpowiedzi na pytania zawarte w ankietach, których konstrukcja przewidywała możliwość swobodnej wypowiedzi. Świadczy to o zaufaniu wobec pracowników socjalnych, poczuciu poszanowania dla wartości wyrażanych opinii i ocen, przekładając się na istotną zmianę w postrzeganiu wizerunku ośrodka pomocy społecznej. Zasadnym jest zatem tworzenie warunków sprzyjających dalszemu podnoszeniu jakości usługi poprzez doskonalenie warsztatu zawodowego pracowników socjalnych, poszukiwanie innowacyjnych rozwiązań pozwalających coraz pełniej odpowiadać na różnorodność potrzeb i oczekiwań odbiorców wsparcia.

3.2 Rewitalizacja społeczna – organizowanie społeczności lokalnej

Organizowanie społeczności lokalnej (OSL), czyli praca socjalna ze społecznością lokalną wychodzi poza obszar działań pomocy społecznej i w swoisty sposób łączy ze sobą pracę socjalną z innymi działaniami z obszaru polityki społecznej. Dzięki temu wieloletnie, wielostronne i wieloelementowe działania prowadzą do trwałej zmiany społecznej.

OSL to metoda aktywizująca, która w swoich założeniach zawiera elementy organizowania się społeczności, a więc działania oddolne, co najwyżej inicjowane przez organizatora, który raczej animuje i koordynuje proces zmiany społecznej niż nim zarządza na zasadzie władztwa administracyjnego. Model OSL opiera się bowiem na aktywizacji i integracji społeczności lokalnych przede wszystkim w oparciu o sieci i więzi poziome, a nie relacje hierarchiczne. W modelu tym osoby i grupy w systemie pomocy społecznej nie są traktowane jako klienci pomocy społecznej, ale jako partnerzy, którzy mają swój potencjał. OSL kładzie nacisk na aspekt samopomocy, którego idea polega na wyzwoleniu i wykorzystywaniu wewnętrznych zasobów oraz kompetencji osób, grup oraz społeczności lokalnych.

Działania realizowane w tym obszarze wpisują się w cele operacyjne polityk i programów miejskich, np. „Miejskiego Programu Rewitalizacji Krakowa na lata 2014–2020", „Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Krakowa na lata 2015–2020", „Programu Aktywnego Ograniczania Ubóstwa w Gminie Miejskiej Kraków na lata 2016–2020" oraz „Programu Wspierania Rodziny dla Gminy Miejskiej Kraków na lata 2016–2018".

3.2.1 Programy aktywności lokalnej (PAL)

W Gminie Miejskiej Kraków prowadzenie pracy socjalnej metodą środowiskową realizowane jest w formie Programów Aktywności Lokalnej (PAL), których cele szczegółowe są dostosowane do zdiagnozowanych potrzeb danej społeczności. Część z nich jest wspólna dla wszystkich, m.in.: zwiększenie kompetencji społecznych mieszkańców oraz motywacji do działania głównie na rzecz społeczności lokalnej, wzrost poczucia sprawczości oraz odpowiedzialności za miejsce zamieszkania, wzmocnienie więzi międzypokoleniowych, zbudowanie silnej współpracy między partnerami lokalnymi, działania o charakterze edukacyjnym, integracyjnym, aktywizującym, informacyjnym, wzrost kompetencji rodzicielskich i wychowawczych.

W 2018 r. funkcjonowało 15 PAL, w tym 1 PAL jako zadanie zlecone organizacji pozarządowej:

- PAL „Jeziorko" dla mieszkańców os. Ruszcza, w szczególności dla mieszkańców bloku przy ul. Jeziorko 42E,
- PAL „Ugorek" dla mieszkańców os. Ugorek,
- PAL „Stare Podgórze – Zabłocie" dla mieszkańców wyodrębnionego fragmentu dzielnicy XIII Gminy Miejskiej Kraków – Stare Podgórze i Zabłocie,
- PAL „Na Olszy" dla mieszkańców osiedli Olsza i Olsza II,
- PAL „Sikorki" dla mieszkańców ulic: Sikorki, Sołtysowskiej, Centralnej, Kamionka, Na Załęczu, ze szczególnym uwzględnieniem bloków przy ul. Sikorki 15 oraz ul. Sołtysowskiej 10c,
- PAL „Siemaszki" dla mieszkańców ul. Ks. Siemaszki i okolic,
- PAL „Złota Jesień" dla mieszkańców os. Złotej Jesieni, ze szczególnym uwzględnieniem mieszkańców bloków na os. Złotej Jesieni 11A i 11B,
- PAL „Zesławice i Kantorowice" dla mieszkańców os. Zesławice oraz os. Kantorowice,
- PAL „Na Skarpie" dla mieszkańców os. Na Skarpie,
- PAL „Azory" dla mieszkańców os. Azory,
- PAL „Rybitwy" dla mieszkańców ul. Rybitwy, ze szczególnym uwzględnieniem mieszkańców bloku przy ul. Rybitwy 21,
- PAL „Krzemieniecka" dla mieszkańców bloku przy ul. Krzemienieckiej 63.
- PAL „Streetwork – Odkryj potencjał osiedla" dla osób do 25 roku życia zagrożonych wykluczeniem społecznym z terenu dzielnic III, IV, XIV, XVI, XVII oraz XVIII Gminy Miejskiej Kraków,
- PAL „Znaczenie Rodziny" dla osób z zaburzeniami psychicznymi oraz ich opiekunów,
- PAL skierowany do rodzin zastępczych spokrewnionych i niezawodowych z terenu Gminy Miejskiej Kraków, realizowany jako zadanie zlecone przez Fundację Nowe Centrum.

3.2.1.1 Programy aktywności lokalnej terytorialne

W 2018 r. zrealizowano 34 759 godzin animacji lokalnej, w tym 6 738 godzin treningów kompetencji społecznych (m.in. warsztaty, wyjścia grupowe) oraz 185 godziny wsparcia w postaci doradztwa psychologicznego. Łączna liczba uczestników wyniosła 871 osób.

Założone cele w 2018 roku zostały zrealizowane poprzez takie działania jak: doradztwo psychologiczne, zajęcia językowe (język hiszpański, angielski, francuski), treningi kompetencji i umiejętności społecznych – wyjścia do instytucji kultury oraz wyjazdy integracyjne, warsztaty z rękodzieła, grupy wsparcia, grupy samopomocowe, spotkania z mieszkańcami, spotkania z instytucjami, zajęcia sportowe, pilates, warsztaty z dietetykiem, warsztaty z makramy, inicjatywy społeczne np. wieczorki poetyckie (np. Krakowska Noc Poezji we współpracy ze Stowarzyszeniem Zakład Usług Miejskich), Klub Podróżnika, akcje społeczne: m.in. koncert muzyczny poświęcony niepełnosprawnej mieszkance Nowej Huty, „Paczka dla dzieciaczka" (zbiórka słodyczy i artykułów dla dzieci przebywających w okresie przedświątecznym w Uniwersyteckim Szpitalu w Prokocimiu), „Wspieraj Psiaka i Kociaka" (zbiórka rzeczy dla schroniska dla bezdomnych zwierząt), akcja krwiodawstwa, pikniki sąsiedzkie, spotkania okolicznościowe, zajęcia taneczne, zajęcia plastyczne, warsztaty filmowe, prace w ogrodach społecznych, współpraca z instytucjami, akcje recyklingowe, warsztaty ogólnorozwojowe dla dzieci, zajęcia świetlicowe, warsztaty komputerowe, nordic walking, sąsiedzka wymiana ubrań, warsztaty kulinarne, warsztaty z ceramiki, warsztaty z tworzenia ekologicznych kosmetyków, turnieje sportowe, zajęcia muzyczno–wokalne dla dzieci, spotkania przy książce, zajęcia relaksacyjne „Zdrowy kręgosłup", spacery badawcze, zajęcia z tańca orientalnego, malowanie murali, udział w akcji „zaczytani.org", udział w światowym tygodniu przedsiębiorczości, współorganizacja konsultacji społecznych w ramach projektu „Spotkajmy się na podwórku" Zarządu Zieleni Miejskiej.

Wybrane działania:

- Realizacja inicjatyw sąsiedzkich na Azorach: dwa pikniki (w czerwcu oraz we wrześniu), ubieranie choinki, spotkanie wigilijne, prace w Ogrodzie Społecznym Azory; wszystkie działania podejmowane były we współpracy z partnerami lokalnymi: Szkołą Podstawową nr 119, Zespołem Szkół nr 5, Centrum Aktywności Senioralnej Fundacji „Nie dzieli nas wiek", Urzędem Miasta Krakowa – Biurem Funduszy Europejskich, Towarzystwem Przyjaciół Dzieci – Świetlicą Środowiskową Chatka Puchatka.
- Projekt socjalny „Aktywnie międzypokoleniowo" (finansowany ze środków Rady Dzielnicy IV Prądnik Biały), w jego ramach odbył się cykl warsztatów ogólnorozwojowych dla dzieci, cykl warsztatów gimnastycznych dla seniorów, letni maraton pikników sąsiedzkich skierowanych do wszystkich członków społeczności lokalnej, które odbyły się w Ogrodzie Osiedlowym Siemaszki, a ich program obejmował warsztaty ogrodnicze, animacje dla dzieci: modelowanie balonów, puszczanie baniek mydlanych, zabawy i gry z wykorzystaniem chusty KLANZA, a także pokaz iluzjonisty.
- Projekt socjalny „Kierunek zdrowie" (finansowany ze środków Rady Dzielnicy III Prądnik Czerwony), który skierowany był w szczególności do osób z niepełnosprawnościami i osób starszych. Celem głównym była profilaktyka zdrowia w zakresie higieny psychicznej, zaburzeń snu i pamięci. Zakupiono sprzęt do ćwiczeń (10 mat, 17 piłek do ćwiczeń, 24 gumy do ćwiczeń), przeprowadzono 30 godzin warsztatów profilaktyki zdrowia i higieny psychicznej dla 25 osób, 22 godziny warsztatów z koncentracji i zapamiętywania dla 21 osób oraz 15 godzin warsztatów z higieny snu dla 10 osób.
- Projekt socjalny „Międzypokoleniowa integracja … Każdy może być Aniołem" (finansowany ze środków Rady Dzielnicy XVII Wzgórza Krzesławickie), który był realizowany od listopada do grudnia 2018 roku, w tym też okresie odbywały się warsztaty plastyczne „Podaruj bliskiemu Anioła", podczas których osoby uczestniczące przygotowywały dekoracje oraz inne materiały. Odbyły się 2 spotkania integracyjne dla uczestników. W ramach treningu kompetencji uczestnicy wzięli udział w wyjściu do teatru oraz na kręgle. W dniu 9 grudnia odbyło się wydarzenie lokalne „Anioł w Dzielnicy XVII", wzięło w nim udział 220 osób. Podczas wydarzenia odbywały się

występy uczniów szkół, pokazy artystyczne, warsztaty, zapewniono gorący posiłek. W całym projekcie wzięły udział: 4 osoby uczestniczące w warsztatach w listopadzie, 19 osób uczestniczących w warsztatach w grudniu, 17 osób zaangażowanych w realizację projektu w listopadzie i 48 osób w grudniu.

- Organizacja koncertu charytatywnego poświęconego niepełnosprawnej mieszkance Nowej Huty. Publiczność koncertu stanowili mieszkańcy okolicznych osiedli oraz uczestnicy PAL. Dzięki akcji medialnej zebrano fundusze, które przekazano rodzinie, podjęto również działania związane z akcją przekazania 1 procenta w ramach rozliczenia podatkowego.
- W ramach akcji „Trzy kolory" we współpracy z Centrum Kształcenia Praktycznego wyremontowano 2 mieszkania dla rodzin z problemem niepełnosprawności.
- Prowadzono zajęcia w ramach Akademii Młodego Krakowianina dla uczniów i uczennic klas I–III krakowskich szkół podstawowych z tematów: „Osoby z niepełnosprawnością", „Nie przemocy", „Osoby starsze w naszym otoczeniu", „Uchodźcy/ uchodźczynie" oraz wizyty studyjne w Dziennym Domu Pobytu „Senior–Wigor"; odbyło się 31 spotkań warsztatowych, w których uczestniczyło 717 osób.
- Zrealizowane zostały trzy projekty w ramach czwartej edycji Budżetu Obywatelskiego:
  – „Dzielnicowe Centrum Pomocy Osobom Niepełnosprawnym i Starszym" kierowany do osób z niepełnosprawnościami i starszych zamieszkałych na terenie Dzielnicy III Prądnik Czerwony oraz wolontariuszy zaangażowanych w pomoc na ich rzecz. Projekt miał zapobiegać wykluczeniu społecznemu wskazanych grup poprzez działania promujące aktywne spędzanie czasu wolnego i integrację ze społeczeństwem, zapewnienie nowej wiedzy i umiejętności potrzebnych do radzenia sobie z trudnościami wynikającymi z ich stanu zdrowia czy wieku (na realizację zadania wydatkowano 46 411,43 zł).
  – „Chcę zostać poliglotą" kierowany do mieszkańców Dzielnicy XVII, w ramach którego prowadzona była bezpłatna nauka języka angielskiego dla (na realizację zadania wydatkowano 5 708,77 zł).
  –„Warsztaty bębniarskie" dla osób zamieszkujących Dzielnicę IV. Głównym celem projektu było zaszczepienie zamiłowania do muzyki wśród dzieci i młodzieży, rozwój poczucia rytmu oraz koncentracji (na realizację zadania wydatkowano 4 012,95 zł).

W ramach Działu Rewitalizacji Społecznej MOPS zatrudnionych było 30 osób w wymiarze 28,9 etatów (stan na 31 grudnia 2018 r.). Funkcjonowanie PAL finansowane było z budżetu Gminy Miejskiej Kraków. Kwota środków finansowych przeznaczona na realizację oferty PAL wyniosła 113 240,11 zł.

3.2.1.2 Program aktywności lokalnej kategorialne

- **Praca socjalna na ulicy – streetworking**

Praca socjalna prowadzona metodą streetwork w Dziale Rewitalizacji Społecznej MOPS w 2018 roku realizowana była w ramach dwóch PAL: „Streetwork – odkryj potencjał osiedla" oraz „Na Olszy".

Praca socjalna prowadzona metodą streetwork (na ulicy) kierowana była do osób do 25 roku życia. Wsparcie realizowane było w formie spotkań indywidualnych i grupowych, towarzyszenia w kontaktach z instytucjami, rzecznictwa interesów, pomocy w edukacji i na rynku pracy, aktywizowania sportowego, kulturalnego i społecznego. W 2018 roku wsparcie otrzymało 285 uczestników, w tym 67 nowych osób (w porównaniu z rokiem 2017). Poprawiło się funkcjonowanie społeczne 124 osób, które podjęły pracę lub rozpoczęły naukę

W 2018 r. funkcjonowanie PAL „Streetwork – odkryj potencjał osiedla" finansowane było z budżetu Gminy Miejskiej Kraków. Kwota środków finansowych przeznaczona na realizację oferty wyniosła 41 988,80 zł.

Praca socjalna metodą streetwork realizowana była także w Dziale Pomocy Bezdomnym MOPS *(szerzej zob. podrozdział 12.2.3: „Praca socjalna z osobami bezdomnymi metodą streetworkingu").*

- **Program Aktywności Lokalnej „Znaczenie Rodziny"**

Program Aktywności Lokalnej „Znaczenie Rodziny" jest programem skierowanym do osób z zaburzeniami psychicznymi i wspólnie z nimi zamieszkujących oraz osób spokrewnionych zamieszkujących osobno spełniających kryteria zagrożenia wykluczeniem społecznym. Celem głównym PAL jest podniesienie aktywności społecznej i wzrost integracji społecznej osób z zaburzeniami psychicznymi, ich rodzin i opiekunów.

W 2018 roku program był realizowany w dwóch lokalizacjach: przy ul. Ugorek 1 oraz przy ul. Chmielowskiego 6A. Wsparciem zostało objętych łącznie 161 osób.

W 2018 roku w ramach PAL realizowane były następujące formy wsparcia:

- psychoterapia grupowa,
- grupa wsparcia dla rodzin osób chorujących psychicznie,
- grupa wsparcia dla osób z problemami w obszarze zdrowia psychicznego.

Uczestnicy PAL wzięli udział w treningach kompetencji społecznych realizowanych w formie warsztatów o różnorodnej tematyce, między innymi:

- trening asertywności, trening metapoznawczy, warsztaty usprawniające pamięć i koncentrację, trening redukcji stresu oparty na uważności – mindfulness, warsztaty relaksacyjne, trening higieny snu, terapia tańcem i ruchem (DMT), trening autoprezentacji,
- warsztaty rękodzielnicze, warsztaty plastyczne – decoupage, warsztaty rzemiosła artystycznego,
- warsztaty kulinarne, trening umiejętności dnia codziennego, warsztaty spędzania wolnego czasu, warsztaty dbania o higienę osobistą i otoczenia, kurs wizażu,
- wyjścia grupowe do instytucji kultury (np. do kina, teatru, muzeum, galerii sztuki).

W miarę potrzeb uczestnicy korzystali ze spotkań indywidualnych z psychoterapeutami – wolontariuszami oraz ze wsparcia animatorów lokalnych.

Animatorzy lokalni współpracowali z osobami i instytucjami działającymi w środowisku lokalnym na rzecz ochrony zdrowia psychicznego. Podejmowane działania wpływają na zmianę postawy w stosunku do osób z zaburzeniami psychicznymi.

Program finansowany jest ze środków pozyskanych w ramach projektu „Bariery zamieniamy na szanse" *(szerzej o projekcie zob. rozdział 13).* W 2018 r. na realizację zadania przekazano 514 141,42 zł.

- **Program Aktywności Lokalnej dla rodzin zastępczych**

Program Aktywności Lokalnej skierowany jest do rodzin zastępczych spokrewnionych i niezawodowych z terenu Gminy Miejskiej Kraków. Program realizowany jest na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków przez Fundację Nowe Centrum.

W zajęciach organizowanych przez PAL uczestniczyło w 2018 r. łącznie 228 osób. W zajęciach grupowych wzięło udział 67 rodzin zastępczych, natomiast w indywidualnych 109 rodzin.

W ramach PAL realizowana była w roku 2018 aktywizacja i integracja rodzin zastępczych spokrewnionych i niezawodowych poprzez działania indywidualne: konsultacje logopedyczne, konsultacje dietetyczne, poradnictwo prawne, pomoc w nauce, jazdę konną, naukę rysunku i gry na gitarze, robotykę, naukę pływania oraz poprzez działania grupowe:

zajęcia w obiektach kulturalnych i sportowych znajdujących się na terenie Krakowa, zajęcia z podstaw komunikacji w języku obcym, zajęcia o charakterze integracyjnym i środowiskowym, zajęcia w świetlicy weekendowej, wyjazdy integracyjno – edukacyjne oraz tygodniowe cykle zajęć o charakterze ogólnorozwojowym w okresie ferii i wakacji. W ramach Dnia Rodzicielstwa Zastępczego rodziny zastępcze uczestniczyły w pikniku zorganizowanym na terenie Centrum Młodzieży im. dr H. Jordana.

Łączna kwota środków Gminy wydatkowanych na realizację zadania w 2018 r. wyniosła 185 270,75 zł.

3.3 Praca socjalna prowadzona w ramach projektów socjalnych

W ramach wsparcia osób i rodzin, obok pracy socjalnej prowadzonej metodą indywidualnego przypadku, w MOPS realizowane są projekty socjalne oparte na oddziaływaniach grupowych.

Pracownicy socjalni na podstawie rozeznanych potrzeb osób objętych pomocą społeczną opracowują i wdrażają działania mające na celu integrację, reintegrację społeczną i tworzenie sieci współpracy. Projekty służą również przełamywaniu stereotypu osób i rodzin korzystających z pomocy społecznej, a poprzez angażowanie grup odbiorców niebędących klientami Ośrodka, także poprawę wizerunku instytucji pomocy społecznej i zwiększenie wiedzy na temat jej roli i zadań. Projekty socjalne tworzone są z myślą o poszczególnych grupach odbiorców i kierowane do dzieci i młodzieży, osób starszych i niepełnosprawnych, rodzin (w tym niepełnych i wielodzietnych), a także lokalnych społeczności. Celem podejmowanych działań jest zaktywizowanie osób i rodzin oraz zachęcanie ich do udziału w życiu społecznym.

W ramach projektów budowana jest sieć współpracy z podmiotami działającymi w środowisku lokalnym. Środki na realizację projektów socjalnych w większości przekazywane są przez Rady Dzielnic, ale są również pozyskiwane przez pracowników socjalnych ze źródeł zewnętrznych. W 2018 roku działania podejmowane przez pracowników socjalnych wsparły firmy i osoby prywatne, przekazując na realizację projektów m. in.: produkty żywnościowe, przybory szkolne. Rady Dzielnic dofinansowały realizację projektów kwotą 127 109,80 zł, a wydatki MOPS wyniosły 9 045,06 zł.

W 2018 r. zrealizowano łącznie 32 projektów socjalnych, które miały na celu reintegrację społeczną klientów MOPS i ich rodzin, tworzenie sieci współpracy z podmiotami działającymi w środowisku lokalnym, specjalistami innych instytucji, odnoszący się do integracji ze środowiskiem oraz tworzenie grup wsparcia. Łącznie wsparciem w ramach projektów socjalnych zostały objęte 733 osoby.

4 Zasoby pomocy społecznej – poradnictwo specjalistyczne, terapia rodzin oraz interwencja kryzysowa

4.1 Poradnictwo specjalistyczne

Poradnictwo specjalistyczne, w szczególności prawne, psychologiczne i rodzinne, jest świadczone osobom i rodzinom, które mają trudności lub wykazują potrzebę wsparcia w rozwiązywaniu swoich problemów życiowych, bez względu na posiadany dochód. Poradnictwo prawne realizowane jest poprzez udzielanie informacji o obowiązujących przepisach między innymi z zakresu prawa rodzinnego i opiekuńczego, zabezpieczenia społecznego, ochrony praw lokatorów. Poradnictwo psychologiczne realizowane jest poprzez procesy diagnozowania, profilaktyki i terapii. Poradnictwo rodzinne obejmuje zaś szeroko rozumiane problemy funkcjonowania rodziny, w tym problemy wychowawcze w rodzinach naturalnych i zastępczych oraz problemy opieki nad osobą niepełnosprawną, a także terapię rodzinną.

4.1.1 Infrastruktura

W 2018 roku zadanie to było realizowane przez prawników i psychologów zatrudnionych w MOPS Kraków (poradnictwo prawne i psychologiczne) oraz przez 4 ośrodki terapii i poradnictwa prowadzone na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków przez dwie organizacje pozarządowe. Zakres świadczonych usług obejmował działania diagnostyczne, terapeutyczne oraz z zakresu poradnictwa specjalistycznego, w szczególności pomocy psychologicznej. Pomoc świadczona przez ośrodki terapii i poradnictwa skoncentrowana była głównie wokół złożonej problematyki wychowawczej, między innymi napotykanych przez rodziców trudności w postępowaniu z dziećmi, nieprawidłowych relacji rodzic – dziecko, problemu rozwodu rodziców, zachowań destrukcyjnych dzieci (wagary, ucieczki, używki, itp.), a także wspieraniu osób znajdujących się w kryzysie psychicznym. Podmioty prowadzące ośrodki terapii i poradnictwa zapewniały funkcjonowanie ośrodków co najmniej 5 dni w tygodniu w wymiarze nie mniejszym niż 40 godzin tygodniowo, w godzinach pomiędzy 10.00 a 20.00.

Tabela: Wykaz jednostek realizujących zadanie poradnictwa rodzinnego i terapii rodzin

Nazwa jednostki i podmiot prowadzący	Adres jednostki
Ośrodki terapii i poradnictwa prowadzone przez Stowarzyszenie Siemacha	ul. Podbrzezie 6
	ul. Ptaszyckiego 6
	os. Krakowiaków 2
Ośrodek terapii i poradnictwa prowadzony przez Stowarzyszenie Dobrej Nadziei	ul. Batorego 5 i ul. Stoczniowców 7

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

4.1.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Ośrodki terapii i poradnictwa prowadzone były przez Stowarzyszenie Siemacha oraz Stowarzyszenie Dobrej Nadziei w ramach zlecania realizacji zadań.

4.1.3 Kadra

Poradnictwo specjalistyczne świadczone w ramach MOPS w 2018 r. realizowane było przez 6 pracowników (5,35 etatu). W realizację zadania w ramach zlecenia zadania publicznego

w 2018 r. było zaangażowanych w organizacjach pozarządowych łącznie 61 osób (ponad 22 etaty).

4.1.4 Osoby i rodziny korzystające ze świadczeń w formie poradnictwa specjalistycznego

Podstawowym celem realizacji poradnictwa specjalistycznego jest poprawa jakości życia osób zwracających się o pomoc, ich rozwój i optymalizacja poczynań związanych z różnymi aspektami funkcjonowania indywidualnego, grupowego, rodzinnego, zawodowego, itp. Ze względu na wynikające z ustawy o pomocy społecznej kryteria dostępności do poradnictwa specjalistycznego, brak jest podstaw do gromadzenia danych dotyczących sytuacji społeczno – demograficznej świadczeniobiorców tego rodzaju wsparcia. Tym samym nie ma możliwości dokonania szczegółowej analizy tej grupy osób.

Ze wsparcia w ramach poradnictwa psychologicznego świadczonego przez pracowników MOPS skorzystały 353 osoby, w ramach poradnictwa prawnego 663 osoby. Udzielono łącznie 5 605 porad, w tym 1 65 porad prawnych (w tym 1155 porad w formie udzielenia pomocy w sporządzeniu pism procesowych) oraz 3740 porad psychologicznych.

W ramach porad prawnych pracownicy Ośrodka pomagali w wyjaśnieniu obowiązujących przepisów, sporządzaniu pism procesowych, a przede wszystkim, poszukiwaniu takiego rozwiązania, które będzie najkorzystniejsze dla osoby zgłaszającej się po pomoc. Najwięcej porad prawnych udzielonych zostało z zakresu prawa rodzinnego i opiekuńczego oraz prawa lokalowego, w tym w kwestiach dotyczących eksmisji, zadłużenia, utraty tytułu prawnego do lokalu. Ponadto prawnicy udzielali porad z zakresu zabezpieczenia społecznego, czyli spraw związanych z bezpieczeństwem socjalnym, niezdolnością do pracy z przyczyn zdrowotnych, bezrobociem, orzekaniem o niepełnosprawności, świadczeniami rodzinnymi, dodatkami mieszkaniowymi, ubezpieczeniem społecznym w tym rentami, emeryturami oraz zasiłkami chorobowymi, zasiłkiem macierzyńskim, a także świadczeniami rehabilitacyjnymi. We wskazanych powyżej sprawach, pomoc prawników Ośrodka polegała również na sporządzaniu, wspólnie z klientem, pism procesowych.

Porady psychologiczne natomiast udzielane były najczęściej z zakresu zdrowia psychicznego. Dotyczyły również rozwiązywania problemów rodzinnych i wychowawczych, funkcjonowania społecznego poza rodziną, problemów dotyczących przemocy w rodzinie, uzależnień.

Działania ośrodków poradnictwa i terapii obejmują rodziny i osoby zamieszkałe na terenie Gminy Miejskiej Kraków. W ramach prowadzonej działalności ośrodki poradnictwa i terapii udzielają wsparcia rodzinom, w których występują problemy związane z: przemocą, przeżywaniem żałoby, chorobą psychiczną, występującymi uzależnieniami w rodzinie, sytuacjami kryzysowymi. Ponadto prowadzone są terapie grupowe mające na celu wspieranie i rozwijanie kompetencji społecznych uczestników. Najczęstszą przyczyną korzystania ze wsparcia udzielanego przez ośrodki były kryzys i konflikt rodzinny, zaburzenia osobowości i zachowania, różnorakie zaburzenia nerwicowe oraz uzależnienia. W ośrodkach znajdują wsparcie również osoby z zaburzeniami lękowymi, zaburzeniami depresyjnymi, stanami po próbach samobójczych, zaburzeniami psychotycznymi.

W 2018 r. z pomocy ośrodków skorzystało 2145 osób. W ośrodkach przeprowadzono 2 375 diagnoz oraz 8 144 spotkań terapeutycznych (indywidualne, rodzinne, grupowe). Ponadto udzielono 1 666 porad specjalistycznych.

Wykres: Liczba osób objętych pomocą w ośrodków terapii i poradnictwa w latach 2013 – 2018

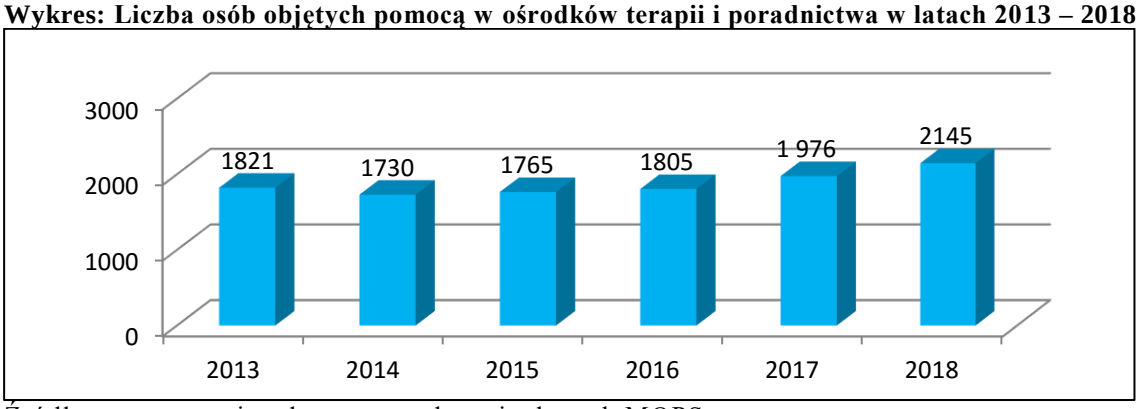

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

4.1.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Na realizację zadania polegającego na prowadzeniu ośrodków terapii i poradnictwa przekazano dotację w wysokości:

- w 2013 r. – 1 440 159,04 zł, w tym ze środków Gminy Miejskiej Kraków dotację w wysokości 1 047 100,00 zł oraz zgodnie z zawartą umową partnerską na rzecz realizacji projektu „Pora na aktywność" w ramach POKL kwotę 393 059,04 zł;
- w 2014 r. – 1 556 931,34 zł, w tym ze środków Gminy Miejskiej Kraków dotację w wysokości 1 047 100,00 zł oraz zgodnie z zawartą umową partnerską na rzecz realizacji projektu „Pora na aktywność" w ramach POKL kwotę 509 831,34 zł;
- w 2015 r. – 1 495 160,12 zł, w tym ze środków Gminy Miejskiej Kraków dotację w wysokości 1 282 900 zł oraz zgodnie z zawartą umową partnerską na rzecz realizacji projektu „Pora na aktywność" w ramach POKL kwotę 212 260,12 zł;
- w 2016 r. – 1 484 000 zł, dotacja ze środków Gminy Miejskiej Kraków;
- w 2017 r. – 1 484 000 zł, dotacja ze środków Gminy Miejskiej Kraków;
- w 2018 r. – 1 621 131,76 zł, dotacja ze środków Gminy Miejskiej Kraków.

4.1.6 Wnioski

Od 2013 roku liczba osób korzystających z poradnictwa specjalistycznego utrzymuje się na względnie stałym poziomie, co oznacza, że wśród mieszkańców Gminy Miejskiej Kraków istnieje zapotrzebowanie na tę formę pomocy.

4.2 Interwencja kryzysowa

W stosunku do osób i rodzin znajdujących się w sytuacji kryzysu konieczne jest podjęcie szeregu działań interdyscyplinarnych zwanych interwencją kryzysową. Jej celem jest przywrócenie równowagi psychicznej i umiejętności samodzielnego radzenia sobie, a dzięki temu zapobieganie przejściu reakcji kryzysowej w stan chronicznej niewydolności psychospołecznej. W ramach interwencji kryzysowej udziela się natychmiastowej specjalistycznej pomocy psychologicznej, a w zależności od potrzeb, poradnictwa socjalnego lub prawnego oraz, w szczególnych sytuacjach, schronienia do 3 miesięcy[27].

[27] Art. 47 ust. 1 i ust. 3 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2018 r. poz. 1508 z późn. zm.)

4.2.1 Infrastruktura

Zadanie interwencji kryzysowej w Krakowie realizowane jest przez Ośrodek Interwencji Kryzysowej oraz do 30 listopada 2018 r. w zakresie pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie przez Ośrodek dla Osób Dotkniętych Przemocą. Od 1 grudnia 2018 r. zadania OODP realizuje Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie, finansowany z budżetu Państwa. Szczegółowe informacje dotyczące OODP znajdują się w podrozdziale 9.2: „*Działalność Ośrodka dla Osób Dotkniętych Przemocą”*.

Ośrodek Interwencji Kryzysowej zapewnia kompleksową pomoc psychologiczną dla osób i rodzin w sytuacji kryzysu, poprzez prowadzenie pomocy w ramach interwencji kryzysowej w siedzibie Ośrodka oraz w miejscu pobytu, prowadzenie interwencji telefonicznych, długoterminową pomoc psychologiczną w sytuacjach skrajnie urazowych, a także poradnictwo prawne i pomoc socjalną. Celem interdyscyplinarnych działań, podejmowanych przez specjalistów ośrodka jest przywrócenie równowagi psychicznej i umiejętności samodzielnego radzenia sobie. W sytuacjach zagrożenia bezpieczeństwa osoby z uwagi na doświadczany kryzys, Ośrodek zapewnia interwencyjne miejsca całodobowego pobytu. Ośrodek Interwencji Kryzysowej do końca 2018 roku realizował zadanie interwencji kryzysowej również dla mieszkańców powiatu krakowskiego, na podstawie porozumienia Gminy Miejskiej Kraków z powiatem krakowskim, z dnia 21 listopada 2016 roku na lata 2017 – 2019.

Dane przedstawione poniżej dotyczą działań OIK dla mieszkańców Krakowa.

4.2.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie jest realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi w zakresie prowadzenia Specjalistycznego Ośrodka Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie, a wcześniej Ośrodka dla Osób Dotkniętych Przemocą (zob. podrozdział 9.2).

4.2.3 Kadra

Zadanie interwencji kryzysowej realizowane było w 2018 roku przez 27 pracowników Ośrodka Interwencji Kryzysowej w łącznym wymiarze 24,5 etatu (pracownicy realizują też zadania na rzecz powiatu krakowskiego).

4.2.4 Osoby i rodziny objęte pomocą w ramach interwencji kryzysowej

W roku 2018 ze wsparcia świadczonego przez Ośrodek Interwencji Kryzysowej dla mieszkańców Krakowa skorzystało 4 300 osób, dla których była to pomoc świadczona po raz pierwszy w okresie sprawozdawczym. Spośród mieszkańców powiatu krakowskiego z pomocy OIK skorzystało 329 osób. Ze względu na wynikające z ustawy o pomocy społecznej kryteria dostępności do pomocy w formie interwencji kryzysowej, brak jest podstaw do gromadzenia danych dotyczących sytuacji społeczno – demograficznej świadczeniobiorców tego rodzaju wsparcia. Tym samym nie ma możliwości dokonania szczegółowej analizy tej grupy osób.

Od stycznia 2016 roku Ośrodek Interwencji Kryzysowej realizuje Program korekcyjno – edukacyjny dla osób stosujących przemoc w rodzinie, będący elementem Programu Przeciwdziałania Przemocy oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie dla Gminy Miejskiej Kraków.

W 2017 roku Ośrodek Interwencji Kryzysowej rozpoczął realizację projektu pn. *Rozszerzenie usług wsparcia psychologicznego dla osób i rodzin w sytuacjach trudnych i kryzysowych* w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego 2014 –2020.

Wykres : Liczba osób korzystających ze wsparcia Ośrodka Interwencji Kryzysowej[28]

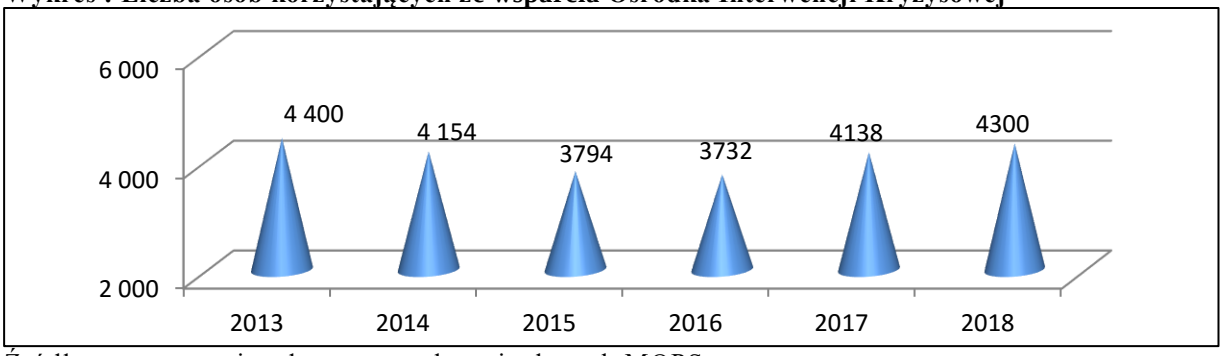

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

4.2.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Koszty realizacji zadania interwencji kryzysowej przez Ośrodek Interwencji Kryzysowej wyniosły:

- w 2013 r. – 1 428 322,89 zł oraz 109 823,65 zł pochodzące ze środków POKL (Środki na funkcjonowanie OIK w 2013 r. pochodziły z budżetu Gminy Miejskiej Kraków oraz ze środków POKL w związku z realizowanym pilotażowym wdrożeniem standardu interwencji kryzysowej);
- w 2014 r. – 1 488 979 zł;
- w 2015 r. – 1 621 134 zł;
- w 2016 r. – 1 865 874 zł;
- w 2017 r. – 2 201 425 zł w tym środki w wysokości 217 785 zł na realizację projektu pn. „Rozszerzenie usług wsparcia psychologicznego dla osób i rodzin w sytuacjach trudnych i kryzysowych" w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego 2014 – 2020;
- w 2018 r. – 2 482 817 zł, w tym środki w wysokości 247 714 zł na realizację projektu „Rozszerzenie usług wsparcia psychologicznego dla osób i rodzin w sytuacjach trudnych i kryzysowych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego 2014 –2020".

4.2.6 Wnioski

Analiza dostępnych danych wskazuje, że w 2018 roku wzrosła liczba osób korzystających z pomocy w obszarze interwencji kryzysowej, co ukazuje potrzebę realizacji tej formy pomocy. Odpowiedzią na zwiększające się potrzeby mieszkańców Krakowa oraz rodzaj problemów, z jakimi osoby zgłaszają się do Ośrodka, jest realizacja projektu pn. „Rozszerzenie oferty usług wsparcia psychologicznego dla osób i rodzin w sytuacjach trudnych i kryzysowych", realizowanego ze środków Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014 – 2020 w ramach 9 Osi Priorytetowej Region spójny społecznie, Działania 9.2. Usługi społeczne i zdrowotne, Poddziałania 9.2.2. Usługi opiekuńcze oraz interwencja kryzysowa – ZIT. Projekt jest realizowany w latach 2017 – 2019. Dzięki temu możliwe jest rozszerzenie zakresu realizowanego wsparcia poprzez realizację zadań na rzecz rodzin z dziećmi oraz osób starszych.

[28] Mieszkańcy Krakowa, którzy w danym roku po raz pierwszy skorzystali z pomocy w OIK.

5 Zasoby pomocy społecznej Gminy Miejskiej Kraków w zakresie pomocy osobom starszym

5.1 Procesy demograficzne zachodzące w społeczności lokalnej Gminy Miejskiej Kraków

Ludność Krakowa, podobnie jak ludność Polski i Europy charakteryzuje wzrastający odsetek osób w wieku poprodukcyjnym. Wysoki udział osób w wieku poprodukcyjnym ma bezpośredni wpływ na stan i strukturę rodzin i gospodarstw domowych zamieszkujących Kraków.

Miarą stopnia zaawansowania starości demograficznej jest procentowy udział ludzi starszych w ogólnej liczbie ludności. W świetle opracowań ONZ za społeczeństwa młode pod względem demograficznym uznaje się te, które w swojej strukturze mają mniej niż 4% osób w wieku 65 lat i starszych. Jeśli odsetek tych osób wynosi od 4% do 7%, mamy do czynienia ze społeczeństwem dojrzałym, powyżej 7% – ze społeczeństwem starym, natomiast powyżej 10% – ze społeczeństwem, które przekroczyło próg starości zaawansowanej[29].

Odsetek osób w wieku poprodukcyjnym (powyżej 60 roku życia w przypadku kobiet i powyżej 65 lat dla mężczyzn) w ogólnej populacji mieszkańców Krakowa w 2017 roku wyniósł 23,1%[30] (w roku 2012 odsetek ten wyniósł 20,5%, w roku 2013 – 21,1%, w roku 2014 – 21,6% , w roku 2015 – 22,1%, 2016 – 22,7%).

Wykres: Udział osób w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie mieszkańców w latach 2013– 2017

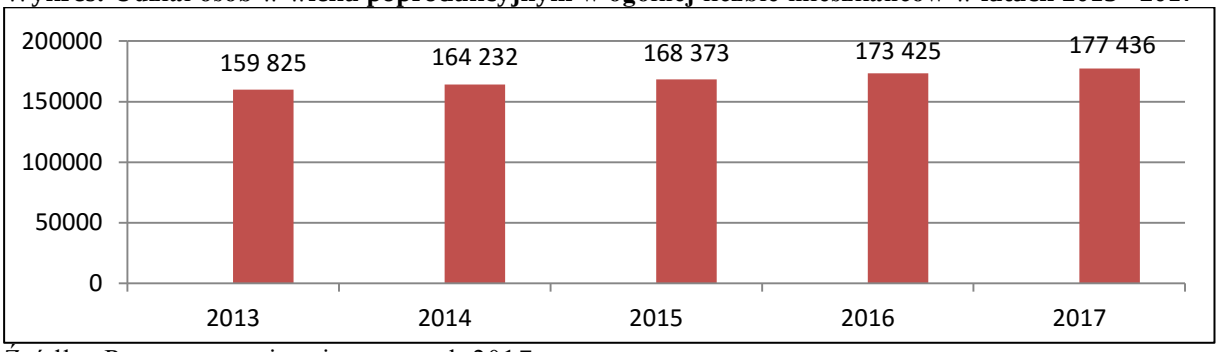

Źródło: Raport o stanie miasta za rok 2017

Wobec powyższego Kraków już obecnie jest miastem, które znacznie przekracza próg starości zaawansowanej, podobnie jak duże miasta Polski ujęte na wykresie poniżej.

Wykres: Udział osób w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie mieszkańców Krakowa, Łodzi, Wrocławia, Poznania i Gdańska w 2017 r. (w %)

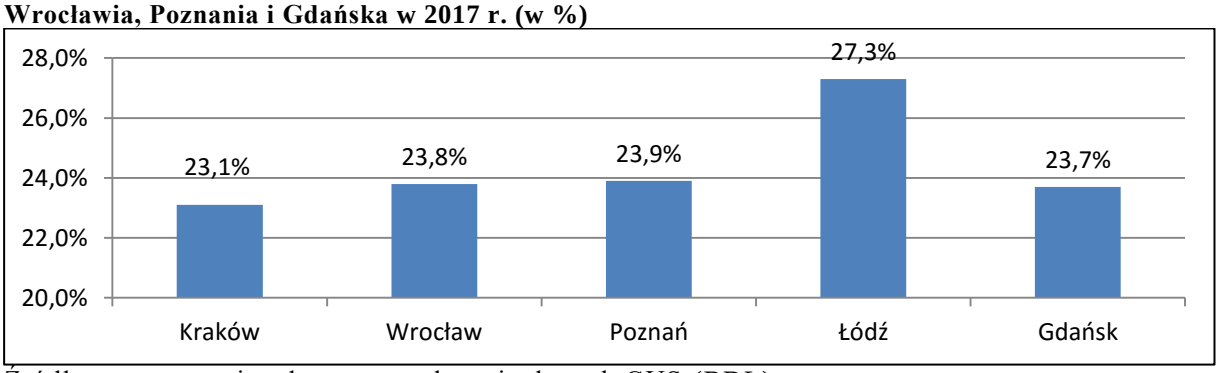

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (BDL)

[29] M. Pakuła, *Postawy osób starszych wobec edukacji. Studium teoretyczno – diagnostyczne*, Lublin, 2010, s. 39 –40.

[30] *Raport o Stanie Miasta Kraków 2017.*

Kraków posiada także podobną jak Poznań i Gdańsk liczbę seniorów powyżej 80 r. ż. w ogólnej liczbie mieszkańców. Największa ich liczba występuje w Łodzi – 5,8%.

Wykres: Udział seniorów tzw. sędziwych starców (osoby powyżej 80 r. ż.) w ogólnej liczbie mieszkańców w Krakowie, Łodzi, Wrocławiu, Poznaniu i Gdańska w 2017 r. (w %)

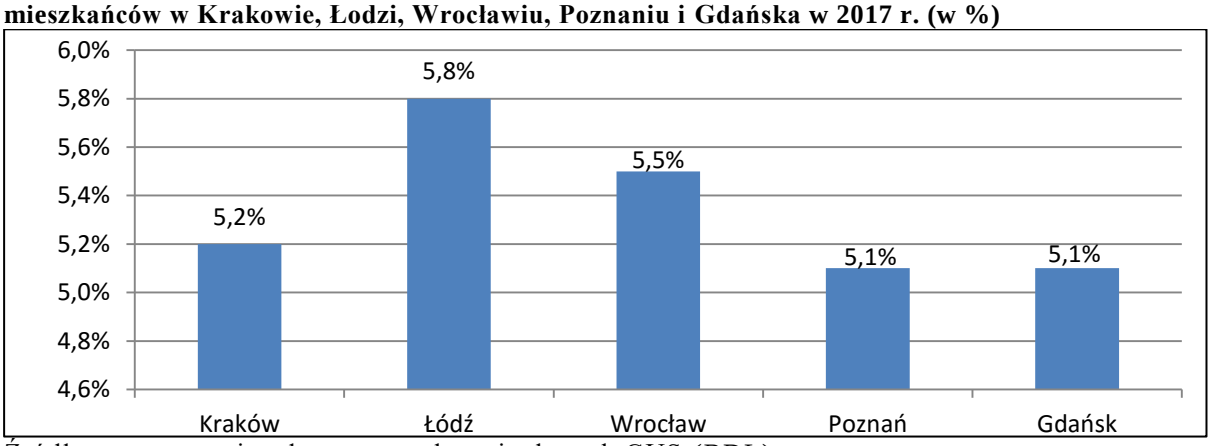

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (BDL)

Należy podkreślić, że w grupie mieszkańców Krakowa w wieku poprodukcyjnym w roku 2017 prawie 68% stanowiły kobiety. Przewagę liczebną kobiet odnotowuje się również we wszystkich rocznikach powyżej 25 roku życia. Wraz z wiekiem ta dysproporcja staje się coraz większa. W grupie wiekowej 65 – 69 lat populacja kobiet liczyła 27 862 osób, a populacja mężczyzn wynosiła 20 348 osób (nadwyżka liczby kobiet nad liczbą mężczyzn wynosiła 7 514 osób).

Wykres: Udział kobiet i mężczyzn w 5 – letnich grupach wiekowych w Krakowie w 2017 r.

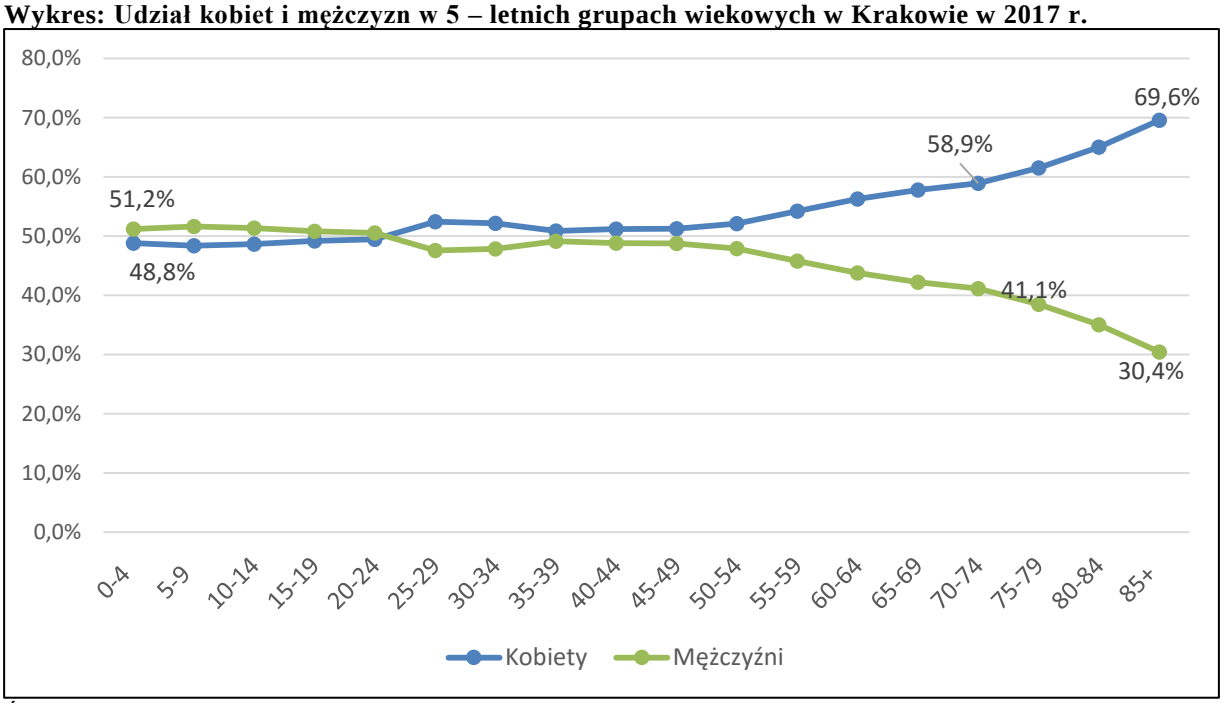

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (BDL)

Największa liczba ludności występowała w przedziale wiekowym 30 – 34 lata i wynosiła 36 585 osób w populacji mężczyzn oraz 39 904 kobiet. Stosunkowo duża liczebność w tym przedziale wiekowym wynika z faktu, że są to osoby urodzone w latach 1984– 1988, czyli w okresie wyżu demograficznego.

Piramida wieku dla Krakowa w 2017 roku wskazuje ponadto na niski potencjał pielęgnacyjny społeczności, czyli proporcję liczby kobiet w wieku 45–64 do liczby osób

w wieku 80 lat i więcej, co może stanowić zagrożenie dla osób wchodzących obecnie i w przyszłości w wiek poprodukcyjny oraz wyzwanie dla polityki społecznej.

Coraz później podejmowane są również decyzje o posiadaniu pierwszego dziecka – środkowy wiek matek[31] wzrósł w Polsce w 2017 r. prawie 28 lat[32] (w 2000 r. było to niespełna 24 lata). Związane jest to z wyborami jakich coraz częściej dokonują młodzi ludzie decydując się najpierw na osiągnięcie określonego poziomu wykształcenia oraz uregulowania pozycji zawodowej i stabilizacji ekonomicznej, a dopiero potem (około 30 roku życia) na założenie rodziny oraz jej powiększenie.

Wykres: Piramida wieku dla Krakowa w 2017 r.

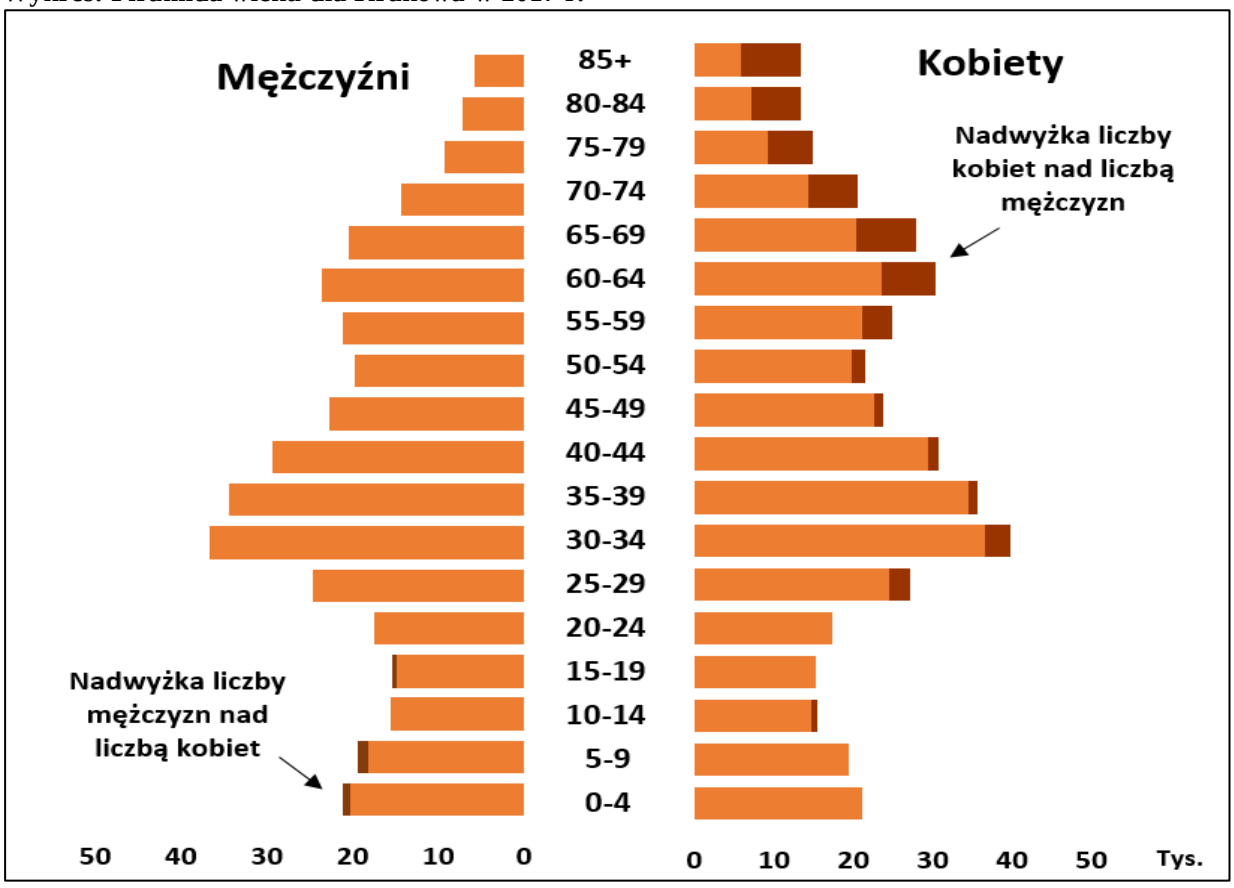

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (BDL)

Dokonując analizy wskaźników dotyczących prognoz liczby ludności społeczności Miasta Krakowa warto odnotować pozytywne zjawisko jakim jest obserwowane od kilku lat dodatnie saldo migracji wewnętrznej (w 2017 roku – 2,11‰) – więcej osób przyjeżdża na pobyt stały do Krakowa z innych rejonów Polski niż się z niego wyprowadza.

W obliczu prognoz demograficznych istotny jest również fakt, że od 2008 r. zaobserwowano w Krakowie dodatni przyrost naturalny. W roku 2017 przyrost naturalny był dodatni (o 1 507 osób). W przeliczeniu na 1 000 ludności wyniósł 2,0‰ (w Małopolsce 1,86‰, w Polsce odnotowano ujemny przyrost natomiast – 0,2‰), wobec 0,15‰ rok wcześniej.

Liczba ludności mieszkańców Krakowa w latach 2010 – 2017 uległa zwiększeniu. Wzrost był jednak niewielki i wyniósł w całym analizowanym okresie ponad 9,6 tys. mieszkańców.

[31] Wiek środkowy (mediana wieku) matek wyznacza granicę wieku, którą połowa matek już przekroczyła, a druga połowa jeszcze nie osiągnęła.

[32] *„Sytuacja demograficzna Polski do 2017 r. Urodzenia i dzietność”,* GUS, Warszawa 2018, strona 54.

Według prognoz, liczebność populacji Krakowa do 2025 r. zmniejszy się do liczby 756 470 osób tj. o ponad 4,5 tys. osób w stosunku do 2015 roku, a do roku 2035 zmniejszy się do liczby 738 908 osób tj. o ponad 22 tys. osób w stosunku do roku 2015 roku.

Jednak faktyczny wzrost liczby mieszkańców Krakowa pokazuje, że dostępna (opracowana w 2014 roku) prognoza GUS-u nie potwierdzi się.

Wykres: Prognoza ludności dla Krakowa do 2035 roku

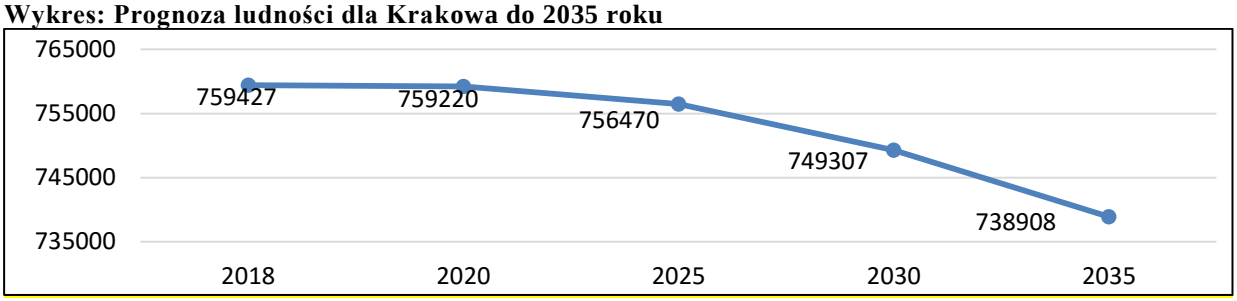

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Postępować będzie proces starzenia się społeczeństwa miasta. W 2035 roku najliczniejszym rocznikiem będzie grupa osób w wieku 52 lat. W wieku produkcyjnym niemobilnym będzie pokolenie wyżu demograficznego lat 70/80 XX wieku. W 2045 roku 25% ludności będą stanowić osoby w wieku poprodukcyjnym, natomiast w 2050 roku prawie 29% ludności będzie w wieku poprodukcyjnym, a tylko 14% w wieku przedprodukcyjnym. W 2025 roku 22,6% ludności będą stanowić osoby w wieku poprodukcyjnym[33]. Spowoduje to dalsze zwiększenie liczby jednoosobowych gospodarstw domowych osób w starszym wieku – głównie kobiet, których udział w grupie osób w wieku poprodukcyjnym wyniesie 65,6%. Jednocześnie dalszy spadek liczby ludności w wieku produkcyjnym (z 61,9% w 2015 r. do 60,7% w roku 2025) może pociągnąć za sobą niedobór siły roboczej.

Wykres: Piramida wieku dla Krakowa w 2025 r. według prognozy GUS z 2014 r.

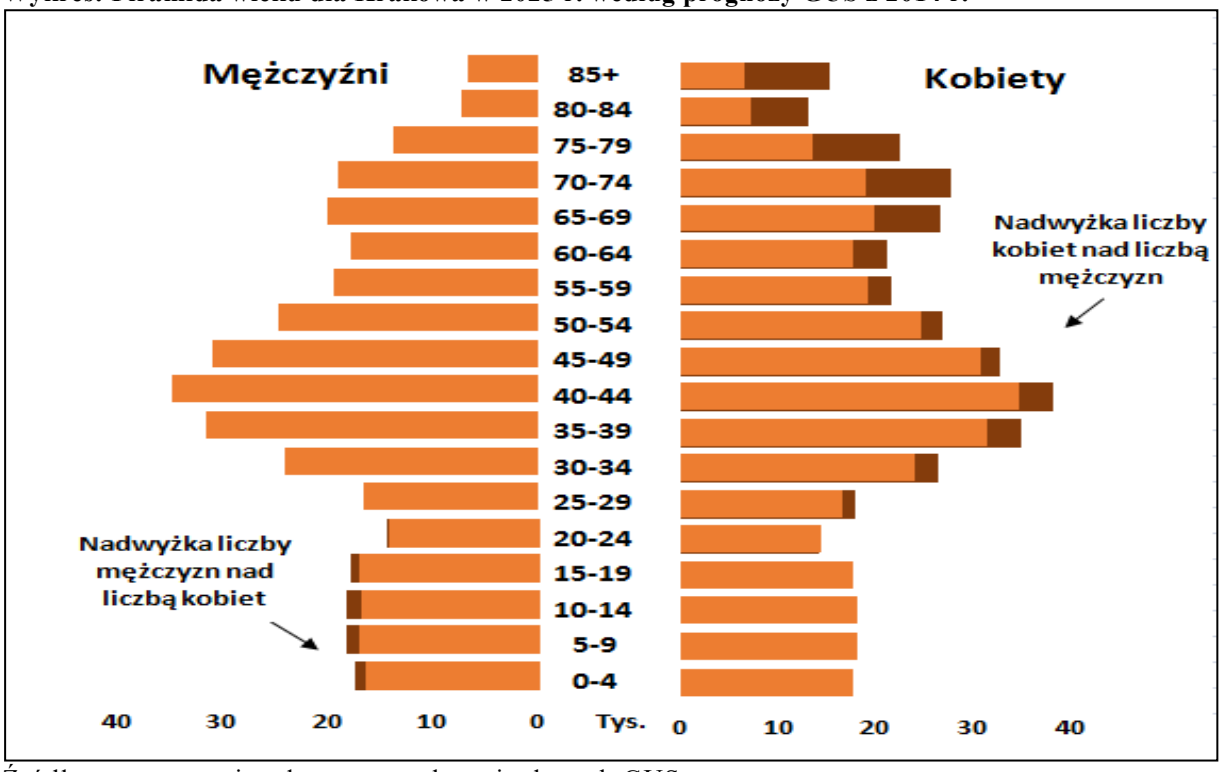

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

[33] Główny Urząd Statystyczny, *Prognoza dla powiatów i miast na prawie powiatu oraz podregionów na lata 2014-2050* (opracowana w 2014 roku).

Dostrzegalne są niekorzystne z ekonomicznego punktu widzenia zmiany, polegające na dalszym spadku populacji osób w wieku produkcyjnym na rzecz osób w wieku poprodukcyjnym. Wskaźnik obciążenia demograficznego (ludność w wieku nieprodukcyjnym przypadająca na 100 osób w wieku produkcyjnym) wzrasta od lat i w 2017 roku wyniósł 65,8 (w 2013 r. – 58, w 2014 r. – 59, w 2015 r. – 61, w 2016 r. – 63).

Wykres poniżej obrazuje prognozę ludności dla Krakowa według grup ekonomicznych[34]. Przez ludność w wieku produkcyjnym rozumie się ludność w wieku zdolności do pracy (od 18 r. ż. do wieku emerytalnego). Prognozy według ekonomicznych grup wieku zostały oszacowane zgodnie z obowiązującymi zasadami w momencie opracowania prognozy.

Wykres: Prognoza udziału ludności dla Krakowa według grup ekonomicznych do 2035 roku

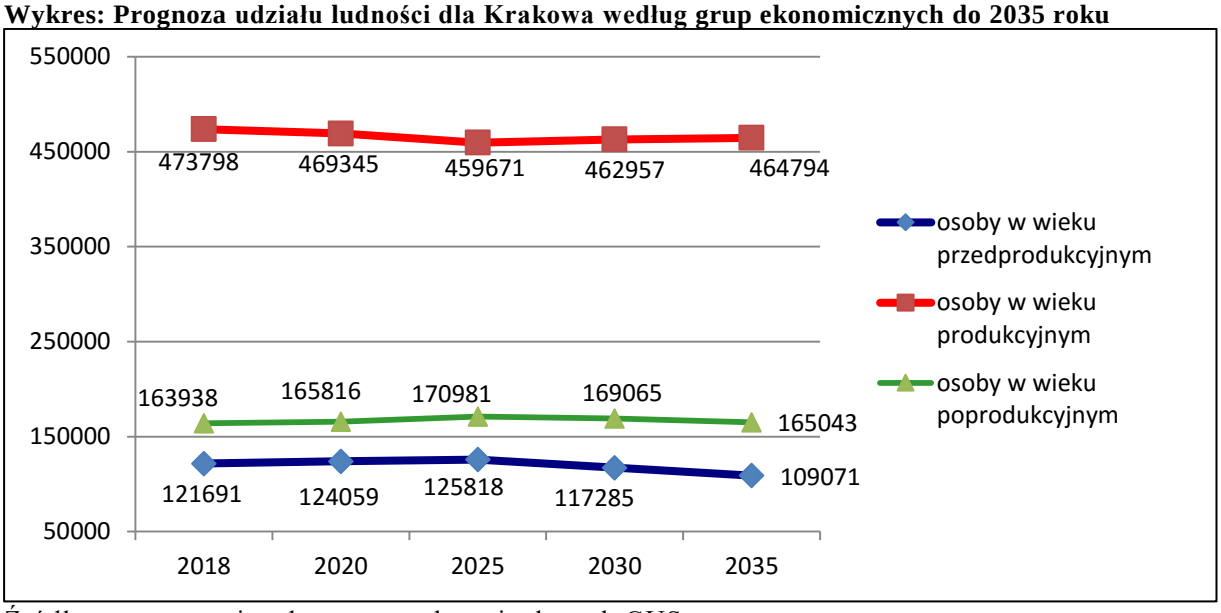

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Według prognoz, podobnie jak w Krakowie, w najbliższych latach będzie wzrastać również liczba osób w wieku poprodukcyjnym winnych dużych miastach Polski.

Wykres: Prognoza udziału ludności w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie mieszkańców w Krakowie, Łodzi, Wrocławiu i Poznaniu do roku 2035 (w %)

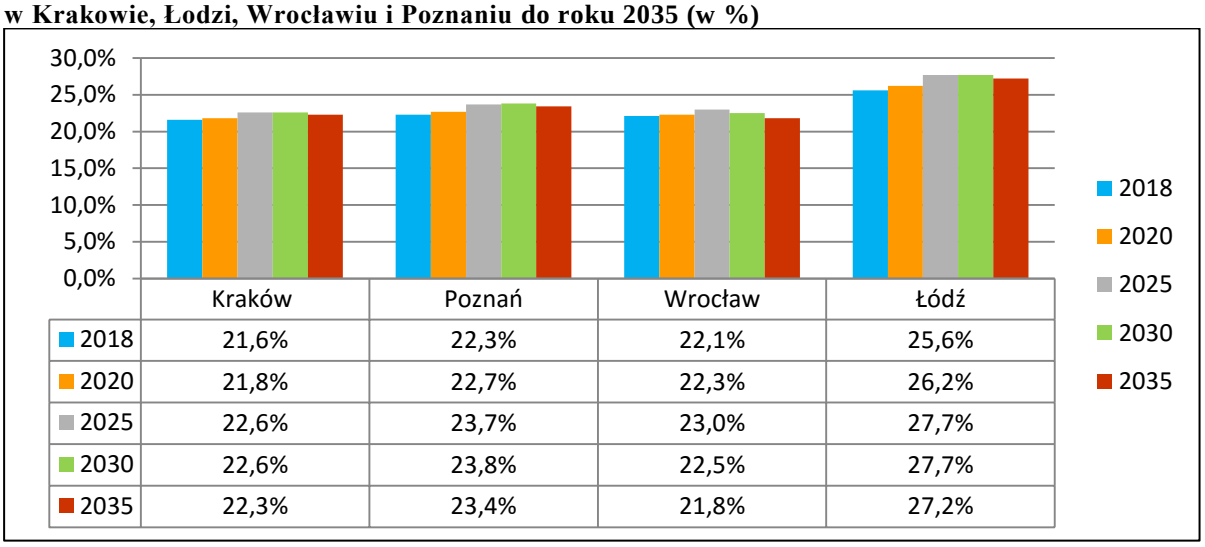

	Kraków	Poznań	Wrocław	Łódź
2018	21,6%	22,3%	22,1%	25,6%
2020	21,8%	22,7%	22,3%	26,2%
2025	22,6%	23,7%	23,0%	27,7%
2030	22,6%	23,8%	22,5%	27,7%
2035	22,3%	23,4%	21,8%	27,2%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

[34] *Prognoza dla powiatów i miast na prawach powiatu oraz podregionów na lata 2014–2050*, GUS (opracowana w 2014 r.).

Wzrost odsetka ludzi starszych w społeczeństwach jest nieuniknioną konsekwencją długookresowych przemian dwóch składowych ruchu naturalnego – rozrodczości i umieralności. Dla pełniejszego obrazu tego procesu należy dodać jeszcze zjawisko systematycznego wydłużania się przeciętnego dalszego trwania życia (tabela poniżej).

Tabela: Przeciętne dalsze trwanie życia mieszkańców Krakowa

Przeciętna liczba lat dalszego trwania życia dla osób w wieku lat					
	0	15	30	45	60
2000					
Kobiety	79,9	65,5	50,8	36,4	23,1
Mężczyźni	73,2	58,8	44,1	30,2	18,3
2013					
Kobiety	82,0	67,2	52,3	37,6	24,0
Mężczyźni	75,9	61,3	46,8	32,7	20,5
2014					
Kobiety	82,5	67,8	52,9	38,3	24,8
Mężczyźni	76,8	62,2	47,5	33,4	20,8
2015					
Kobiety	82,6	67,9	53,0	38,4	24,6
Mężczyźni	76,3	61,7	47,1	32,9	20,5
2016					
Kobiety	83,1	68,3	53,4	38,3	24,6
Mężczyźni	77,1	62,5	47,9	33,6	21,2
2017					
Kobiety	82,7	68,2	53,3	38,7	24,9
Mężczyźni	76,8	62,1	47,5	33,3	21,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Korzyści wynikające z rozwoju nowych technologii medycznych i nowoczesnych metod diagnostycznych oraz poprawa kondycji zdrowotnej mieszkańców Polski realizowana przez prozdrowotny styl życia, wpływają na trwający już od ponad dwudziestu lat spadek natężenia zgonów, a tym samym wydłużanie przeciętnego trwania życia. Średnia długość życia w Polsce w 2017 roku dla mężczyzn wyniosła 74,0 lat, a dla kobiet 81,8[35]. W stosunku do 2000 roku długość życia Polaków wydłużyła się o ponad 4 lata dla mężczyzn i o 3,8 dla kobiet. W województwie małopolskim przeciętna długość życia mężczyzn wynosiła 75,4 lat, a kobiet 82,6 lat. Mieszkańcy województwa małopolskiego żyją dłużej niż ludność w większości województw, lepsza sytuacja występuje tylko województwie podkarpackim – gdzie kobiety żyją przeciętnie – 83,1 lata, a mężczyźni 75,6 lat[36]. Kobiety żyją przeciętnie dłużej jeszcze w województwie pomorskim – 82,9 lat. W Krakowie przeciętna długość życia dla mężczyzn wynosi 76,8 lat dla kobiet 82,7 lat.

[35] *Trwanie życia w 2017 r*. GUS, Warszawa 2018, strona 13.
[36] *Trwanie życia w 2017 r*. GUS, Warszawa 2018, strona 25.

Tak duża różnica pomiędzy długością trwania życia u mężczyzn i kobiet, jest skutkiem występującej zarówno w Polsce jak i województwie wysokiej nadumieralności mężczyzn.

Mimo pozytywnych zmian przeciętnego trwania życia, Polska nadal wypada niekorzystnie na tle czołówki krajów europejskich. Wiek dożywania Polaków jest krótszy o kilka lat: mężczyzn o prawie 8 lat, kobiet o ponad 4 lata. Wśród 40 krajów nasz kraj zajmuje lokatę dopiero w trzeciej dziesiątce: mężczyźni 28, kobiety 25 miejsce[37].

Z charakterystyki społeczno–demograficznej osób w podeszłym wieku w Polsce opracowanej przez MRPiPS[38] wynika, że w końcu 2017 roku ponad 24% ludności Polski stanowiły osoby w wieku 60 lat i więcej. W subpopulacji osób w starszym wieku najliczniejszą grupę (prawie 1/3) stanowią osoby 60–64–letnie. W okresie ostatniego ponad ćwierćwiecza ich liczebność wzrosła o jedną trzecią. Prawie 18% osób starszych stanowiły osoby w wieku co najmniej 80 lat. Wśród populacji osób w starszym wieku większość stanowiły kobiety – 58%. Przewaga liczebna kobiet wzrasta wraz z przechodzeniem do kolejnych grup podeszłego wieku, np. w grupie wieku 60 – 64 lata kobiety stanowiły ponad 53%, a wśród osób co najmniej 85 – letnich już ponad 72% to kobiety. Na podstawie badań GUS w 2017 roku wśród osób starszych (60 lat i więcej) w małżeństwie żyło 78% mężczyzn i tylko 42% kobiet. Wśród osób w wieku sędziwym – aż 2/3 to osoby owdowiałe, w tym ponad 90% to samotnie żyjące kobiety. W miarę przechodzenia do starszych grup wieku proces nasila się – w rezultacie starsi mężczyźni najczęściej do końca życia pozostają żonaci, a starsze kobiety są wdowami. Rosnący wraz z wiekiem udział kobiet w populacji jest konsekwencją nadumieralności mężczyzn i zróżnicowania parametrów trwania życia[39].

Zgodnie z wynikami badania budżetów gospodarstw domowych w 2017 r. przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na 1 osobę w gospodarstwach domowych zamieszkiwanych wyłącznie przez osoby starsze, w wieku 60 lat i więcej wyniósł 1 888,76 zł i był o 17,5% wyższy niż w gospodarstwach, w skład których wchodziły wyłącznie osoby młodsze, w wieku poniżej 60 lat. Analizując te dane należy wziąć pod uwagę średnią liczbę osób w tych gospodarstwach. W gospodarstwach domowych wyłącznie z osobami w wieku 60 lat i więcej dominowały gospodarstwa 1– i 2– osobowe, podczas gdy w skład gospodarstw domowych bez osób starszych wchodziło przeciętnie około 3 osób (w tym dzieci, które pozostawały na utrzymaniu). Gospodarstwa domowe wyłącznie z osobami w wieku 60 lat i więcej utrzymywały się przede wszystkim z emerytur lub rent. Gospodarstwa domowe wyłącznie z osobami w wieku 60 lat i więcej, w porównaniu z gospodarstwami bez osób starszych, rzadziej oceniały swoją sytuację materialną jako bardzo dobrą lub dobrą, a częściej jako przeciętną i raczej złą lub złą. Szczególnie negatywnie swoją sytuację materialną oceniały osoby w wieku 60 lat i więcej, zamieszkujące samotnie na wsi – 25,8% z nich oceniła swoją sytuację jako raczej złą lub złą. Czynnikiem istotnie różnicującym poziom, dynamikę i strukturę dochodów oraz wydatków jest miejsce zamieszkania gospodarstwa domowego. Sytuacja dochodowa gospodarstw domowych zamieszkujących w miastach jest lepsza niż gospodarstw domowych na wsi. Ta ogólna tendencja dotyczyła również gospodarstw zamieszkiwanych wyłącznie przez osoby w wieku 60 lat i więcej.

Cechą charakterystyczną starzejącego się organizmu ludzkiego jest zmniejszająca się sprawność zarówno fizyczna, jak i psychiczna. Po przekroczeniu 75 roku życia, proces starzenia postępuje stosunkowo szybko, co jednocześnie wymusza zapotrzebowanie na świadczenia zdrowotne i usługi opiekuńcze. W przedziale wiekowym 80 – 85 lat znaczny odsetek osób potrzebuje już najczęściej stałej opieki. Grupa osób starszych wymagających opieki będzie stale wzrastać, a liczba potencjalnych opiekunów stopniowo maleć. W Małopolsce według prognoz Głównego Urzędu Statystycznego do 2050 roku potencjał pielęgnacyjny (tj. stosunek liczby kobiet w wieku 45–64 lat do osób w wieku 80+) zmaleje

[37] *Trwanie życia w 2017 r*., GUS, Warszawa, 2018, strona 29.
[38] *Informacja o sytuacji osób starszych w Polsce za rok 2017*, Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.
[39] *Informacja o sytuacji osób starszych na podstawie badań Głównego Urzędu Statystycznego,* GUS, Warszawa wrzesień 2018 r, strona 6.

i będzie wynosić 128 opiekunów na 100 osób potrzebujących w stosunku do 325 potencjalnych opiekunów rodzinnych w roku 2013[40].

„Wprawdzie założona po 1989 r. doktryna pomocy społecznej wyraźnie przewiduje podejmowanie takich działań, które umożliwiają pozostawienie seniora jak najdłużej w miejscu zamieszkania, to jednak nie można nie doceniać znaczenia stacjonarnych form opieki. Konieczność tworzenia placówek instytucjonalnych, to przede wszystkim wynik przemian demograficznych i kulturowych rodziny. Seniorzy coraz częściej nie mogą liczyć na pomoc najbliższych. Niemały procent wśród seniorów stanowią osoby, które nie mają żadnej rodziny, im również trzeba stworzyć takie warunki, aby starzenie przebiegało z godnością i jednocześnie z zachowaniem poczucia bezpieczeństwa"[41].

Głównym postulatem w zakresie opieki nad seniorami w Polsce zdaniem specjalistów „powinno być stworzenie holistycznego systemu opieki nad osobami niesamodzielnymi (…). Zwiększenie efektywności opieki jest niezbędne w kontekście starzenia się ludności i konieczności zapewnienia wsparcia zwiększającej się liczbie osób starszych, które ze względu na wertykalizację sieci rodzinnej nie będą mogły uzyskać wsparcia ze strony krewnych. Opracowanie i wdrożenie kompleksowego programu wspierania nie tylko osoby starszej, lecz również rodziny i bliskich, którzy mogą być potencjalnym źródłem wsparcia wydaje się niezbędnym działaniem, zapobiegającym sytuacji, w której seniorzy nie będą mieli zapewnionej opieki i będą pozbawieni jakiegokolwiek wsparcia"[42]. Zachodzące zmiany demograficzne w społeczeństwie polskim wymagają aby jednym z kluczowych zadań dla polityki społecznej wobec osób starszych było zidentyfikowanie oczekiwań i zmieniających się możliwości psychofizycznych osób starszych oraz zaprojektowanie i podjęcie działań umożliwiających zaspokojenie potrzeb tej populacji [43].

5.2 Świadczenia na rzecz osób starszych

Podstawowym założeniem systemu wsparcia osób starszych i niepełnosprawnych w Krakowie jest umożliwienie im jak najpełniejszego i najdłuższego funkcjonowania w środowisku rodzinnym, sąsiedzkim, w miejscu zamieszkania. Instytucjonalne, całodobowe formy opieki są formą pomocy, która powinna być stosowana tylko w przypadku niemożności rozwiązywania problemów innymi sposobami. Jednocześnie działania Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej zmierzają do tego, aby system wsparcia osób starszych i niepełnosprawnych był na tyle zróżnicowany, by zapewniał ofertę dostosowaną do stanu zdrowia oraz sytuacji rodzinnej i bytowej każdej osoby wymagającej wsparcia.

5.2.1 Praca socjalna z osobami starszymi

Pracownicy socjalni w ramach pracy socjalnej podejmują działania w tych obszarach funkcjonowania, w których osoba/rodzina napotyka trudności, których nie jest w stanie samodzielnie pokonać i wymaga wsparcia. Jednym z takich obszarów jest podeszły wiek. Podeszły wiek jest stanem, który nie wynika z zakłócenia funkcjonowania osobistego czy społecznego. Jego nadejście jest naturalne i obszar zmiany nie dotyczy „wyjścia z sytuacji podeszłego wieku", jak w przypadku innych wyróżnionych obszarów problemowych. Zmiana polegać ma na zmianie podejścia do siebie, postrzeganiu siebie i swojej sytuacji. Praca socjalna w tym obszarze skupia się przede wszystkim na utrzymywaniu, wspieraniu i poszerzaniu

[40] Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie, *Opiekunowie rodzinni osób starszych – problemy, potrzeby wyzwania dla polityki społecznej. Raport z badania*, Kraków 2015 r.

[41] A. Zawada, *O zadaniach domów opieki społecznej raz jeszcze*. Praca Socjalna 5/2010, s. 63–64.

[42] Z. Szweda – Lewandowska, *Modele opieki nad osobami niesamodzielnymi*, [w:] W. Koczur, A. Rączaszek [red]., *Polityka społeczna wobec problemu bezpieczeństwa socjalnego w dobie przeobrażeń społeczno –gospodarczych.* Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, nr 179/14, str. 223.

[43] Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, *Informacja o sytuacji osób starszych w Polsce za rok 2017.*

niezależności osobistej oraz aktywności poprzez wzmacnianie jej zdolności sprawczej, a także rozwiązywaniu (lub pomocy w rozwiązywaniu) problemów w osobistych związkach z innymi osobami oraz szerszym otoczeniu.

Całościową informację na temat pracy socjalnej zawiera rozdział 3: „*Zasoby Pomocy Społecznej Gminy Miejskiej Kraków – praca socjalna”.*

5.2.2 Usługi opiekuńcze

Pomoc w formie usług przyznawana jest osobie samotnej, która z powodu wieku, choroby lub innych przyczyn wymaga pomocy innych osób, a jest jej pozbawiona. Usługi opiekuńcze mogą być przyznane również osobie, która wymaga pomocy innych osób, a rodzina, a także wspólnie niezamieszkujący małżonek, wstępni, zstępni, nie mogą takiej pomocy zapewnić. Usługi opiekuńcze obejmują pomoc w zaspokajaniu codziennych potrzeb życiowych, opiekę higieniczną, zaleconą przez lekarza pielęgnację oraz, w miarę możliwości, zapewnienie kontaktów z otoczeniem[44].

Kwestie dotyczące szczegółowych zasad przyznawania pomocy w formie usług opiekuńczych w Krakowie, zakresu czynności wchodzących w skład usług opiekuńczych oraz szczegółowych zasad ustalania wysokości odpłatności za usługi opiekuńcze reguluje Uchwała Nr XXI/272/07 Rady Miasta Krakowa z dnia 26 września 2007 roku (t.j. Uchwała Nr CVIII/2814/18 z dn. 29.08.2018 r.). Realizacja zadania odbywa się w oparciu o umowy zlecenia realizacji zadania publicznego zawarte z podmiotami świadczącymi usługi.

Liczba godzin dziennie oraz liczba dni w tygodniu, w których świadczone są usługi, jest określana indywidualnie, w zależności od sytuacji i potrzeb danej osoby. Zakres przyznawanych usług wynika z indywidualnej sytuacji: stanu zdrowia, sytuacji rodzinnej, potrzeb zgłaszanych przez samą osobę objętą usługami bądź jej rodzinę. Usługi nie przysługują w sytuacji, gdy dochód osoby lub rodziny przekracza 450% kryterium dochodowego[45] (w przypadku osoby samotnie gospodarującej jest to 3 154,50 zł, natomiast w przypadku osoby w rodzinie 2 376 zł). Ograniczenie to nie dotyczy osób samotnych, czyli takich, które samotnie gospodarują, nie pozostają w związku małżeńskim i nie posiadają wstępnych ani zstępnych.

W przypadku, gdy dochód osoby lub na osobę w rodzinie nie przekracza kryterium dochodowego określonego w ustawie o pomocy społecznej (701 zł „netto” dla osoby samotnie gospodarującej oraz 528 zł „netto” na osobę w rodzinie), świadczeniobiorcy korzystają z usług nieodpłatnie. W pozostałych przypadkach stosuje się tabele odpłatności zamieszczone w w/w uchwale. Odpłatność maksymalna (tj. 100%) wynosiła w 2018 roku 19,9 zł.

Usługi opiekuńcze mogą być świadczone przez 7 dni w tygodniu, w godzinach 6.00 – 21.00. Maksymalny czas świadczenia usług wynosi 8 godzin dziennie. W przypadku osób samotnych, w szczególnie uzasadnionych okolicznościach, w tym zwłaszcza w przypadku osób wymagających opieki w większym zakresie ze względu na stan zdrowia, czas świadczenia usług może zostać wydłużony maksymalnie do 10 godzin dziennie. Maksymalny czas świadczenia usług może przekroczyć 10 godzin dziennie tylko w przypadku osób, wobec których wydana została decyzja administracyjna o skierowaniu do domu pomocy społecznej, oczekujących na jej realizację.

[44] Art. 17 ust.1 pkt 11, art. 50 ust. 1–3 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tj. Dz. U. z 2018 r. poz. 1508 z późn. zm.)

[45] od 01.10.2018 r. zmianie uległa wysokość kryterium dochodowego uprawniającego do korzystania ze świadczeń pomocy społecznej. W opisie podano wysokości kwot obowiązujące po zmianie kryterium.

5.2.2.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Usługi opiekuńcze świadczone są przez podmioty wyłonione w drodze otwartych konkursów ofert, którymi były w 2018 roku Fundacja na Rzecz Chorych na SM im. Bł. Anieli Salawy, Małopolski Zarząd Wojewódzki Polskiego Komitetu Pomocy Społecznej oraz Małopolski Oddział Okręgowy Polskiego Czerwonego Krzyża.

5.2.2.2 Kadra

W realizację zadania polegającego na świadczeniu usług opiekuńczych w roku 2018 bezpośrednio zaangażowanych było w organizacjach pozarządowych wskazanych powyżej: 721 osób (opiekunów) świadczących usługi opiekuńcze w ramach umowy zlecenia oraz 24 osoby (17,5 etatu) koordynujące realizację usług opiekuńczych. Wykonano 829 919,5 godzin usług opiekuńczych.

5.2.2.3 Osoby korzystające ze świadczeń w formie usług opiekuńczych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

W roku 2014 i 2015 obserwowany był wzrost liczby osób objętych pomocą w formie usług opiekuńczych. W 2014 r. był to nieznaczny wzrost w stosunku do roku poprzedniego o 3,4%, a w 2015 r. bardziej znaczący o 10,2%. W 2017 r. nastąpił kolejny wzrost liczby osób objętych usługami opiekuńczymi o 6,2% w stosunku do roku poprzedniego. W 2018 r. nastąpił niewielki spadek liczby osób o 2,2%. Świadczeniobiorcy usług opiekuńczych to przede wszystkim kobiety, które stanowią ponad 78% ogółu objętych wsparciem.

Wykres: Liczba osób objętych pomocą w formie usług opiekuńczych[46]

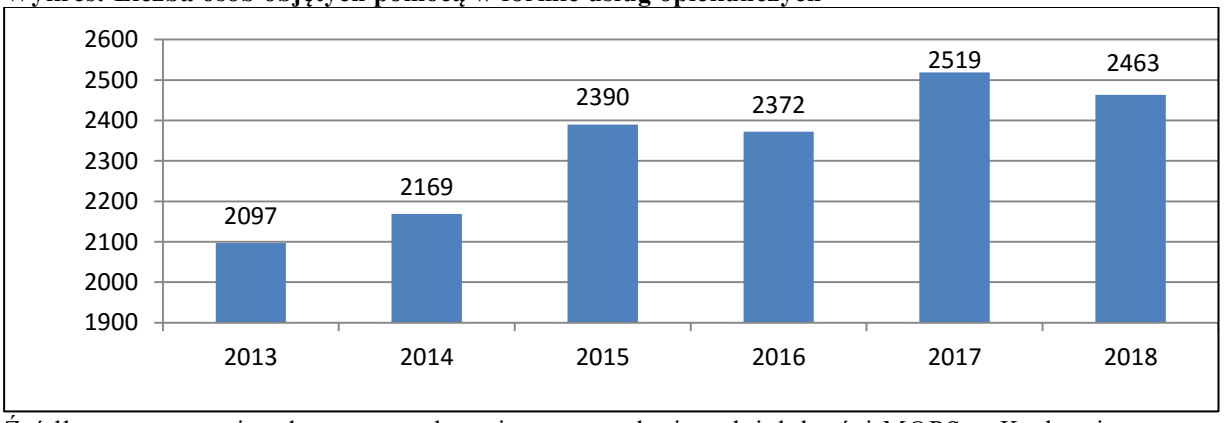

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania z działalności MOPS w Krakowie

Zdecydowana większość odbiorców usług opiekuńczych to osoby w starszym wieku tj. 65 lat i więcej. Zbiorowość ta obejmuje 87,8% ogółu świadczeniobiorców. Ponad 92% kobiet oraz 72% mężczyzn objętych usługami opiekuńczymi to osoby powyżej 65 roku życia. Kobiety korzystające z usług opiekuńczych to przede wszystkim wdowy (57,8%) oraz panny (blisko 21%), natomiast mężczyźni to głównie osoby pozostające w związku małżeńskim (31,4%), kawalerowie (28,7%) i wdowcy (23,1%). W populacji świadczeniobiorców usług opiekuńczych największą grupę stanowią osoby z wykształceniem średnim (ponad 39% ogółu). Drugą, co do wielkości grupą są osoby legitymujące się wykształceniem podstawowym, gimnazjalnym lub niższym (22,6%). Odnosząc te dane do płci świadczeniobiorców można stwierdzić, że wykształceniem średnim legitymuje się więcej kobiet niż mężczyzn, natomiast więcej mężczyzn posiada wykształcenie zasadnicze zawodowe oraz wyższe. W porównaniu

[46] Źródło: Pomost Std.

z rokiem 2017 cechy demograficzno–społeczne świadczeniobiorców usług opiekuńczych nie uległy znaczącym zmianom.

Tabela: Cechy demograficzno–społeczne świadczeniobiorców usług opiekuńczych

Cechy demograficzno-społeczne świadczeniobiorców usług opiekuńczych	kobiety	mężczyźni	ogółem
wiek			
25-34	0,1%	0,9%	0,3%
35-44	0,5%	1,7%	0,8%
45-59	3,0%	12,7%	5,1%
60-64	4,2%	12,4%	6,0%
65 i więcej	92,2%	72,3%	**87,8%**
stan cywilny			
panna/kawaler	20,9%	28,7%	22,6%
rozwiedziona/rozwiedziony	9,2%	16,1%	10,7%
separowana/separowany	0,9%	0,7%	0,8%
wdowa/wdowiec	57,8%	23,1%	**50,2%**
zamężna/żonaty	11,2%	31,4%	15,7%
wykształcenie			
gimnazjalne i poniżej	23,9%	18,1%	22,6%
zasadnicze zawodowe	11,6%	26,4%	14,9%
średnie ogólne i zawodowe	42,4%	28,7%	**39,4%**
policealne	0,7%	0,2%	0,6%
wyższe	14,4%	17,2%	15,0%
nieustalony poziom wykształcenia	7,0%	9,4%	7,5%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Pomost Std.

Świadczeniobiorcy usług opiekuńczych to przede wszystkim osoby prowadzące jednoosobowe gospodarstwa domowe (86,3%). Procent tych gospodarstw w stosunku do roku 2017 uległ nieznacznemu zwiększeniu.

Wykres: Typy rodzin świadczeniobiorców usług opiekuńczych

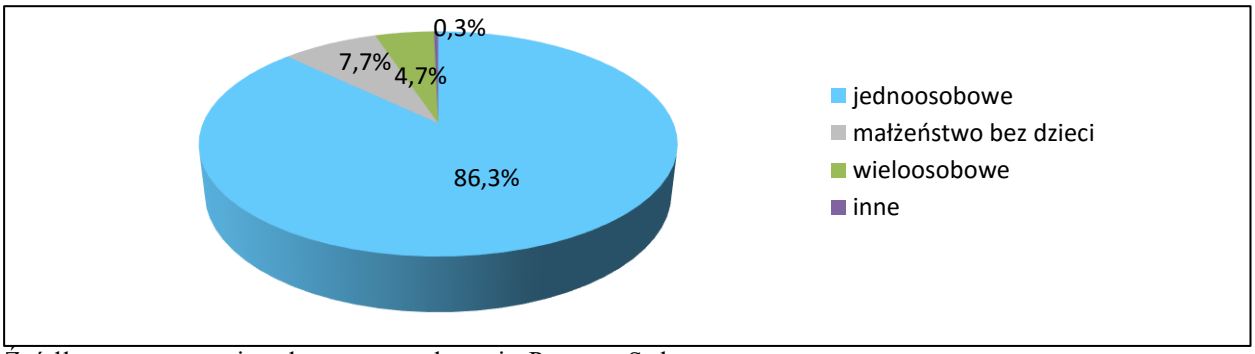

Źródło: opracowanie własne na podstawie Pomost Std.

Osoby korzystające z pomocy w formie usług opiekuńczych żyją w większości w gospodarstwach domowych, w których głównym źródłem utrzymania jest emerytura lub renta – ponad 92% ogółu. Generalnie wysokość dochodu na osobę w rodzinie świadczeniobiorców usług opiekuńczych kształtuje się w przedziale pomiędzy 1 000 – 1 999 zł miesięcznie (ponad 70%), z tego 36,4% rodzin osiąga dochód w przedziale

1 000 – 1 499 zł miesięcznie, 33,8% osiąga dochód w przedziale 1 500 – 1 999 zł miesięcznie, natomiast 14,2% osiąga dochód w wysokości 2000 – 2499 zł miesięcznie.

Tabela: Wysokość dochodu w rodzinie

0	2,0%
1-499	1,8%
500-999	8,5%
1000-1499	**36,4%**
1500-1999	**33,8%**
2000-2499	14,2%
2500-2999	2,8%
3000 i powyżej	0,5%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Pomost Std.

Do najczęstszych problemów występujących w rodzinach świadczeniobiorców usług opiekuńczych należy długotrwała lub ciężka choroba oraz niepełnosprawność.

5.2.2.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Nakłady finansowe w ramach środków Gminy Miejskiej Kraków na świadczenie usług opiekuńczych wyniosły:

– w roku 2013: 8 215 775 zł;
– w roku 2014: 8 425 500 zł;
– w roku 2015: 9 779 278 zł;
– w roku 2016: 13 973 461 zł;
– w roku 2017: 15 431 324 zł;
– w roku 2018: 16 312 962 zł.

5.2.2.5 Wnioski

W związku ze wzrostem kosztów pracy osób świadczących usługi opiekuńcze oraz w celu zapewnienia odpowiedniego poziomu świadczenia usług opiekuńczych w 2015 r. przeprowadzono proces zwiększania stawki za godzinę usług – w październiku 2015 r. podpisano umowę na świadczenie usług opiekuńczych na terenie Dzielnic IV–VII w okresie od 1.X.2015 r. do 30.IX.2019 r., zgodnie z którą koszt 1 godziny usługi wynosił 18 zł, a zleceniobiorca miał obowiązek zapewnienia osobom wykonującym czynności opiekuńcze minimalnego wynagrodzenia w wysokości 10 zł brutto. Na terenie pozostałych Dzielnic Gminy Miejskiej Kraków wzrost stawki za godzinę usług oraz wzrost wynagrodzenia opiekunek obowiązywał od 1 stycznia 2016 r. W 2017 r. w związku z wprowadzeniem minimalnej stawki godzinowej dla osób pracujących w ramach umów cywilnoprawnych płaca opiekunek nie mogła być niższa niż 13 zł za godzinę, co wiązało się ze wzrostem stawki za 1 godz. usług opiekuńczych do kwoty 19,20 zł. W 2018 r. z uwagi na waloryzację minimalnej stawki godzinowej do kwoty 13,70 zł koszt 1 godz. usług opiekuńczych wzrósł do kwoty 19,90 zł.

Wykres: Średnia liczba godzin usług opiekuńczych na 1 świadczeniobiorcę w tygodniu

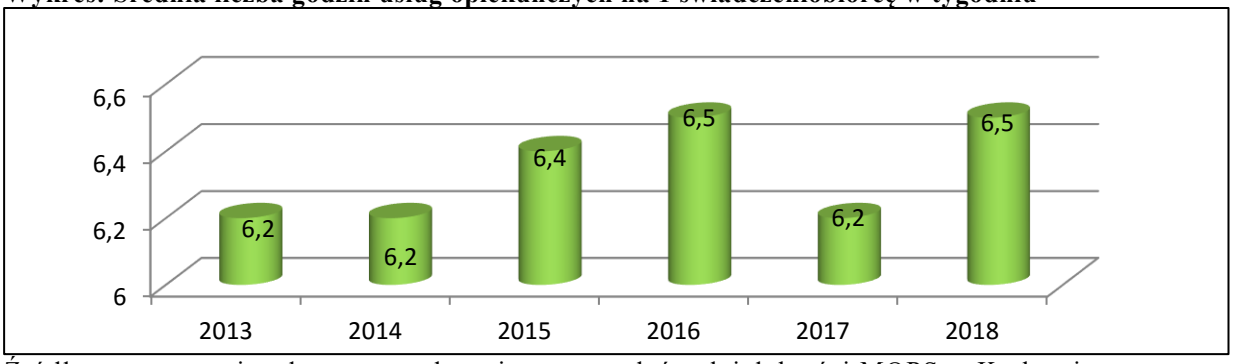

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań z działalności MOPS w Krakowie

Biorąc pod uwagę aktualną średnią tygodniową liczbę godzin usług opiekuńczych na 1 świadczeniobiorcę w kontekście cech charakteryzujących grupę adresatów świadczenia (osoby starsze o ograniczonej możliwości funkcjonowania), można postawić tezę, że ogólna liczba godzin usług powinna zostać zwiększona, zwłaszcza uwzględniając ogólnie przyjęty kierunek działań polegający na podejmowaniu działań, mających na celu zapewnienie możliwości jak najdłuższego funkcjonowania w środowisku i zapobieganie instytucjonalizacji.

W celu poszerzenia diagnozy potrzeb i barier osób objętych usługami zaangażowano przedstawicieli podmiotów realizujących usługi w proces diagnozy sytuacji osób ubiegających się o wsparcie w formie usług opiekuńczych polegający na udziale przedstawiciela zleceniobiorcy w spotkaniu diagnostycznym przeprowadzanym u osoby obejmowanej usługami.

Jak wskazano w podrozdziale 5.1 *Procesy demograficzne zachodzące w społeczności lokalnej Gminy Miejskiej Kraków*, prognoza ludności dla Krakowa opracowana przez GUS wskazuje na trwałość tendencji związanej ze wzrostem liczebności populacji w wieku poprodukcyjnym, co w konsekwencji spowoduje dalsze zwiększanie się liczby jednoosobowych gospodarstw domowych osób w starszym wieku, głównie kobiet. Już teraz znajduje to odzwierciedlenie w populacji świadczeniobiorców usług opiekuńczych, którymi w zdecydowanej większości są kobiety prowadzące jednoosobowe gospodarstwa domowe. Starzenie się przynosi również pogorszenie stanu zdrowia, a w konsekwencji potencjalny wzrost liczby osób wymagających ze względu na wiek zintensyfikowanej opieki. Ze względu na obniżający się potencjał pielęgnacyjny rodziny, w przyszłości można spodziewać się dalszego zwiększania się liczby osób wymagających przyznania i dofinansowania pomocy w tej formie.

5.2.3 Ośrodki Wsparcia dla Osób Starszych

Podstawową formą pomocy, dzięki której osoby w wieku podeszłym mogą zaspokajać bardzo ważną potrzebę kontaktu i integracji społecznej, bez ostatecznego zerwania więzi z rodziną i środowiskiem lokalnym są ośrodki wsparcia dziennego pobytu. Ich uczestnikami mogą być osoby, które ze względu na wiek, chorobę lub niepełnosprawność wymagają częściowej opieki i pomocy w zaspokajaniu niezbędnych potrzeb życiowych[47].

Celem działania ośrodków jest podtrzymywanie sprawności psychofizycznej osób starszych dla umożliwienia im jak najdłuższego funkcjonowania w środowisku rodzinnym, sąsiedzkim, w miejscu zamieszkania. Dzięki pomocy w tej formie, osoby starsze mogą zaspokoić potrzebę kontaktu i integracji społecznej bez ostatecznego zerwania więzi z rodziną i środowiskiem lokalnym. Placówki te świadczą osobom starszym określone usługi, pomoc, porady i zapewniają rozrywkę. Wszystkie zajęcia odbywają się pod opieką doświadczonych specjalistów – pracowników socjalnych, terapeutów zajęciowych.

[47] Art. 51 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tj. Dz. U. z 2018 r. poz. 1508 z późn. zm.).

5.2.3.1 Infrastruktura

Na terenie Krakowa w roku 2018 funkcjonował Miejski Dzienny Dom Pomocy Społecznej będący jednostką budżetową, w skład którego wchodziło 6 Dziennych Domów oraz 4 Kluby Seniora. Ponadto funkcjonowało 7 dziennych ośrodków dla osób starszych prowadzonych na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków przez organizacje pozarządowe, w tym 4 ośrodki wsparcia - kluby samopomocy dla osób starszych, 1 Dzienny Dom Senior Wigor oraz 2 ośrodki wsparcia – kluby samopomocy, zadaniem których było prowadzenie działań o charakterze samopomocy z akcentem na integrację pomiędzy osobami starszymi, młodzieżą i dziećmi w wieku szkolnym.

Od 1 marca 2017 roku Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie rozpoczął realizację projektu „W sile wieku", w ramach którego uruchomiono 5 klubów samopomocy. *(szerzej zob. rozdział nr 15.)*

Należy zaznaczyć, że infrastruktura Miejskiego Dziennego Domu Pomocy Społecznej wykorzystywana jest dla przygotowywania posiłków dla: podopiecznych Domu Pomocy Społecznej z osiedla Szkolnego 28, klientów Filii nr 4 MOPS oraz dla osób bezdomnych korzystających ze Schroniska i Noclegowni.

Ośrodki wsparcia dla osób starszych w roku 2018 dysponowały 819 miejscami, natomiast na koniec roku liczba miejsc wyniosła 799. Z pomocy w tej formie skorzystały łącznie 1 204 osoby.

Tabela: Wykaz ośrodków wsparcia dla osób starszych, funkcjonujących na terenie Gminy Miejskiej Kraków w latach 2013–2018 wraz z liczbą miejsc*

Nazwa i adres jednostki	Liczba miejsc 2013	Liczba miejsc 2014	Liczba miejsc 2015	Liczba miejsc 2016	Liczba miejsc 2017	Liczba miejsc 2018
Miejski Dzienny Dom Pomocy Społecznej	385	385	385	385	385	385
Niepubliczne Ośrodki Wsparcia dla Osób Starszych	160	150	210	210	210	184
Kluby Seniora znajdujące się w strukturze MDDPS**	175	175	155	155	155	130
Kluby Samopomocy „W sile wieku",	–	–	–	–	100	100
Łączna liczba miejsc	720	710	750	750	850	799

*wg danych na 31 grudnia danego roku
**funkcjonują w wybrane dni tygodnia
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Tabela: Dzienne domy, ośrodki wsparcia dla osób starszych – kluby samopomocy oraz kluby samopomocy z integracją międzypokoleniową

Adres	Liczba miejsc w roku 2018	Liczba osób korzystających w roku 2018
Miejski Dzienny Dom Pomocy Społecznej os. Szkolne 20	515	790
Dzienny Dom „Senior Wigor", ul. Zielony Dół 4	30	29
Ośrodek wsparcia – klub samopomocy dla osób starszych, ul. Komandosów 18	30	42
Ośrodek wsparcia – klub samopomocy dla osób starszych, pl. Gen. W. Sikorskiego 14/2	20	33
Ośrodek wsparcia – klub samopomocy dla osób starszych, os. Zielone 7	45	45

Ośrodek wsparcia – klub samopomocy dla osób starszych ul. Lea 55*	20	36
Ośrodek wsparcia – klub samopomocy dla osób starszych, dzieci i młodzieży, ul. Krowoderskich Zuchów 6	29	40
Ośrodek wsparcia – klub samopomocy dla osób starszych, dzieci i młodzieży ul. Balicka 289	30	46
Kluby Samopomocy „W sile wieku", os. Krakowiaków 2, ul. Grzegórzecka 19/1–2, ul. Gdańska 5, ul. Okulickiego 51/279, ul. Bronowicka 19/5.	100	143
SUMA	**819**	**1204**

*Ośrodek wsparcia – klub samopomocy dla osób starszych, ul. Lea 55 umowa z podmiotem rozwiązana została 8.11.2018 r.

5.2.3.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Podmiotami realizującymi zadanie polegające na prowadzeniu niepublicznych ośrodków wsparcia dla osób starszych na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków wg stanu na 31 grudnia 2018 r. były: Caritas Archidiecezji Krakowskiej, Zgromadzenie Służebnic Najświętszego Serca Jezusowego, Stowarzyszenie Pomocy Socjalnej Gaudium et Spes, Stowarzyszenie Unicorn oraz Stowarzyszenie Pomocy Ludziom Niepełnosprawnym im. Papieża Jana Pawła II.

W ramach projektu „W sile wieku" prowadzenie jednego z Klubów Samopomocy – Aktywizacyjnych powierzono Stowarzyszeniu Pomocy Ludziom Starszym i Niepełnosprawnym im. Papieża Jana Pawła II z siedzibą w Krakowie, ul. Jana Sas – Zubrzyckiego 10.

5.2.3.3 Kadra

W bezpośrednią realizację zadania w roku 2018 zaangażowane były 22 osoby (8,7 etatów) w organizacjach pozarządowych. Ponadto zadanie realizowało 92 pracowników (73 etaty) Miejskiego Dziennego Domu Pomocy Społecznej (wg stanu na dzień 31 grudnia 2018 r.).

W ramach projektu „W sile wieku" zaangażowanych było 34 pracowników Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie (30,01 etatu) oraz 7 osób (5,75 etatu) z organizacji pozarządowej realizującej projekt.

5.2.3.4 Osoby korzystające ze świadczeń w formie uczestnictwa w ośrodku wsparcia dla osób starszych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Ze świadczeń oferowanych przez ośrodki w latach 2013 – 2018 średniorocznie korzystało około 1 212 osób starszych. W roku 2018 ze świadczeń skorzystało 1 204 osoby. Obserwowany spadek osób korzystających od roku 2017 związany jest ze zmniejszeniem liczby miejsc w Ośrodkach, uruchomieniem 5 Klubów Samopomocy w ramach projektu „W sile wieku" oraz rozwinięciem przez Gminę Miejską Kraków sieci Centrów Aktywności Seniora

Wykres: Liczba uczestników krakowskich ośrodków wsparcia dla osób starszych w latach 2013 – 2018 (MDDPS, OW, Kluby Samopomocy)

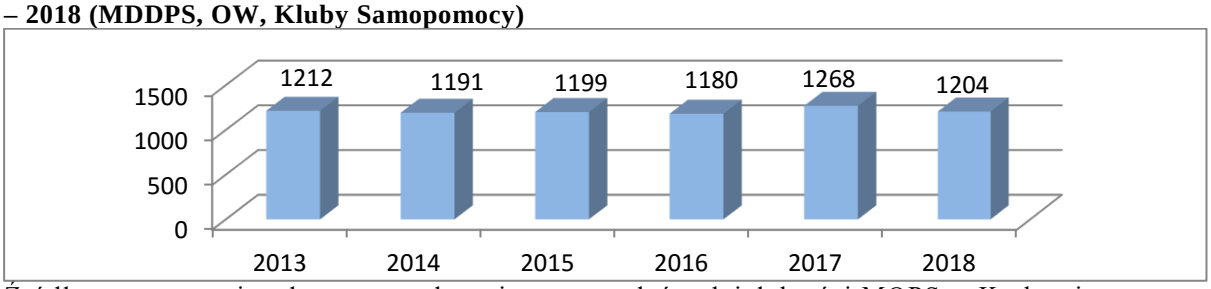

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań z działalności MOPS w Krakowie

Do opisu charakterystyki uczestników ośrodków wsparcia dla osób starszych w Krakowie wykorzystano informacje z próby 490 osób[48], które korzystały z tej formy pomocy w roku 2018. Większość (ponad 67%) uczestników ośrodków wsparcia dla osób starszych stanowią kobiety. Wśród najczęstszych przyczyn wystąpienia z wnioskiem o przyznanie pomocy wymienić można niepełnosprawność i długotrwałą lub ciężką chorobę.

W analizowanej grupie prawie 85% osób prowadzi jednoosobowe gospodarstwo domowe. W grupie kobiet najwięcej jest wdów i żonatych (75,7%). Wśród mężczyzn korzystających z tej formy pomocy 38,5% jest wdowcami, 30,4% pozostaje w związkach małżeńskich. Ponad jedna trzecia uczestników ośrodków wsparcia dla osób starszych legitymuje się wykształceniem średnim – w grupie tej obserwuje się nieznaczną przewagę kobiet (37,1%). W przypadku mężczyzn największe grupy obejmują osoby posiadające wykształcenie średnie oraz zasadnicze zawodowe (60,3%).

Głównym źródłem utrzymania 97% osób jest świadczenie emerytalno–rentowe. Ponad 70% uczestników ośrodka wsparcia dla osób starszych jest w wieku między 70 a 89 rokiem życia. 90 i więcej lat ma ponad 8% uczestników. W porównaniu z rokiem 2017 cechy demograficzno-społeczne uczestników ośrodków wsparcia dla osób starszych pozostają na podobnym poziomie.

Tabela: Uczestnicy ośrodków wsparcia dla osób starszych według cech demograficzno–społecznych

Cechy demograficzno–społeczne uczestników ośrodków wsparcia dla osób starszych	**kobiety**	**mężczyźni**	**ogółem**
wiek			
poniżej 60 r.ż.	1,8%	4,3%	2,7%
60–69	17,6%	19,9%	18,4%
70–79	37,4%	34,2%	**36,3%**
80–89	35,0%	32,3%	34,0%
90 i więcej	8,2%	9,3%	8,6%
wykształcenie			
gimnazjalne i poniżej	20,4%	11,8%	17,6%
zasadnicze zawodowe	13,1%	28,0%	18,0%
średnie ogólne i zawodowe	37,1%	32,3%	**35,5%**
policealne	1,2%	0,6%	1,0%
wyższe	13,7%	16,1%	14,5%
nieustalony poziom wykształcenia	14,6%	11,2%	13,4%
stan cywilny			
panna/kawaler	13,4%	15,5%	14,1%
rozwiedziona/rozwiedziony	10,9%	13,7%	11,8%

[48] Źródło: Pomost Std.

separowana/separowany	0,0%	1,9%	0,6%
wdowa/wdowiec	58,4%	38,5%	**51,8%**
zamężna/żonaty	17,3%	30,4%	21,7%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Pomost Std.

Wysokość dochodu na osobę w rodzinach uczestników ośrodków wsparcia dla osób starszych zawiera się głównie w przedziale pomiędzy 1 000 zł – 1 999 zł miesięcznie (64,6%). U ponad 11% uczestników dochód na osobę w rodzinach wynosi ponad 2 500 zł miesięcznie.

Tabela: Miesięczny dochód na osobę w rodzinach uczestników ośrodków wsparcia dla osób starszych (w zł)

0–499	0,8%
500–999	6,1%
1000–1499	**32,3%**
1500–1999	**32,3%**
2000–2499	17,3%
2500 i powyżej	11,2%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Pomost Std.

5.2.3.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wydatki na bieżącą działalność dziennych ośrodków wsparcia dla osób starszych w ostatnich latach wyniosły:

- w 2013 r.: 3 774 040 zł, w tym 3 601 303 zł to środki Gminy Miejskiej Kraków, natomiast 172 737 zł to środki pochodzące z budżetu państwa;
- w 2014 r.: 4 204 935,00 zł – całość stanowiły środki Gminy Miejskiej Kraków;
- w 2015 r.: 4 986 731 zł, w tym 4 667 131 zł to środki Gminy Miejskiej Kraków, natomiast 319 600 zł to środki pochodzące z budżetu państwa. (Środki przeznaczone na działalność Dziennego Domu Senior–Wigor wyniosły 360 500 zł, w tym 98 500 zł stanowiły środki Gminy Miejskiej Kraków, natomiast 262 000 zł to środki pochodzące z budżetu państwa);
- w 2016 r.: 5 464 322,00 zł, w tym 5 377 922,00 zł to środki Gminy Miejskiej Kraków, natomiast 86 400 zł to środki pochodzące z budżetu państwa. Wydatki z przeznaczeniem na działalność ośrodków prowadzonych na zlecenie GMK przez NGO wyniosły 882 523,98 zł;
- w 2017 r.: 9 000 045,59 zł w tym 86 400 zł pochodziło z budżetu państwa. Wydatki z przeznaczeniem na działalność ośrodków prowadzonych na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków przez podmioty niepubliczne wyniosły 1 279 464,73 zł.
  Wartość dotacji ze środków UE na działalność ośrodków wsparcia dla osób starszych w ramach projektu „W sile wieku" w 2017 roku wyniosła na zadania realizowane przez MOPS 2 280 790,66 zł oraz 396 667,50 zł na zadania zlecone podmiotom niepublicznym;
- w 2018 r.: 6 953 428,01 zł, w tym 6 853 600,01 zł to środki Gminy Miejskiej Kraków, natomiast 99 828,00 zł to środki pochodzące z budżetu państwa. Wydatki z przeznaczeniem na działalność ośrodków prowadzonych na zlecenie GMK przez NGO wyniosły 1 096 921,35zł. Łączna kwota środków wydatkowanych na realizację projektu „W sile wieku" w 2018 r. wyniosła 3 060 519,14 zł, z czego na zadania realizowane przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie – 2 532 307,34 zł w tym ze środków własnych – 250 853,52 zł oraz na zadania zlecone podmiotom niepublicznym – 528 211,80 zł.
-

5.2.3.6 Wnioski

W roku 2018 liczba miejsc w ośrodkach wsparcia dla osób w wieku podeszłym w porównaniu do roku 2017 uległa zmniejszeniu o 51 (z dniem 8 listopada 2018 r. rozwiązana została umowa z podmiotem prowadzącym Klub Samopomocy – Ośrodek wsparcia dla osób starszych przy ul. Lea 55 przeznaczony dla 20 osób oraz zmniejszono liczbę miejsc w Klubie Samopomocy os. Zielone 7). W roku 2018 dzięki otrzymanemu dofinansowaniu z budżetu Wojewody w ramach zadania „Wspieranie osób w podeszłym wieku w integracji z młodzieżą" kontynuowano zadanie – prowadzenie ośrodka wsparcia – klubu samopomocy przeznaczonego dla 30 osób przy ul. Balickiej 289 oraz uruchomiono nowy ośrodek dla 29 osób przy ul. Krowoderskich Zuchów 6.

W celu poszerzenia oferty ośrodków wsparcia Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej realizował projekt w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014 – 2020 w ramach 9 Osi Priorytetowej Region Spójny Społecznie, Działania 9.2 Usługi społeczne i zdrowotne, Poddziałania 9.2.2 Usługi opiekuńcze oraz interwencja kryzysowa – ZIT, Typ projektu: B. wsparcie dla tworzenia i/lub działalności placówek zapewniających dzienną opiekę i aktywizację osób niesamodzielnych. W ramach projektu powstała w 2017 sieć ośrodków wsparcia dla osób starszych – klubów samopomocy pod nazwą „W sile wieku". Szczegółowe informacje o projekcie znajdują się w rozdziale 15: *Działania w ramach projektu „W sile wieku".*

W 2017 wskaźnik liczby miejsc w ośrodkach wsparcia w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców w Krakowie wynosił roku 2,48. Należy jednocześnie podkreślić, że na terenie Krakowa funkcjonują również inne formy wspierania aktywności seniorów, np. Centra Aktywności Seniorów. W 2018 roku funkcjonowało w Krakowie 35 Centrów Aktywności Seniorów.

Wykres: Liczba miejsc w ośrodkach wsparcia w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców w Krakowie, Łodzi, Gdańsku

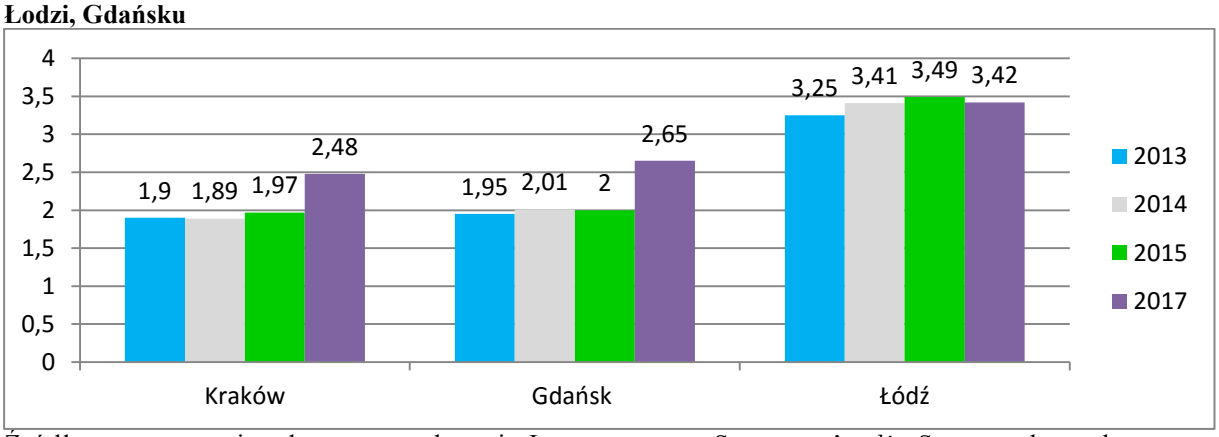

Źródło: opracowanie własne na podstawie Internetowego Systemu Analiz Samorządowych

5.2.4 Domy Pomocy Społecznej dla osób w podeszłym wieku i osób przewlekle somatycznie chorych

Podstawową formą instytucji zapewniających całodobową opiekę są domy pomocy społecznej. Prawo do uzyskania pomocy w tej formie przysługuje osobie wymagającej całodobowej opieki z powodu wieku, choroby lub niepełnosprawności, niemogącej samodzielnie funkcjonować w środowisku, której nie można zapewnić takiej opieki w miejscu zamieszkania[49].

Głównym zadaniem domów pomocy społecznej jest świadczenie usług bytowych, opiekuńczych, wspomagających i edukacyjnych, na poziomie obowiązującego standardu,

[49] Art. 54 ust. 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tj. Dz. U. z 2018 r. poz. 1508 z późn. zm.).

w zakresie i formach wynikających z indywidualnych potrzeb mieszkańców. Organizacja domu oraz świadczony zakres usług musi uwzględniać w szczególności wolność, intymność, godność i poczucie bezpieczeństwa mieszkańców domu oraz stopień ich fizycznej i psychicznej sprawności[50].

Kierowanie do domów pomocy społecznej osób tego wymagających i ponoszenie odpłatności za pobyt należy do zadań własnych gminy, natomiast do zadań własnych powiatu należy prowadzenie i rozwój infrastruktury domów pomocy społecznej o zasięgu ponadgminnym oraz umieszczanie w nich skierowanych osób[51]. Pobyt w domu pomocy społecznej jest odpłatny, a obowiązek opłaty za pobyt ciąży w kolejności na mieszkańcu domu, małżonku, zstępnych i wstępnych mieszkańca, gminie kierującej do domu pomocy społecznej, która wnosi opłatę w wysokości różnicy między średnim miesięcznym kosztem utrzymania, a opłatą wnoszoną przez mieszkańca i jego rodzinę[52]. W praktyce największe obciążenia finansowe, związane z pobytem osób w domach pomocy społecznej, ciążą na gminach, co sprawia, że przyznanie pomocy w formie pobytu w DPS jest jednym z najbardziej kosztownych świadczeń pomocy społecznej.

Domy Pomocy Społecznej, w zależności od tego, dla kogo są przeznaczone dzielą się na następujące typy:
– dla osób w podeszłym wieku,
– dla osób przewlekle somatycznie chorych,
– dla osób przewlekle psychicznie chorych,
– dla dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie,
– dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualne,
– dla osób uzależnionych od alkoholu[53],
– dla osób niepełnosprawnych fizycznie[54].

Na terenie Gminy Miejskiej Kraków funkcjonują wszystkie wymienione typy placówek poza jednostkami przeznaczonymi dla osób niepełnosprawnych fizycznie.

Osoby starsze zamieszkują praktycznie we wszystkich wymienionych typach domów, z wyjątkiem domu dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie. Z założenia najwięcej mieszkańców w wieku senioralnym zamieszkuje w domach przeznaczonych dla osób w podeszłym wieku oraz osób przewlekle somatycznie chorych.

W roku 2018 w domach pomocy społecznej wszystkich typów umieszczono 391 nowych osób, z czego 368 w domach zlokalizowanych na terenie Gminy Miejskiej Kraków, a 23 osoby w domach znajdujących się na terenie innych powiatów. W 2018 r. poniesiona została odpłatność za 166 osób umieszczonych w domach pomocy społecznej poza Gminą Miejską Kraków, a wydatki związane z pobytem tych osób wyniosły 4 158 693 zł.

5.2.4.1 Infrastruktura

Na terenie Krakowa funkcjonowało w 2018 r. 10 domów pomocy społecznej przeznaczonych dla osób w podeszłym wieku i przewlekle somatycznie chorych, z czego 6 domów to miejskie jednostki organizacyjne. W roku 2018 zwiększyła się o 88 liczba miejsc dla osób przewlekle somatycznie chorych. Łączna liczba miejsc w DPS dla osób w podeszłym wieku i przewlekle somatycznie chorych na dzień 31 grudnia 2018 r. wyniosła 1 160.

[50] Art. 55 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tj. Dz. U. z 2018 r. poz. 1508 z późn. zm.).
[51] Art. 17 ust. 1 pkt 16 i art. 19 pkt 10 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tj. Dz. U. z 2018 r. poz. 1508 z późn. zm.).
[52] Art. 60 i art. 61 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej(tj. Dz. U. z 2018 r. poz. 1508 z późn. zm.).
[53] Dom Pomocy Społecznej przy ul. Rozrywka 1 przeznaczony dla osób uzależnionych od alkoholu jest jednostką gminną, prowadzoną przez Miejskie Centrum Profilaktyki Uzależnień w Krakowie. W 2018 roku posiadał 60 miejsc.
[54] Art. 56 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tj. Dz. U. z 2018 r. poz. 1508 z późn. zm.).

Tabela: Wykaz domów pomocy społecznej przeznaczonych dla osób w podeszłym wieku i osób przewlekle somatycznie chorych prowadzonych przez Gminę Miejską Kraków w latach 2013 – 2018 wraz z liczbą miejsc*

		nazwa i adres jednostki	typ Domu	liczba miejsc 2013	liczba miejsc 2014	liczba miejsc 2015	liczba miejsc 2016	liczba miejsc 2017	liczba miejsc 2018
1		DPS ul. Łanowa 39	dla osób przewlekle somatycznie chorych	140	140	140	140	140	140
2		DPS ul. Radziwiłłowska 8		55	55	55	55	55	55
3		DPS ul. Helclów 2		332	332	332	332	312	387
4		DPS ul. Nowaczyńskiego 1		175	175	175	175	175	175
5		DPS os. Sportowe 9**		45	45	45	45	45	45
		DPS ul. Praska 25					57	81	81
6		DPS ul. Ułanów 25***		x	20	20	20	20	24
7		DPS ul. Łanowa 1B***		x	37	37	37	37	46
8		DPS ul. Podgórki Tynieckie 96****		50	50	50	50	50	50
				797	854	854	911	915	1003
9		DPS ul. Praska 25	dla osób w podeszłym wieku	81	81	81	24	0	0
10		DPS ul. Kluzeka 6		90	90	90	90	90	90
11		DPS ul. Sołtysowska 13d***		67	67	67	67	67	67
				238	238	238	181	157	157
		Łączna liczba miejsc		1035	1092	1092	1092	1072	1160

*wg danych na 31 grudnia danego roku
** DPS os. Sportowe 9 – w strukturze DPS os. Szkolne 28
***jednostki prowadzone na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Liczba wniosków o skierowanie do domów pomocy społecznej przeznaczonych dla osób przewlekle somatycznie chorych w roku 2018 znacznie wzrosła i była najwyższa od 7 lat. W ogólnej liczbie wniosków o skierowanie do domu pomocy społecznej, zdecydowana większość dotyczy przyznania pomocy w formie pobytu w DPS dla osób przewlekle somatycznie chorych. Jest to tendencja utrzymująca się od kilku lat. W roku 2014 wnioski te stanowiły 61% ogólnej liczby wniosków o skierowanie do domu pomocy społecznej, w 2015 roku 74%, a w 2016 odsetek ten wynosił 66%, w roku 2017 – 64% natomiast w roku 2018 – 65%. W roku 2018 w porównaniu do roku 2017 zwiększyła się liczba osób opuszczających domy pomocy społecznej dla osób przewlekle somatycznie chorych.

Wykres: Liczba wniosków o umieszczenie w DPS dla osób przewlekle somatycznie chorych, liczba miejsc w krakowskich jednostkach tego typu oraz ruch naturalny w latach 2013 – 2018

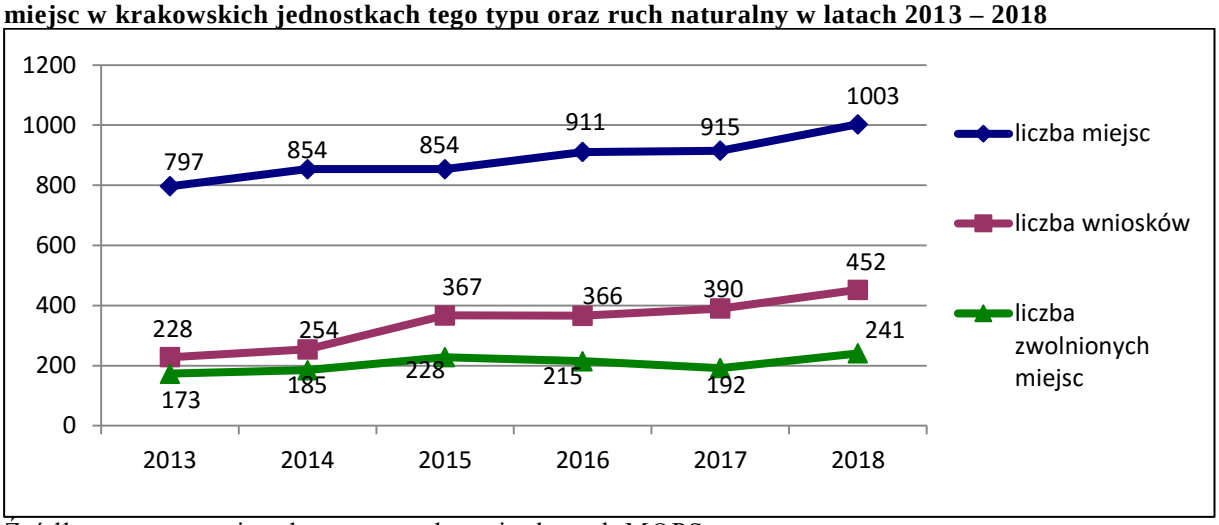

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Wnioski osób skierowanych do domów pomocy społecznej przeznaczonych dla osób w podeszłym wieku stanowiły 8% ogółu złożonych wniosków w roku 2018. Ilość wpływających wniosków w roku 2018 w porównaniu do roku 2017 nieznacznie wzrosła. W roku 2018 ruch naturalny w domach pomocy społecznej przeznaczonych dla osób w podeszłym wieku zmienił się w porównaniu do roku 2017 – zwiększyła się liczba opuszczających placówkę oraz nowo przyjętych osób co ma bezpośredni wpływ na okres oczekiwania na umieszczenie.

Wykres: Liczba wniosków o umieszczenie w DPS dla osób w podeszłym wieku, liczba miejsc w krakowskich jednostkach tego typu oraz ruch naturalny w latach 2013 – 2018

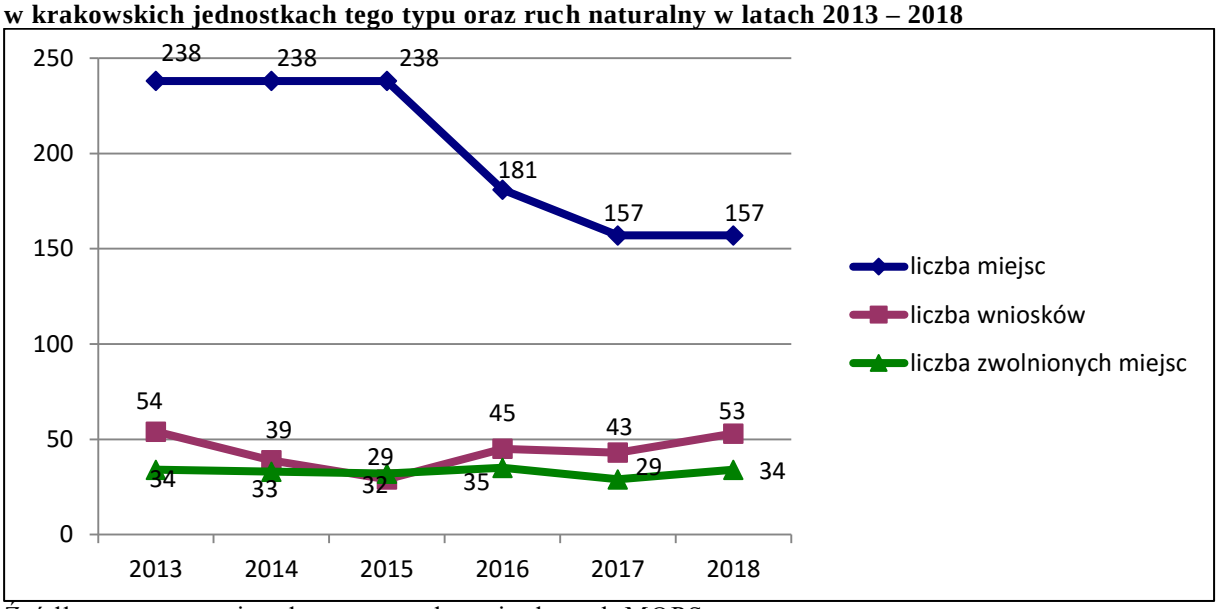

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Od roku 2011 do 2014 obserwowano wyraźny spadek liczby osób oczekujących na umieszczenie w domach pomocy społecznej dla osób przewlekle somatycznie chorych (z 358 w 2011 roku do 58 w 2014 roku). Natomiast od roku 2014 rośnie liczba wniosków osób wymagających pomocy w formie umieszczenia w domach dla osób przewlekle somatycznie chorych co ma bezpośredni wpływ na liczbę osób oczekujących na miejsce. Jednocześnie w związku z uruchomieniem nowych miejsc w domach dla osób w przewlekle somatycznie chorych liczba oczekujących na dzień 31 2018 r. była mniejsza niż w analogicznym okresie roku 2017.

Wykres: Liczba osób oczekujących na miejsce w Domach Pomocy Społecznej dla osób przewlekle somatycznie chorych i osób w podeszłym wieku w latach 2013 – 2018

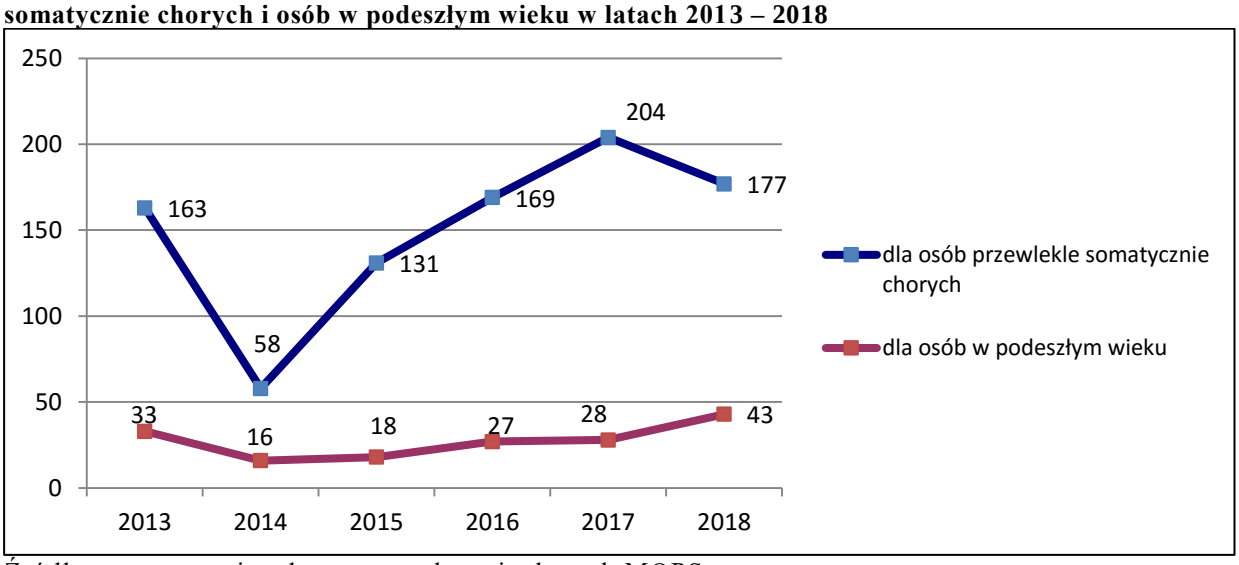

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Tabela: Średni okres oczekiwania na miejsce w Domach Pomocy Społecznej dla osób przewlekle somatycznie chorych i osób w podeszłym wieku w latach 2013 – 2018

Typ placówki	Średni okres oczekiwania na miejsce w danym roku											
	2013		2014		2015		2016		2017		2018	
	Kobiety	Mężczyźni	Kobiety	Mężczyźni	Kobiety	Mężczyźni	Kobiety	Mężczyźni	Kobiety	Mężczyźni	Kobiety	Mężczyźni
dla osób w podeszłym wieku	11 miesięcy	8 miesięcy	3 miesiące	3 miesiące	3 miesiące	3 miesiące	5 miesięcy	5 miesięcy	9 miesięcy	9 miesięcy	6 miesięcy	6 miesięcy
dla osób przewlekle somatycznie chorych	16 miesięcy	20 miesięcy	3 miesiące	3 miesiące	6 miesięcy	6 miesięcy	10 miesięcy	10 miesięcy	12 miesięcy	12 miesięcy	10 miesięcy	12 miesięcy

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

5.2.4.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Podmiotami realizującymi zadanie polegające na prowadzeniu niepublicznych domów pomocy społecznej dla osób w podeszłym wieku i osób przewlekle somatycznie chorych, na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków są: Zgromadzenie Sióstr Służebniczek NMP NP Prowincja Krakowska, Stowarzyszenie Przyjaciół Osób Niepełnosprawnych „Wspólna Radość", Fundacja dla Dzieci, Młodzieży i Dorosłych Niepełnosprawnych Intelektualnie „Dom z Marzeń" oraz Zakon Przenajświętszej Trójcy OO. Trynitarzy.

5.2.4.3 Kadra

W bezpośrednią realizację zadania w roku 2018 zaangażowanych było 155 osób (126,97 etatów) w organizacjach pozarządowych. Ponadto zadanie realizowało 816 pracowników (772,25 etaty) jednostek budżetowych (wg stanu na dzień 31.12.2018 r.). Wszystkie jednostki spełniają przyjęty wskaźnik zatrudnienia pracowników zespołu opiekuńczo – terapeutycznego, który dla DPS przeznaczonych dla osób w podeszłym wieku wynosi nie mniej niż 0,4 na jednego mieszkańca, a w przypadku DPS dla osób przewlekle somatycznie chorych – 0,6 na jednego mieszkańca domu.

5.2.4.4 Osoby skierowane do domów pomocy społecznej przeznaczonych dla osób przewlekle somatycznie chorych oraz osób w podeszłym wieku, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Dla scharakteryzowania osób przewlekle somatycznie chorych, którym przyznano pomoc w formie skierowania do domu pomocy społecznej tego typu, posłużono się danymi z próby 352 osób[55], które zostały skierowane do tego typu jednostek w 2018 r.

W grupie osób, które zostały skierowane do domu pomocy społecznej dla osób przewlekle somatycznie chorych, kobiety stanowią 64% ogółu. Wśród najczęstszych przyczyn wystąpienia z wnioskiem o przyznanie pomocy wymienić można długotrwałą lub ciężką chorobę i niepełnosprawność.

W analizowanej grupie 85% prowadziło jednoosobowe gospodarstwo domowe. Wśród kobiet największy odsetek stanowią osoby owdowiałe – 61,1%, a wśród mężczyzn – żonaci 31%. Najwięcej osób posiada wykształcenie średnie ogólne i zawodowe 36,1%.

Najwięcej osób, które zostały skierowane do DPS dla osób przewlekle somatycznie chorych znajduje się w przedziale wiekowym od 80 do 89 lat – 36,6%. Kobiet w tym przedziale wiekowym jest najwięcej – 42,5%. Ponad 33% mężczyzn w chwili złożenia wniosku nie miało ukończonego 70 roku życia. U kobiet analogiczny odsetek wynosi 8,8%. Osób mających 90 i więcej lat jest 18,8%. W grupie tej ponad 78% stanowią kobiety. Głównym źródłem dochodu dla prawie 87% osób jest emerytura lub renta.

Tabela: Osoby skierowane do domu pomocy społecznej dla osób przewlekle somatycznie chorych według cech demograficzno–społecznych

Cechy demograficzno–społeczne osób przewlekle somatycznie chorych skierowanych do domu pomocy społecznej	**kobiety**	**mężczyźni**	**ogółem**
wiek			
poniżej 60 r. ż.	2,2%	13,5%	6,3%
60–69	6,6%	19,8%	11,3%
70–79	25,7%	29,4%	27,0%
80–89	42,5%	26,2%	**36,6%**
90–99	23,0%	11,1%	18,8%
wykształcenie			
gimnazjalne i poniżej	27,0%	29,4%	27,8%
zasadnicze zawodowe	8,8%	20,6%	13,1%
średnie ogólne i zawodowe	38,9%	31,0%	**36,1%**
wyższe	17,3%	15,0%	16,5%
policealne	0,0%	1,6%	0,5%
nieustalony poziom wykształcenia	8,0%	2,4%	6,0%
stan cywilny			
panna/kawaler	20,8%	23,8%	21,9%
rozwiedziona/rozwiedziony	8,0%	23,8%	13,6%
wdowa/wdowiec	61,1%	21,4%	**46,9%**
zamężna/żonaty	10,1%	31,0%	17,6%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

[55] Źródło: Pomost Std.

Na tle innych świadczeniobiorców pomocy społecznej, osoby przewlekle somatycznie chore skierowane do DPS, są grupą stosunkowo dobrze sytuowaną – 54% dysponuje miesięcznym dochodem przekraczającym 1 500 zł.

Tabela: Miesięczny dochód na osobę w rodzinach osób skierowanych do domów pomocy społecznej dla osób przewlekle somatycznie chorych (w zł)

0–499	6,8%
500–999	7,4%
1000–1499	**31,8%**
1500–1999	29,0%
2000–2499	15,3%
2500 i powyżej	9,7%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Dla scharakteryzowania grupy osób skierowanych do DPS dla osób w podeszłym wieku wykorzystano dane z próby 80 osób[56], które otrzymały decyzję o skierowaniu do tego typu jednostek.

Wśród skierowanych do domu pomocy społecznej dla osób w podeszłym wieku 61% stanowią kobiety. Najczęstsze przyczyny wystąpienia z wnioskiem o przyznanie pomocy to: niepełnosprawność i długotrwała lub ciężka choroba. 90% analizowanej grupy prowadzi jednoosobowe gospodarstwo domowe. Największą grupę stanowią osoby owdowiałe 50%. Największy odsetek badanych to osoby posiadające wykształcenie średnie ogólne i zawodowe – 37,5% oraz wykształcenie gimnazjalne i poniżej – 26,2%. Ponad 81% skierowanych do DPS dla osób w podeszłym wieku to osoby znajdujące się w wieku powyżej 70 roku życia.

Tabela: Osoby skierowane do domu pomocy społecznej dla osób w podeszłym wieku według cech demograficzno–społecznych

Cechy demograficzno–społeczne osób w podeszłym wieku skierowanych do domu pomocy społecznej	**kobiety**	**mężczyźni**	**ogółem**
wiek			
poniżej 70 r. ż.	6,1%	38,7%	18,8%
70–79	34,7%	35,5%	**35,0%**
80–89	42,9%	16,1%	32,5%
90 i więcej	16,3%	9,7%	13,7%
wykształcenie			
gimnazjalne i poniżej	28,6%	22,6%	26,2%
zasadnicze zawodowe	10,2%	35,5%	20,0%
średnie ogólne i zawodowe	46,9%	22,6%	**37,5%**
wyższe	10,2%	16,1%	12,5%
nieustalony poziom wykształcenia	4,1%	3,2%	3,8%
stan cywilny			
panna/kawaler	12,2%	19,4%	15,0%
rozwiedziona/rozwiedziony	10,2%	32,3%	18,8%
wdowa/wdowiec	63,3%	29,0%	**50,0%**
zamężna/żonaty	14,3%	12,9%	13,7%
separowana/separowany	0,0%	6,5%	2,5%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

[56] Źródło: Pomost Std.

Na tle innych świadczeniobiorców pomocy społecznej, osoby w podeszłym wieku skierowane do DPS, są grupą stosunkowo dobrze sytuowaną. Ponad 51% dysponuje dochodem w wysokości od 1 500 zł i wyżej.

Tabela: Miesięczny dochód na osobę w rodzinach osób skierowanych do domów pomocy społecznej dla osób w podeszłym wieku (w zł)

0–499	13,8%
500–999	6,2%
1000–1499	**28,7%**
1500–1999	27,5%
2000–2499	18,8%
2500 i wyżej	5,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

5.2.4.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Pobyt w domu pomocy społecznej jest najbardziej kosztownym świadczeniem z pomocy społecznej. Wydatki na bieżącą działalność domów pomocy społecznej dla osób w podeszłym wieku i osób przewlekle somatycznie chorych z roku na rok stopniowo się zwiększają a w ostatnich 5 latach kształtowały się na następującym poziomie:

- w 2013 roku 44 523 375 zł, w tym 35 478 481 zł to środki Gminy Miejskiej Kraków, a 9 044 894 zł to środki pochodzące z budżetu państwa;
- w 2014 roku 46 335 641 zł, w tym 39 780 462 zł to środki Gminy Miejskiej Kraków, a 6 555 179 zł to środki pochodzące z budżetu państwa;
- w 2015 roku 53 771 835 zł, w tym 48 074 202 zł to środki Gminy Miejskiej Kraków, a 5 697 633 zł to środki pochodzące z budżetu państwa;
- w 2016 roku 58 561 765 zł, w tym 51 973 801 zł to środki Gminy Miejskiej Kraków, a 6 587 964 zł to środki pochodzące z budżetu państwa;
- w 2017 roku 63 052 975,40 zł, w tym 56 649 635,76 zł to środki Gminy Miejskiej Kraków, a 6 403 339,64 zł to środki pochodzące z budżetu państwa;
- w 2018 roku 70 078 774,87 zł, w tym 63 258 182,44 zł to środki Gminy Miejskiej Kraków, a 6 820 592,43 zł to środki pochodzące z budżetu państwa.

5.2.4.6 Wnioski

Mając na uwadze procesy demograficzne zasadne jest podjęcie działań mających na celu doprowadzenie do sytuacji, w której osoba wymagająca pomocy byłaby umieszczana w domu pomocy społecznej, bez konieczności oczekiwania na miejsce. Efekty mogłyby zostać osiągnięte poprzez dalsze rozszerzanie własnej infrastruktury.

Z *Raportu na temat sytuacji osób starszych w Polsce* przygotowanym przez Instytut Pracy i Spraw Socjalnych wynika, że w związku z postępującym procesem starzenia społeczeństwa „(…) w dziedzinie instytucjonalnej pomocy społecznej potrzebna będzie rozbudowa sieci domów pomocy społecznej. Zarówno domy dla osób w podeszłym wieku, jak i domy dla osób somatycznie chorych będą musiały przygotować się na przyjęcie większej liczby mieszkańców”[57].

Główne wyzwania w zakresie pomocy instytucjonalnej wynikają ze wzrostu populacji seniorów, a w szczególności osób w najstarszych grupach wiekowych. Czynniki demograficzne przyczyniają się z jednej strony do większego zaawansowania procesu starzenia się, a z drugiej strony do zmniejszenia potencjału pielęgnacyjnego rodziny. „Występująca wśród seniorów

[57] Z. Szweda – Lewandowska, [w:] *Raport na temat sytuacji osób starszych w Polsce*, Instytut Pracy i Spraw Społecznych, Warszawa 2012, strona 29.

niepełnosprawność, a w konsekwencji niesamodzielność powoduje, że osoby te wymagają pomocy i wsparcia przy wykonywaniu codziennych czynności. Zmniejszająca się ilość opiekunów powoduje, że rodzina nie zapewnia dostatecznego wsparcia seniorom. Przemiany rodziny, jej struktury i funkcji powodują, że zwiększa się grupa osób oczekujących wsparcia ze strony osób niespokrewnionych, organizacji wyznaniowych, organizacji pozarządowych oraz państwa. Zwiększenie się grupy osób niemogących uzyskać wsparcia ze strony rodziny powoduje, że jednym z najczęściej dyskutowanych zagadnień w najbliższych dekadach będzie kwestia finansowania opieki instytucjonalnej"[58].

5.2.5 Rodzinne Domy Pomocy

Szczególnym przykładem placówki zapewniającej pomoc całodobową, są rodzinne domy pomocy. Z usług opiekuńczych i bytowych świadczonych w tych jednostkach mogą korzystać osoby wymagające z powodu wieku lub niepełnosprawności pomocy innych osób, w przypadku braku możliwości zapewnienia opieki w miejscu zamieszkania. Cechą różnicującą rodzinne domy pomocy i pozostałe placówki opieki jest to, że są one przeznaczone dla bardzo małej liczby mieszkańców – co najmniej 3 i maksymalnie 8 osób[59].

Na terenie Gminy Miejskiej Kraków aktualnie funkcjonuje rodzinny dom pomocy przeznaczony wyłącznie dla osób starszych.

Mieszkańcy rodzinnych domów pomocy, w efekcie prowadzonej działalności mają zapewnioną całodobową opiekę, w warunkach zbliżonych do domowych. Wszystkim umożliwia się dostęp do lekarza podstawowej opieki zdrowotnej oraz zapewnia pomoc w zakupie leków i załatwianiu spraw osobistych. Seniorzy mają również zorganizowany czas wolny. Ważnym aspektem różnicującym rodzinny dom pomocy i dom pomocy społecznej, poza poziomem sprawności psychofizycznej osób skierowanych, jest podejmowanie przez mieszkańców placówek rodzinnych aktywności na rzecz domu i jego użytkowników. Seniorzy przebywający w rodzinnych domach pomocy uczestniczą w przygotowaniu posiłków, pomagają w utrzymaniu czystości, prowadzą przydomowe ogródki. Formy aktywności dostosowane są do indywidualnych możliwości.

5.2.5.1 Infrastruktura

W 2018 r. na terenie Gminy Miejskiej Kraków funkcjonował 1 rodzinny dom pomocy przeznaczony dla 8 osób.

5.2.5.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Funkcjonujący w Krakowie Rodzinny Dom Pomoc prowadzony był na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków przez Caritas Archidiecezji Krakowskiej.

5.2.5.3 Kadra

W bezpośrednią realizację zadania w roku 2018 zaangażowane były 3 osoby (1,5 etatu) w podmiocie niepublicznym.

[58] Z. Szweda – Lewandowska, *Pomoc instytucjonalna w perspektywie starzenia się populacji,* [w:] A. Rączaszek [red.], *Demograficzne uwarunkowania Rozwoju społecznego*. Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, 2012 r., nr 103/12, str. 30.

[59] Art. 52 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tj. Dz. U. z 2018 r. poz. 1508 z późn. zm.).

5.2.5.4 Osoby korzystające ze świadczeń w formie pobytu w rodzinnym domu pomocy dla osób starszych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Ze względu na małą liczbę osób, które korzystają ze świadczenia w formie pobytu w rodzinnym domu pomocy, biorąc pod uwagę fakt, że do domów pomocy społecznej dla osób w podeszłym wieku i funkcjonujących na terenie Krakowa rodzinnych domów pomocy, kierowane są osoby o podobnym stanie zdrowia i potrzebach można przyjąć, że charakterystyki seniorów, kwalifikujących się do przyznania pomocy w formie pobytu w rodzinnym domu pomocy i domu pomocy społecznej dla osób w podeszłym wieku są zbliżone. Z całodobowych usług opiekuńczych w rodzinnym domu pomocy w 2018 roku skorzystało 9 osób.

5.2.5.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wysokość przekazanych środków Gminy Miejskiej Kraków wyniosła:

- w roku 2013: 299 772 zł;
- w roku 2014: 211 200 zł;
- w roku 2015: 213 734 zł;
- w roku 2016: 213 734 zł;
- w roku 2017: 213 734 zł;
- w roku 2018: 255 034 zł.

5.2.5.6 Wnioski

Wsparcie w formie skierowania do tego rodzaju placówki jest formą pośrednią pomiędzy świadczeniem pomocy w postaci usług opiekuńczych realizowanych w miejscu zamieszkania, a skierowaniem do domu pomocy społecznej, przy czym miesięczny koszt utrzymania osoby w rodzinnym domu pomocy jest niższy niż wysokość nakładów finansowych niezbędnych na zapewnienie pomocy usługowej w wymaganym wymiarze godzinowym. Jednocześnie brak osób oczekujących na przyznanie tej formy pomocy wskazuje, że aktualnie istniejąca infrastruktura, w tym zakresie jest wystarczająca.

5.2.6 Mieszkania chronione wspierane dla osób w podeszłym wieku

Pobyt w mieszkaniu chronionym może być przyznany osobie, która ze względu na trudną sytuację życiową, wiek, niepełnosprawność lub chorobę potrzebuje wsparcia w funkcjonowaniu w codziennym życiu, ale nie wymaga usług w zakresie świadczonym przez jednostkę całodobowej opieki. Pobyt w mieszkaniu chronionym może zastępować pobyt w placówce zapewniającej całodobową opiekę[60].

Mieszkanie chronione wspierane dla osób w podeszłym wieku jest formą pomocy społecznej dla osób, które ze względu na wiek lub chorobę potrzebują wsparcia w funkcjonowaniu w codziennym życiu, zastępującą pobyt w placówce zapewniającej całodobową opiekę. Pod opieką specjalistów osoby zamieszkujące w mieszkaniu chronionym otrzymują istotne wsparcie w wykonywaniu codziennych obowiązków.

5.2.6.1 Infrastruktura

Od stycznia do sierpnia 2018 r. na terenie Gminy Miejskiej Kraków funkcjonowały 2 mieszkania przeznaczone łącznie dla 8 osób w podeszłym wieku prowadzone przez Dom Pomocy Społecznej os. Szkolne 28 oraz Dom Pomocy Społecznej ul. Praska 25. W II połowie 2018 r. Gmina Miejska Kraków zleciła organizacji pozarządowej uruchomienie i prowadzenie

[60] Art. 53 ust. 1 i ust. 2 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tj. Dz. U. z 2018 r. poz. 1508 z późn. zm.).

trzeciego mieszkania chronionego wspieranego przeznaczonego dla 5 osób w podeszłym wieku. Z pobytu w mieszkaniach chronionym dla osób w podeszłym wieku w 2018 roku skorzystało 17 osób.

5.2.6.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Podmiotem realizującym zadanie prowadzenie mieszkania chronionego wspieranego dla osób w podeszłym wieku jest Stowarzyszenie „Być".

5.2.6.3 Kadra

W bezpośrednią realizację zadania w roku 2018 zaangażowane były 3 osoby (0,5 etatu) z organizacji pozarządowej. Ponadto zadanie realizowało 9 pracowników (1,1 etatu) jednostek budżetowych (wg stanu na dzień 31 grudnia 2018 r.).

5.2.6.4 Osoby korzystające ze świadczeń w formie pobytu w mieszkaniu chronionym dla osób starszych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Ze względu na małą liczbę osób, które korzystają ze świadczenia w formie pobytu w mieszkaniu chronionym dla osób starszych, biorąc pod uwagę fakt, że do domów pomocy społecznej dla osób w podeszłym wieku i funkcjonujących na terenie Krakowa mieszkań chronionych dla osób starszych, kierowane są osoby o podobnym stanie zdrowia i potrzebach można przyjąć, że charakterystyki seniorów, kwalifikujących się do przyznania pomocy w formie pobytu w mieszkaniu chronionym i domu pomocy społecznej dla osób w podeszłym wieku są zbliżone. Z pobytu w mieszkaniach chronionym dla osób starszych w 2018 roku skorzystało 17 osób.

5.2.6.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Nakłady finansowe w ramach środków Gminy Miejskiej Kraków wyniosły:

- w roku 2015 – 48 449,37 zł, w tym na wyposażenie lokalu 37 412,95 zł;
- – w roku 2016 – 51 559,55 zł. Ponadto na utworzenie mieszkania chronionego – remont pomieszczeń oraz zakup wyposażenia wydatkowano środki w wysokości 153 016,13 zł, w tym 130 063,70 zł to środki zewnętrzne (realizacja projektu „Pomocna dłoń pod bezpiecznym dachem" współfinansowanego w ramach Szwajcarsko – Polskiego Programu Współpracy) oraz 22 952,43 zł to wkład własny Gminy Miejskiej Kraków;
- w roku 2017 – 74 164,40 zł;
- w roku 2018 – 171 978,27 zł, w tym 87 995,01 zł na remont i wyposażenie nowego mieszkania chronionego.

5.2.6.6 Wnioski

Mieszkania chronione dla osób w podeszłym wieku są alternatywą dla instytucjonalnych form pomocy dla osób mniej samodzielnych, którzy w codziennym funkcjonowaniu wymagają wsparcia innych osób. Zasadnym jest dążenie do sukcesywnego rozwoju infrastruktury w tym zakresie.

5.2.7 Dofinansowanie zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze

Każda osoba opłacająca składki na ubezpieczenie zdrowotne, w razie potrzeby ma prawo do otrzymania, bezpłatnie lub za częściową odpłatnością, określonego rodzaju zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze ze środków Narodowego Funduszu Zdrowia. Dodatkowo osoby niepełnosprawne, które otrzymały dofinansowanie

z Narodowego Funduszu Zdrowia mogą starać się również o dofinansowanie z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, w przypadku, gdy otrzymane z NFZ dofinansowanie nie pokryło całkowitego kosztu zakupu. Wysokość dofinansowania dla osób niepełnosprawnych wynosi do 150% kwoty limitu przyznanej w ramach NFZ oraz udziału własnego osoby niepełnosprawnej, jeżeli taki udział był wymagany.

5.2.7.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie może być realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

5.2.7.2 Kadra

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej.

5.2.7.3 Osoby korzystające z dofinansowania zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

W 2018 roku złożonych zostało 3 125 wniosków o dofinansowanie tego zadania. Dofinansowanie otrzymały 1 850 osób niepełnosprawne, w tym 1 725 osób dorosłych oraz 125 dzieci. Średnia wartość dofinansowania wyniosła 1 436 zł na osobę. Między innymi dofinansowano zakupy: aparatów słuchowych, protez, wózków inwalidzkich, obuwia ortopedycznego i ortez oraz pieluchomajtek.

5.2.7.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wysokość dofinansowania ze środków PFRON zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze wyniosła:

- w roku 2013: 1 572 960 zł;
- w roku 2014: 1 848 279 zł;
- w roku 2015: 2 310 200 zł;
- w roku 2016: 2 439 535 zł;
- w roku 2017: 2 552 876 zł;
- w roku 2018: 2 656 322 zł.

5.2.7.5 Wnioski

Począwszy od 2012 roku Ośrodek zwiększa roczną kwotę dofinansowania do zakupu przedmiotów ortopedycznych i środków pomocniczych i planuje, że w przyszłych latach zadanie to będzie również priorytetem, tak aby zapewnić jak największej liczbie osób niepełnosprawnych pomoc finansową przy zakupie podstawowych środków ułatwiających codzienne funkcjonowanie.

6 Zasoby pomocy społecznej Gminy Miejskiej Kraków w zakresie pomocy osobom z zaburzeniami psychicznymi

6.1 Osoby cierpiące na zaburzenia psychiczne w społeczności Krakowa

Zgodnie z ustawą z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego, pojęcie „osoba z zaburzeniami psychicznymi" odnosi się do osób, które są:

- chore psychiczne (wykazujące zaburzenia psychotyczne);
- upośledzone umysłowo;

wykazujące inne zakłócenia czynności psychicznych, które zgodnie ze stanem wiedzy medycznej zaliczane są do zaburzeń psychicznych, a osoby te wymagają świadczeń zdrowotnych lub innych form pomocy i opieki niezbędnych do życia w środowisku rodzinnym lub społecznym[61].

Zgodnie z obowiązującymi przepisami ochronę tę winny zapewnić organy administracji rządowej i samorządowej oraz instytucje do tego powołane, w szczególności poprzez działania polegające na:

- promocji zdrowia psychicznego i zapobieganiu zaburzeniom psychicznym,
- zapewnieniu osobom z zaburzeniami psychicznymi wielostronnej i powszechnie dostępnej opieki zdrowotnej oraz innych form opieki i pomocy niezbędnych do życia w środowisku rodzinnym i społecznym,
- kształtowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi, właściwych postaw społecznych, a zwłaszcza zrozumienia, tolerancji, życzliwości, a także przeciwdziałaniu ich dyskryminacji.

Opieka nad osobami z zaburzeniami psychicznymi jest sprawowana głównie w ramach podstawowej i specjalistycznej opieki zdrowotnej, zwłaszcza psychiatrycznej opieki zdrowotnej – w formie opieki doraźnej, ambulatoryjnej, dziennej, szpitalnej oraz w ramach świadczeń pomocy społecznej poprzez: m.in.: pracę socjalną, specjalistyczne usługi opiekuńcze, uczestnictwo w środowiskowych domach samopomocy, pobyt w mieszkaniach chronionych czy, w ostateczności, domach pomocy społecznej.

Działania zapobiegawcze w zakresie ochrony zdrowia psychicznego powinny być podejmowane przede wszystkim wobec dzieci, młodzieży, osób starszych oraz wobec osób znajdujących się w sytuacjach stwarzających zagrożenie dla ich zdrowia psychicznego.

Brak aktualnych, wyczerpujących danych statystycznych dotyczących liczby osób chorujących psychicznie będących mieszkańcami Krakowa wynika z faktu, iż w zakresie lecznictwa psychiatrycznego Kraków nie jest poddawany odrębnym, pełnym analizom lub też niektóre dane w tym zakresie nie są gromadzone systematycznie, a jedynie na potrzeby jednorazowych opracowań, a niektóre z gromadzonych informacji prezentowane są ze znacznym opóźnieniem (często ponad rocznym).

Dane dotyczące liczby osób leczonych psychiatrycznie pochodzą z różnych źródeł, wśród głównych można wymienić dane GUS (dane za 2017 r.[62]), oraz dane Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego (dane za 2017 r.[63]).

Według danych GUS w Polsce w warunkach ambulatoryjnych w ciągu 2016 r.[64] w poradniach dla osób z zaburzeniami psychicznymi, uzależnionych od alkoholu i innych substancji leczyło się prawie 1,6 mln osób, czyli ponad 4% wszystkich Polaków. Uwzględniając przyczyny korzystania z tej formy opieki można powiedzieć, że prawie 1,4 mln

[61] Art. 3 pkt 1 ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (j.t.: Dz. U. z 2018 r. poz. 1878).
[62] *Zdrowie i ochrona zdrowia w 2017 r.*, Główny Urząd Statystyczny, Urząd Statystyczny w Krakowie, Warszawa, Kraków, 2018 r.
[63] Małopolski Urząd Wojewódzki w Krakowie Wydział Polityki Społecznej, *Biuletyn statystyczny ochrony zdrowia województwa małopolskiego w 2017 roku*, Kraków 2019 r.
[64] Najnowsze, dostępne dane dotyczą 2016 r. (zawarte w *Zdrowie i ochrona zdrowia w 2017 r.*, GUS, US w Krakowie, Warszawa, Kraków 2018 r.).

osób będących pod opieką tych poradni potrzebowało pomocy z uwagi na występujące zaburzenia psychiczne lub zaburzenia zachowania. Kolejne 165 tys. osób leczyło się z powodu zaburzeń spowodowanych używaniem alkoholu, a prawie 39 tys. osób – z powodu używania środków psychoaktywnych. Wśród zaburzeń psychicznych oraz zaburzeń zachowania leczonych w warunkach ambulatoryjnych dominowały szeroko pojęte zaburzenia nerwicowe (1208 leczonych na 100 tys. ludności) oraz zaburzenia nastroju (829 leczonych na 100 tys. ludności). Te dwie grupy diagnoz stwierdzono w sumie u prawie 49% ogółu pacjentów leczonych w tych trzech poradniach. Prawie co 10 pacjent leczył się z powodu zaburzeń spowodowanych używaniem alkoholu, głównie z powodu zespołu uzależnienia, a co 40-ty z powodu zaburzeń spowodowanych używaniem środków psychoaktywnych.

Porównując dane z kolejnych dwóch lat, można stwierdzić, że w 2016 r. wzrosła znacząco liczba pacjentów, u których zdiagnozowano zaburzenia nerwicowe (o 24 tys. osób więcej). Nieznacznie więcej osób leczonych było z powodu schizofrenii – o prawie 2 tys. pacjentów więcej niż przed rokiem. Natomiast mniej osób leczono z powodu pozostałych zaburzeń psychicznych. Spadła również liczba osób leczonych z powodu używania alkoholu – o ponad 6 tys. i to bez względu na rozpoznanie. Także spadła liczba leczonych z tytułu używania środków psychoaktywnych.

W województwie małopolskim osób zarejestrowanych w poradniach dla osób z zaburzeniami psychicznymi, uzależnionych od alkoholu i innych substancji było w roku 2017 – prawie 139 tys.

Dane Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego wskazują, iż łączna liczba leczonych ambulatoryjnie osób z zaburzeniami psychicznymi (bez uzależnień) w województwie małopolskim wyniosła w roku 2017 ponad 124,5 tys. osób (w 2016 też ponad 124,5 tys. osób), leczonych z zaburzeniami spowodowanymi używaniem alkoholu prawie 11,5 tys. (w 2016 r. – 11,3 tys.), leczonych z zaburzeniami spowodowanymi używaniem substancji psychoaktywnych prawie 2,5 tys. (tyle samo co w 2016 r.)[65].

Wśród leczonych z zaburzeniami psychicznymi (bez uzależnień) 10% pacjentów stanowiły osoby w wieku 0–18 lat. Liczba leczonych po raz pierwszy wynosiła ponad 27 tys. co stanowi blisko 22% ogółu leczonych. Mężczyźni stanowili 40% leczonych. Wśród leczonych z zaburzeniami spowodowanymi używaniem alkoholu mężczyźni stanowili 76%.

W Krakowie wśród osób leczonych z powodu zaburzeń psychicznych (bez uzależnień) w roku 2017 r. (66 277 osób ogółem) najczęstszymi rozpoznaniami były: zaburzenia nerwicowe związane ze stresem i somatoformiczne – 30%, epizody afektywne, depresje, zaburzenia dwubiegunowe i inne zaburzenia nastroju – 21%, zaburzenia organiczne – 13,5%, schizofrenia – 10% oraz zaburzenia schizoafektywne i urojeniowe – 2,2%.

U części chorych głębokość zaburzenia wymaga trwałego bądź okresowego wsparcia, nie tylko służb psychiatrycznych, ale również zróżnicowanych służb społecznych. Ta grupa osób powinna zostać objęta świadczeniami pomocy społecznej ze względu na narastające zagrożenie trwałym społecznym wykluczeniem.

Ponadto na uwagę zasługuje fakt, iż w problem niepełnej sprawności psychicznej jednej osoby, niejednokrotnie uwikłana jest cała rodzina, którą choroba dotyka, zniekształcając podstawowe jej funkcje we wszystkich wymiarach egzystencji. W związku z powyższym, wsparciem w postaci pracy socjalnej, ułatwiającej radzenie sobie z trudnościami, powinny zostać objęte całe rodziny, dotknięte problemem choroby psychicznej jednego z członków.

6.2 Świadczenia skierowane do osób z zaburzeniami psychicznymi

6.2.1 Specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi

Do zadań zleconych z zakresu administracji rządowej realizowanych przez gminę należy organizowanie i świadczenie specjalistycznych usług opiekuńczych w miejscu

[65] *Biuletyn statystyczny ochrony zdrowia województwa małopolskiego …,*op. cit.

zamieszkania dla osób z zaburzeniami psychicznymi. Są to usługi dostosowane do szczególnych potrzeb wynikających z rodzaju schorzenia lub niepełnosprawności, świadczone przez osoby ze specjalistycznym przygotowaniem zawodowym[66]. Specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi, świadczone przez osoby ze specjalistycznym przygotowaniem zawodowym. Dostosowane są do szczególnych potrzeb, wynikających z rodzaju schorzenia lub niepełnosprawności. Usługi te obejmują czynności polegające na:
1) uczeniu i rozwijaniu umiejętności niezbędnych do samodzielnego życia:
a) kształtowanie umiejętności zaspokajania podstawowych potrzeb życiowych i umiejętności społecznego funkcjonowania, motywowanie do aktywności, leczenia i rehabilitacji, prowadzenie treningów umiejętności samoobsługi i umiejętności społecznych, wspieranie w codziennych czynnościach życiowych,
b) interwencje i pomoc w życiu w rodzinie,
c) pomoc w załatwianiu spraw urzędowych,
d) pomoc w gospodarowaniu pieniędzmi,
2) pielęgnacji, jako wspierania procesu leczenia:
a) pomoc w dostępie do świadczeń zdrowotnych,
b) uzgadnianie i pilnowanie wizyt lekarskich, badań diagnostycznych, kontakt z lekarzem w sprawach dotyczących zdrowia osoby objętej opieką,
c) pomoc w wykupywaniu lub zamawianiu leków oraz obserwowanie ewentualnych skutków ubocznych ich stosowania,
d) w szczególnie uzasadnionych przypadkach zmiana opatrunków, pomoc w użyciu środków pomocniczych i materiałów medycznych, przedmiotów ortopedycznych, a także w utrzymaniu higieny,
e) pomoc w dotarciu do placówek służby zdrowia,
f) pomoc w dotarciu do placówek rehabilitacyjnych.

Specjalistyczne usługi opiekuńcze mogą być świadczone przez 7 dni w tygodniu. Liczba godzin dziennie oraz liczba dni w tygodniu, w których świadczone są usługi, jest określona indywidualnie, zależnie od sytuacji i potrzeb danej osoby.

Szczegółowe zasady realizacji specjalistycznych usług opiekuńczych, w tym również zasady ustalania wysokości odpłatności za usługi, określa rozporządzenie Ministra Polityki Społecznej z dnia 22 września 2005 r. (z późn. zm.) w sprawie specjalistycznych usług opiekuńczych[67]. W przypadku, gdy dochód osoby lub na osobę w rodzinie nie przekracza kryterium dochodowego, określonego w ustawie o pomocy społecznej (art. 8 ust. 1 pkt. 1 ustawy) specjalistyczne usługi opiekuńcze świadczone są nieodpłatnie. W pozostałych przypadkach wysokość odpłatności ustalana jest na podstawie tabeli zawartej w rozporządzeniu. Odpłatność maksymalna (tj. 100%) wynosiła w 2018 r. 23,90 zł za godzinę.

6.2.1.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi świadczone są przez podmiot wyłoniony w drodze otwartego konkursu ofert tj. przez Fundację na Rzecz Chorych na SM im. Bł. Anieli Salawy.

6.2.1.2 Kadra

W bezpośrednią realizację zadania polegającego na świadczeniu specjalistycznych usług opiekuńczych w roku 2018 zaangażowanych było 146 opiekunów oraz 3 koordynatorów.

[66] Art. 18 ust.1 pkt 3, art. 50 ust. 4 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2018 r. poz. 1508 ze zm.)
[67] Dz. U. Nr 189 poz. 1598 z późn. zm

Wykonano 121 911 godzin specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi.

6.2.1.3 Osoby korzystające ze świadczeń w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Liczba osób objętych pomocą w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi w prezentowanym przedziale czasu kształtowała się na względnie stałym poziomie ponad 400 osób w skali roku.

Wykres: Liczba świadczeniobiorców pomocy w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi w latach 2013 – 2018

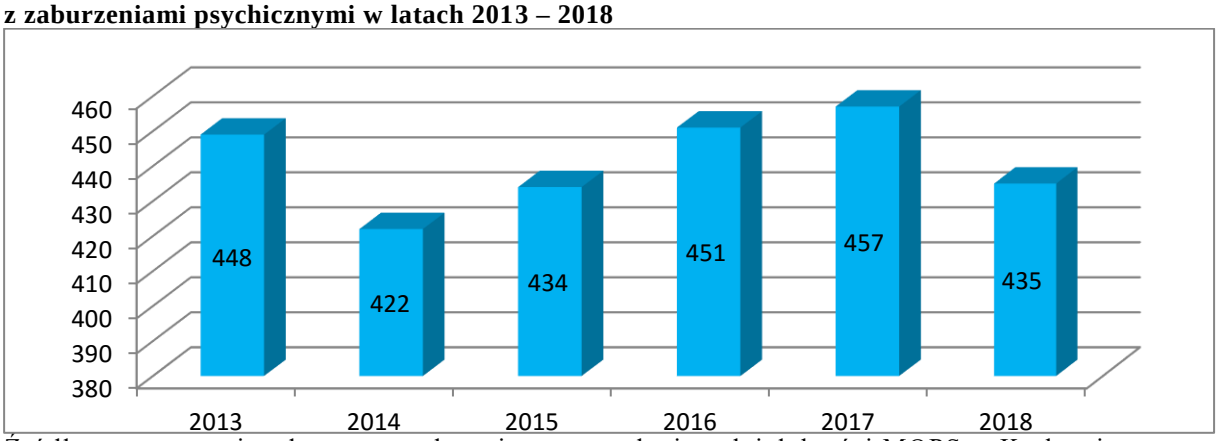

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania z działalności MOPS w Krakowie

Do opisu charakterystyki osób korzystających ze świadczeń w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi w Krakowie wykorzystano informacje dotyczące całej populacji osób, które korzystały z tej formy pomocy w roku 2018[68]. Wśród świadczeniobiorców 55% stanowią kobiety.

Tabela: Cechy demograficzno–społeczne świadczeniobiorców specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi

Cechy demograficzno–społeczne świadczeniobiorców specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi	**kobiety**	**mężczyźni**	**ogółem**
wiek			
0–24	0,4%	2,6%	1,4%
25–34	5,0%	11,3%	7,8%
35–44	8,3%	17,0%	12,2%
45–54	26,1%	30,4%	28,0%
55–64	13,3%	12,4%	12,9%
65 i więcej	46,9%	26,3%	**37,7%**
wykształcenie			
gimnazjalne i niższe	19,9%	24,2%	21,8%
zasadnicze zawodowe	23,2%	24,7%	23,9%
średnie ogólne i zawodowe	32,0%	29,4%	**30,8%**
policealne	1,2%	2,1%	1,6%
wyższe	10,8%	8,2%	9,7%
nieustalony poziom wykształcenia	12,9%	11,3%	12,2%

[68] Źródło: Pomost Std.

stan cywilny			
konkubinat	0,0%	0,5%	0,1%
panna/kawaler	41,1%	66,0%	**52,2%**
rozwiedziona/rozwiedziony	13,3%	15,5%	14,3%
separowana/separowany	1,6%	1,0%	1,4%
wdowiec/wdowa	28,6%	5,7%	18,4%
zamężna/żonaty	15,4%	11,3%	13,6%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Pomost Std.

Do najliczniejszej grupy odbiorców specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi należą osoby w starszym wieku tj. 65 lat i więcej (37,7%). Analizując zmienną jaką jest wiek w odniesieniu do płci w przypadku kobiet największa jest grupa osób w wieku 65 lat i więcej (46,9%), natomiast w przypadku mężczyzn najliczniejsza jest grupa osób w przedziale wiekowym 45 – 54 lat (30,4%). Kobiety korzystające ze specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi to przede wszystkim panny (41,1%) oraz wdowy (28,6%), natomiast mężczyźni to głównie kawalerowie (66%). W populacji świadczeniobiorców specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi najbardziej liczebną grupę tworzą osoby z wykształceniem średnim ogólnym i zawodowym – 30,8%. Wśród kobiet osoby z tym wykształceniem stanowiły 32%, natomiast wśród mężczyzn 29,4%.

Tabela: Typy rodzin świadczeniobiorców specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi

Jednoosobowe	74,9%
Małżeństwo bez dzieci	7,4%
Wieloosobowe	4,6%
Inne	7,2%
Matka z jednym dzieckiem	4,8%
Małżeństwo z jednym dzieckiem	1,1%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Pomost Std.

Większość osób korzystających z pomocy w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi prowadzi jednoosobowe gospodarstwa domowe (prawie 75%). Świadczeniobiorcy specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi żyją w większości w gospodarstwach domowych, w których głównym źródłem utrzymania jest emerytura lub renta – 74,9% ogółu.

Wykres: Główne źródło utrzymania rodzin świadczeniobiorców specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi

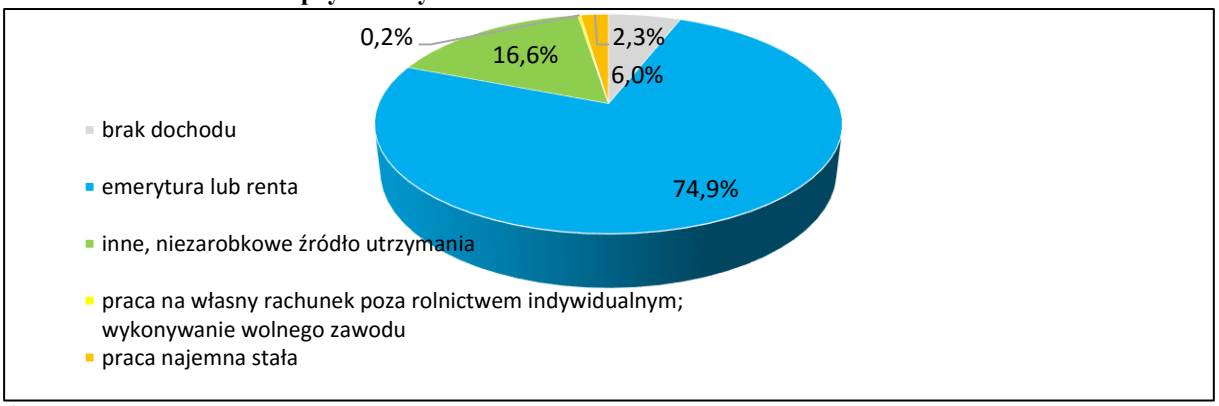

Źródło: opracowanie własne na podstawie Pomost Std.

Około 64% rodzin świadczeniobiorców specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi osiąga dochód w przedziale 500 – 1 499 zł miesięcznie.

Tabela: Wysokość dochodu w rodzinie (w zł)

0*	5,7%
0,1–499	4,4%
500–999	25,5%
1000–1499	38,4%
1500–1999	18,4%
2000–2499	5,5%
2500–2999	1,6%
3000 i powyżej	0,5%

*obliczonego na podstawie Ustawy o pomocy społecznej

Źródło: opracowanie własne na podstawie Pomost Std.

6.2.1.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wysokość dotacji przekazanej podmiotom świadczącym specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi w ramach środków z budżetu państwa kształtuje się następująco:
– w roku 2013: 2 833 668 zł ;
– w roku 2014: 2 851 596 zł;
– w roku 2015: 2 949 840 zł;
– w roku 2016: 3 111 945 zł;
– w roku 2017: 3 030 744 zł;
– w roku 2018: 2 894 742 zł.

6.2.1.5 Wnioski

Liczba osób objętych pomocą w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi w ostatnich latach utrzymuje się na względnie stałym poziomie (średnia liczba osób korzystających z pomocy w tej formie z ostatnich 6 lat – 441).

Podobnie jak w przypadku usług opiekuńczych, przy ustalaniu wartości wynagrodzenia za 1 godzinę specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi założono, że powinno być ono adekwatne do poziomu wynagrodzeń oczekiwanych przez osoby wykwalifikowane, stosownie do specyfiki usług. W związku z powyższym od 2013 r. podwyższono stawkę do kwoty 18 zł za godzinę, od 2016 roku do kwoty 23 zł za godzinę, a w roku 2018 stawka za godzinę wyniosła 23,90 zł – co miało na celu zapewnienie stabilizacji w sferze zatrudnienia osób świadczących specjalistyczne usługi opiekuńcze, gwarantując tym samym zatrudnienie osób z odpowiednim doświadczeniem i kwalifikacjami. Zgodnie z zawartą umową realizator zobowiązany jest zapewnić pracownikom minimalne wynagrodzenie w wysokości 14,90 zł brutto za godzinę usług. Wymóg zapewnienia określonej stawki minimalnego i średniego wynagrodzenia opiekunów ma na celu zapewnienie odpowiedniej jakości świadczonych specjalistycznych usług opiekuńczych.

Wykres: Średnia liczba godzin specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi na 1 świadczeniobiorcę w tygodniu

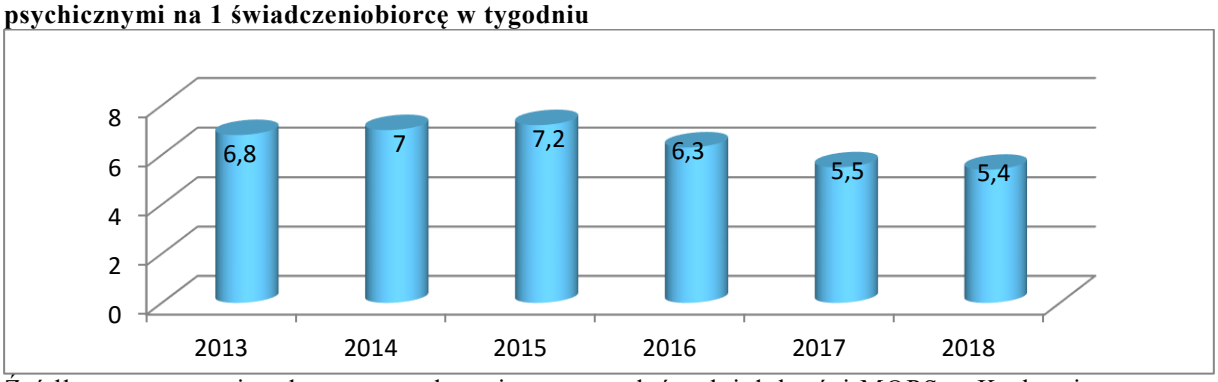

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań z działalności MOPS w Krakowie

Średnia liczba godzin specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi na 1 świadczeniobiorcę w tygodniu nieznacznie spadła w porównaniu do lat ubiegłych. Zauważalny jest również spadek liczby zrealizowanych godzin usług przy jednoczesnym spadku liczby świadczeniobiorców specjalistycznych usług opiekuńczych.

Warto zauważyć, że potrzeby osób z zaburzeniami psychicznymi zaspakajane są również poprzez udzielanie innych form pomocy, np. warsztaty terapii zajęciowej dla osób chorujących psychicznie, warsztaty terapii zajęciowej dla osób z upośledzeniem umysłowym, mieszkania chronione dla osób z zaburzeniami psychicznymi, środowiskowe domy samopomocy, domy pomocy społecznej dla osób niepełnosprawnych intelektualnie. Zatem liczba osób objętych pomocą w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi jest dynamiczna i zależy od formy wsparcia na jaką jest zapotrzebowanie w danym momencie.

Wsparcie w postaci specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi przyczynia się do osiągnięcia poprawy jakości życia, wzrostu samodzielności i aktywności świadczeniobiorców, co jednoznacznie wskazuje na poprawę funkcjonowania w społeczeństwie osób objętych pomocą w formie usług.

Na podstawie dostępnych danych wynika, że odsetek osób w Krakowie z zaburzeniami psychicznymi, którym udzielane są specjalistyczne usługi opiekuńcze w ogólnej liczbie osób objętych pomocą utrzymuje tendencje wzrostową.

Wykres: Udział osób, którym udzielane są specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi w ogólnej liczbie osób objętych pomocą w Krakowie, Gdańsku i Łodzi

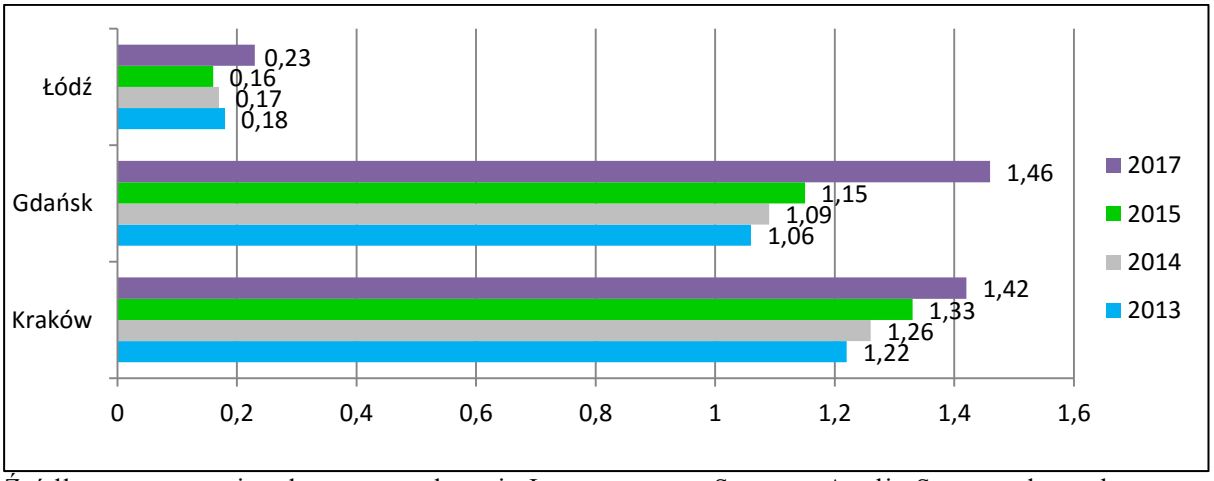

Źródło: opracowanie własne na podstawie Internetowego Systemu Analiz Samorządowych

Biorąc pod uwagę prognozy demograficzne, można spodziewać się wzrostu zapotrzebowania na wsparcie środowiskowe, zwłaszcza w przypadku osób w podeszłym wieku, cierpiących na różnego typu zaburzenia o charakterze dementywnym.

6.2.2 Mieszkania chronione wspierane dla osób z zaburzeniami psychicznymi

Mieszkania chronione wspierane dla osób z zaburzeniami psychicznymi są uzupełnieniem form wsparcia skierowanych do tej grupy osób, których celem nadrzędnym jest zapobieganie utrwalaniu zależności klientów od instytucji pomocowych. W trakcie pobytu w mieszkaniu chronionym osobom z zaburzeniami psychicznymi udziela się wsparcia w zakresie poprawy kontaktów społecznych, przywrócenia możliwości pełnienia satysfakcjonujących ról społecznych, zapewnienia bezpiecznego, całodobowego zakwaterowania. Wsparcie w wykonywaniu codziennych obowiązków połączone z treningiem umiejętności społecznych może pozwolić na częściowe lub całkowite usamodzielnienie.

6.2.2.1 Infrastruktura

W Krakowie w roku 2018 r. funkcjonowało 12 mieszkań chronionych wspieranych przeznaczonych dla osób z zaburzeniami psychicznymi, z czego 5 mieszkań funkcjonowało w strukturze jednostek budżetowych i było prowadzonych przez Domy Pomocy Społecznej. Łączna liczba miejsc w mieszkaniach chronionych tego typu, w 2018 roku wyniosła 60.

W 2018 roku uruchomiono 2 nowe mieszkania chronione wspierane dla osób z zaburzeniami psychicznymi. Jedno z nich, przeznaczone dla 4 osób z zaburzeniami psychicznymi, z problemem alkoholowym, prowadzone jest przez Fundację Pomocy Chorym Psychicznie im. Tomasza Deca. Na remont, adaptację i wyposażenie pomieszczeń w celu zapewnianie minimalnego standardu warunków lokalowych określonych w rozporządzeniu w sprawie mieszkań chronionych, przeznaczono kwotę 75 860 zł natomiast na bieżące funkcjonowanie 2 800 zł. Środki na dostosowanie i bieżące funkcjonowanie pochodziły z Gminnego Programu Profilaktyki Rozwiązywania Problemów Alkoholowych i Przeciwdziałania Narkomanii.

Prowadzenie kolejnego mieszkania chronionego wspieranego przeznaczonego dla 4 osób z zaburzeniami psychicznymi Gmina Miejska Kraków zleciła Chrześcijańskiemu Stowarzyszeniu Osób Niepełnosprawnych, ich Rodzin i Przyjaciół „Ognisko", a jego uruchomienie współfinansowane było z Programu Kompleksowego Wsparcia dla Rodzin „Za życiem". Na remont i wyposażenie mieszkania wydatkowano łącznie kwotę 110 000,00 zł, w tym kwota 55 000 zł pochodziła z budżetu państwa.

6.2.2.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Siedem z dwunastu funkcjonujących w roku 2018 mieszkań chronionych dla osób z zaburzeniami psychicznymi prowadzonych było na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków przez podmioty niepubliczne: Stowarzyszenie Pomocy Socjalnej „Gaudium et Spes", Stowarzyszenie Rodzin „Zdrowie Psychiczne" oraz Fundację Pomocy Chorym Psychicznie im. Tomasza Deca i Chrześcijańskie Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych, ich Rodzin i Przyjaciół „Ognisko".

6.2.2.3 Kadra

W bezpośrednią realizację zadania w roku 2018 zaangażowane były 24 osoby, w tym 13 w organizacjach pozarządowych (6,42 etatów w tym: 4,09 etatu w jednostkach niepublicznych oraz 2,33 etatu w jednostkach publicznych).

6.2.2.4 Osoby korzystające ze świadczeń w formie pobytu w mieszkaniu chronionym dla osób z zaburzeniami psychicznymi, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Z pomocy w formie pobytu w mieszkaniu chronionym wspieranym dla osób przewlekle psychicznie chorych korzystało w latach 2011 – 2014 średniorocznie 38 osób. W roku 2018 z tej formy pomocy skorzystało 66 osób.

Tabela: Liczba miejsc w mieszkaniach chronionych dla osób z zaburzeniami psychicznymi w latach 2013– 2017 w zestawieniu z liczbą miejsc

mieszkania chronione dla osób z zaburzeniami psychicznymi	2013	2014	2015	2016	2017	2018
	liczba miejsc	liczba miejsc	liczba miejsc	liczba miejsc	liczba miejsc	liczba miejsc
	29	42	43	43	52	60

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MOPS

6.2.2.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Nakłady finansowe w ramach środków Gminy Miejskiej Kraków wynosiły:

- w roku 2013: 110 329 zł;
- w roku 2014: 213 533 zł;
- w roku 2015: 220 772 zł.
- w roku 2016: 226 689 zł;
- w roku 2017: 489 697,76 zł, oraz 83 697 zł środki z budżetu państwa w ramach Programu Kompleksowego Wsparcia dla Rodzin „Za życiem".
  Miesięczny koszt utrzymania jednego miejsca w jednostkach tego typu w ostatnim roku wyniósł dla mieszkań chronionych niepublicznych średnio 450 zł, dla mieszkań chronionych publicznych – 500 zł.
- w roku 2018 – 563 925,46 zł oraz 55 000,00 zł środki z budżetu państwa w ramach Programu Kompleksowego Wsparcia dla Rodzin „Za życiem".

Miesięczny koszt utrzymania jednego miejsca w jednostkach tego typu w ostatnim roku wyniósł dla mieszkań chronionych niepublicznych średnio 550 zł, dla mieszkań chronionych publicznych – 800 zł.

6.2.2.6 Wnioski

Liczba miejsc w mieszkaniach chronionych sukcesywnie wzrasta. Pomimo to wskazany jest dalszy rozwój tej formy pomocy, również ze względu na możliwość umieszczania w mieszkaniach chronionych mieszkańców domów pomocy społecznej, rokujących poprawę swojej sytuacji, a w dalszej kolejności usamodzielnienie.

6.2.3 Środowiskowe Domy Samopomocy

Środowiskowe domy samopomocy to ośrodki wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi różnego typu, w tym przewlekle psychicznie chorych oraz niepełnosprawnych intelektualnie, działające w ramach zleconych gminie zadań z zakresu administracji rządowej[69]. Wysokość miesięcznej kwoty dotacji na jednego uczestnika środowiskowego domu samopomocy ustala Małopolski Urząd Wojewódzki, z tym, że dotacja nie może być niższa niż 200% kryterium dochodowego dla osoby samotnie gospodarującej.

[69] Art. 18 ust. 5 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tj. Dz. U. z 2018 r. poz. 1508 z późn. zm.).

Dotacja ze środków budżetu państwa dla jednego uczestnika środowiskowego domu samopomocy w okresie od stycznia do września 2018 r. wynosiła 1 458,20 zł, natomiast z uwagi na zmianę przepisów regulujących minimalną wartość dotacji, od października 2018 r. wzrosła do kwoty 1 612,30 zł. Oprócz kwoty podstawowej w ramach Programu Kompleksowego Wsparcia dla Rodzin „Za życiem" dla osób z niepełnosprawnością sprzężoną lub spektrum autyzmu zostały przekazane dodatkowe środki w wysokości 380,00 zł miesięcznie na jednego uczestnika, łącznie dla 129 osób.

Środowiskowe domy samopomocy to jednostki organizacyjne pomocy społecznej zapewniające w systemie dziennym różnorodne formy pomocy, do których należą:

- trening umiejętności życia codziennego (np. pranie i higiena, przygotowywanie posiłków, gospodarowanie pieniędzmi),
- trening umiejętności społecznych i interpersonalnych (kontakty społeczne, aktywność, odpowiedzialność),
- terapia zajęciowa (rzeźbienie, malowanie, itp.),
- poradnictwo psychologiczne i socjalne, psychoedukacja.

Pomoc ta ma na celu utrzymanie osoby w jej naturalnym środowisku i przeciwdziałanie instytucjonalizacji, czyli umieszczaniu osoby w placówce całodobowej opieki. Specyfika środowiskowych domów samopomocy polega m.in. na tym, że uczestnictwo w oferowanych zajęciach może stanowić oparcie dla rehabilitacji psychiatrycznej w środowisku poprzez konkretne programy rehabilitacyjne. Usługi w środowiskowym domu samopomocy mogą też pomagać w utrzymaniu się osób w środowisku poprzez kształtowanie akceptowanych przez otoczenie zachowań, wyrabianie nawyków celowej aktywności, treningu w samodzielnym funkcjonowaniu, itp.

Szczególnym przykładem placówek tego typu są funkcjonujące w Krakowie dwa środowiskowe domy samopomocy dla osób z „zespołem otępiennym typu Alzheimera". Obie jednostki są prowadzone przez organizacje pozarządowe, na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków.

6.2.3.1 Infrastruktura

Według stanu na 31 grudnia 2018 r. Krakowie funkcjonowało 13 środowiskowych domów samopomocy: jeden działający w formie jednostki budżetowej oraz 12 prowadzonych przez podmioty niepubliczne na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków. Wśród środowiskowych domów samopomocy: 5 dysponuje 180 miejscami dla osób z niepełnosprawnością intelektualną, 3 dysponują 126 miejscami dla osób przewlekle chorujących psychicznie, a 2 dysponujące miejscami dla 45 osób z innymi rodzajami zaburzeń psychicznych. Ponadto 3 domy obejmujące różnego rodzaju zaburzenia dysponują 103 miejscami. Łącznie placówki dysponują 454 miejscami.

W 2018 r. funkcjonował w Krakowie Klub Samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi. Placówka prowadzona była na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków przez Krakowską Fundację Hamlet i była przeznaczona dla 20 osób. Klub działał w oparciu o aktywność własną uczestników, wspieranych przez pracowników Klubu. W Klubie można było skorzystać z warsztatów kulinarnych, tanecznych, plastycznych, kulturalnych. Świadczone było także poradnictwo psychologiczne. W roku 2018 z pomocy Klubu skorzystało 21 osób.

Ze świadczeń oferowanych przez ŚDS w okresie ostatnich trzech lat korzystało średniorocznie około 500 osób, w roku 2018 skorzystało 509 osób.

Tabela: Wykaz środowiskowych domów samopomocy, funkcjonujących na terenie Gminy Miejskiej Kraków w latach 2013 – 2018 wraz z liczbą miejsc*

lp	nazwa i adres jednostki	typ ŚDS	liczba miejsc 2013	liczba miejsc 2014	liczba miejsc 2015	Liczba miejsc 2016	Liczba miejsc 2017	Liczba miejsc 2018
1	ŚDS „Vita", os. Młodości 8**	dla osób przewlekle psychicznie chorych	57	57	57	57	57	57
2	ŚDS, ul. Józefa 1	dla osób przewlekle psychicznie chorych	27	27	27	27	27	22
3	ŚDS, ul. Czarnowiejska 13/8–9***	dla osób przewlekle psychicznie chorych	25	25	47	47	47	47
4	ŚDS, ul. Komandosów 18	dla osób z upośledzeniem umysłowym i przewlekle psychicznie chorych	60	60	60	58	58	58
5	ŚDS, ul. Piekarska 3	dla osób z upośledzeniem umysłowym	47	47	47	48	48	48
6	ŚDS, os. Szkolne 30	dla osób z upośledzeniem umysłowym oraz dla osób wykazujących inne przewlekłe zaburzenia czynności psychicznych	30	30	30	30	30	30
7	ŚDS, os. Tysiąclecia 86	dla osób z upośledzeniem umysłowym	27	27	30	29	29	29
8	ŚDS, ul. Aleksandry 1	dla osób z upośledzeniem umysłowym	42	42	60	60	60	60
9	ŚDS, ul. Prądnicka 10****	dla osób z upośledzeniem umysłowym	15	21	21	21	21	21
10	ŚDS, ul. Ułanów 25	dla osób z upośledzeniem umysłowym	20	20	0	0	0	0
11	ŚDS, ul. Grottgera 3	dla osób z upośledzeniem umysłowym, w tym cierpiących na autyzm	15	15	15	15	22	22
12	ŚDS, ul. Dobrego Pasterza 110/21–22*****	dla osób wykazujących inne przewlekłe zaburzenia czynności psychicznych (choroba Alzheimera)	24	24	23	23	23	23
13	ŚDS, ul. Kurczaba 5	dla osób wykazujących inne przewlekłe zaburzenia czynności psychicznych (choroba Alzheimera)	22	22	22	22	22	22
14	ŚDS, os. Wandy 23	dla osób z upośledzeniem umysłowym, w tym cierpiących na autyzm lub schorzenia				15	15	15

		pokrewne oraz dla osób wykazujących inne przewlekłe zaburzenia czynności psychicznych						
Łączna liczba miejsc			411	417	439	452	459	454

*wg danych na 31 grudnia danego roku
**jednostka budżetowa Gminy Miejskiej Kraków
*** w 2014 r. jednostka zmieniła adres na ul. Olszańską 5
**** w 2013 r. jednostka zmieniła adres na al. Pokoju 7
***** w 2014 r. jednostka zmieniła adres na os. Słoneczne 15
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

6.2.3.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Podmiotami realizującymi zadanie polegające na prowadzeniu niepublicznych ośrodków wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków są: Krakowska Fundacja „Hamlet", Małopolska Fundacja Pomocy Ludziom Dotkniętym Chorobą Alzheimera, Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju Psychiatrii i Opieki Środowiskowej, Chrześcijańskie Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych, ich Rodzin i Przyjaciół „Ognisko", Stowarzyszenie Pomocy Socjalnej „Gaudium et Spes", Stowarzyszenie Pomocy Osobom Niepełnosprawnym „Przystanek Betlejem", Krajowe Towarzystwo Autyzmu – Oddział Kraków, Caritas Archidiecezji Krakowskiej, Fundacja Wspierania Rozwoju Społecznego „Leonardo" oraz Stowarzyszenie Rodziców i Przyjaciół Dzieci z Zespołem Downa „Tęcza".

6.2.3.3 Kadra

W bezpośrednią realizację zadania w roku 2018 zaangażowanych było 125 osób (105,80 etaty) w organizacjach pozarządowych. Ponadto zadanie realizowało 12 pracowników (9,95 etatów) jednostki budżetowej – ŚDS „VITA".

6.2.3.4 Osoby korzystające ze świadczeń w formie uczestnictwa w środowiskowym domu samopomocy, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Do omówienia charakterystyki uczestników środowiskowych domów samopomocy w Krakowie wykorzystano informacje z próby 506 osób[70], które korzystały z tej formy pomocy w roku 2018.

W grupie osób korzystających z Środowiskowych Domów Samopomocy było prawie tyle samo mężczyzn i kobiet. Najczęstszą przyczyną przyznania pomocy jest niepełnosprawność oraz długotrwała lub ciężka choroba.

Większość uczestników środowiskowych domów samopomocy nie założyła własnej rodziny, prawdopodobnie ze względu na występującą chorobę psychiczną lub upośledzenie umysłowe – ponad 71% kobiet korzystających z tej formy pomocy to panny, ponad 86% mężczyzn to kawalerowie. Prawie 42% osób żyje w jednoosobowych gospodarstwach domowych. Głównym źródłem ich utrzymania jest świadczenie emerytalno–rentowe. Uczestnicy środowiskowych domów samopomocy to w większości osoby młode – 64,8% ma do 49 lat. Najwięcej osób posiada wykształcenie gimnazjalne i poniżej 28,1%, u prawie 25% osób nie ustalono poziomu wykształcenia. W porównaniu z rokiem 2017 cechy demograficzno–społeczne uczestników środowiskowych domów samopomocy pozostają na podobnym poziomie.

[70] Źródło: Pomost Std.

Tabela: Uczestnicy środowiskowych domów samopomocy według cech demograficzno–społecznych

Cechy demograficzno–społeczne uczestników środowiskowych domów samopomocy	kobiety	mężczyźni	ogółem
wiek			
18–29	12,3%	18,8%	15,6%
30–39	24,7%	29,4%	27,1%
40–49	22,7%	21,6%	**22,1%**
50–59	13,9%	12,2%	13,0%
60–69	10,4%	7,5%	8,9%
70–79	8,0%	7,1%	7,6%
80 i więcej	8,0%	3,4%	5,7%
poziom niepełnosprawności[71]			
brak orzeczenia	17,5%	16,8%	17,2%
znaczny	47,0%	50,6%	**48,8%**
umiarkowany	30,3%	29,4%	29,8%
lekki	4,4%	2,4%	3,4%
dziecko niepełnosprawne	0,8%	0,8%	0,8%
stan cywilny			
kawaler/panna	71,7%	86,6%	**79,2%**
rozwiedziony/rozwiedziona	3,6%	1,6%	2,6%
wdowiec/wdowa	14,7%	2,0%	8,3%
żonaty/zamężna	9,6%	9,8%	9,7%
separowana/separowany	0,4%	0,0%	0,2%
główne źródło utrzymania			
inne, niezarobkowe źródło utrzymania: w tym emerytura lub renta	94,0%	95,3%	**94,7%**
praca najemna stała	3,6%	2,0%	2,8%
praca najemna dorywcza	0,0%	1,2%	0,6%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Wśród świadczeniobiorców tej formy pomocy przeważają osoby posiadające pełną zdolność do czynności prawnych, jednak prawie 20% osób jest ubezwłasnowolnionych częściowo lub całkowicie.

46% gospodarstw domowych uczestników środowiskowych domów samopomocy osiąga dochód na osobę w przedziale pomiędzy 500 a 1 499 zł miesięcznie.

Tabela: Wysokość dochodu na osobę w rodzinach uczestników środowiskowych domów samopomocy (w zł)

0–499	1,8%
500–999	15,2%
1000–1499	30,8%
1500–1999	30,8%

[71] Przyjęto jako znaczny poziom niepełnosprawności: „orzeczenie o znacznym stopniu niepełnosprawności", grupa I (niepełnosprawność w stopniu znacznym), „I grupa inwalidzka (znaczny stopień niepełnosprawności) z prawem do zasiłku pielęgnacyjnego" oraz „całkowita niezdolność do pracy i samodzielnej egzystencji"; jako umiarkowany poziom niepełnosprawności: „orzeczenie o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności", grupa II (niepełnosprawność w stopniu umiarkowanym)" oraz „całkowita niezdolność do pracy"; jako lekki poziom niepełnosprawności: „orzeczenie o lekkim stopniu niepełnosprawności" oraz „częściowa niezdolność do pracy".

2000–2499	12,8%
2500 i powyżej	8,5%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

6.2.3.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Na działalność środowiskowych domów samopomocy zostały przekazane środki z budżetu państwa w wysokości:

- w roku 2013: 4 426 309 zł;
- w roku 2014: 4 824 498 zł;
- w roku 2015: 4 837 505,28 zł. Ponadto w roku 2015 środowiskowe domy samopomocy otrzymały z budżetu państwa dodatkowe środki na malowanie pomieszczeń oraz zakup wyposażenia w łącznej wysokości 154 224 zł;
- w roku 2016: 6 662 155,67 zł. Ponadto na utworzenie nowej placówki – remont, adaptację i zakup pierwszego wyposażenia przeznaczono 179 123,88 zł, w tym 93 123,88 zł z budżetu państwa oraz 86 000 zł z budżetu Gminy Miejskiej Kraków;
- w roku 2017: 7 378 244,17 zł, w tym 245 000 zł na remont i wyposażenie lokalu przy ul. Grottgera;
- w roku 2018: 8 688 971,36 zł.

6.2.3.6 Wnioski

Z uwagi na wzrastający odsetek osób starszych wśród mieszkańców Krakowa, jak również prognozy ludności wskazujące na trwałość tendencji związanej ze wzrostem populacji osób starszych należy spodziewać się, że w najbliższych latach wzrośnie liczebność osób z zaburzeniami psychicznymi, uwarunkowanymi podeszłym wiekiem. W związku z powyższym, koniecznym staje się rozszerzanie infrastruktury ośrodków wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi, w szczególności gdy priorytetowym działaniem jest jak najdłuższe utrzymanie tych osób w środowisku.

6.2.4 Domy Pomocy Społecznej dla osób z zaburzeniami psychicznymi

Szczegółową charakterystykę domu pomocy społecznej jako instytucjonalnej formy pomocy dla osób wymagających całodobowej opieki osób drugich, przedstawiono w podrozdziale 5.2.4 *„Domy Pomocy Społecznej dla osób w podeszłym wieku i osób przewlekle somatycznie chorych”*. W niniejszym rozdziale skupiono się na placówkach przeznaczonych dla osób z zaburzeniami psychicznymi: przewlekle psychicznie chorych, dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie oraz dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie.

6.2.4.1 Infrastruktura

W roku 2018 krakowski system domów pomocy społecznej dla osób z zaburzeniami psychicznymi tworzyło 6 domów pomocy społecznej, z których 1 prowadzony był przez podmiot niepubliczny, na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków.

Tabela: Wykaz domów pomocy społecznej dla osób z zaburzeniami psychicznymi prowadzonych przez Gminę Miejską Kraków w latach 2013 – 2018 wraz z liczbą miejsc*

	nazwa i adres jednostki	typ Domu	liczba miejsc 2013	liczba miejsc 2014	Liczba miejsc 2015	Liczba miejsc 2016	Liczba miejsc 2017	Liczba miejsc 2018
1	DPS ul. Łanowa 43	dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie oraz dla dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie	165	165	165	165	165	165
			165	165	165	165	165	165
2	DPS ul. Krakowska 55	dla osób przewlekle psychicznie chorych	208	265	235	260	260	260
3	DPS ul. Łanowa 41		318	374	374	378	378	378
4	DPS os. Szkolne 28**		50	50	50	50	50	50
			576	689	659	688	688	688
5	DPS ul. Babińskiego 25**	dla dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie	87	87	87	87	87	87
6	DPS os. Hutnicze 5***		40	40	40	45	45	45
			127	127	127	132	132	132
7	DPS ul. Ułanów 25****	dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie	25	25	25	25	25	25
			25	25	25	25	25	25
Łączna liczba miejsc			893	1006	976	1010	1010	1010

*wg danych na 31 grudnia danego roku
**wyłącznie dla kobiet
***45 miejsc dla osób dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie w budynku na os. Hutniczym 5, wchodzącym w strukturę DPS os. Szkolne 28
****jednostka prowadzona na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Na podstawie analizy rozpatrzonych pozytywnie wniosków o przyznanie pomocy w formie umieszczenia w DPS należy stwierdzić, że osoby przewlekle psychiczne chore nadal stanowią drugą co do wielkości grupę wymagającą zapewnienia całodobowej opieki w warunkach domu pomocy społecznej, pomimo spadku liczby wniosków w porównaniu do roku 2017 (w roku 2018 stanowiły 24% ogółu). Ze względu na mniejszy ruch naturalny w jednostkach, na jedno zwolnione miejsce w domach pomocy społecznej dla osób przewlekle psychicznie chorych w roku 2018 przypadało 3,09 nowych wniosków (w 2017 roku – 2,98).

Wykres: Liczba wniosków o umieszczenie w DPS dla osób przewlekle psychicznie chorych, liczba miejsc w krakowskich jednostkach tego typu oraz ruch naturalny w latach 2013 – 2018

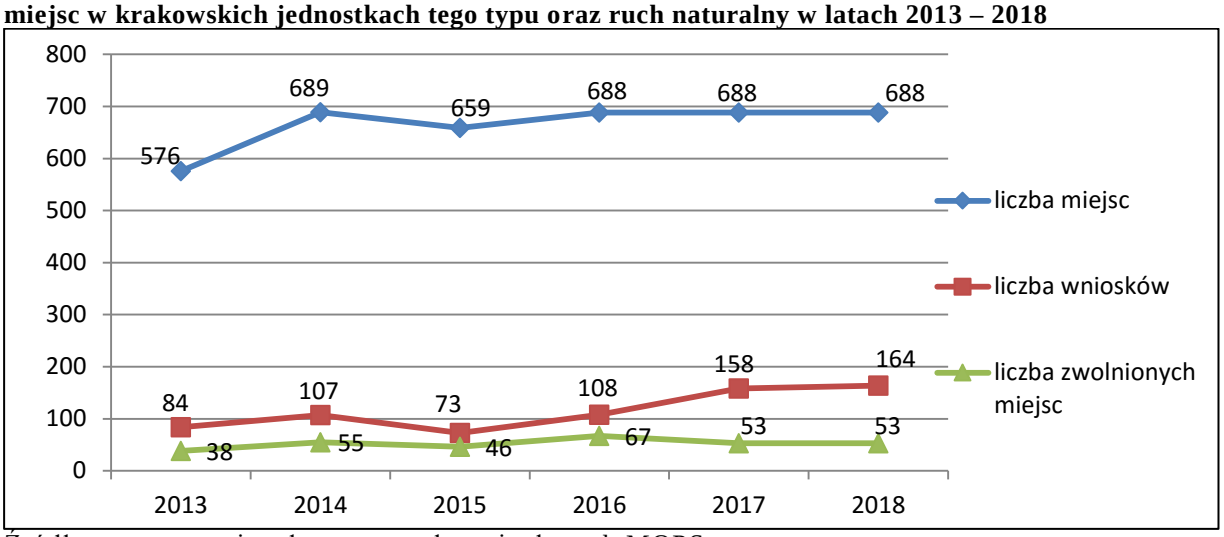

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Osoby przyjęte do domów pomocy społecznej dla osób niepełnosprawnych intelektualnie (dzieci, młodzieży i dorosłych) stanowiły w 2018 roku 3,5% ogółu osób przyjętych do domów pomocy społecznej.

Wykres: Liczba wniosków o umieszczenie w DPS dla osób niepełnosprawnych intelektualnie, liczba miejsc w krakowskich jednostkach tego typu oraz ruch naturalny w latach 2013 – 2018

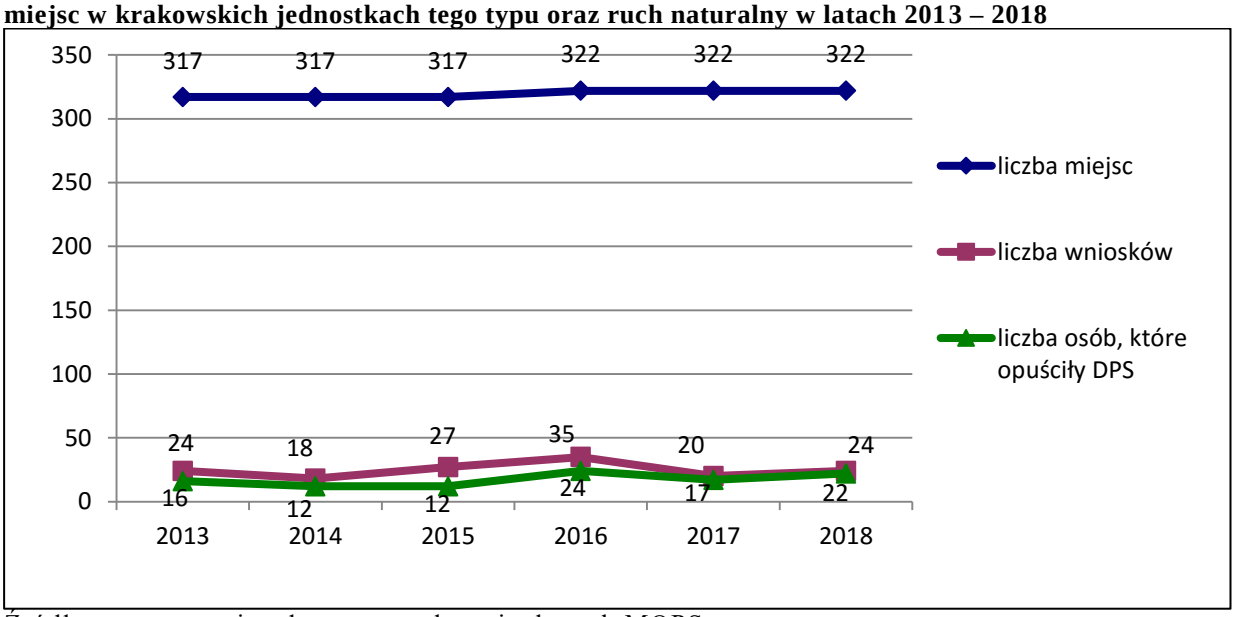

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Dzięki powstaniu nowych miejsc w roku 2014 liczba osób oczekujących na miejsce w DPS dla osób przewlekle psychicznie chorych znacznie się zmniejszyła i wg stanu na dzień 31 grudnia 2015 r. wyniosła 3. Natomiast w roku 2018 nastąpił wzrost liczby osób oczekujących na miejsce w domach dla osób przewlekle psychicznie chorych. Wg stanu na dzień 31 grudnia 2018 r. na umieszczenie w DPS tego typu oczekiwało 37 osób.

Zmniejszyła się liczba osób niepełnosprawnych intelektualnie oczekujących na umieszczenie z 12 w roku 2015 do 2 w roku 2018.

Wykres: Liczba osób oczekujących na miejsce w domach pomocy społecznej dla osób przewlekle psychicznie chorych i niepełnosprawnych intelektualnie w latach 2013 – 2018

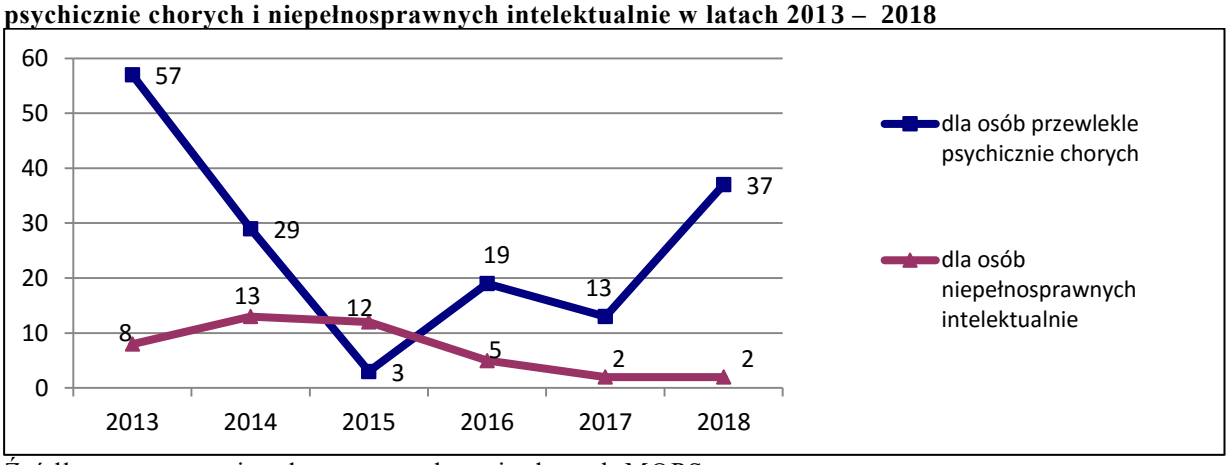

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Średni czas oczekiwania na miejsce w domach pomocy społecznej dla osób przewlekle psychicznie chorych wyniósł 6 miesięcy natomiast dla osób dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie wyniósł 2 miesiące. Dzieci i młodzież niepełnosprawna intelektualnie nadal umieszczana jest w DPS na bieżąco.

Tabela: Średni okres oczekiwania na miejsce w domach pomocy społecznej dla osób z zaburzeniami psychicznymi w latach 2013 – 2018 wg typów

Typ placówki	Średni okres oczekiwania na miejsce w danym roku											
	2013 r.		2014 r.		2015 r.		2016 r.		2017 r.		2018 r.	
	Kobiety	Mężczyźni	Kobiety	Mężczyźni	Kobiety	Mężczyźni	Kobiety	Mężczyźni	Kobiety	Mężczyźni	Kobiety	Mężczyźni
dla osób przewlekle psychicznie chorych	15 miesięcy	15 miesięcy	12 miesięcy	12 miesięcy	0 miesięcy	0 miesięcy	6 miesięcy	6 miesięcy	6 miesięcy	6 miesięcy	6 miesięcy	6 miesięcy
dla dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie	2 miesiące	12 miesięcy	12 miesięcy	18 miesięcy	12 miesięcy	12 miesięcy	3 miesiące	3 miesiące	1 miesiąc	3 miesiące	1 miesiąc	3 miesiące

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

6.2.4.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie realizowane jest przez Fundację dla Dzieci, Młodzieży i Dorosłych Niepełnosprawnych Intelektualnie „Dom z Marzeń".

6.2.4.3 Kadra

W bezpośrednią realizację zadania w roku 2018 zaangażowane były 33 osoby (24,37 etatów) w organizacjach pozarządowych. Ponadto zadanie realizowało 777 pracowników (746,80 etatów) jednostek budżetowych (wg stanu na dzień 31 grudnia 2018 r.). Wszystkie jednostki spełniają wymagany standardem wskaźnik zatrudnienia pracowników zespołu opiekuńczo – terapeutycznego, który dla DPS przeznaczonych dla osób przewlekle psychicznie chorych oraz dla osób dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie wynosi nie mniej niż 0,5 na jednego mieszkańca a w przypadku DPS dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnej intelektualnie – 0,6 na jednego mieszkańca domu.

6.2.4.4 Osoby skierowane do domów pomocy społecznej dla osób przewlekle psychicznie chorych, dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie oraz dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Dla scharakteryzowania osób przewlekle psychicznie chorych, którym przyznano pomoc w formie skierowania do domu pomocy społecznej posłużono się danymi z próby 83 osób[72], które zostały skierowane do tego typu jednostek w 2018 r.

W grupie osób, które zostały skierowane do domu pomocy społecznej dla osób przewlekle psychicznie chorych było prawie 57% mężczyzn. Najczęstszą przyczyną wystąpienia z wnioskiem o przyznanie pomocy jest tu niepełnosprawność oraz długotrwała lub ciężka choroba.

Ponad 84% analizowanej grupy prowadziło jednoosobowe gospodarstwo domowe. Wśród kobiet najwięcej jest wdów – 44,4%, a wśród mężczyzn kawalerów – 36,2%. Brak rodziny oznacza, że główny ciężar opieki nad osobami przewlekle psychicznie chorymi, zwłaszcza w poprodukcyjnej fazie życia, spoczywa na Gminie.

W ogólnym rozkładzie kobiet i mężczyzn wg poziomu wykształcenia największą grupę stanowią osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym – 37,3%. Najbardziej liczną grupa osób skierowanych do DPS dla osób przewlekle psychicznie chorych ma ponad 70 lat – ponad 38,6%. Głównym źródłem utrzymania dla 74,7% osób jest emerytura lub renta.

Tabela: Osoby skierowane do domu pomocy społecznej dla osób przewlekle psychicznie chorych według cech demograficzno–społecznych

Cechy demograficzno–społeczne osób przewlekle psychicznie chorych skierowanych do domu pomocy społecznej	kobiety	mężczyźni	ogółem
wiek			
poniżej 30 r. ż.	0,0%	2,1%	1,2%
30–39	8,3%	4,2%	6,0%
40–49	11,1%	8,5%	9,6%
50–59	5,6%	27,7%	18,1%
60–69	22,2%	29,8%	**26,5%**
70–79	33,3%	14,9%	22,9%
80 i więcej	19,5%	12,8%	15,7%
wykształcenie			
gimnazjalne i poniżej	27,7%	23,5%	25,3%
zasadnicze zawodowe	36,1%	38,3%	**37,3%**
średnie ogólne i zawodowe	27,8%	25,5%	26,6%
wyższe	2,8%	10,6%	7,2%
nieustalony poziom wykształcenia	5,6%	2,1%	3,6%
stan cywilny			
panna/kawaler	27,8%	36,2%	**32,5%**
rozwiedziona/rozwiedziony	11,1%	23,4%	18,1%
wdowa/wdowiec	44,4%	10,6%	25,3%
zamężna/żonaty	11,1%	27,7%	20,5%
separowana/separowany	2,8%	2,1%	2,4%
konkubinat	2,8%	0,0%	1,2%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

[72] Źródło: Pomost Std.

Na tle innych świadczeniobiorców pomocy społecznej, analizowana grupa jest stosunkowo dobrze sytuowana. Miesięczny dochód na osobę w przypadku ponad 60% badanych przekracza 1 000 zł.

Tabela: Miesięczny dochód na osobę w rodzinach osób skierowanych do domów pomocy społecznej dla osób przewlekle psychicznie chorych (w zł)

brak dochodu*	8,4%
0,1–500	4,8%
500,1–999	26,5%
1000–1499	31,3%
1500 i powyżej	28,9%

*obliczonego na podstawie Ustawy o pomocy społecznej

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Z uwagi na małą liczebność próby nie dokonano szczegółowej charakterystyki dzieci, młodzieży i dorosłych skierowanych do domów pomocy społecznej przeznaczonych dla osób niepełnosprawnych intelektualnie, ustalono jedynie najbardziej charakterystyczne cechy tej grupy świadczeniobiorców.

W grupie osób niepełnosprawnych intelektualnie, które zostały skierowane do domu pomocy społecznej było tyle samo mężczyzn i kobiet. Wszystkie osoby były stanu wolnego i utrzymywały się głównie z emerytury lub renty – 88%.

6.2.4.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wydatki na bieżącą działalność domów pomocy społecznej dla osób z zaburzeniami psychicznymi wyniosły:

- w 2013 r.: 38 261 621 zł, w tym 22 960 350 zł to środki Gminy Miejskiej Kraków, a 15 301 271 zł to środki pochodzące z budżetu państwa;
- w 2014 r: 39 007 290 zł, w tym 26 313 974 zł to środki Gminy Miejskiej Kraków, a 12 693 316 zł to środki pochodzące z budżetu państwa;
- w 2015 r.: 47 483 418 zł, w tym 35 814 592 zł to środki Gminy Miejskiej Kraków, a 11 668 826 zł to środki pochodzące z budżetu państwa;
- w 2016 r.: 52 803 386 zł (kwota łączna z zadaniami Dzielnic) w tym 40 105 761 zł to środki Gminy Miejskiej Kraków, a 12 697 625 zł to środki pochodzące z budżetu państwa;
- w 2017 r.: 58 038 175,67 zł (kwota łączna z zadaniami Dzielnic) w tym 44 396 893,96 zł to środki Gminy Miejskiej Kraków, a 13 641 281,71 zł to środki pochodzące z budżetu państwa;
- w 2018 r.: 64 572 740,57 zł, w tym 50 639 333,78 zł to środki Gminy Miejskiej Kraków, a 13 933 406,79 zł to środki pochodzące z budżetu państwa.

6.2.4.6 Wnioski

Ze względu na rosnącą liczbę osób starszych z zaburzeniami psychicznymi zasadnym jest rozwój infrastruktury domów pomocy społecznej dla osób przewlekle psychicznie chorych.

6.2.5 Warsztaty terapii zajęciowej

Zgodnie z ustawą o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych jedną z podstawowych formą aktywności wspomagającej proces rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych jest uczestnictwo tych osób w warsztatach terapii zajęciowej. Dofinansowanie kosztów tworzenia i działania warsztatów

terapii zajęciowej należy do zadań powiatu. Warsztat Terapii Zajęciowej oznacza wyodrębnioną organizacyjnie i finansowo placówkę stwarzającą osobom niepełnosprawnym niezdolnym do podjęcia pracy możliwość rehabilitacji społecznej i zawodowej w zakresie pozyskiwania lub przywracania umiejętności niezbędnych do podjęcia zatrudnienia[73]. Uczestnikami Warsztatów mogą być osoby niepełnosprawne, które posiadają wskazanie do uczestniczenia w Warsztatach Terapii Zajęciowej, przy zastosowaniu technik terapii zajęciowej realizowanych w ramach pracowni m.in. gospodarstwa domowego, stolarskich, krawieckich, edukacyjnych, plastycznych, komputerowych, gospodarczo – ogrodniczych.

W 2018 roku PFRON uruchomił dodatkowy program „Zajęcia klubowe w WTZ". W związku z zainteresowaniem podmiotów, MOPS przygotował procedurę i zgłosił gotowość do Oddziału Małopolskiego PFRON realizacji programu. W 2018 roku w ogłoszonych terminach naboru do Ośrodka wpłynął 1 wniosek podmiotu na realizację „Zajęć klubowych w WTZ", jednak w trakcie procedowania przystąpienia do programu, WTZ zrezygnował z ubiegania się o dodatkowe środki w przedmiotowym programie.

6.2.5.1 Infrastruktura

W 2018 roku na terenie Gminy Miejskiej Kraków działało 15 Warsztatów Terapii Zajęciowej, a od 1 października 2018 roku 14 Warsztatów w wyniku przejęcia Uczestników WTZ przy ul. Estery 3 przez WTZ przy ul. Fatimskiej 41a,b. W 2018 roku Warsztaty posiadały łącznie 563 miejsca dla osób niepełnosprawnych, w tym: 150 miejsc dla osób z chorobami psychicznymi (WTZ: ul. Miodowa 9, ul. Babińskiego 29, ul. Królowej Jadwigi), 48 miejsc dla osób ze schorzeniami narządu ruchu (WTZ: ul. Fatimska 41a,b oraz ul. Estery 3) oraz 365 miejsc dla osób z innymi rodzajami niepełnosprawności (WTZ: ul. Rondo Mogilskie 1, os. Górali 19, os. Dywizjonu 303, os. Wandy 18, ul. Truskawkowa 4, ul. Łanowa 43, os. Centrum C 7, ul. Basztowa 3, ul. Za Torem 22, ul. Cechowa 142).

Tabela: Wykaz warsztatów terapii zajęciowej funkcjonujących w Gminie Miejskiej Kraków w latach 2013– 2018

Lp.	Adres Warsztatu Terapii Zajęciowej	Liczba miejsc w poszczególnych latach					
		2013	2014	2015	2016	2017	2018
1	WTZ ul. Miodowa 9	75	75	75	75	75	75
2	WTZ os. Górali 19	70	70	70	70	70	70
3	WTZ ul. Basztowa 3	40	40	40	40	40	40
4	WTZ ul. Babińskiego 29*	40	40	40	40	40	40
5	WTZ os. Wandy 18	35	38	38	38	38	38
6	WTZ ul. Królowej Jadwigi 81	30	35	35	35	35	35
7	WTZ ul. Rondo Mogilskie 1	35	35	35	35	35	35
8	WTZ os. Dywizjonu 303 nr 65	35	35	35	35	35	35

[73] Art. 10a ust. 1 z dnia 27 sierpnia 1997 roku o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (j.t.: Dz. U. z 2010 r., Nr 214, poz. 1407, z późn. zm.).

9	WTZ os. Centrum C 7	35	35	35	35	35	35
10	WTZ ul. Cechowa 142**	0	0	35	35	35	35
11	WTZ ul. Za Torem 22	28	28	28	28	28	28
12	WTZ ul. Truskawkowa 4	25	25	25	25	25	25
13	WTZ ul. Łanowa 43***	24	24	24	24	24	24
14	WTZ ul. Fatimska 41 a, b i ul. Estery 3****	25	25	25	28	28	48
15	WTZ ul. Estery 3	20	20	20	20	20	x
Łączna liczba miejsc		517	525	560	563	563	563

*WTZ przy Szpitalu Klinicznym im. dr Józefa Babińskiego
**WTZ przy Domu Pomocy Społecznej ul. Łanowa 41
***WTZ przy Domu Pomocy Społecznej ul. Łanowa 43
**** z dniem 01.10.2018 r. Katolickie Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych i Ich Przyjaciół „KLIKA" przejęło wszelkie prawa i obowiązki w zakresie prowadzenia Warsztatu Terapii Zajęciowej przy ul. Estery 3 prowadzonego dla 20 osób niepełnosprawnych przez Fundację Artes.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

6.2.5.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

W 2018 roku Gmina Miejska Kraków dofinansowywała prowadzenie warsztatów terapii zajęciowej przez następujące organizacje pozarządowe: Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Psychiatrii i Opieki Środowiskowej, Stowarzyszenie Pomocy Socjalnej „Gaudium et Spes", Chrześcijańskie Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych, Ich Rodzin i Przyjaciół „Ognisko", Towarzystwo Przyjaciół Dzieci Oddział Kraków Nowa Huta, Stowarzyszenie Integracji oraz Aktywizacji Zawodowej i Społecznej Osób Niepełnosprawnych „EMAUS", Fundacja im. Brata Alberta, Duszpasterskie Stowarzyszenie Osób z Upośledzeniem Umysłowym, Stowarzyszenie „Dobrej Nadziei", Katolickie Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych i Ich Przyjaciół „KLIKA".

6.2.5.3 Kadra

W realizację zadania zaangażowanych było 195 pracowników (159,06 etatów), w tym 165 pracowników WTZ (132,56 etatów) w organizacjach pozarządowych oraz 30 pracowników (26,5 etatu) WTZ prowadzonych przez jednostki publiczne (Szpital Kliniczny im. dr Józefa Babińskiego, Dom Pomocy Społecznej przy ul. Łanowej 41 oraz ul. Łanowej 43).

Koordynacją zadania z ramienia Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej zajmuje się dwóch pracowników w ramach 2 etatów.

W zależności od profilu warsztatu bezpośrednią opiekę nad uczestnikami sprawuje kadra, której rodzaj kwalifikacji zawodowych jest zgodny z danym profilem. Zgodnie z zapisami Rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 25 marca 2004 roku w sprawie warsztatów terapii zajęciowej, na jedną osobę pracującą bezpośrednio z uczestnikami nie powinno przypadać więcej niż pięciu uczestników warsztatu.

W umowach z warsztatami zawarte są zapisy mające gwarantować minimalne wymagania odnośnie wykształcenia, np. instruktorów terapii zajęciowej tj. zgodnie z przyjętymi zasadami każdy z nich musi posiadać co najmniej wykształcenie średnie o profilu

ogólnym lub zawodowym umożliwiającym wykonywanie zadań na stanowisku + szkoła policealna odpowiedniej specjalności.

Ponadto w warsztatach zatrudnieni są psychologowie, rehabilitanci, terapeuci, którzy posiadają również kwalifikacje zgodne z wykonywanym zawodem, co również jest weryfikowane podczas corocznych kontroli.

6.2.5.4 Osoby korzystające z uczestnictwa w warsztatach terapii zajęciowej

W 2018 roku Warsztaty dysponowały 563 miejscami przeznaczonymi dla osób ze schorzeniami narządu ruchu, schorzeniami psychicznymi oraz umysłowymi. W zajęciach w sumie uczestniczyło 636 osób niepełnosprawnych.

Największy odsetek uczestników warsztatów terapii zajęciowej – 37,3% stanowią osoby w wieku 31 – 40 lat. Drugą co do wielkości grupę – 27,2% stanowią osoby w wieku 41 – 50 lat. Najmniej liczną grupą – 1,1% stanowią uczestnicy w wieku powyżej 60 roku życia. Osoby w wieku przedemerytalnym, czyli w przedziale 51 – 60 lat stanowią – 10,2%. Osoby w przedziale 20 – 30 lat – stanowią 24,2%. Największe zainteresowanie udziałem w zajęciach warsztatów występuje u osób młodych. U osób po pięćdziesiątym roku życia to zainteresowanie spada.

Wykres: Wiek uczestników warsztatów terapii zajęciowej

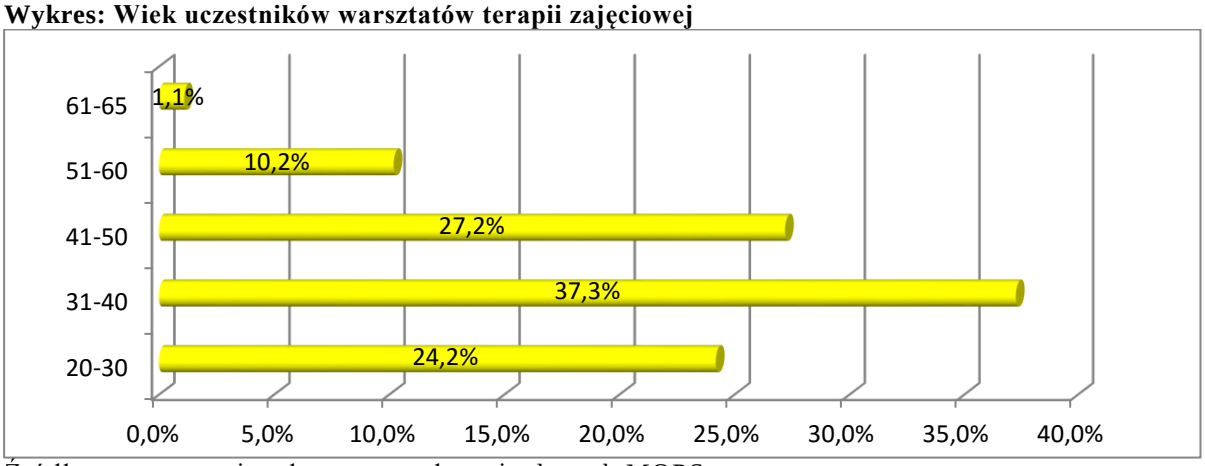

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

6.2.5.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Środki finansowe przyznane przez PFRON i GMK na działalność warsztatów w danym roku wynosiły:

rok	przyznane i przekazane środki PFRON	wydatkowane środki PFRON	przyznane i wydatkowane środki GMK	razem wydatkowanie środków PFRON i GMK
2013	7 649 532 zł	7 608 843 zł	845 427 zł	8 454 270 zł
2014	7 649 532 zł	7 608 843 zł	846 134 zł	8 454 977 zł
2015	8 506 894 zł	8 466 206 zł	1 175 420 zł	9 641 626 zł
2016	9 005 748 zł	8 936 804 zł	992 686 zł	9 929 490 zł
2017	9 005 748 zł	8 961 695 zł	1 215 147 zł	10 176 842 zł
2018	9 343 548 zł	9 297 909 zł	1 565 907 zł	10 863 816 zł

Kwota dofinansowania ze środków PFRON rocznego pobytu Uczestników w Warsztatach Terapii Zajęciowej obliczana jest na podstawie iloczynu liczby Uczestników w WTZ według stanu na 31 grudnia roku poprzedniego oraz kwoty wskazanej w Rozporządzeniu w sprawie algorytmu przekazywania środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych samorządom wojewódzkim i powiatowym. Kwota

dofinansowania Gminy musi stanowić co najmniej 10% łącznych kosztów działalności WTZ w danym roku. W 2018 roku kwota ta stanowiła 14,35% łącznych kosztów działalności WTZ.

6.2.5.6 Wnioski

W porównaniu z innymi wybranymi ośrodkami miejskimi, Kraków charakteryzuje wysoki wskaźnik liczby miejsc w Warsztatach Terapii Zajęciowej w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców – 0,73 w 2017 roku.

Wykres: Liczba miejsc w warsztatach terapii zajęciowej w przeliczeniu na 1000 mieszkańców w Krakowie, Łodzi i Gdańsku

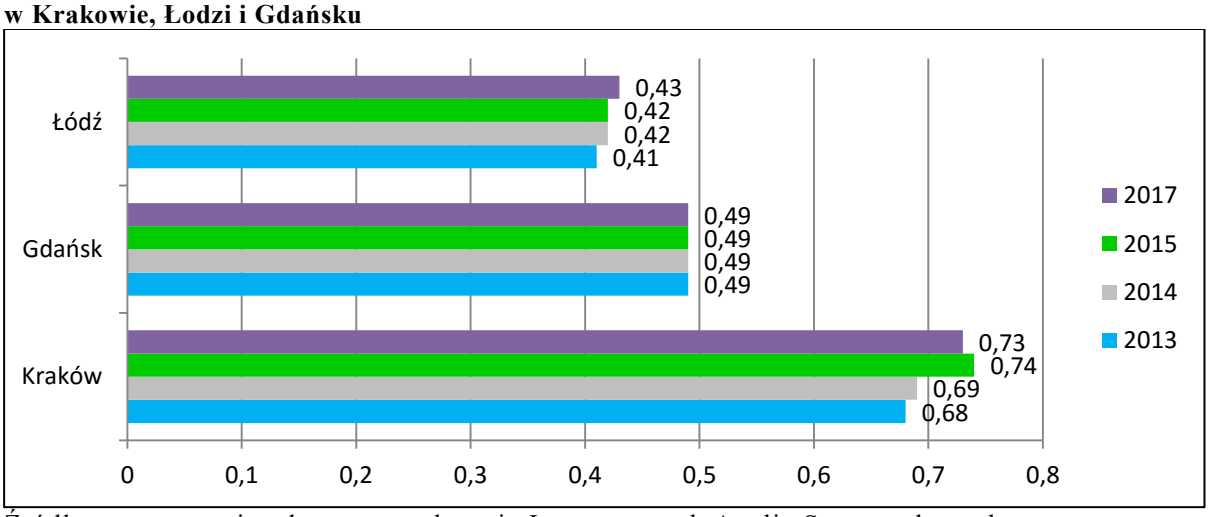

Źródło: opracowanie własne na podstawie Internetowych Analiz Samorządowych

W wykresie należałoby uwzględnić procent osób niepełnosprawnych w poszczególnych miastach zestawionych z informacją o ilości osób, które otrzymują wskazanie do uczestnictwa w warsztatach terapii zajęciowej. Jednak dane w takim zestawieniu nie były dotychczas gromadzone, toteż nie można się do nich odnieść.

Warsztat opuściło 76 osób niepełnosprawnych, w tym 22 osoby podjęły zatrudnienie zarówno na otwartym rynku pracy jak i w zakładach aktywności zawodowej oraz zakładach pracy chronionej.

Warto zwrócić uwagę na potrzebę zmian legislacyjnych umożliwiających zwiększenie dostępności do Warsztatów Terapii Zajęciowej, poprzez kierowanie nowych osób w przypadku dłuższych nieobecności Uczestników. Podobne rozwiązanie zastosowane jest w odniesieniu do środowiskowych domów samopomocy, gdzie w razie częstych nieobecności Uczestników, trwających powyżej 10 dni, do domu mogą być kierowane kolejne osoby, przy czym ich liczba nie może przekroczyć liczby Uczestników z częstymi nieobecnościami.

7 Zasoby pomocy społecznej Gminy Miejskiej Kraków w zakresie pomocy osobom niepełnosprawnym

7.1 Osoby niepełnosprawne w społeczności Miasta Krakowa

Wykorzystując elementy definicji osoby niepełnosprawnej z ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych przyjęto, że osoby niepełnosprawne to osoby, których stan fizyczny, psychiczny lub umysłowy trwale lub okresowo utrudnia, ogranicza bądź uniemożliwia wypełnianie ról społecznych, a w szczególności zdolności do wykonywania pracy zawodowej. Osoby niepełnosprawne dzieli się według różnych kryteriów: rodzaju niepełnosprawności, okresu życia, w którym ona wystąpiła oraz stopnia niepełnosprawności.

Dane uzyskane w trakcie Narodowego Spisu Powszechnego w 2011 roku[74] wykazały, że osoby niepełnosprawne stanowiły 12,2% ludności kraju (4 697 tys. osób niepełnosprawnych). W porównaniu do przeprowadzonego w 2002 roku spisu – liczba osób niepełnosprawnych zmniejszyła się o 759,7 tys., tj. o 13,9%.

Należy jednak podkreślić, iż w związku z deklaratywnym charakterem pytań dotyczących niepełnosprawności ponad 1,3 mln respondentów odmówiło udzielenia odpowiedzi na wszystkie pytania z tego obszaru. Można przypuszczać, że w tej zbiorowości znajdują się osoby niepełnosprawne. Odmowy odpowiedzi, jak i braki danych mogą rzutować na uzyskaną w spisie strukturę osób niepełnosprawnych. Bardzo liczną grupą ludności, o której nie zebrano bardziej szczegółowych danych, są przede wszystkim osoby przebywające za granicą 12 miesięcy lub dłużej.

Według wyników spisu w 2011 roku wśród ogółu osób niepełnosprawnych nadal przeważały kobiety (53,9% wobec 46,1% mężczyzn), natomiast w 2002 roku udział kobiet niepełnosprawnych był nieco niższy (52,9%).

Istotne zmiany można zauważyć analizując poszczególne kategorie osób niepełnosprawnych. Liczba osób niepełnosprawnych prawnie w 2011 r. wyniosła 3 131,5 tys. i zmniejszyła się w stosunku do 2002 r. o blisko 30%. Tak znaczne zmniejszenie się udziału osób posiadających potwierdzenie prawne niepełnosprawności świadczyć może o zaostrzeniu kryteriów przez organy uprawnione do przyznawania świadczeń rentowych i uprawnień pozarentowych dla osób starających się o nie, jak również o rezygnacji ze starania się o uprawnienia po ukończeniu aktywności zawodowej. Z kolei należy zwrócić uwagę na fakt, że zwiększyła się istotnie (o ponad 55,5%) – w stosunku do wyników spisu 2002 – liczba osób niepełnosprawnych wyłącznie biologicznie, tj. takich, które nie posiadają orzeczenia prawnego, natomiast odczuwają ograniczenia sprawności (1 565,6 tys.).

W 2011 r. niepełnosprawni w województwie małopolskim stanowili 11,8% z ogółu Małopolan z czego 55,1% stanowiły niepełnosprawne kobiety[75].

Według danych pochodzących z Narodowego Spisu Powszechnego w 2011 roku populacja osób niepełnosprawnych w Krakowie liczyła 107 460 osób tj. 14% ogólnej liczby mieszkańców Krakowa. Na 100 mieszkańców Krakowa przypadało więc 14 mieszkańców niepełnosprawnych. W porównaniu z wynikami z Narodowego Spisu Powszechnego z roku 2002, liczba osób niepełnosprawnych w Krakowie zmalała. W 2002 roku populacja osób niepełnosprawnych stanowiła około 19% ogólnej liczby mieszkańców Krakowa. Sytuacja ta, może mieć wpływ na wysokość środków przeznaczonych przez PFRON na realizację zadań z zakresu rehabilitacji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych. Środki te wyliczane są na podstawie algorytmu, który obejmuje między innymi liczebność populacji osób niepełnosprawnych w powiecie.

[74] GUS, *Ludność i gospodarstwa domowe. Stan i Struktura społeczno–ekonomiczna*, Cześć I. *Ludność NSP Ludności i Mieszkań 2011,* Warszawa 2013.

[75] Urząd Statystyczny w Krakowie, *Ludność i gospodarstwa domowe w województwie małopolskim. Stan i struktura społeczno–ekonomiczna NSP Ludności i mieszkań 2011*, Kraków 2014.

Biorąc pod uwagę wskaźnik liczby osób niepełnosprawnych w stosunku do ogólnej liczby ludności, Kraków plasuje się na drugim miejscu (po Łodzi) na tle miast o liczbie ludności powyżej 500 tys. mieszkańców. Biorąc pod uwagę ogólną liczbę oraz strukturę osób z niepełnosprawnością wg płci, najbardziej zbliżona do krakowskiej charakterystyka populacji niepełnosprawnych występuje w Łodzi.

Wykres: Liczba osób niepełnosprawnych w populacji mieszkańców Krakowa, Poznania, Wrocławia, Łodzi i Trójmiasta w 2011 (w %)

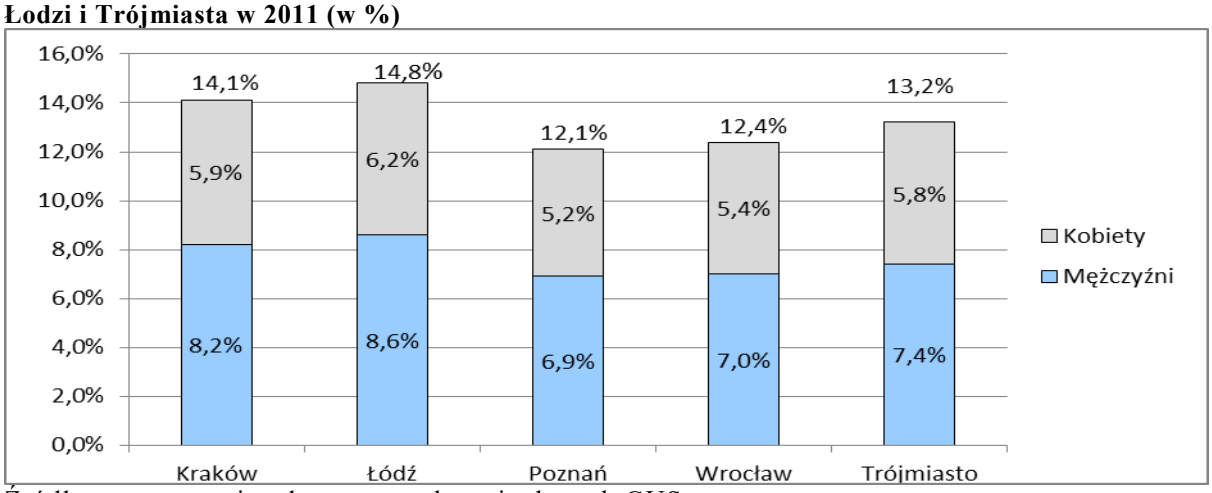

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Większość wśród niepełnosprawnych mieszkańców Krakowa stanowiły kobiety.

Wykres: Niepełnosprawni mieszkańcy Krakowa wg płci

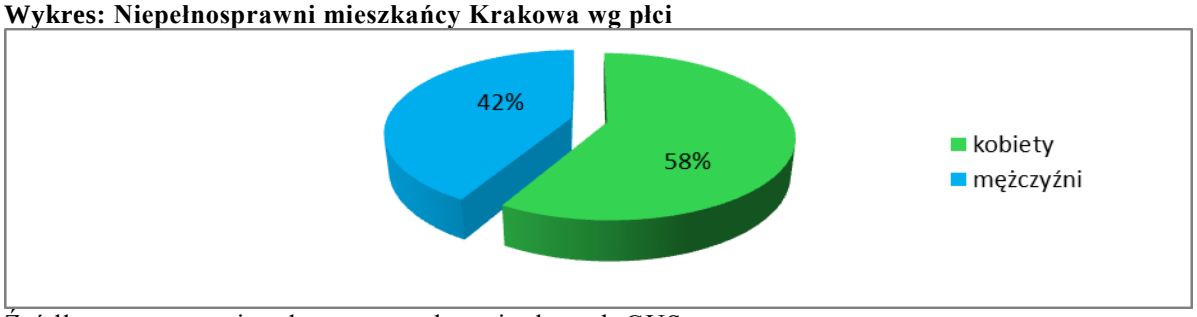

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

U około 76% niepełnosprawność została potwierdzona przez uprawniony organ, pozostała grupa obejmuje osoby niepełnosprawne biologicznie tj. nie posiadające orzeczenia o niepełnosprawności, odczuwające ograniczenie sprawności w wykonywaniu podstawowych dla swojego wieku czynności.

Osób niepełnosprawnych prawnie w wieku 0 – 15 lat z orzeczeniem o niepełnosprawności było 1 557, co stanowi 1% ogółu osób niepełnosprawnych w Krakowie.

Wśród niepełnosprawnych mieszkańców Krakowa 59% stanowiły osoby w wieku poprodukcyjnym.

Wykres: Niepełnosprawni mieszkańcy Krakowa wg wieku

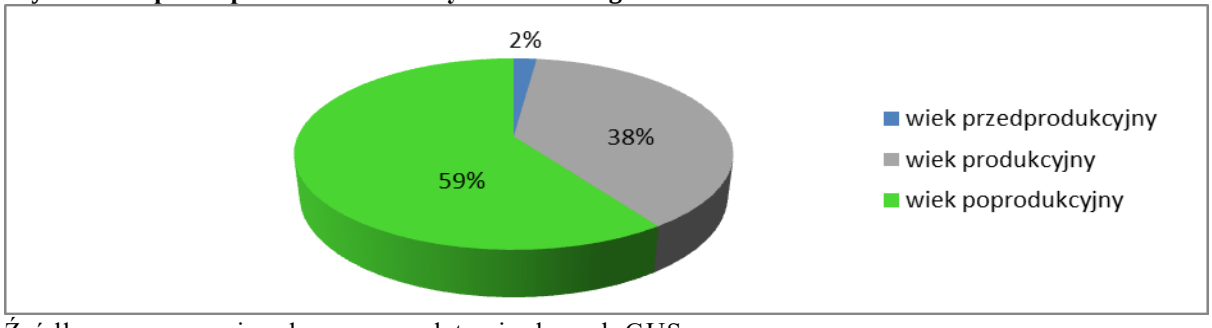

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wśród niepełnosprawnych mężczyzn dominowały osoby w wieku produkcyjnym 52%, a wśród kobiet w wieku poprodukcyjnym – 70%.

Wykres: Niepełnosprawni mieszkańcy Krakowa wg wieku i płci

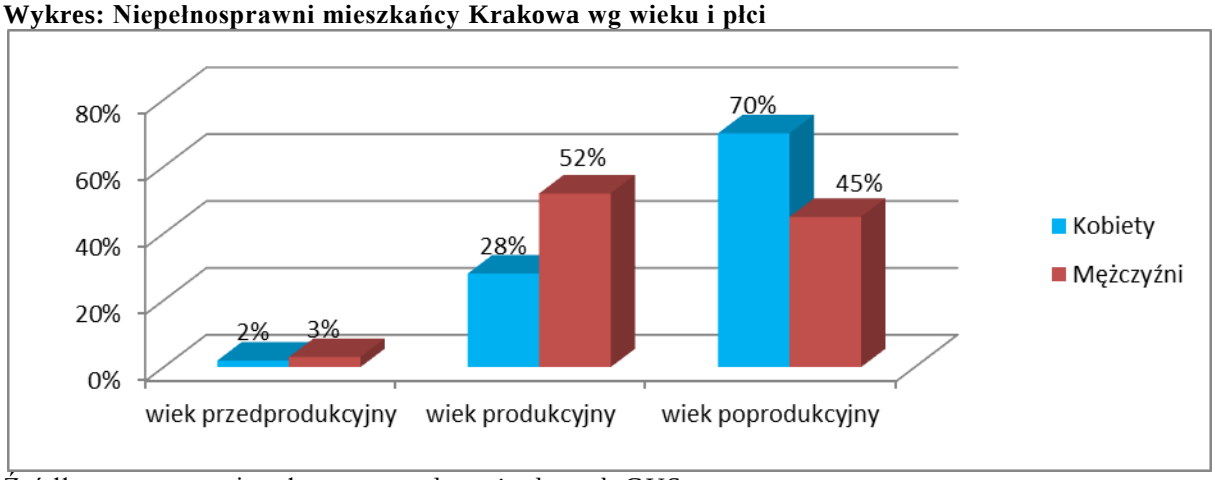

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Na podstawie sprawozdań Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Krakowie można natomiast stwierdzić, że do roku 2015 systematycznie wzrastała liczba wydawanych orzeczeń z określonym stopniem niepełnosprawności: z niespełna 7 000 w roku 2005 do ponad 9 000 na koniec dekady. W 2014 roku takich orzeczeń wydano 9 615, a w 2015 r. – 12 739 (w tym o zaliczeniu do stopnia lekkiego 2 459, do stopnia umiarkowanego 8 565 i do stopnia znacznego 1 715). W 2016 roku nastąpił znaczny spadek w stosunku do roku 2015 liczby wydanych orzeczeń – o ponad 42% (7 307 w tym: o zaliczeniu do stopnia lekkiego 1 794, do stopnia umiarkowanego 4 239 i do stopnia znacznego 1 274). W 2018 roku wydano 7 212 orzeczeń w tym 1 673 o zaliczeniu do stopnia lekkiego, 4 184 do stopnia umiarkowanego, 1 355 do stopnia znacznego. Można zaobserwować lekki wzrost liczby wydanych orzeczeń – o ponad 1,3% w stosunku do roku 2017.

W 2018 r. wydano 888 orzeczeń o zaliczeniu do osób niepełnosprawnych (dot. osób które nie ukończyły 16 roku życia), jest to o ponad 11% więcej niż w roku 2017.

Znaczącym problemem osób niepełnosprawnych jest pozostawanie bez pracy. W Grodzkim Urzędzie Pracy na dzień 31 grudnia 2018 roku zarejestrowanych było 941 osób niepełnosprawnych. W stosunku do końca 2017 r. liczba osób niepełnosprawnych pozostających w rejestrach Grodzkiego Urzędu Pracy uległa obniżeniu o ponad 9% tj. o 94 osoby.

Wykres: Liczebność osób niepełnosprawnych pozostających w rejestrach Grodzkiego Urzędu Pracy w latach 2013 – 2018 wg stanu na koniec roku

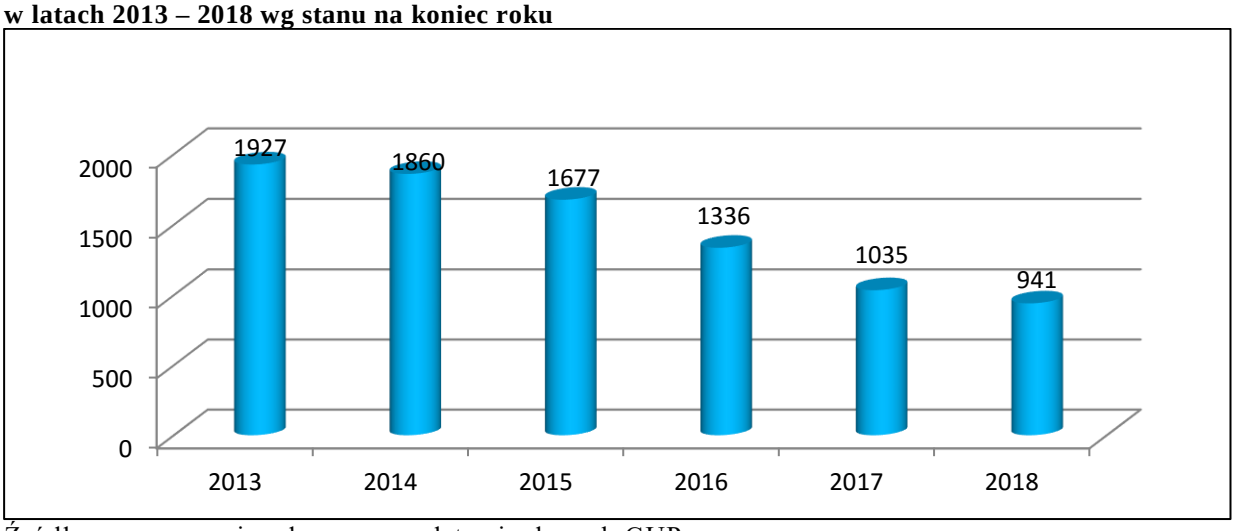

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUP

Postępujący proces starzenia się społeczności Krakowa przy uwzględnieniu towarzyszących tej fazie życia deficytów różnego typu, pozwala postawić tezę, że odsetek niepełnosprawnych mieszkańców Gminy Miejskiej Kraków w najbliższych latach będzie wzrastał. Należy liczyć się z poważnym narastaniem problemu samodzielnej egzystencji wśród osób starszych, a szczególnie wśród seniorów wymagających pomocy – opieki, leczenia i rehabilitacji.

7.2 Świadczenia na rzecz osób niepełnosprawnych

7.2.1 Praca socjalna z osobami niepełnosprawnymi

Pracownicy socjalni w ramach pracy socjalnej podejmują działania w tych obszarach funkcjonowania, w których osoba/rodzina napotyka trudności, których nie jest w stanie samodzielnie pokonać i wymaga wsparcia. Jednym z takich obszarów jest niepełnosprawność. Celem działań w tym obszarze jest dążenie do stanu, w którym osoba z niepełnosprawnością jest zdolna do samodzielnej egzystencji. Dotyczy to funkcjonowania w warunkach domowych, społecznych i w dziedzinach składających się na całokształt ludzkiego działania.

Informację na temat pracy socjalnej zawiera rozdział 3: *„Zasoby Pomocy Społecznej Gminy Miejskiej Kraków – praca socjalna”.*

7.2.2 Usługa asystenta osoby niepełnosprawnej

Zadaniem asystenta osoby niepełnosprawnej jest pomoc w reintegracji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych. Asystent poprzez odpowiednie motywowanie, aktywizację i wsparcie rozwija u osoby niepełnosprawnej umiejętności niezbędne do samodzielnego życia poprzez takie działania jak: asystowanie w codziennych czynnościach życiowych, w tym w załatwianiu spraw urzędowych, wspieranie i pomoc w uzyskaniu zatrudnienia (w tym np. asystowanie w poszukiwaniu informacji o wolnych stanowiskach pracy, kompletowaniu dokumentów, przygotowaniach do rozmowy z potencjalnym pracodawcą). Ponadto asystent poprzez towarzyszenie osobie niepełnosprawnej w czynnościach wspierających proces leczenia tj. pomoc w dotarciu do placówek służby zdrowia oraz placówek rehabilitacyjnych, pomoc w zakupie leków, czy też wspomaganie kształtowania właściwych relacji osoby niepełnosprawnej z innymi, w szczególności z osobami z bezpośredniego otoczenia i ze środowiska lokalnego, pomaga przywrócić możliwość funkcjonowania w społeczeństwie.

W 2018 roku usługa asystenta osoby niepełnosprawnej finansowana była ze środków własnych Gminy Miejskiej Kraków. Wsparciem asystenta zostały objęte 54 osoby (w 2017 – 73 osób).

7.2.2.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie jest realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

7.2.2.2 Kadra

Usługa realizowana była przez 5 osób.

7.2.2.3 Nakłady finansowe na realizację zadania

Na realizację usługi wydatkowano ze środków Gminy Miejskiej Kraków

- w 2016 r.: 93 763 zł;
- w 2017 r.: 123 963 zł;
- w 2018 r.: 75 284,92 zł.

7.2.2.4 Wnioski

Spadek liczby osób objętych wsparciem AON, w porównaniu z rokiem ubiegłym, jest spowodowany mniejszą liczbą osób, które chcą realizować powyższą usługę. Jednakże rekomendowana jest dalsza realizacja usługi w związku z obserwowalną poprawą sytuacji osób nią objętych, jak również pozytywną oceną odbiorców tej formy wsparcia.

7.2.3 Zasiłek stały

Wypłacanie zasiłków stałych należy do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym. Zasiłek stały przysługuje:

a) pełnoletniej osobie samotnie gospodarującej, niezdolnej do pracy z powodu wieku lub całkowicie niezdolnej do pracy, jeżeli jej dochód jest niższy od kryterium dochodowego osoby samotnie gospodarującej;
b) pełnoletniej osobie pozostającej w rodzinie, niezdolnej do pracy z powodu wieku lub całkowicie niezdolnej do pracy, jeżeli jej dochód, jak również dochód na osobę w rodzinie są niższe od kryterium dochodowego na osobę w rodzinie.

Zasiłek stały ustala się w wysokości:

1) w przypadku osoby samotnie gospodarującej – różnicy między kryterium dochodowym osoby samotnie gospodarującej a dochodem tej osoby, z tym że kwota zasiłku nie może być wyższa niż 645 zł miesięcznie (aktualna maksymalna wysokość zasiłku stałego obowiązuję od 1 października 2018 r. i została zwiększona z kwoty 604 zł w związku z waloryzacją kwot kryteriów dochodowych);
2) w przypadku osoby w rodzinie – różnicy między kryterium dochodowym na osobę w rodzinie a dochodem na osobę w rodzinie.

Kwota zasiłku stałego nie może być niższa niż 30 zł miesięcznie. W przypadku zbiegu uprawnień do zasiłku stałego i renty socjalnej, świadczenia pielęgnacyjnego lub dodatku z tytułu samotnego wychowywania dziecka i utraty prawa do zasiłku dla bezrobotnych na skutek upływu ustawowego okresu jego pobierania, zasiłek stały nie przysługuje[76].

7.2.3.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie może być realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

7.2.3.2 Kadra

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej.

7.2.3.3 Osoby i rodziny korzystające ze świadczenia w formie zasiłku stałego, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

W perspektywie wieloletniej, liczbę świadczeniobiorców zasiłku stałego cechuje tendencja spadkowa. Wyjątkiem jest tu rok 2017, gdzie w związku z wejściem w życie od 1 października 2017 r. ustawy, która przywróciła obniżony wiek emerytalny, kilka roczników uzyskało uprawnienie do emerytury/do zasiłku stałego z tytułu wieku.

W 2018 r. nastąpił spadek liczby świadczeniobiorców do poziomu z 2015 r., a w stosunku do roku poprzedniego o 3,7%.

[76] Art. 17 ust. 1 pkt 19, art. 37 ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej (Dz. U. z 2018 r. poz. 1508 z późn. zm.).

Wykres: Liczba osób, którym wypłacono zasiłek stały w latach 2013–2018

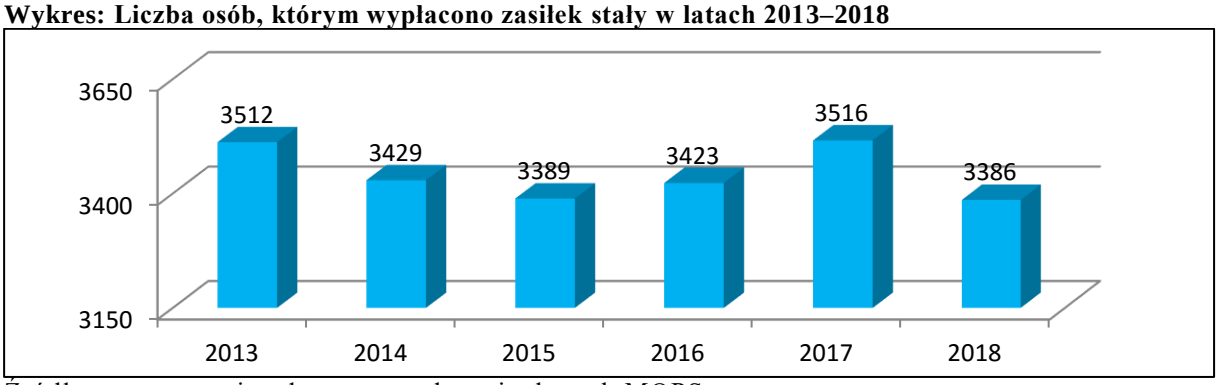

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W 2018 roku pomocy w formie zasiłku stałego udzielono prawie 3,4 tys. osób. Cechy demograficzno– społeczne tej grupy biorców rok do roku nie ulegają znaczącym zmianom, co wynika bezpośrednio ze specyfiki świadczenia (długiego okresu korzystania z tej formy pomocy).

Tabela: Cechy demograficzno–społeczne świadczeniobiorców zasiłków stałych

Cechy demograficzno–społeczne świadczeniobiorców zasiłków stałych	kobiety	mężczyźni	ogółem
wiek			
0–24	1,3%	0,7%	0,9%
25–34	3,7%	5,1%	4,7%
35–44	11,1%	10,5%	10,7%
45–59	39,0%	34,5%	**35,9%**
60–64	24,0%	24,5%	24,3%
65 i więcej	20,9%	24,7%	23,5%
wykształcenie			
nieustalony poziom wykształcenia	14,7%	9,5%	11,2%
gimnazjalne i poniżej	30,0%	28,0%	28,6%
zasadnicze zawodowe	21,3%	35,9%	**31,3%**
średnie ogólne i zawodowe	26,1%	21,6%	23,0%
policealne	1,3%	0,4%	0,7%
wyższe	6,6%	4,6%	5,2%
stan cywilny			
panna/kawaler	32,1%	44,0%	**40,3%**
konkubina/konkubent	0,2%	0,3%	0,3%
rozwiedziona/rozwiedziony	30,6%	34,4%	33,2%
separowana/separowany	3,6%	3,0%	3,2%
wdowa/wdowiec	14,1%	3,9%	7,0%
zamężna/żonaty	19,4%	14,4%	16,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Pomost Std.

Świadczeniobiorcy zasiłków stałych to przede wszystkim mężczyźni stanowiący 68,5% ogółu osób. Najliczniejszą grupę odbiorców, zarówno wśród kobiet jak i wśród mężczyzn, reprezentują osoby w wieku między 45 a 59 lat. Kobiety w wieku 45 – 59 lat stanowią 39%, natomiast mężczyźni 34,5%.

Wśród ogółu świadczeniobiorców 31,3% posiada wykształcenie zasadnicze zawodowe, 28,6% gimnazjalne lub niższe. Odsetek osób z wykształceniem średnim ogólnym i zawodowym wynosi 23%, a łącznie policealnym i wyższym 5,9%.

Pod względem stanu cywilnego wśród kobiet dominują: panny – 32,1% oraz osoby po rozwodzie – 30,6%.W przypadku mężczyzn: kawalerowie 44% oraz osoby po rozwodzie 34,4%.

Wykres: Typy rodzin świadczeniobiorców zasiłków stałych

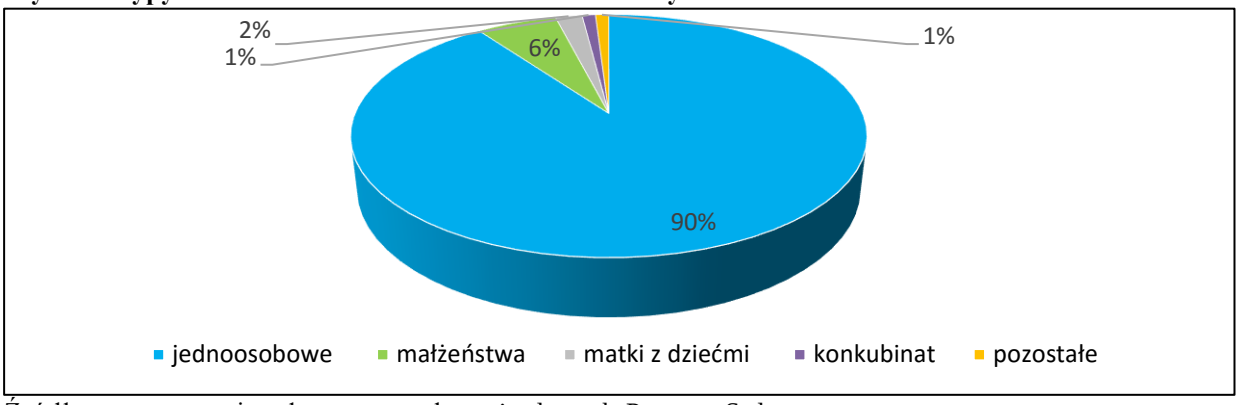

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Świadczeniobiorcy zasiłków stałych to przede wszystkim osoby prowadzące samodzielne, jednoosobowe gospodarstwa domowe – 90% ogółu świadczeniobiorców. Osoby pozostające w rodzinach stanowią 8% ogółu świadczeniobiorców, w tym małżeństwa – 6% oraz rodziny niepełne – 2%.

Wykres: Główne źródło utrzymania rodzin świadczeniobiorców zasiłków stałych

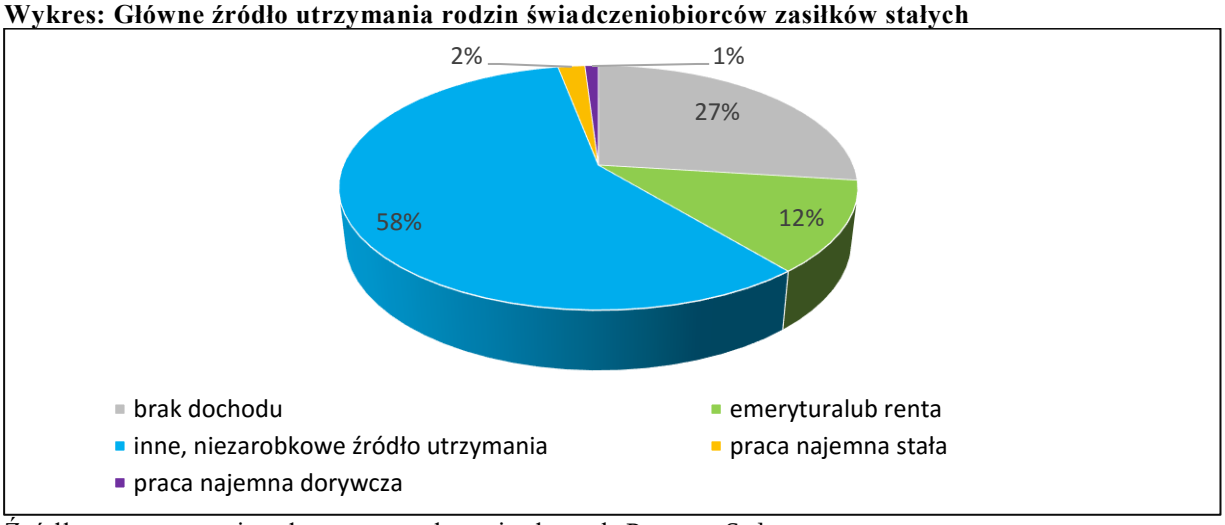

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Świadczeniobiorcy zasiłków stałych pochodzą najczęściej z gospodarstw domowych nie posiadających żadnego własnego dochodu – 27% oraz takich, których dochody pochodzą z niezarobkowych źródeł utrzymania – 58%. Świadczenia emerytalno–rentowe to główne źródło utrzymania w przypadku 12% gospodarstw, dochody z pracy zarobkowej 3%. Ponad 42% osób osiąga dochód nieprzekraczający 500 zł.

Poza niepełnosprawnością głównymi problemami występującymi w gospodarstwach domowych świadczeniobiorców zasiłków stałych są kolejno: ubóstwo, długotrwała lub ciężka choroba, bezrobocie, bezdomność i alkoholizm.

7.2.3.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Na realizację zadania wydatkowano następujące środki z budżetu państwa:

- w 2013 r.:14 735 190 zł. Średnia miesięczna wysokość świadczenia na osobę wyniosła 428 zł;
- w 2014 r.: 15 021 071 zł (dotacja MUW: 14 849 469 zł, środki własne gminy: 171 602 zł). Średnia miesięczna wysokość świadczenia na osobę wyniosła 441 zł;
- w 2015 r.: 15 306 209 zł. Średnia miesięczna wysokość świadczenia na osobę wyniosła 458 zł;
- w 2016 r.: 17 397 611 zł. Średnia miesięczna wysokość świadczenia na osobę wyniosła 505 zł;
- w 2017 r.:17 044 351 zł. Średnia miesięczna wysokość świadczenia na osobę wyniosła 495 zł;
- w 2018 r.: 16 669 734,61 zł. Średnia miesięczna wysokość świadczenia na osobę wyniosła 498 zł.

7.2.3.5 Wnioski

W Gminie Miejskiej Kraków notowana jest tendencja spadkowa liczby osób objętych pomocą w formie zasiłku stałego.

Szacuje się, że na liczbę świadczeniobiorców zasiłków stałych w kolejnych latach będą wpływać następujące czynniki:

- skala uzyskiwania przez świadczeniobiorców kontynuacji uprawnień wynikających z posiadanych orzeczeń o niepełnosprawności w zakresie stopnia niepełnosprawności. W grupie osób pobierających zasiłek stały mniej niż połowa świadczeniobiorców legitymuje się orzeczeniem o niepełnosprawności wydanym na czas nieokreślony.
- sytuacja demograficzna Gminy Miejskiej Kraków, głównie znaczący wzrost odsetka gospodarstw jednoosobowych w skali zbiorowości oraz wydłużanie się średniej długości życia. Prognoza ludności dla Krakowa opracowana przez GUS wskazuje na trwałość tendencji związanej ze wzrostem liczebności populacji w wieku poprodukcyjnym, co w konsekwencji spowoduje dalsze zwiększanie się liczby jednoosobowych gospodarstw domowych osób w starszym wieku. Znajduje to odzwierciedlenie w populacji świadczeniobiorców zasiłków stałych, którymi w zdecydowanej większości są osoby prowadzące jednoosobowe gospodarstwa domowe. Ponadto wydłuża się przeciętne dalsze trwanie życia w związku z czym liczba osób starszych, niepełnosprawnych w populacji będzie wzrastać;
- skala aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych, rozumiana jako odpływ świadczeniobiorców, zaktywizowanych zawodowo z powodu uzyskania własnego źródła dochodu z tytułu pracy zarobkowej.

Przewiduje się również, że koszty udzielania świadczeń w formie zasiłków stałych w roku 2019 wzrosną gdyż przez cały rok świadczenia będą wypłacane w wyższych wysokościach wynikających z waloryzacji kryteriów dochodowych, która miała miejsce od 1 października 2018 r. Szacuje się, że w roku 2019 nakłady finansowe na realizację zadania będą wynosić około 17,5 miliona złotych.

7.2.4 Turnusy rehabilitacyjne

Formą wsparcia adresowaną do osób niepełnosprawnych jest udział w turnusie rehabilitacyjnym. Turnus oznacza zorganizowaną formę aktywnej rehabilitacji połączonej z elementami wypoczynku, której celem jest ogólna poprawa psychofizycznej sprawności oraz rozwijanie umiejętności społecznych uczestników, między innymi przez nawiązywanie i rozwijanie kontaktów społecznych, realizację i rozwijanie zainteresowań, a także poprzez

udział w innych zajęciach przewidzianych programem turnusu. Czas trwania turnusów wynosi co najmniej 14 dni. Osoba niepełnosprawna, której przyznano dofinansowanie, dokonuje wyboru turnusu sama, zgodnie z zaleceniami lekarza zawartymi we wniosku lekarskim.

7.2.4.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie może być realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

7.2.4.2 Kadra

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej.

7.2.4.3 Osoby korzystające z dofinansowania uczestnictwa w turnusach rehabilitacyjnych

Analiza danych z lat 2013 – 2018 pokazuje zróżnicowaną liczbę osób zainteresowanych ubieganiem się o dofinansowanie uczestnictwa w turnusie rehabilitacyjnym.

Od roku 2015 odnotowuje się spadek liczby złożonych wniosków. W roku 2018 zanotowano spadek liczby złożonych wniosków w stosunku do roku 2017 tj. o 4%. W roku 2018 wpłynęło 2 986 wniosków o dofinansowanie do turnusu rehabilitacyjnego.

W związku z limitem środków na realizację zadania, dofinansowanie do udziału w turnusie rehabilitacyjnym otrzymało łącznie 1 599 osób, w tym 835 dorosłych osób niepełnosprawnych, 233 niepełnosprawnych dzieci oraz 531 opiekunów.

Wykres: Wnioski osób niepełnosprawnych o dofinansowanie uczestnictwa w turnusach rehabilitacyjnych w latach 2013– 2018

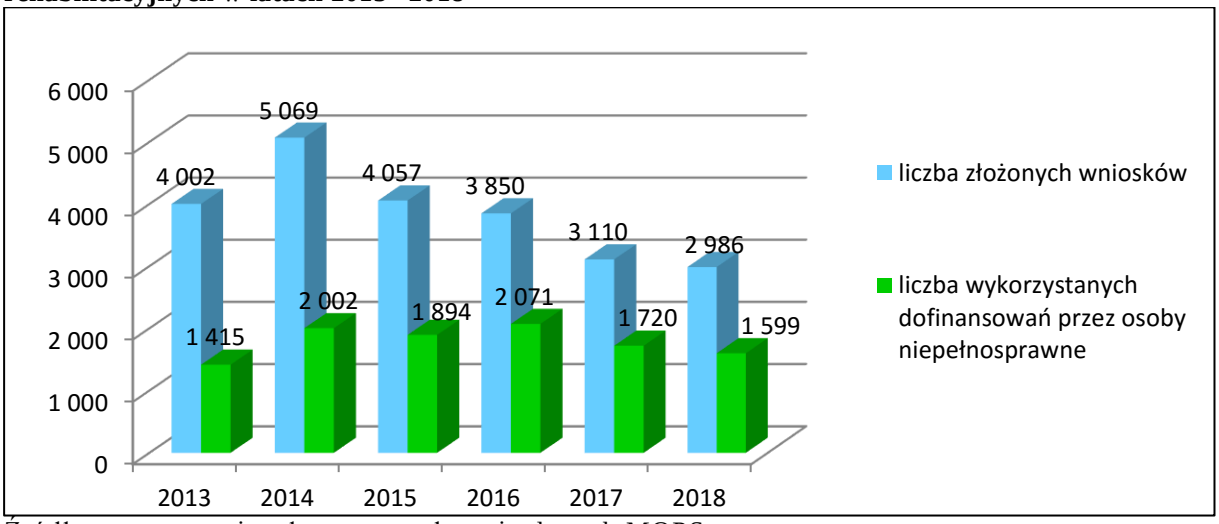

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

7.2.4.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wysokość dofinansowania ze środków PFRON uczestnictwa w turnusach rehabilitacyjnych wyniosła:

- w 2013 r. – 1 698 299 zł;
- w 2014 r. – 2 524 186 zł;
- w 2015 r. – 1 894 390 zł;
- w 2016 r. – 2 096 482 zł;
- w 2017 r. – 1 799 116 zł;
- w 2018 r. – 1 799 999 zł.

Średnie dofinansowanie na osobę niepełnosprawną wyniosło 1 685 zł.

7.2.4.5 Wnioski

Liczba przyznanych dofinansowań do uczestnictwa w turnusie rehabilitacyjnym uzależniona jest od wysokości środków przekazanych na realizację zadania przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. W roku 2013 z turnusów rehabilitacyjnych skorzystało 35,4% osób, które złożyły wnioski. W 2014 roku odsetek ten wyniósł 39,5%, w roku 2015 – 46,7%. Natomiast w roku 2016 – 53,7%, w roku 2017 – 55,3%, a w roku 2018 – 53,5%.

Aby zapewnić możliwość skorzystania z udziału w turnusie jak największej liczbie osób Ośrodek stosuje określone w przepisach szczegółowych zasady dotyczące kolejności przyznawania dofinansowania wg hierarchii:

1) dzieci i młodzież w wieku do 16 lat;
2) osoby w wieku do 24 lat uczące się i nie pracujące bez względu na stopień niepełnosprawności;
3) osoby ze znacznym stopniem niepełnosprawności, które nigdy nie otrzymały dofinansowania oraz otrzymały dofinansowanie nie później niż w 2008 roku,
4) osoby z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, które nigdy nie otrzymały dofinansowania lub otrzymały dofinansowanie nie później niż w 2008 roku,
5) osoby ze znacznym stopniem niepełnosprawności, które otrzymały dofinansowanie w latach 2009 – 2011,
6) osoby z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, które otrzymały dofinansowanie w latach 2009 – 2011,
7) w przypadku nie wykorzystania środków finansowych przez osoby wymienione w pkt 1 – 6 ze znacznym i umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, które otrzymały dofinansowanie w latach 2012 – 2016.

Kwota dofinansowania nie może być wyższa od faktycznego kosztu uczestnictwa w turnusie osoby niepełnosprawnej lub opiekuna.

7.2.5 Likwidacja barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych w związku z indywidualnymi potrzebami osób niepełnosprawnych

Bariery architektoniczne to wszelkie utrudnienia występujące w budynku i jego elementach zewnętrznych, które ze względu na rozwiązania techniczne, konstrukcyjne lub warunki użytkowania uniemożliwiają lub zmniejszają swobodę ruchu osobom niepełnosprawnym. Likwidacja barier w miejscu zamieszkania osoby niepełnosprawnej ma na celu umożliwienie jej lub w znacznym stopniu ułatwienie wykonywania podstawowych, codziennych czynności, a przede wszystkim poruszania się w miejscu zamieszkania. W ramach tego zadania najczęściej Ośrodek przyznaje dofinansowanie do budowy pochylni dla osób niepełnosprawnych ruchowo umożliwiającej samodzielne poruszanie się, w przypadku gdy zastosowanie innych rozwiązań z uwagi na warunki techniczne jest niemożliwe; zakupu i montażu podnośników, platform schodowych, transporterów schodowych, wind przyściennych i innych urządzeń do transportu pionowego, w przypadku, gdy zastosowanie urządzeń alternatywnych ze względu na wysokie koszty lub warunki techniczne nie jest możliwe; dostosowania łazienki i innych pomieszczeń pod indywidualne potrzeby osób niepełnosprawnych z uwzględnieniem m. in. wolnego miejsca kąpielowego, uchwytów, krzesełka, dostosowanej umywalki oraz wc., a także wyrównanie powierzchni podłogowej w celu polepszenia warunków samodzielnego funkcjonowania osoby niepełnosprawnej.

Bariery w komunikowaniu się to ograniczenia uniemożliwiające lub utrudniające osobie niepełnosprawnej swobodne porozumiewanie się lub przekazywanie informacji.

Bariery techniczne to przeszkody wynikające z braku zastosowania lub niedostosowania odpowiednich do rodzaju niepełnosprawności przedmiotów lub urządzeń.

Likwidacja barier w komunikowaniu się i technicznych ma na celu umożliwienie lub w znacznym stopniu ułatwienie osobie niepełnosprawnej wykonywania podstawowych, codziennych czynności lub kontaktów z otoczeniem. W ramach tych zadań najczęściej Ośrodek przyznaje dofinansowanie do: sprzętu elektronicznego, oprogramowania, zestawów głośnomówiących, programów udźwiękawiających, zakupu oporęczowania do mieszkania, podnośników wannowych i transportowo – kąpielowych, schodołazów, wózków toaletowych, czytaków, słuchawek do odbioru TV, siedzisk prysznicowych, szyn najazdowych.

Wysokość dofinansowania wynosiła do 95% kosztów zakupu sprzętu, nie więcej jednak niż do wysokości piętnastokrotnego przeciętnego wynagrodzenia. Minimum 5% kosztów ponosił sam zainteresowany.

Dofinansowanie nie może obejmować kosztów zakupu sprzętu poniesionych przed przyznaniem środków finansowych i zawarciem umowy o dofinansowanie ze środków PFRON.

7.2.5.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie może być realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

7.2.5.2 Kadra

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej.

7.2.5.3 Osoby korzystające z dofinansowania likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych w związku z indywidualnymi potrzebami osób niepełnosprawnych

W roku 2018 liczba złożonych wniosków w ramach dofinansowania likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych wyniosła 745. W związku z limitem środków na realizację zadania dofinansowanie otrzymały 224 osoby.

Najwięcej składanych wniosków z zakresu likwidacji barier dotyczy barier w komunikowaniu się.

Wykres: Wnioski o dofinansowanie likwidacji barier w komunikowaniu się

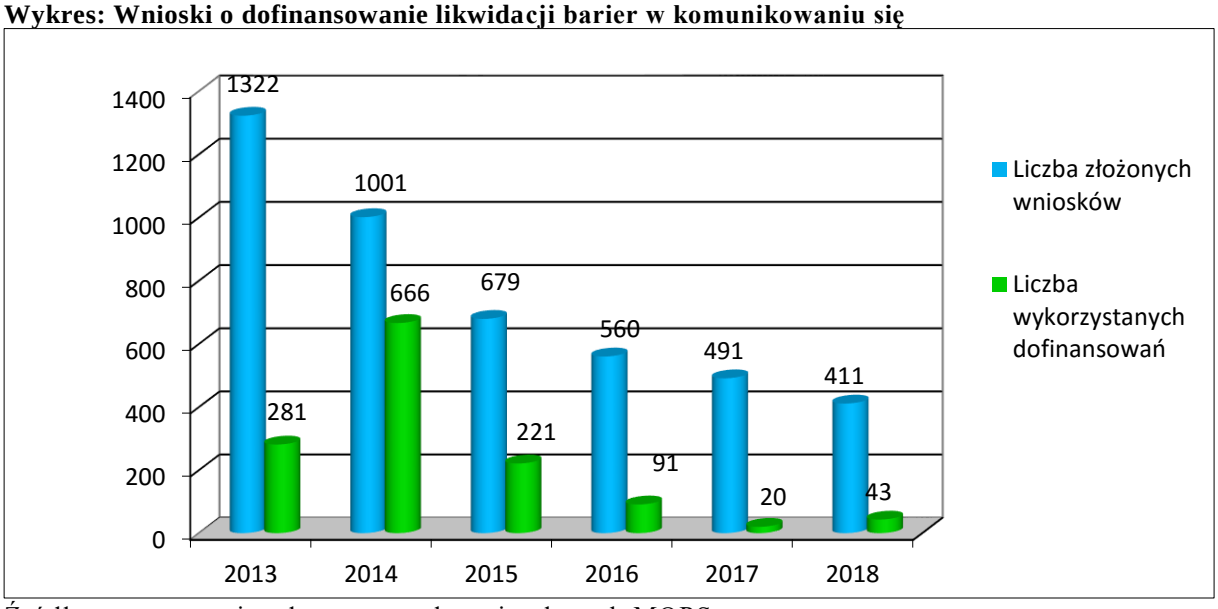

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Wykres: Wnioski o dofinansowanie likwidacji barier architektonicznych

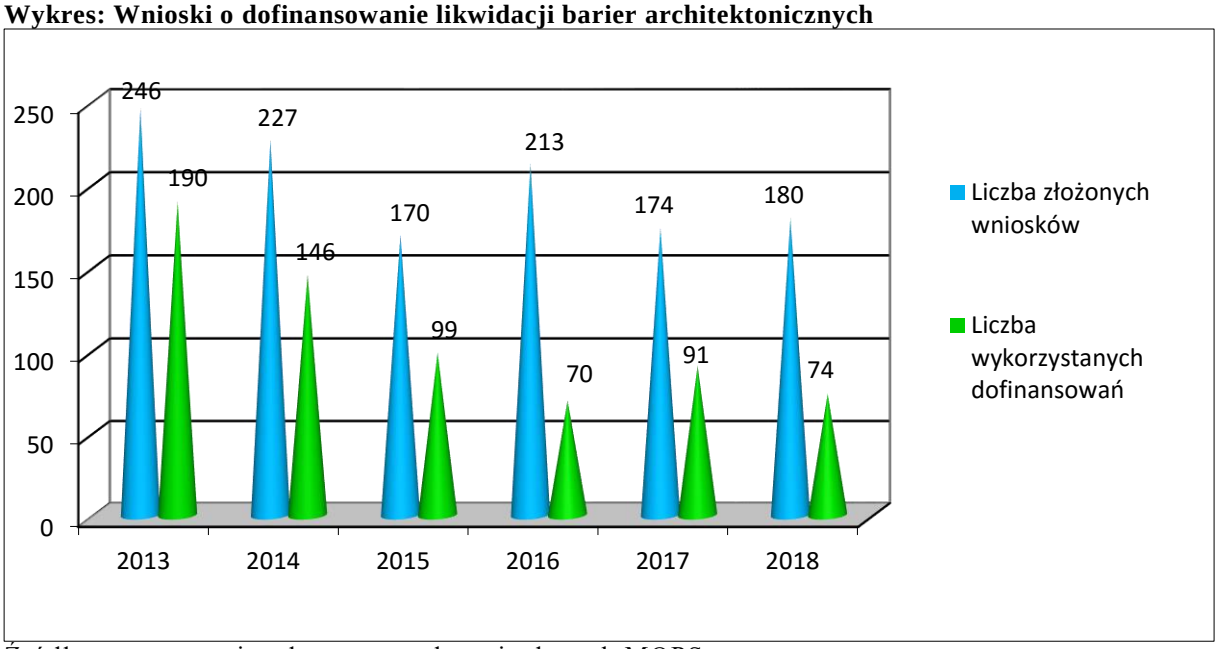

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Wykres: Wnioski o dofinansowanie likwidacji barier technicznych

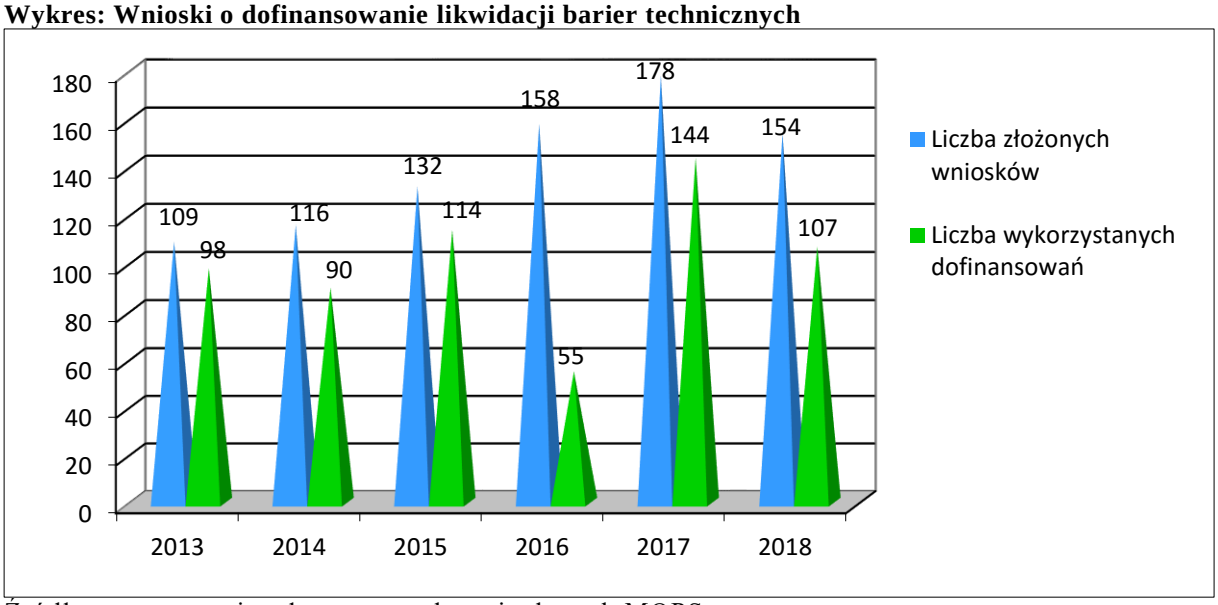

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

7.2.5.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wysokość dofinansowania ze środków PFRON wyniosła:

rok	likwidacja barier architektonicznych	likwidacja barier w komunikowaniu się	likwidacja barier technicznych	razem
2013	1 620 412,00 zł	406 461,79 zł	315 964,54 zł	2 342 838,33 zł
2014	1 082 777,01 zł	669 841,71 zł	315 951,01 zł	2 068 569,73 zł
2015	1 306 195,00 zł	389 030,00 zł	470 944,00 zł	2 166 169,00 zł
2016	1 141 986,00 zł	224 151,00 zł	432 157,00 zł	1 798 294,00 zł
2017	1 289 425,00 zł	77 516,00 zł	639 425,00 zł	2 006 366,00 zł
2018	1 417 576,00 zł	75 556,00 zł	569 905,00 zł	2 063 037,00 zł

7.2.5.5 Wnioski

Dofinansowanie w zakresie likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych realizowane jest na wniosek osób zainteresowanych tą formą pomocy. Z uwagi na analizę procesów demograficznych można wnioskować, że grupa osób niepełnosprawnych i starszych, wymagających przyznania tej formy pomocy będzie systematycznie wzrastać.

7.2.6 Pozostałe formy pomocy osobom niepełnosprawnym

7.2.6.1 Dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny

Osoba niepełnosprawna może ubiegać się o dofinansowanie zakupu sprzętu rehabilitacyjnego, stosownie do potrzeb wynikających z jej niepełnosprawności, jeżeli przeciętny miesięczny dochód rodziny, w rozumieniu przepisów o świadczeniach rodzinnych, podzielony przez liczbę osób we wspólnym gospodarstwie domowym, obliczony za kwartał poprzedzający miesiąc złożenia wniosku, nie przekracza kwoty:

- 65% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia – w przypadku osoby samotnej;
- 50% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia na osobę we wspólnym gospodarstwie domowym oraz zachodzi potrzeba prowadzenia rehabilitacji w warunkach domowych przy użyciu danego sprzętu.

Wysokość dofinansowania wynosiła do 80% kosztów zakupu sprzętu, nie więcej jednak niż do wysokości pięciokrotnego przeciętnego wynagrodzenia. Minimum 20% kosztów ponosił sam zainteresowany.

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej proponując wnioskodawcy kwotę dofinansowania, odnosi się do ustalonej, średniej ceny sprzętu, będącego w powszechnej sprzedaży. Dofinansowanie nie może obejmować kosztów zakupu sprzętu poniesionych przed przyznaniem środków finansowych i zawarciem umowy o dofinansowanie ze środków PFRON.

7.2.6.1.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie może być realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

7.2.6.1.2 Kadra

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej

7.2.6.1.3 Osoby korzystające z dofinansowania zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny

W 2018 r. złożonych zostało 217 wniosków. W związku z limitem środków na realizację zadania, dofinansowanie otrzymały 184 osoby, w tym 170 dorosłych osób niepełnosprawnych oraz 14 dzieci.

Osoby niepełnosprawne otrzymały między innymi dofinansowanie do zakupu: rowerów rehabilitacyjnych, rotorów, łóżek i materacy rehabilitacyjnych, drobnego sprzętu do wykonywania ćwiczeń (linki, taśmy, kliny, piłki rehabilitacyjne itp.).

Wykres: Wnioski o dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny

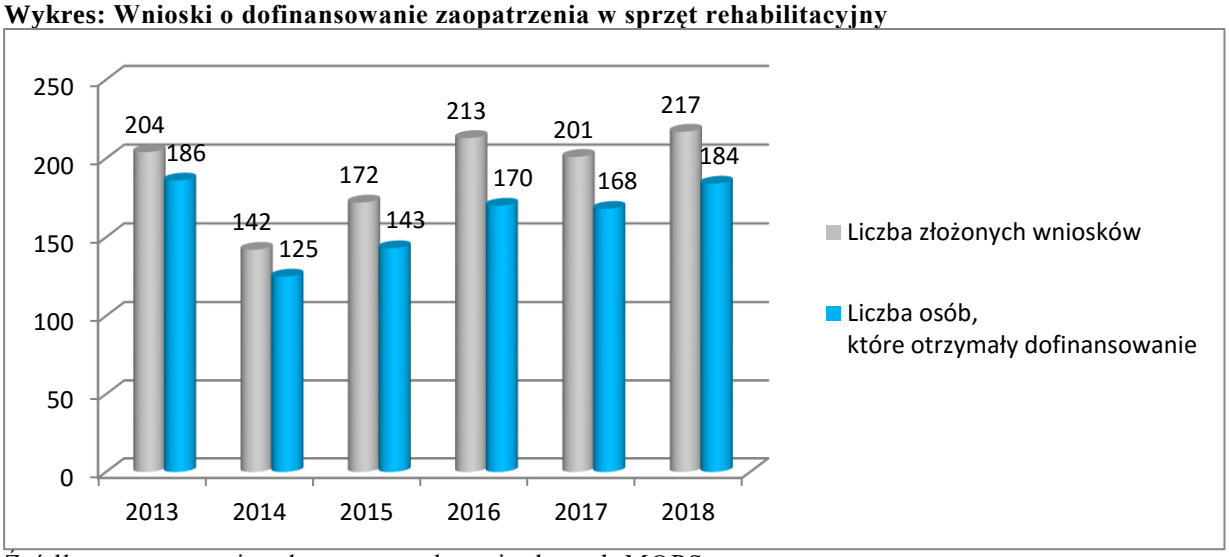

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

7.2.6.1.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wysokość dofinansowania ze środków PFRON wyniosła:

- w roku 2013: 226 828 zł;
- w roku 2014: 149 875 zł;
- w roku 2015: 314 298 zł;
- w roku 2016: 332 247 zł;
- w roku 2017: 287 098 zł;
- w roku 2018: 379 390 zł.

7.2.6.1.5 Wnioski

Dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny realizowane jest na wniosek osób zainteresowanych tą formą pomocy. Biorąc pod uwagę występujące procesy demograficzne zauważa się, że grupa osób niepełnosprawnych i starszych, wymagających przyznania pomocy w formie dofinansowania zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny systematycznie wzrasta.

7.2.6.2 Dofinansowanie usług tłumacza języka migowego – tłumacza przewodnika

Zadanie realizowane jest od kwietnia 2012 roku. W roku 2018 dofinansowanie otrzymały dwie osoby (w latach 2012 – 2014 dofinansowanie otrzymywały 3 osoby, w roku 2015 – 5 osób a w latach 2016 – 2017 po 3 osoby). W 2018 roku dofinansowanie dotyczyło usług tłumacza języka migowego, które były świadczone przez cały rok przez tłumaczy posiadających wpis do rejestru Wojewody. Stawka godzinowa za usługę wyniosła 65 zł.

7.2.6.2.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie może być realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

7.2.6.2.2 Kadra

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej.

7.2.6.2.3 Nakłady finansowe

Wysokość dofinansowania ze środków PFRON wyniosła:
- w roku 2013: 20 000 zł;
- w roku 2014: 58 000 zł;
- w roku 2015: 34 892 zł;
- w roku 2016: 21 995 zł;
- w roku 2017: 12 797 zł;
- w roku 2018: 6 175 zł.

7.2.6.2.4 Wnioski

Analiza danych wskazuje na zmniejszenie w 2018 roku realizacji zadania jakim jest dofinansowanie usług tłumacza języka migowego – tłumacza przewodnika.

7.2.6.3 Program „Aktywny Samorząd”

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w 2018 r. kontynuował realizację programu pn. „Aktywny Samorząd”, dofinansowywanego ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. Program ma na celu wyeliminowanie lub zmniejszenie barier ograniczających uczestnictwo osób niepełnosprawnych w życiu społecznym, zawodowym i w dostępie do edukacji poprzez:
- likwidację lub ograniczenie barier transportowych;
- likwidację lub ograniczenie bariery w poruszaniu się, umożliwiające uczestnictwo osobom niepełnosprawnym w aktywności społecznej albo wzrost lub utrzymanie istniejącej aktywności;
- umożliwianie osobom niepełnosprawnym pełnienia różnych ról społecznych poprzez zastosowanie elementów wspierających ich zatrudnienie;
- zwiększenie szans osób niepełnosprawnych na zatrudnienie na otwartym rynku pracy poprzez podwyższenie ich kwalifikacji.

Osoby niepełnosprawne miały możliwość otrzymać dofinansowanie do:
- szkoleń w zakresie obsługi nabytego w ramach programu sprzętu elektronicznego i oprogramowania;
- zakupu protezy kończyny, w której zastosowano nowoczesne rozwiązania techniczne.

Niepełnosprawni mogli też uzyskać w ramach Programu dofinansowanie lub refundację kosztów:
- uzyskania prawa jazdy kategorii B;
- utrzymania sprawności technicznej posiadanego wózka inwalidzkiego o napędzie elektrycznym;
- utrzymania sprawności technicznej posiadanej protezy kończyny, w której zastosowano nowoczesne rozwiązania techniczne;
- opieki nad dzieckiem (opłata za pobyt dziecka w żłobku lub przedszkolu albo inny koszt zapewnienia opieki nad dzieckiem);
- uzyskania wykształcenia na poziomie wyższym.

W 2018 r. złożono łącznie 613 wniosków. Z pomocy skorzystało 469 osób niepełnosprawnych, w tym 280 niepełnosprawnych studentów.

7.2.6.3.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie może być realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

7.2.6.3.2 Kadra

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej.

7.2.6.3.3 Nakłady finansowe

W ramach programu „Aktywny Samorząd" zrealizowano umowy na kwotę:

- w 2013 r. – 1 947 407 zł;
- w 2014 r. – 2 808 223 zł;
- w 2015 r. – 1 705 704 zł;
- w 2016 r. – 2 408 005 zł;
- w 2017 r. – 1 974 917 zł;
- w 2018 roku – w ramach programu wydatkowano (do dnia 28 stycznia 2019 r.) łącznie 1 467 836 zł.

7.2.6.3.4 Wnioski

Program Aktywny Samorząd realizowany jest od 2012 roku. Realizacja programu „Aktywny Samorząd" przyczynia się do ograniczania skutków niepełnosprawności poprzez aktywizację osób niepełnosprawnych. Konsekwentnie prowadzi do zmniejszenia się liczby osób, które z powodu wielu barier mają trudności: z pozyskaniem pracy, osiągnięciem życiowej samodzielności oraz z dostępem do edukacji.

Co roku najliczniejsze grono beneficjentów ma moduł II programu tj. dofinansowanie do uzyskania wykształcenia na poziomie wyższym.

8 Zasoby pomocy społecznej Gminy Miejskiej Kraków w zakresie pomocy rodzinom z dziećmi

8.1 Praca socjalna z rodzinami z dziećmi

Pracownicy socjalni w ramach pracy socjalnej podejmują działania w tych obszarach funkcjonowania, w których osoba/rodzina napotyka trudności, których nie jest w stanie samodzielnie pokonać i wymaga wsparcia. Jednym z takich obszarów są trudności w pełnym wykonywaniu funkcji przez rodziny z dziećmi. Zadaniem pracowników socjalnych jest wspieranie rodziny dla wzmocnienia lub odzyskania jej zdolności prawidłowego realizowania funkcji rodziny zapewniających prawidłowy rozwój jej członków, w szczególności dzieci oraz tworzenie sprzyjających ku temu warunków.

Informację na temat pracy socjalnej zawiera rozdział: „*Zasoby Pomocy Społecznej Gminy Miejskiej Kraków – praca socjalna”.*

8.2 Rodziny wspierające

Ta forma pomocy dedykowana jest rodzinom przeżywającym różnorodne kryzysy, trudności, w tym także wynikające z wychowywania dziecka z niepełnosprawnością. W 2018 r. funkcjonowały trzy rodziny wspierające, z których dwie pomagały rodzicom i dzieciom z rodzin wspieranych już kolejny rok. Jedna rodzina korzystała z możliwości refundowania poniesionych z tego tytułu wydatków. Ze strony pracowników socjalnych, mając na uwadze znaczenie oraz szczególny charakter więzi nawiązywanych pomiędzy rodzinami wspierającymi a wspieranymi, podejmowane są działania wzmacniające celowość i stabilność budowanych relacji – w efekcie wszystkie rodziny wspierające, jak również rodziny, którym udzielano w 2018 r. takiej pomocy, zadeklarowały chęć dalszej, wzajemnej współpracy.

Doświadczenia ostatnich trzech lat odzwierciedlają specyfikę instytucji rodziny wspierającej, wskazując na obszary sprzyjające funkcjonowaniu dotychczas ustanowionych rodzin wspierających, jak i wyznaczając kierunki poszukiwania kolejnych kandydatów do pełnienia tej roli.

Na realizacje zadania wydatkowano w 2018 roku 5 000 zł.

8.3 Usługa „pomoc w domu”

Realizacja usługi wynika z zapisów Programu Kompleksowego Wsparcia dla Rodzin „Za życiem” – świadczone wsparcie polega na pomocy dla opiekunów osób z niepełnosprawnością i rodzin, w których wychowywane jest dziecko z niepełnosprawnością. „Pomoc w domu” stanowi cenne wsparcie w wykonywaniu czynności związanych z prowadzaniem gospodarstwa domowego, zmniejszając poczucie przeciążenia codziennymi obowiązkami. W 2018 roku, usługa „Pomoc w domu” była świadczona na rzecz 6 rodzin w łącznym wymiarze 611 godzin.

8.3.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie jest realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

8.3.2 Kadra

Osobami realizującymi usługę było 8 osób bezrobotnych, wykonujących prace społecznie użyteczne, które ukończyły stosowne szkolenie organizowane w Klubie Integracji Społecznej.

8.3.3 Nakłady finansowe na realizację zadania

Na realizację usługi wydatkowano:

- w 2017 r.: 891,00 zł. Koszt jednej godziny usługi wyniósł 8,10 zł. W 2017 roku usługa była realizowana przez 3 uczestników KIS MOPS w ramach prac społecznie użytecznych dla 3 rodzin. W 2017 roku zrealizowano 110 godzin usług. Podana wartość przedstawia łączny koszt wydatków poniesionych na realizacje usługi, w całości refundowanych przez GUP na podstawie Porozumienia o współpracy z dnia 4 września 2017 r. dotyczącego określenia zasad współpracy w związku z realizacją priorytetu 3.4. uchwały nr 160 Rady Ministrów w sprawie Programu kompleksowego wsparcia dla rodzin „Za życiem";
- w 2018 r.: 5 033,30 zł – wydatki w całości były refundowane przez GUP na mocy Porozumienia o współpracy z 4 września 2017 roku dotyczącego określenia zasad współpracy w związku z realizacją priorytetu 3.4 uchwały nr 160 Rady Ministrów w sprawie Programu kompleksowego wparcia dla rodzin „Za życiem".

8.3.4 Wnioski

Usługa „Pomoc w domu", stanowiąc próbę odpowiedzi na potrzeby rodziców i opiekunów osób z niepełnosprawnością, spotyka się z zainteresowaniem ze strony jej adresatów. Rekomendowane jest zatem tworzenie warunków sprzyjających kontynuowaniu realizacji usługi oraz poszukiwaniu rozwiązań umożliwiających dalsze wspieranie rodziców i opiekunów osób z niepełnosprawnością.

8.4 Usługa asystenta rodziny

Asystenci rodziny realizują zadania wynikające z ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej oraz ustawy o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem". Asystentura rodzinna stanowi cenną pomoc dla całej rodziny w procesie przezwyciężaniu trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczych i wychowawczych. Asystenci pomagają także tym rodzicom, którzy dążą do powrotu swoich dzieci pod ich bezpośrednią opiekę. Wspierają i koordynują różnorodne usługi dedykowane kobietom w ciąży, szczególnie w przypadku ciąży powikłanej, rodzinom dzieci, u których zdiagnozowano ciężkie, nieodwracalne upośledzenie lub nieuleczalną chorobę zagrażającą ich zdrowiu i życiu, powstałe w prenatalnym okresie rozwoju dziecka albo w czasie porodu.

W celu zachowania ciągłości, stabilności w realizacji usługi i stałego dążenia do jej usprawniania, asystenci rodziny zatrudniani są wyłącznie na podstawie umowy o pracę, a jakość świadczenia usługi poddawana jest systematycznym badaniom. W 2018 roku, w ramach doskonalenia zawodowego, asystentom rodziny zapewniono możliwość korzystania z superwizji, konsultacji indywidualnych oraz uczestnictwa w szkoleniach o różnorodnej tematyce, wzbogacających zarówno wiedzę, jak i pozwalających na rozwijanie praktycznych umiejętności, np. „Plan pracy z rodziną – aspekty praktyczne: opracowanie, okresowa ocena i modyfikacja planu, dobre praktyki, wzory dokumentacji", „Dialog motywujący i jego zastosowanie w pracy z osobami uzależnionymi", „Konflikt a przemoc w rodzinie – zastosowanie rozwiązań prawnych w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie", „Współczesne uzależnienia wśród młodzieży – wczesna diagnoza, pomoc, profilaktyka", „Stres i wypalenie zawodowe – jak można radzić sobie z problemami zawodowymi".

W 2018 r. realizacja usługi była współfinansowana w ramach:

- projektu dofinansowanego ze środków europejskich pn. „Bariery zamieniamy na szanse",
- programu Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej pn. „Program asystent rodziny i koordynator rodzinnej pieczy zastępczej na rok 2018".

W obszarze zapotrzebowanie na tę formę wsparcia obserwowalny jest na przestrzeni ostatnich trzech lat trend wzrostowy, który obrazuje poniższy schemat:

Wykres: Liczba rodzin objętych usługą asystenta rodziny w latach 2016-2018

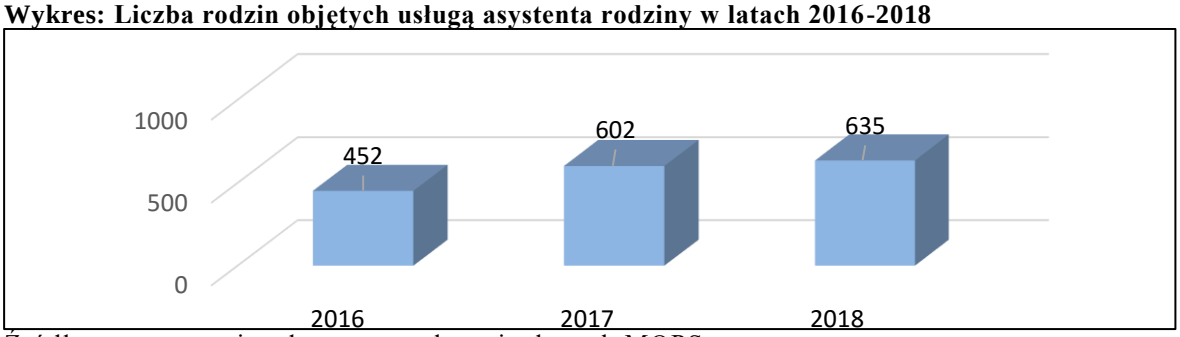

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Usługa asystenta rodziny systematycznie poddawana jest badaniom pozwalającym wprowadzać modyfikacje usprawniające jej realizację i podnoszące jakość świadczonej usługi. Wyniki badań ankietowych uzyskanych w latach 2016 – 2018 wskazują, iż rodziny identyfikują pozytywne zmiany w ich sytuacji życiowej z wpływem asystentury rodzinnej, a realizacja usługi przyczynia się w zauważalny sposób do wzrostu różnych czynników, istotnych z perspektywy adaptacyjności systemu rodzinnego.

8.4.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie jest realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

8.4.2 Kadra

Usługa realizowana jest przez pracowników MOPS.

8.4.3 Nakłady finansowe na realizację zadania

Na realizację usługi wydatkowano:

- w 2013 roku ze środków budżetu państwa kwotę: 69 669 zł;
- w 2014 roku ze środków budżetu państwa kwotę: 83 369 zł;
- w 2015 roku ze środków budżetu państwa 197 049 zł oraz ze środków Gminy Miejskiej Kraków – 287 002 zł;
- w 2016 roku ze środków budżetu państwa 236 978,00 zł, ze środków Unii Europejskiej 125 395,42 zł (dodatkowo 1 021,77 zł – koszty biletów lub/i ryczałtu), ze środków Gminy Miejskiej Kraków 713 041,65 zł;
- w 2017 roku ze środków budżetu państwa 159 470,49 zł, ze środków Funduszu Pracy (środki poza budżetowe) 323 375,87 zł, ze środków Unii Europejskiej 236 239,49 zł, ze środków Gminu Miejskiej Kraków 945 386,02 zł;
- w 2018 roku ze środków budżetu państwa 299 158,08 zł, ze środków Funduszu Pracy (środki pozabudżetowe) 117 651,35 zł, ze środków Unii Europejskiej 189 461,47 zł, ze środków Gminy Miejskiej Kraków 1 272 893,08 zł.
-

8.4.4 Wnioski

W badaniu przeprowadzonym w 2018 roku wzięło udział 177 rodzin – w ocenie 66% ankietowanych usługa asystenta rodziny jest zdecydowanie przydatna. Wpływ współpracy z asystentem na pozytywną zmianę sytuacji rodzinnej dostrzegło 91% badanej grupy. Najczęściej obserwowana poprawa dotyczyła relacji w rodzinie, zachowania dzieci i ich

wychowywania. Wsparcie asystenta stanowi także cenną pomoc rodzinie w załatwianiu różnorodnych spraw urzędowych. Respondenci wskazali na istotna rolę asystentury rodzinnej w nawiązywaniu kontaktów z otoczeniem, przeciwdziałaniu alienacji społecznej, rozwijaniu umiejętności dokonywania wglądu, autorefleksji. Rodzice cenią sobie rozmowy z asystentem rodziny i zauważają ich pozytywy wpływ na funkcjonowanie dorosłych członków rodziny i dzieci. 91% respondentów uznało, że poleciłoby bliskiej osobie skorzystanie z tej usługi.

Biorąc pod uwagę wysoki stopień satysfakcji odbiorców, długofalowy charakter oddziaływania asystentury rodzinnej i wzrastające zapotrzebowanie, rekomendowane jest utrzymanie wskaźnika zatrudniania asystentów rodziny na dotychczasowym poziomie i dalsze dążenie do podnoszenia jakości świadczonego wsparcia.

8.5 Placówki wsparcia dziennego

Zgodnie z ustawą z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, w celu wsparcia rodziny dziecko może zostać objęte nieodpłatną opieką i wychowaniem w placówce wsparcia dziennego, prowadzonej w formie:

- opiekuńczej, w tym kół zainteresowań, świetlic, klubów i ognisk wychowawczych;
- specjalistycznej;
- pracy podwórkowej, realizowanej przez wychowawcę.

Placówka wsparcia dziennego prowadzona w formie opiekuńczej zapewnia dziecku opiekę i wychowanie, pomoc w nauce i organizację czasu wolnego.

Placówki wsparcia dziennego prowadzone w formie specjalistycznej oprócz zapewnienia opieki i wychowania organizują również zajęcia socjoterapeutyczne, terapeutyczne, korekcyjne, kompensacyjne i logopedyczne oraz realizują indywidualne plany korekcyjne, programy psychoedukacyjne lub psychoprofilaktyczne, w tym terapię pedagogiczną, psychologiczną i socjoterapię.

Natomiast placówki prowadzone w formie pracy podwórkowej realizują działania animacyjne i socjoterapeutycze.

W zakresie realizowanych zadań, placówki wsparcia dziennego są zobowiązane do współpracy z rodzicami lub opiekunami dziecka oraz placówkami oświatowymi i podmiotami leczniczymi. Pobyt w placówkach jest dobrowolny, z wyłączeniem przypadków gdy dziecko zostanie skierowane do placówki przez sąd rodzinny[77].

Podstawowym zadaniem realizowanym przez placówki wsparcia dziennego było zapewnienie wsparcia rodzinom przeżywającym trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczych poprzez pomoc w opiece i wychowaniu dziecka.

Placówki wsparcia dziennego zaspokajają niezbędne potrzeby dziecka: bytowe, rozwojowe, emocjonalne, społeczne. Proponując i ukazując właściwe postawy i wartości, których niejednokrotnie brakuje w rodzinie biologicznej dziecka, placówka zapobiega powielaniu negatywnych wzorców i tworzeniu pokoleniowej patologii. Zadaniem placówek jest nie tylko bezpośrednia praca z dzieckiem, ale również praca z rodzinami wychowanków. Dzieci uczestniczą w zajęciach edukacyjnych, specjalistycznych i rekreacyjnych, mają również zapewniony posiłek. Placówki organizowały swoim wychowankom ponadto wypoczynek letni oraz zimowy w formie np. wyjazdów kolonijnych, obozów sportowych, czy językowych. Placówki funkcjonują przez cały rok, we wszystkie dni robocze.

8.5.1 Infrastruktura

Na terenie Gminy Miejskiej Kraków w 2018 r. funkcjonowały 33 placówki, w których liczba miejsc wyniosła 2 023: 25 placówek w formie opiekuńczej zapewniających 955 miejsc, 5 w formie specjalistycznej zapewniających 950 miejsc oraz 3 w formie podwórkowej

[77] Art. 18 ust. 1, art. 23, art. 24 ust. 1–4 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2017 r. poz. 697 z późn. zm.).

zapewniające 118 miejsc. Placówki prowadzone były przez organizacje pozarządowe na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków.

Ponadto w ramach Ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie art. 19 a „Powierzenie realizacji zadania publicznego z pominięciem otwartego konkursu ofert" Fundacja Rodzina Plus otrzymała dotację w wysokości 10 000 zł na prowadzenie w okresie wakacyjnym tj. od 9 lipca do 17 sierpnia 2018 r. na terenie Dzielnicy X Placówki Wsparcia Dziennego „Dla Rodziny" w formie opiekuńczej zapewniającej 20 miejsc.

8.5.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Podmiotami realizującymi zadanie polegające na prowadzeniu niepublicznych placówek wsparcia dziennego na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków były: Towarzystwo Przyjaciół Dzieci Oddział Miejski Krakowski, Terenowy Komitet Ochrony Praw Dziecka, Towarzystwo Przyjaciół Dzieci Oddział Kraków Śródmieście, Towarzystwo Przyjaciół Dzieci Oddział Kraków Nowa Huta, Stowarzyszenie Na Rzecz Integracji, Zgromadzenie SS św. Michała, Salezjański Ruch Troski o Młodzież, Caritas Archidiecezji Krakowskiej, Parafia M.B. Częstochowskiej, Stowarzyszenie Siemacha, Parafia pod wezwaniem św. Maksymiliana Kolbe, Fundacja Pomocy Rodzinie w Wychowaniu „Dom dla Dziecka", Fundacja „Mała Przystań", CPiES Parasol, Fundacja Nowe Centrum, Fundacja Ukryte Skrzydła, Stowarzyszenie Rodzin Adopcyjnych i Zastępczych Pro Familia.

8.5.3 Kadra

W bezpośrednią realizację zadania w roku 2018 zaangażowanych było ponad 260 osób w organizacjach pozarządowych posiadających kwalifikacje, o których mowa w art. 25– 27 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Dodatkowo przy zapewnieniu opieki nad dziećmi oraz w wykonywaniu innych czynności w placówce pracę zatrudnionych pracowników wspierali wolontariusze.

8.5.4 Dzieci i młodzież korzystająca ze świadczeń w formie pobytu w placówkach wsparcia dziennego, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Liczba dzieci i młodzieży, które w 2018 skorzystały ze świadczeń oferowanych przez placówki wsparcia dziennego w formie opiekuńczej i specjalistycznej wynosi 3 560.

Około 10% uczestników placówek wsparcia dziennego prowadzonych w formie specjalistycznej to dzieci i młodzież z rodzin z problemem alkoholowym. Analogiczny odsetek dla placówek prowadzonych w formie opiekuńczej wynosi około 6%.

Adresatami działań realizowanych przez placówki wsparcia dziennego w formie podwórkowej są dzieci i młodzież do 18 roku życia – osoby spędzające czas w przestrzeni publicznej (podwórko, ulica, środowisko wirtualne – Internet). Przyczyną takiego trybu życia są często problemy w rodzinie, tj. mieszkaniowe, uzależnienia, przemoc, bezrobocie, brak wsparcia ze strony rodziców czy opiekunów. Opisywana grupa dzieci i młodzieży często alienuje się z otoczenia, doświadcza problemów szkolnych, emocjonalnych, jest zagrożona uzależnieniami, wchodzi w konflikt z prawem. W 2018 r. placówki podwórkowe objęły swoimi działaniami 700 dzieci.

8.5.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wydatki na bieżącą działalność placówek wsparcia dziennego w ramach środków Gminy Miejskie Kraków wyniosły:

- w 2013 r.: 7 257 890 zł;
- w 2014 r.: 7 147 760 zł;

- w 2015 r.: 7 424 748 zł;
- w 2016 r.: 7 911 599 zł;
- w 2017 r.: 9 189 530 zł;
- w 2018r.: 9 700 687 zł.

8.5.6 Wnioski

Infrastruktura jednostek realizujących zadania wspierania rodziny powinna być sukcesywnie rozbudowywana z uwzględnieniem potrzeb wynikających między innymi z faktu powstawania nowych osiedli, w rejonie których nie funkcjonują placówki wsparcia dziennego. Istotne jest również zwiększanie liczby miejsc w placówkach wsparcia dziennego prowadzonych w formie specjalistycznej. Mogą one stanowić istotny czynnik ograniczający występowanie wśród krakowskiej młodzieży postaw społecznie nieakceptowanych lub zagrażających marginalizacją społeczną.

Ponadto czynnikiem ograniczającym występowanie tego typu postaw mogą być działania prowadzone przez utworzone placówki w formie pracy podwórkowej. Funkcjonowanie takich placówek może spowodować, iż większa liczba młodzieży stanie się odbiorcami działań profilaktycznych.

8.6 Specjalistyczne usługi opiekuńcze dla rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi

Do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym należy organizowanie i świadczenie usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych, w miejscu zamieszkania z wyłączeniem specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi[78]. Pomoc w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla rodzin z dziećmi z niepełnosprawnością przeznaczona jest dla rodzin zamieszkałych w Krakowie, w których wychowywane jest przynajmniej jedno dziecko niepełnosprawne i które w związku z niepełnosprawnością dziecka wymagają specjalistycznego wsparcia.

Celem przyznania pomocy w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla rodzin z dziećmi z niepełnosprawnością jest wsparcie rodziny w sposób umożliwiający ograniczenie negatywnego wpływu niepełnosprawności dziecka na kształtowanie wzajemnych relacji pomiędzy członkami rodziny oraz na funkcjonowanie rodziny w otoczeniu społecznym.

Adresatami pomocy są niepełnosprawne dzieci, które mają zdiagnozowane różnego rodzaju dysfunkcje, między innymi autyzm i inne zaburzenia zachowania i rozwoju, dziecięce porażenie mózgowe, epilepsję, choroby nowotworowe, obniżenie poziomu rozwoju intelektualnego, achondroplazję oraz inne choroby uwarunkowane genetycznie.

Specyfika opisywanej formy pomocy polega na tym, że usługi skierowane są nie tylko do dziecka niepełnosprawnego, ale przede wszystkim – do całej jego rodziny (rodzice, rodzeństwo, także dziadkowie). Usługi świadczą osoby ze specjalistycznym przygotowaniem zawodowym,
w tym psycholog, pedagog, logopeda, asystent osoby niepełnosprawnej oraz pielęgniarka.

Dobór opiekuna o określonych kwalifikacjach podyktowany jest zdiagnozowanymi potrzebami rodziny. Niejednokrotnie w jednej rodzinie usługi świadczy więcej niż jedna osoba (np. psycholog oraz dodatkowo logopeda).

Zakres usług uzależniony jest od sytuacji rodziny, która ma zostać objęta pomocą, w tym w szczególności: liczby osób niepełnosprawnych w rodzinie, stanu zdrowia osób niepełnosprawnych oraz pozostałych członków rodziny, sytuacji zawodowej członków rodziny, a także innych czynników mogących mieć wpływ na zakres koniecznego wsparcia ze strony osób drugich. Maksymalny czas świadczenia usług wynosi 20 godzin tygodniowo, w szczególnie uzasadnionych przypadkach może zostać wydłużony do 30 godzin.

[78] Art. 17 ust.1 pkt 11 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2018 r. poz. 1508 ze zm.).

Specjalistyczne usługi opiekuńcze świadczone na terenie Gminy Miejskiej Kraków polegają w szczególności na:
– wspieraniu rodziny w uczeniu i rozwijaniu umiejętności dziecka niepełnosprawnego niezbędnych do samodzielnego życia (kształtowanie umiejętności zaspokajania podstawowych potrzeb życiowych i umiejętności społecznego funkcjonowania; motywowanie do aktywności, leczenia, rehabilitacji; prowadzenie treningów umiejętności samoobsługi i umiejętności społecznych; wspieranie w codziennych czynnościach życiowych);
– interwencji i pomocy w funkcjonowaniu w środowisku i rodzinie (pomoc w radzeniu sobie w sytuacjach kryzysowych; ułatwianie rodzinie dostępu do edukacji i kultury; doradztwo w zakresie możliwości uzyskania pomocy ze strony innych instytucji; pomoc w załatwianiu spraw urzędowych; kształtowanie pozytywnych relacji w rodzinie oraz odpowiednich postaw wobec dziecka niepełnosprawnego);
– wspieraniu i treningu rodziny w zakresie wspomagania procesu leczenia (treningi dotyczące pielęgnacji dziecka, podawania leków, zachowania terminów badań, pomoc w dotarciu do placówek służby zdrowia oraz placówek rehabilitacyjnych).

Specjalistyczne usługi opiekuńcze dla rodzin z dziećmi z niepełnosprawnością mogą być również świadczone poprzez przejęcie czasowej opieki nad dzieckiem niepełnosprawnym w celu umożliwienia rodzicom załatwienia spraw związanych z prowadzeniem gospodarstwa domowego, spraw urzędowych, dbania o własne zdrowie a także celem umożliwienia rodzicom dzieci z niepełnosprawnością odpoczynku. Osoba świadcząca specjalistyczne usługi opiekuńcze może również przejąć czasową opiekę nad dzieckiem z niepełnosprawnością celem odprowadzenia bądź przyprowadzenia dziecka do/z przedszkola lub szkoły. Szczegółowe zasady ustalania wysokości odpłatności za specjalistyczne usługi opiekuńcze oraz tryb ich pobierania, a także zasady częściowego lub całkowitego zwolnienia od opłat określa Załącznik Nr 2 do Uchwały Nr LXXIV/941/09 Rady Miasta Krakowa z dnia 3 czerwca 2009 r., zmienionej Uchwałą Nr LXI/1340/16 Rady Miasta Krakowa z dnia 21 grudnia 2016 roku, zmienionej Uchwałą Nr LXIX/1689/17 Rady Miasta Krakowa z dnia 12 kwietnia 2017 roku. W przypadku rodzin z dzieckiem niepełnosprawnym, gdy dochód na osobę w rodzinie nie przekracza 200% kryterium dochodowego określonego w art. 8 ust. 1 ustawy o pomocy społecznej, usługi świadczone są nieodpłatnie. W pozostałych przypadkach stosuje się tabelę odpłatności zamieszczoną w uchwale.

8.6.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Specjalistyczne usługi opiekuńcze dla rodzin z dziećmi z niepełnosprawnością świadczone są przez Małopolski Oddział Okręgowy Polskiego Czerwonego Krzyża.

8.6.2 Kadra

W bezpośrednią realizację zadania polegającego na świadczeniu specjalistycznych usług opiekuńczych dla rodzin z dziećmi z niepełnosprawnością zaangażowanych w organizacjach pozarządowych było 80 opiekunów. Zadanie nadzorował koordynator w wymiarze 1,5 etatu W roku 2017 zrealizowano 18 521,5 godzin specjalistycznych usług. W roku 2018 liczba zrealizowanych godzin wzrosła w stosunku do roku ubiegłego i wyniosła 22 552,50 godziny usług.

8.6.3 Rodziny korzystające ze świadczeń w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Pomoc w powyższej formie adresowana jest do rodzin. Pierwszym pełnym rokiem realizacji usług był rok 2010. Objęto wtedy pomocą 43 rodziny. W związku z podejmowanymi systematyczne działaniami zmierzającymi do zwiększenia liczby rodzin objętych wsparciem – w 2016 r. liczba rodzin zwiększyła się do 75, w roku 2018 roku wyniosła 93. Liczba rodzin z dziećmi z niepełnosprawnością objęta pomocą w formie specjalistycznych usług w 2018 roku wyniosła 91.

Wykres: Liczba rodzin objętych pomocą w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla rodzin z dziećmi w latach 2013– 2018

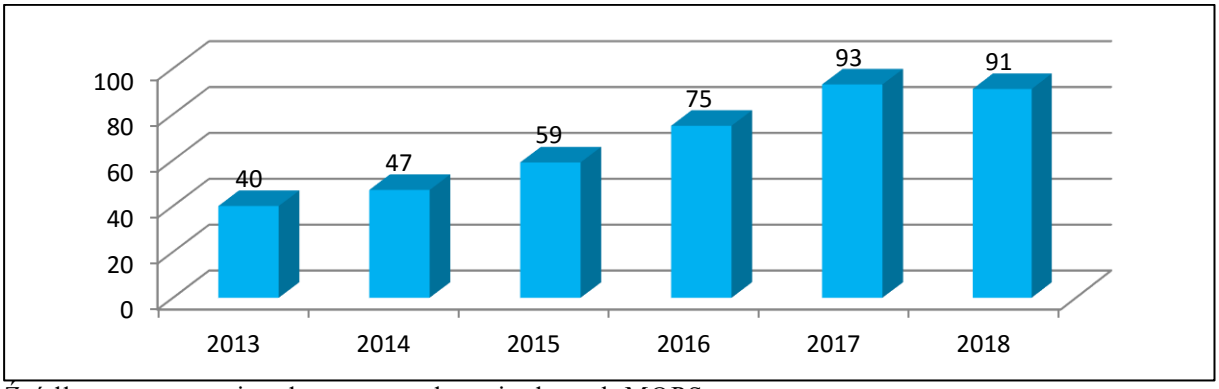

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Z pomocy w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla rodzin z dziećmi z niepełnosprawnością korzystają przed wszystkim rodziny pełne, wśród których dominują małżeństwa. W grupie małżeństw najczęściej występują małżeństwa z dwojgiem dzieci (28 rodzin). Rodziny niepełne stanowią 36% wszystkich rodzin, w tym najliczniejsza grupa to matki z jednym dzieckiem (20 rodzin). W porównaniu z rokiem 2017 cechy demograficzno –społeczne rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi objętych pomocą w formie specjalistycznych usług opiekuńczych pozostają na podobnym poziomie.

Wykres: Liczba rodzin objętych specjalistycznymi usługami dla rodzin z dziećmi według typu rodziny

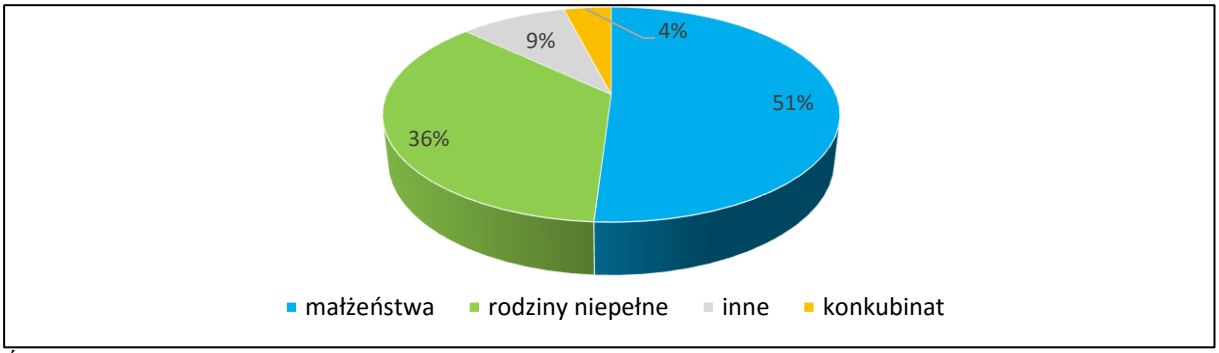

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Ponad 73% świadczeniobiorców pomocy (w rozumieniu osób będących podmiotami decyzji przyznającej pomoc) legitymuje się wykształceniem co najmniej średnim. Rodziny korzystające z pomocy uzyskują dochody pochodzące przede wszystkim z niezarobkowych źródeł utrzymania co stanowi 50%. Dla ponad 42% rodzin głównym źródłem utrzymania jest dochód ze stałej pracy najemnej.

Wykres: Główne źródło utrzymania rodzin objętych specjalistycznymi usługami dla rodzin z dziećmi

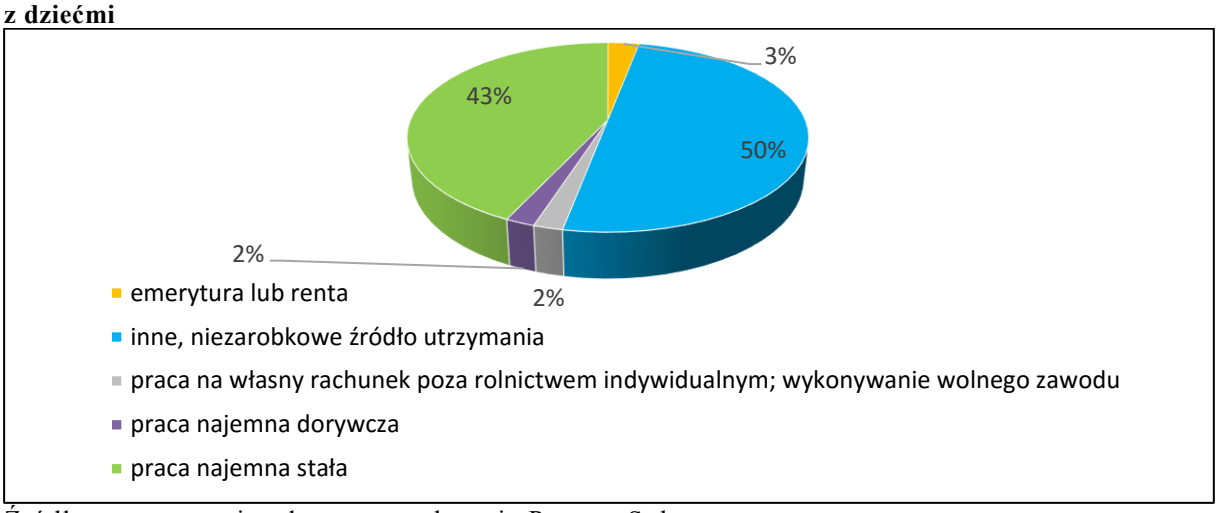

Źródło: opracowanie własne na podstawie Pomost Std.

Najwięcej tj. 68% rodzin będących beneficjentami specjalistycznych usług dla rodzin z dziećmi z niepełnosprawnością uzyskuje dochód na osobę w rodzinie w przedziale od 0–1 499 zł, natomiast 32% rodzin posiada dochód na osobę w rodzinie powyżej kwoty 1 500 zł.

Tabela: Dochód na osobę w rodzinach objętych pomocą w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi (w zł)

Wysokość dochodu na osobę w rodzinach korzystających ze specjalistycznych usług opiekuńczych dla rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi	liczba rodzin
0–1499 zł	**68%**
1500–2999 zł	25%
3000 zł i powyżej	7%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Pomost Std.

8.6.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wysokość dotacji w ramach środków Gminy Miejskiej Kraków przekazanej na realizację zadania wynosiła:

- w 2013 r. – 261 766 zł;
- w 2014 r. – 261 765 zł;
- w 2015 r. – 312 312 zł;
- w 2016 r. – 302 082 zł;
- w 2017 r. – 378 597 zł;
- w 2018 r. – 508 837,80 zł

8.6.5 Wnioski

Z danych Wydziału Spraw Społecznych UMK w Krakowie wynika, że w 2018 r. 1 082 rodziny otrzymywały dodatek z tytułu kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego. Dodatek ten, mogą uzyskać rodziny, których dochód nie przekracza kryterium dochodowego określonego w ustawie o świadczeniach rodzinnych.

Tym samym można uznać, że znacznie więcej rodzin mogłoby się ubiegać o pomoc w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi.

Świadczone specjalistyczne usługi opiekuńcze wpływają znacząco na poprawę jakości życia dzieci niepełnosprawnych w rodzinach, pozwalają na kształtowanie pozytywnych relacji

pomiędzy członkami rodziny, odciążają rodziców/opiekunów dzieci z niepełnosprawnością, zwiększają samodzielność dzieci i pobudzają do aktywności, ponadto usprawniając funkcjonowanie w otoczeniu społecznym.

Mając świadomość wielkości grupy osób w Krakowie potencjalnie uprawnionych do otrzymania tej formy pomocy a także wzrost, w stosunku do lat poprzednich, ilości zrealizowanych godzin specjalistycznych usług opiekuńczych w roku 2018 można wnioskować, że w perspektywie czasu będzie zachodzić konieczność znaczącego zwiększania zakresu w jakim realizowana jest pomoc.

8.7 Rodzinna Piecza Zastępcza

Zasady i formy sprawowania pieczy zastępczej określa ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Zgodnie z zapisami tej ustawy, piecza zastępcza dzieli się na pieczę rodzinną i instytucjonalną.

Rodzinna piecza zastępcza to system, w skład którego wchodzą zawodowe, spokrewnione i niezawodowe rodziny zastępcze oraz rodzinne domy dziecka.

Zadania realizowane przez MOPS, mające na celu rozwój rodzinnej pieczy zastępczej i udzielania wsparcia funkcjonującym rodzinom zastępczym i rodzinnym domom dziecka, obejmują zarówno działania o charakterze indywidualnym, grupowym jak i skierowanym do społeczności Miasta Krakowa.

Tabela: Zadania organizatora rodzinnej pieczy zastępczej realizowane przez MOPS w 2018r.

Wybrane działania o charakterze indywidualnym		
Udzielanie rodzinom zastępczym pomocy w wypełnianiu ich funkcji	Liczba rodzin zastępczych objętych pomocą koordynatorów	318
	Liczba konsultacji ze specjalistami	1 926
	Liczba wizyt u rodzin zastępczych	4 477
	Liczba zespołów ds. oceny sytuacji dziecka	746
	Liczba pism do sądów rodzinnych w sprawie dzieci przebywających w rodzinnych formach pieczy zastępczej	1 323
	Liczba opracowanych planów i modyfikacji planów pomocy dziecku	785
	Liczba rodzin pomocowych	25
	Liczba dzieci objętych pomocą wolontariuszy	81
	Liczba rodzin zastępczych uczestniczących w Programie Aktywności Lokalnej dla Rodzin Zastępczych (wsparcie indywidualne)	109
Zapewnienie poradnictwa i terapii dla osób sprawujących rodzinną pieczę zastępczą i ich dzieci oraz dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej, zapewnienie badań psychologicznych osobom sprawującym pieczę	Liczba dzieci objętych indywidualnym poradnictwem psychologicznym	230
	Liczba rodzin objętych indywidualnym poradnictwem psychologicznym	233
	Liczba porad psychologicznych	1 309
	Liczba testów psychologicznych	164
	Liczba osób skierowanych do ośrodków poradnictwa i terapii	24

	Liczba osób, które skorzystały z pomocy prawnej w MOPS	47
Udzielanie wsparcia pełnoletnim wychowankom rodzinnej pieczy zastępczej	Liczba indywidualnych planów usamodzielnienia oraz ich modyfikacji	122
	Liczba wizyt u wychowanków	109
	Liczba działań mających na celu motywowanie wychowanków do kontynuowania nauki	57
	Liczba działań mających na celu poprawę sytuacji mieszkaniowej	26
Kwalifikowanie kandydatów do sprawowania rodzinnej pieczy zastępczej	Liczba przeprowadzonych procedur kwalifikacyjnych	71
Wybrane działania o charakterze grupowym		
Prowadzenie poradnictwa i terapii dla dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej	Liczba grup typu socjoterapeutycznego dla dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych/liczba spotkań grup	3/17
	Liczba uczestników grup	25
Organizowanie grup wsparcia dla rodzin zastępczych	Liczba grup wsparcia/ liczba spotkań grup wsparcia	3/19
	Liczba osób uczestniczących w grupach wsparcia	53
Zapewnianie rodzinom zastępczym oraz prowadzącym rodzinne domy dziecka szkoleń mających na celu podnoszenie ich kwalifikacji	Liczba zrealizowanych godzin szkoleniowych w roku	187
Szkolenia dla kandydatów do sprawowania rodzinnej pieczy zastępczej	Liczba zrealizowanych godzin szkoleniowych w roku	205
Udzielanie rodzinom zastępczym pomocy w wypełnianiu ich funkcji	Liczba rodzin zastępczych uczestniczących w Programie Aktywności Lokalnej dla Rodzin Zastępczych (wsparcie grupowe)	67
Wybrane działania skierowane do społeczności lokalnej		
Nabór osób do sprawowania funkcji rodziny zastępczej oraz prowadzenia rodzinnego domu dziecka, promocja rodzinnej pieczy zastępczej	Akcje informacyjno – promocyjne prowadzono podczas imprez organizowanych w przestrzeni miejskiej	2
	Liczba rozpropagowanych ulotek	1 310
	Liczba publikacji w lokalnych mediach, w komunikacji miejskiej oraz na stronie internetowej MOPS	27

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

8.7.1 Rodziny zastępcze niezawodowe i spokrewnione z dzieckiem

Rodziny zastępcze spokrewnione, tworzą wyłącznie wstępni lub rodzeństwo dziecka natomiast w rodzinach zastępczych niezawodowych opiekunami są dalsi krewni lub osoby niespokrewnione z dzieckiem[79].

Wykres: Spokrewnione i niezawodowe rodziny zastępcze objęte pomocą Ośrodka w latach 2013 – 2018

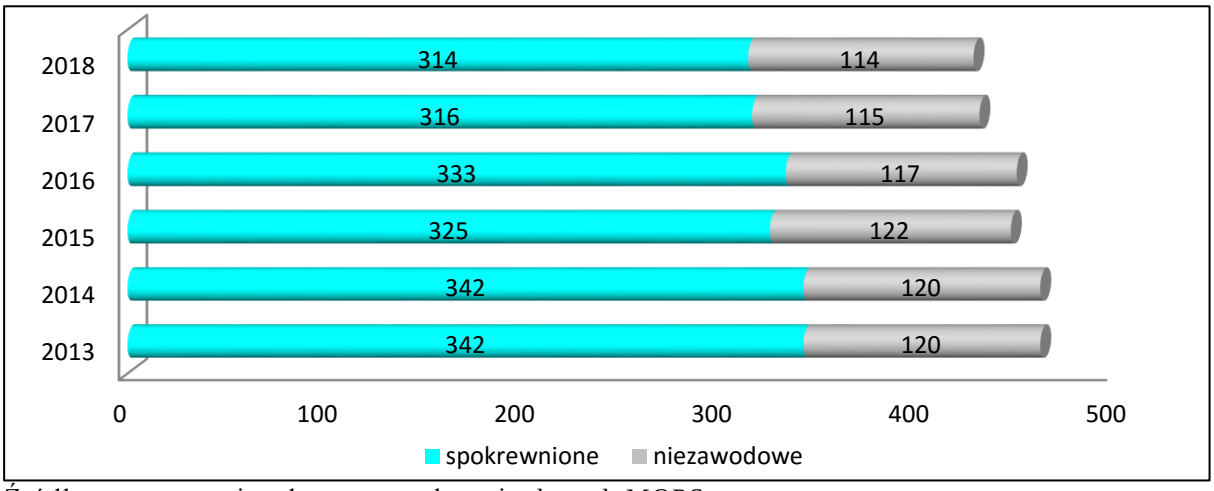

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W 2018 roku 525 małoletnich przebywało pod opieką spokrewnionych i niezawodowych rodzin zastępczych zamieszkujących na terenie Gminy Miejskiej Kraków.

W 2018 roku 37 dzieci zostało umieszczonych w rodzinach zastępczych spokrewnionych, a 17 w rodzinach zastępczych niezawodowych. Na mocy obowiązujących przepisów dziecko może pozostawać w rodzinie zastępczej do 18 roku życia lub do zakończenia nauki – nie dłużej niż do 25 roku życia. Powody opuszczenia przez dziecko rodziny zastępczej przed osiągnięciem pełnoletności to: powrót do rodziny biologicznej, umieszczenie w rodzinie adopcyjnej lub w instytucjonalnej pieczy zastępczej.

W okresie od 2011 r. do 2017 r. 31 rodzin zastępczych wyprowadziło się z Krakowa co było podyktowane poprawą warunków mieszkaniowych. W roku 2018 żadna rodzina zastępcza nie wyprowadziła się z Krakowa do powiatów ościennych.

Wykres: Liczba dzieci przebywających w spokrewnionych i niezawodowych rodzinach zastępczych w latach 2013 – 2018

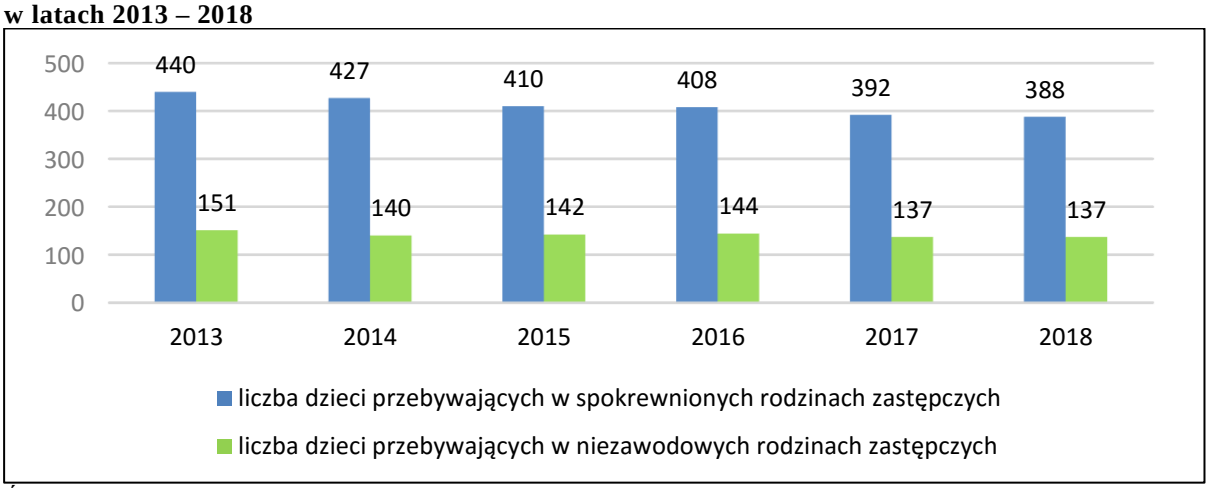

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

[79] Art. 41 ust. 3 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2017 r. poz. 697 z późn zm.).

Wykres: Liczba dzieci umieszczanych w spokrewnionych i niezawodowych rodzinach zastępczych w latach 2013 – 2018

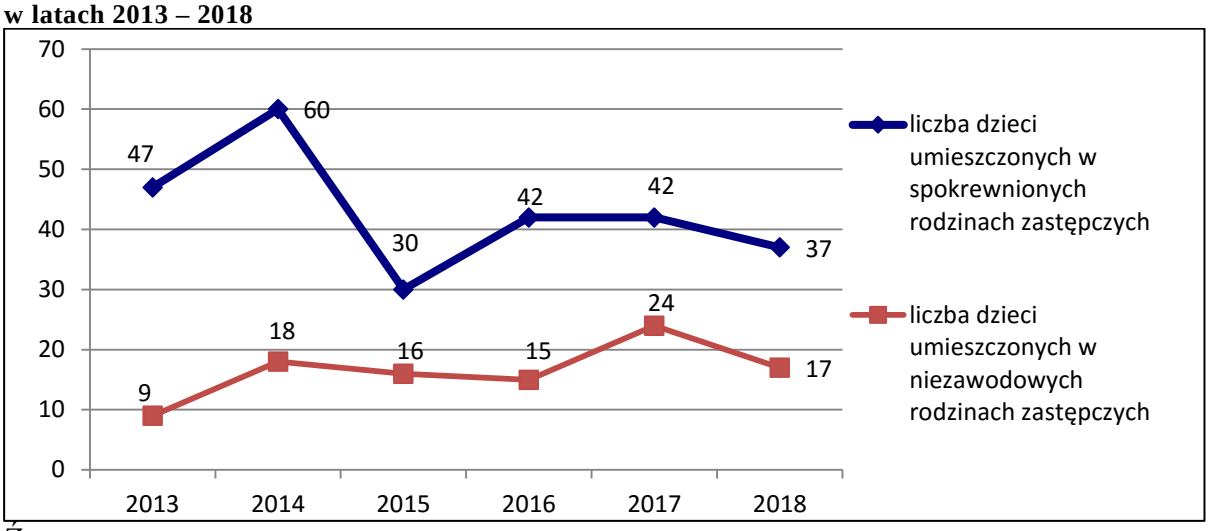

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Wszystkie rodziny zastępcze objęte są wsparciem Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej, który na mocy Zarządzenia z dnia 6 grudnia 2011 r. Nr 2918/2011 Prezydenta Miasta Krakowa został wyznaczony na organizatora rodzinnej pieczy zastępczej.

8.7.1.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej realizuje porozumienie o współpracy z Fundacją Ruperta Mayera Dzieło Pomocy Dzieciom w sprawie realizacji pomocy wolontaryjnej na rzecz dzieci przebywających w rodzinach zastępczych. Zawarto porozumienie z Fundacją „Życie lepsze niż dobre" na realizację projektu „Klucz do jutra" mającego na celu wspieranie rodzin zastępczych w formie wolontariatu.

Realizowana jest także umowa z Fundacją Nowe Centrum o wsparcie realizacji zadania publicznego tj. prowadzenie Programu Aktywności Lokalnej dla rodzin zastępczych spokrewnionych i niezawodowych z terenu Gminy Miejskiej Kraków.

8.7.1.2 Kadra

Zadania organizatora rodzinnej pieczy zastępczej realizowało 32 pracowników Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej zatrudnionych na 32 etatach. Rodziny zastępcze wspierało 5 specjalistów – psychologów, 18 koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej, 2 pracowników socjalnych, 3 konsultantów – pracowników organizatora rodzinnej pieczy zastępczej oraz 4 pozostałych pracowników Zespołu ds. Rodzinnej Pieczy Zastępczej.

8.7.1.3 Rodziny korzystające ze świadczeń dla spokrewnionych i niezawodowych rodzin zastępczych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Z opracowań własnych MOPS wynika, że spośród rodzin zastępczych spokrewnionych 23% opiekunów jest w wieku do 50 lat, 23% w wieku 51 – 60 lat, 39% pomiędzy 61 a 70 rokiem życia, a 15% stanowią opiekunowie powyżej 71 roku życia. Wobec tej struktury wiek wychowanków przedstawia się następująco: dzieci poniżej 13 roku życia stanowią 45% ogółu dzieci przebywających w rodzinach zastępczych spokrewnionych na dzień 31 grudnia 2018 r., 31% dzieci jest w wieku 14 – 17 lat, a 24% dzieci w wieku 18 lat i powyżej.

Opiekunowie rodzin zastępczych niezawodowych są młodsi aniżeli w rodzinach spokrewnionych – 28% opiekunów jest w wieku do 40 lat, 42% opiekunów w wieku 41 – 50 lat, 25% stanowią opiekunowie między 51 – 60 rokiem życia, a 5% w wieku powyżej 60 lat. Dzieci w wieku poniżej 13 roku życia stanowią 43% dzieci przebywających na dzień

31 grudnia 2018 r. w niezawodowych rodzinach zastępczych, 30% dzieci jest w wieku 14 – 17 lat, a dzieci w wieku 18 lat i więcej stanowią 27%.

Jedną z głównych funkcji rodziny zastępczej jest zapewnianie dziecku poczucia bezpieczeństwa oraz pozytywnych więzi. Nie wszystkie rodziny wypełniają swoje funkcje na tym samym poziomie. Z badania sytuacji rodzin zastępczych dokonanego w 2018 r. wynika, że część rodzin zastępczych spokrewnionych i niezawodowych ma trudności w różnych obszarach problemowych, np. relacji z rodzicami biologicznymi dzieci (trudności występują w 58% rodzin niezawodowych i 68% w rodzinach spokrewnionych), komunikacji w rodzinie (31% w niezawodowych i 49% w spokrewnionych), korzystania z własnych uprawnień i zasobów (po 5% w niezawodowych i spokrewnionych). Trudności zdrowotne dotyczące rodziców zastępczych mające wpływ na sprawowanie pieczy występują w 1% w niezawodowych i 15% w spokrewnionych, zagrożenie demoralizacją u dziecka przebywającego w rodzinie zastępczej w 7% w niezawodowych i 17% w spokrewnionych. W większości obszarów, trudności występują częściej u spokrewnionych niż u niezawodowych rodzin zastępczych.

Od 2015 r. wśród rodzin zastępczych niezawodowych i spokrewnionych wyłaniane są rodziny, które znajdują się w trudnej sytuacji (m.in. z powodu trudności opiekuńczo –wychowawczych), której nie mogą rozwiązać samodzielnie lub poprzez skorzystanie z usług takich jak poradnictwo, szkolenia, pomoc socjalna. Rodziny te, jak również rodziny ze stażem w sprawowaniu pieczy krótszym niż 2 lata obejmowane są, na ich wniosek, wsparciem koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej. Limit rodzin pozostających pod opieką koordynatorów został ustawowo ograniczony do 15, co pozwala na objęcie tych rodzin skutecznym wsparciem.

Z porównania danych z 2015 i 2018 roku wynika, że w niektórych obszarach obecnie mniej rodzin przejawia trudności, choć nadal jest to znaczny ich odsetek. I tak np.: w 2015 roku 28% rodzin zastępczych niezawodowych i 42% spokrewnionych nie umiało stosować właściwych metod wychowawczych, obecnie jest to odpowiednio 23% i 37%; natomiast z konstruktywnym rozwiązywaniem konfliktów miało trudność 25% rodzin niezawodowych (obecnie 17%) i 40% spokrewnionych (obecnie 33%). Mimo występujących deficytów, te formy pieczy zastępczej są preferowane, w szczególności ze względu na potrzebę i prawo dziecka do wychowywania się w środowisku najbardziej zbliżonym do naturalnej rodziny.

W 2018 r. 318 rodzin zastępczych skorzystało z pomocy koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej. Natomiast 152 rodziny zastępcze współpracowały z innymi pracownikami organizatora rodzinnej pieczy zastępczej.

Tabela: Osoby pozostające w rodzinach zastępczych, a świadczenia na pokrycie kosztów utrzymania w latach 2013–2018

Lata		**2013**	**2014**	**2015**	**2016**	**2017**	**2018**
Dzieci w rodzinach zastępczych – razem	Liczba dzieci	580	569	554	543	529	626
	Świadczenia na pokrycie kosztów utrzymania dzieci	4 482 695,24 zł	4 441 004,00 zł	4 603 131,65 zł	4 542 030,34 zł	4 441 390,59 zł	5 430 738,51zł
Pełnoletni pozostający w dotychczaso-wych rodzinach zastępczych	Liczba osób pełnoletnich	102	113	132	165	163	116
	Świadczenia na pokrycie utrzymania osób pełnoletnich	675 618,15 zł	781 532,13 zł	968 252,46 zł	1 313 539,48 zł	1 286 336,81 zł	1 230 416,86 zł
Osoby usamodzie–lniające się	Liczba osób usamodzie–lniających się	230	215	200	170	177	141

z rodzin zastępczych	Pomoc na kontynuowa–nie nauki	887 030,77 zł	907 115,03 zł	825 049,04 zł	727 159,24 zł	638 450,26 zł	569 622,94

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Do 2016 roku corocznie wzrastał koszt utrzymania osób pełnoletnich w dotychczasowych rodzinach zastępczych, co wynikało ze zwiększenia liczby osób pozostających po osiągnięciu pełnoletności w dotychczasowych rodzinach zastępczych. Tendencja ta w roku 2017 uległa zahamowaniu i obserwowana jest również w roku 2018.

Wykres: Liczba osób pełnoletnich pozostających w dotychczasowych spokrewnionych i niezawodowych rodzinach zastępczych w latach 2013 – 2018

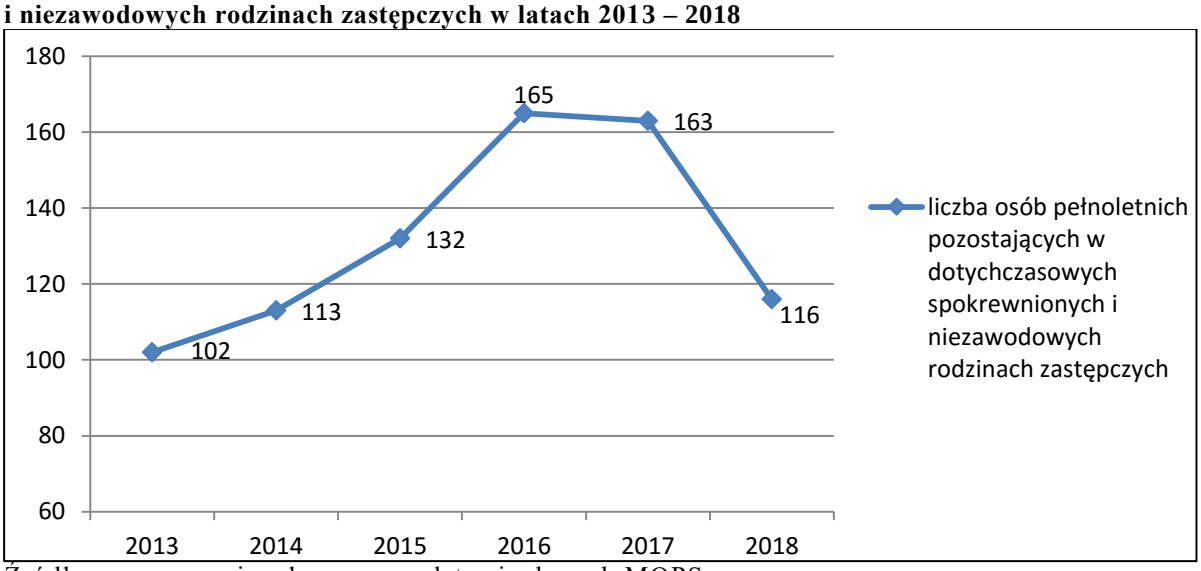

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

8.7.1.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Całkowity koszt świadczeń przyznanych spokrewnionym i niezawodowym rodzinom zastępczym wyniósł:

- w 2013 r.: w ramach środków Gminy Miejskiej Kraków: 4 496 038 zł;
- w 2014 r.: w ramach środków Gminy Miejskiej Kraków: 4 498 478 zł, w ramach dotacji z budżetu państwa: 46 784 zł;
- w 2015 r.: w ramach środków Gminy Miejskiej Kraków: 4 719 205 zł;
- w 2016 r.: w ramach środków Gminy Miejskiej Kraków: 4 731 798,12 zł, w ramach dotacji z budżetu państwa na dodatek wychowawczy: 1 645 530,67 zł;
- w 2017 r: w ramach środków Gminy Miejskiej Kraków: 4 631 200,01zł, w ramach dotacji z budżetu państwa na dodatek wychowawczy: 2 150 127,05 zł.
- w 2018 r: w ramach środków Gminy Miejskiej Kraków: 4 767 942 zł oraz w ramach dotacji z budżetu państwa na dodatek wychowawczy: 2 105 810 zł, w ramach dotacji z budżetu państwa na świadczenie „Dobry Start": 100 800 zł.

Zgodnie z Rozporządzeniem w sprawie szczegółowych warunków realizacji rządowego programu „Dobry start" z dnia 1 czerwca 2018 r. przyznano:

- świadczenie „Dobry start" dla dzieci umieszczonych w niezawodowych rodzinach zastępczych: 84.
- świadczenie „Dobry start" dla dzieci umieszczonych w spokrewnionych rodzinach zastępczych: 252.

8.7.1.5 Wnioski

Mając na uwadze nasilenie problemów rozwojowych zdiagnozowanych u dzieci przebywających w rodzinach zastępczych oraz związanych z tym trudności opiekuńczo – wychowawczych w tych rodzinach, należy zapewnić rodzicom zastępczym możliwość rozwoju kompetencji rodzicielskich oraz realizować usługi mające na celu poprawę funkcjonowania społecznego dzieci i młodzieży z rodzin zastępczych.

8.7.2 Rodziny zastępcze zawodowe i rodzinne domy dziecka

Rodziny zastępcze zawodowe są formą rodzinnej pieczy zastępczej, wśród której w Krakowie wyróżniamy:

- rodziny zastępcze pełniące funkcję pogotowia rodzinnego,
- zawodowe specjalistyczne rodziny zastępcze.

Zawodowa rodzina zastępcza pełniąca funkcję pogotowia rodzinnego jest interwencyjną, krótkoterminową formą opieki nad dzieckiem, sprawowaną przez odpowiednio przeszkolone rodziny do czasu uregulowania sytuacji prawnej dziecka. W rodzinach tego typu umieszcza się dziecko na maksymalny okres do 8 miesięcy lub do zakończenia postępowania sądowego i powrotu do rodziny, przysposobienia albo skierowania dziecka do stałej formy rodzinnej pieczy zastępczej[80].

W roku 2018 w Krakowie funkcjonowało łącznie 31 zawodowych rodzin zastępczych pełniących funkcję pogotowia rodzinnego, natomiast według stanu na dzień 31 grudnia 2018 r. funkcjonowało 29 rodzin, dysponujących 52 miejscami. Według stanu na ostatni dzień okresu sprawozdawczego przebywało w nich 51 dzieci, z tego 11 rodzin zapewniało miejsce dla 1 dziecka, 12 rodzin – dla 2 dzieci, oraz 4 rodziny dla 3 dzieci, 1 rodzina dla 4 i więcej dzieci, ponadto 1 rodzina pozostawała w gotowości do przyjęcia dziecka. W roku 2018 z tej formy rodzinnej pieczy zastępczej skorzystało łącznie 84 dzieci.

Wykres: Liczba dzieci przebywających w zawodowych rodzinach zastępczych pełniących funkcję pogotowia rodzinnego w latach 2013– 2018

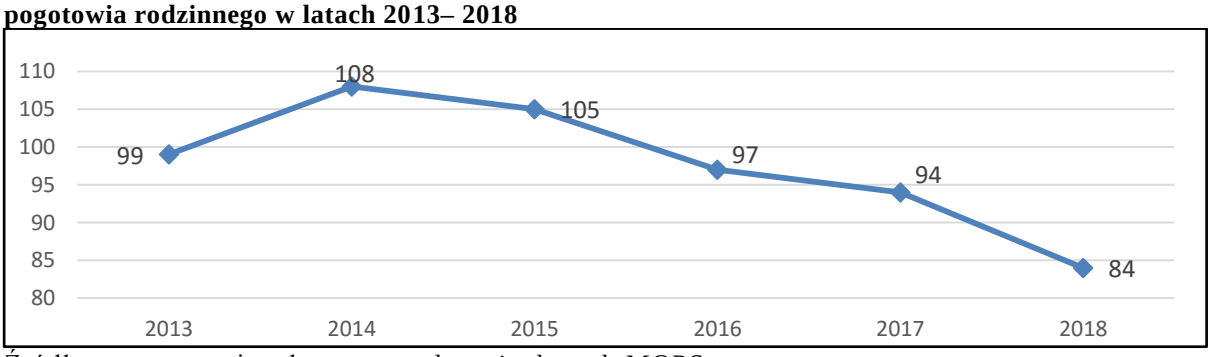

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Zawodowa specjalistyczna rodzina zastępcza to forma rodzinnej pieczy zastępczej, której zadaniem jest zapewnienie opieki szczególnej grupie dzieci. Umieszcza się w nich dzieci z różnego typu problemami, w tym:

- dzieci legitymujące się orzeczeniem o niepełnosprawności lub orzeczeniem o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności;
- dzieci na podstawie ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich;
- małoletnie matki z dziećmi[81].

[80] art. 58 ust. 4 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2017 r. poz. 697 z późn zm.)

[81] Art. 59 ust. 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2017 r. poz. 697 z późn zm.).

W roku 2018 funkcjonowało 11 zawodowych specjalistycznych rodzin zastępczych (stan na dzień 31 grudnia 2018 r. r: 10 rodzin) zapewniających 13 miejsc. Spośród zawodowych specjalistycznych rodzin zastępczych 7 rodzin sprawuje opiekę nad 1 dzieckiem, natomiast 3 rodziny mają pod opieką 2 dzieci. W powyższej formie pieczy zastępczej przebywały dzieci z problemami zdrowotnymi, wymagające szczególnej opieki i pielęgnacji (m. in. dzieci z zespołem Downa, Zespołem Alkoholowym Płodu).

Rodzinny Dom Dziecka jest formą rodzinnej pieczy zastępczej, którą tworzą małżonkowie lub osoba nie pozostająca w związku małżeńskim. W powyższej formie sprawowana jest opieka nad łącznie nie więcej niż 8 dzieci oraz osobami, które osiągnęły pełnoletność przebywając w pieczy zastępczej. W roku 2018 funkcjonowały 2 rodzinne domy dziecka, w których przebywało łącznie 10 dzieci.

8.7.2.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie jest realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

8.7.2.2 Kadra

Zadania organizatora rodzinnej pieczy zastępczej realizowało 32 pracowników zatrudnionych w MOPS. Szczegółowe informacje znajdują się w podrozdziale 8.7.1.2. Dodatkowo do pomocy przy sprawowaniu opieki nad dziećmi i przy pracach gospodarskich zatrudnione były 2 osoby.

8.7.2.3 Dzieci umieszczone w zawodowych rodzinach zastępczych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Według stanu na dzień 31 grudnia 2018 r. 71% dzieci przebywających w pogotowiach rodzinnych miało od 0 do 3 lat, natomiast 21% dzieci zawiera się w przedziale pomiędzy 4 – 6 lat, a 8% dzieci w przedziale 7 – 13 lat.

Umieszczenie dziecka w zawodowej rodzinie zastępczej, pełniącej funkcję pogotowia rodzinnego spowodowane jest głównie: pozostawieniem noworodka przez matkę w szpitalu, uzależnieniem rodziców od alkoholu oraz bezradnością w sprawach opiekuńczo –wychowawczych skutkującą zaistnieniem sytuacji zagrażających zdrowiu i życiu dziecka.

Wykres: Przyczyny umieszczenia dzieci w zawodowych rodzinach zastępczych pełniących funkcję pogotowia rodzinnego w roku 2018

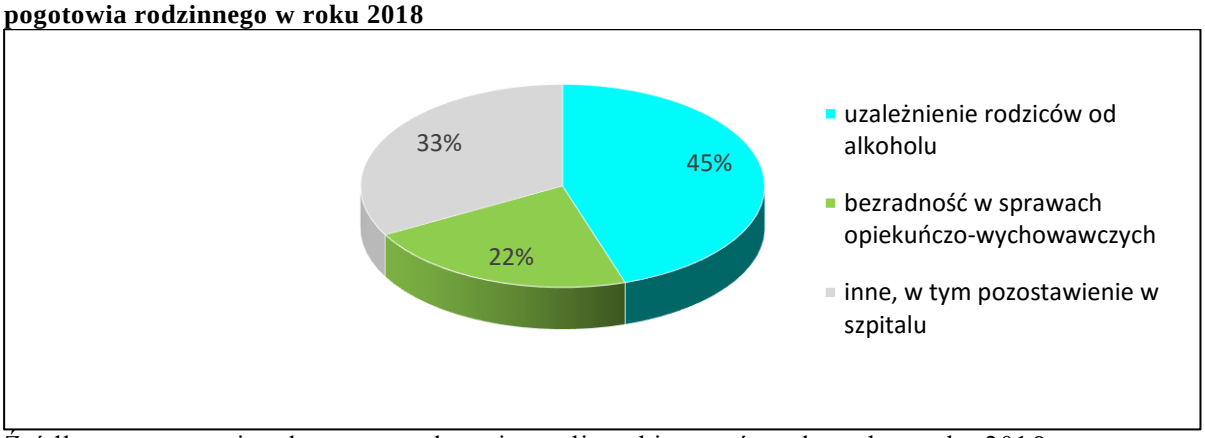

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy skierowań wydanych w roku 2018

Wśród dzieci przebywających w dniu 31 grudnia 2018 r. w zawodowych specjalistycznych rodzinach zastępczych 8% było w wieku od 0 do 3 lat, 15% było w wieku od 4 do 6 lat, 54% stanowiły dzieci w wieku 7 – 13 lat, 15% stanowiły dzieci w przedziale wiekowym 14 – 17 lat oraz 8% w przedziale 18 – 24 lata.

8.7.2.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wysokość środków wydatkowanych przez GMK na funkcjonowanie zawodowych rodzin zastępczych oraz rodzinnego domu dziecka wyniosła łącznie:

- w roku 2012: 1 112 494 zł;
- w roku 2013: 1 262 147 zł;
- w roku 2014: 1 117 090 zł,
- w roku 2015: 1 081 172 zł;
- w roku 2016: 1 294 741 zł w ramach środków Gminy Miejskiej Kraków, w ramach dotacji z budżetu państwa: 294 569 zł, w tym w ramach dotacji na dodatek wychowawczy: 284 531,72 zł;
- w roku 2017: 1 145 461,21 zł w tym; w ramach dotacji z budżetu państwa:42 183,47 zł oraz w ramach dotacji na dodatek wychowawczy: 354 445,77 zł;

Zgodnie z ustawą z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci (Dz. U. z 2016 r. poz. 195), osobom prowadzącym rodzinne formy pieczy zastępczej oraz placówki opiekuńczo – wychowawcze typu rodzinnego przysługuje dodatek w wysokości świadczenia wychowawczego na każde umieszczone dziecko, które nie ukończyło 18 roku życia. Wypłata dodatku dla osób uprawnionych rozpoczęła się od kwietnia 2016 r.

W przypadku zawodowych form rodzinnej pieczy zastępczej, dodatek został przyznany dla 105 dzieci, w przypadku rodzin specjalistycznych – dla 11 dzieci, natomiast w odniesieniu do rodzinnych domów dziecka – dla 10 dzieci.

- w roku 2018: 1 785 696 zł w tym; w ramach dotacji z budżetu państwa: 39 366 zł, w ramach dotacji na dodatek wychowawczy: 377 977 zł oraz w ramach świadczenia „Dobry Strat": 3 300 zł.

Zgodnie z ustawą z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci (Dz. U. z 2016 r. poz. 195), osobom prowadzącym rodzinne formy pieczy zastępczej oraz placówki opiekuńczo – wychowawcze typu rodzinnego przysługuje dodatek w wysokości świadczenia wychowawczego na każde umieszczone dziecko, które nie ukończyło 18 roku życia. Wypłata dodatku dla osób uprawnionych rozpoczęła się od kwietnia 2016 r.

W przypadku zawodowych form rodzinnej pieczy zastępczej, dodatek został przyznany dla 105 dzieci, w tym w przypadku rodzin specjalistycznych – dla 15 dzieci, natomiast w odniesieniu do rodzinnych domów dziecka – dla 8 dzieci.

Zgodnie z Rozporządzeniem w sprawie szczegółowych warunków realizacji rządowego programu „Dobry start" z dnia 1 czerwca 2018 r. przyznano świadczenie dla 11 dzieci umieszczonych w zawodowych rodzinach zastępczych.

8.7.2.5 Wnioski

Założenia ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. 2017 r. poz. 697 z późn. zm.), nakładają na powiat obowiązek umieszczania dzieci poniżej 7 roku w pieczy rodzinnej. Według stanu na 31 grudnia 2018 r. w zawodowych rodzinach zastępczych pełniących funkcję pogotowia rodzinnego, przebywało 47 dzieci w wieku od 0 do 6 lat. Zaznaczyć należy, iż liczba miejsc w rodzinnych formach pieczy zastępczej w dalszym ciągu jest niewystarczająca i nadal w instytucjonalnych formach pieczy zastępczej umieszczane są dzieci poniżej 7 roku życia. Według stanu na dzień 31 grudnia 2018 r. w placówkach opiekuńczo – wychowawczych (z wyłączeniem placówek typu rodzinnego) przebywało 26 dzieci poniżej 7 roku życia, w tym dzieci wraz z matkami oraz dzieci, które z uwagi na stan zdrowia wymagają stosowania specjalistycznych oddziaływań terapeutycznych oraz wyrównywania opóźnień rozwojowych.

Nadal konieczne jest prowadzenie ciągłych działań propagujących ideę rodzicielstwa zastępczego w celu pozyskania kandydatów do prowadzenia rodzin zastępczych i tym samym zwiększenia ich liczby.

8.8 Placówki opiekuńczo–wychowawcze

Dziecko pozbawione częściowo lub całkowicie opieki rodzicielskiej, po wyczerpaniu możliwości udzielenia pomocy w rodzinie naturalnej lub umieszczenia w rodzinie zastępczej, może zostać umieszczone w placówce opiekuńczo – wychowawczej typu:

- interwencyjnego,
- rodzinnego,
- socjalizacyjnego,
- specjalistyczno – terapeutycznego.

Placówki opiekuńczo–wychowawcze zobowiązane są do zapewnienia dziecku całodobowej opieki i wychowania oraz zaspokajania niezbędnych potrzeb rozwojowych i bytowych[82].

8.8.1 Infrastruktura

Według stanu na 31 grudnia 2018 r. w Krakowie funkcjonowały łącznie 42 placówki opiekuńczo – wychowawcze, zapewniające 460 miejsc. 28 placówek prowadzonych było na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków przez organizacje pozarządowe, a 14 placówek funkcjonowało jako jednostki publiczne.

Krakowski system instytucjonalnej pieczy zastępczej tworzyły:

- 3 placówki typu interwencyjnego, zapewniające doraźną opiekę nad dzieckiem w czasie trwania sytuacji kryzysowej, w szczególności w przypadkach wymagających natychmiastowego zapewnienia opieki – do czasu wydania przez sąd postanowienia o umieszczeniu dziecka w placówce, rodzinie zastępczej, adopcyjnej lub powrocie do rodziny biologicznej. W placówkach tego typu w roku 2018 przebywały łącznie 133 dzieci;
- 22 placówki typu socjalizacyjnego, zapewniające opiekę łącznie 256 dzieciom;
- 6 placówek typu rodzinnego, w których w 2018 roku przebywało łącznie 47 dzieci;
- 11 placówek typu specjalistyczno – terapeutycznego – zapewniających opiekę nad dziećmi o indywidualnych potrzebach w tym: legitymujących się orzeczeniem o niepełnosprawności lub umiarkowanym i znacznym stopniem niepełnosprawności; wymagających stosowania specjalnych metod wychowawczych i specjalistycznej terapii oraz wymagających wyrównywania opóźnień rozwojowych i edukacyjnych. W placówkach tego typu w roku 2018 przebywało łącznie 131 dzieci.

W roku 2018 placówki opiekuńczo – wychowawcze łącznie zapewniły opiekę i wychowanie 567 dzieciom.

Zgodnie z założeniami ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. 2017 r. poz. 697 z późn. zm.), w placówce opiekuńczo – wychowawczej nie powinno przebywać więcej niż 14 dzieci. W wyniku podejmowanych w latach 2015 – 2018 działań mających na celu dostosowanie placówek do obwiązujących przepisów, standard liczby miejsc został osiągnięty w 40 placówkach na 42 funkcjonujących.

8.8.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Podmiotami realizującymi w 2018 roku zadanie polegające na prowadzeniu niepublicznych placówek opiekuńczo – wychowawczych na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków były: Zgromadzenie Sióstr Służebniczek NMP, Prowincja Krakowska, Zgromadzenie Sióstr Miłosierdzia św. W. a Paulo, Zgromadzenie Zakonne Sług Jezusa, Towarzystwo „Nasz Dom”,

[82] Art. 93 ust. 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2017 r. poz. 697 z późn zm.).

Zgromadzenie Sióstr św. Jana Chrzciciela, Krakowskie Stowarzyszenie Na Rzecz Młodzieży „Nowa Droga", Stowarzyszenie „SIEMACHA", Caritas Archidiecezji Krakowskiej, Stowarzyszenie Rodzin Adopcyjnych i Zastępczych „Pro Familia", Fundacja Projekt ROZ, Prowincja Polski Południowej Towarzystwa Jezusowego, Fundacja im. Św. Scholastyki, Stowarzyszenie Przyjaciół Osób Niepełnosprawnych „Wspólna Radość".

8.8.3 Kadra

W bezpośrednią realizację zadania (praca z dzieckiem) w roku 2018 zaangażowane były 184 osoby w organizacjach pozarządowych (w wymiarze 124,33 etatów) i 131 pracowników jednostek budżetowych (w wymiarze 110,54 etatów).

8.8.4 Dzieci i młodzież skierowana do całodobowych placówek opiekuńczo – wychowawczych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

W latach 2012 – 2018 sukcesywnie spadała liczba dzieci korzystających z pomocy poszczególnych typów placówek opiekuńczo–wychowawczych w Krakowie i obecnie wynosi 567. Zmniejszenie liczby dzieci korzystających z tej formy pomocy wynika między innymi z faktu, iż po usamodzielnieniu się dzieci spoza Krakowa, liczba miejsc została zmniejszona w celu dostosowania systemu do rzeczywistych potrzeb Gminy Miejskiej Kraków. Ponadto obserwowalny jest spadek liczby dzieci, które postanowieniem sądu mają zostać objęte opieką w pieczy instytucjonalnej.

Wykres: Liczba skierowań do placówek opiekuńczo–wychowawczych wydanych w latach 2013 – 2018, wg typów

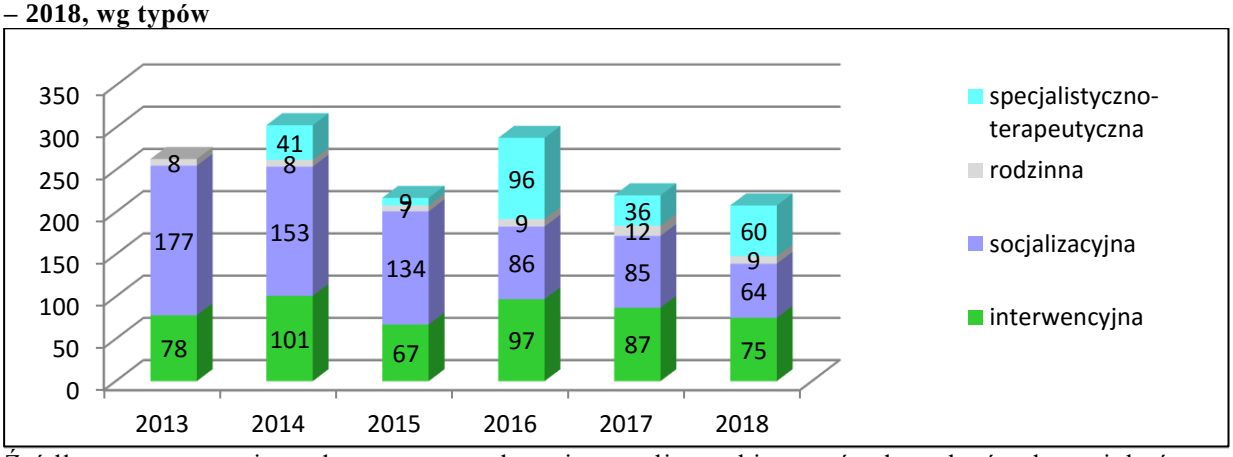

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy skierowań do placówek opiekuńczo – wychowawczych

Spośród wszystkich dzieci przebywających w placówkach opiekuńczo – wychowawczych na dzień 31 grudnia 2018 r.: 49% stanowią dzieci od 14 do17 lat, 31% w wieku od 7 do 13 lat, 5% to dzieci w wieku od 4 do 6 lat, 3% stanowią dzieci poniżej 3 roku życia, dzieci powyżej 18 lat stanowią prawie 12%.

Tabela: Wiek dzieci przebywających w placówkach opiekuńczo – wychowawczych na dzień 31 grudnia 2018 r.

Wyszczególnienie	w placówkach opiekuńczo– wychowawczych				
	ogółem	typu socjaliza–cyjnego	typu interwen–cyjnego	typu specjalistyczno–terapeutycznego	typu rodzinnego
Dzieci w pieczy zastępczej w wieku:	389	211	34	107	37
poniżej 1 roku	2	–	–	2	–

od 1 roku – 3 lat	10	–	1	8	1
4 – 6 lat	19	5	7	3	4
7 – 13 lat	119	61	10	29	19
14 – 17 lat	193	117	16	49	11
18 – 24 lat	46	28	–	16	2

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy skierowań do placówek opiekuńczo – wychowawczych

Na podstawie analizy przyczyn z powodu których małoletni przebywają w placówkach opiekuńczo – wychowawczych należy stwierdzić, że największą grupę 68% stanowią dzieci i młodzież z rodzin, które wykazują bezradność w sprawach opiekuńczo – wychowawczych, skutkującą często nierealizowaniem obowiązku szkolnego. Kolejne pod względem liczebności są dzieci z rodzin z problemem alkoholowym (18%).

Wykres: Przyczyny umieszczenia dzieci w całodobowych placówkach opiekuńczo – wychowawczych w roku 2018

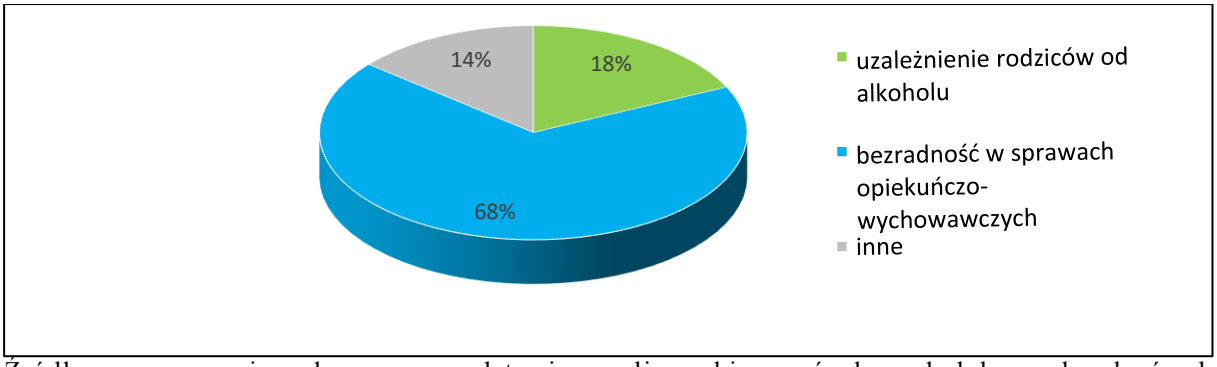

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy skierowań do całodobowych placówek opiekuńczo – wychowawczych wydanych w roku 2018

8.8.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wydatki na utrzymanie placówek opiekuńczo – wychowawczych wyniosły:

- w roku 2013: 22 222 849 zł w tym w ramach środków GMK: 21 900 480 zł, w ramach dotacji z budżetu państwa: 322 369 zł;
- w roku 2014: 23 013 013 zł w tym w ramach środków GMK: 22 659 376 zł, w ramach dotacji z budżetu państwa: 235 539 zł;
- w roku 2015: 26 316 029 zł w tym: w ramach środków GMK: 25 897 535 zł, w ramach dotacji z budżetu państwa: 418 494 zł;
- w roku 2016: 26 036 136 zł, w tym: w ramach środków GMK: 25 640 762 zł, w ramach dotacji z budżetu państwa: 395 374 zł;
- w roku 2017: 26 993 019 zł, w tym: w ramach środków GMK: 26 543 856 zł, w ramach dotacji z budżetu państwa: 449 163 zł;
- w roku 2018: 30 314 104 zł, w tym: w ramach środków GMK: 29 895 714 zł, w ramach dotacji z budżetu państwa: 418 390 zł.

Zgodnie z ustawą z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci (Dz. U. z 2016 r. poz. 195), osobom prowadzącym placówki opiekuńczo – wychowawcze typu rodzinnego przysługuje dodatek w wysokości świadczenia wychowawczego na każde umieszczone dziecko, które nie ukończyło 18 roku życia. Pomocą w formie dodatku do zryczałtowanej kwoty na dzieci umieszczone w tego typu placówkach objęto 44 wychowanków. Wypłacono 437 świadczeń na kwotę 208 375 zł.

Zgodnie z Rozporządzeniem w sprawie szczegółowych warunków realizacji rządowego programu „Dobry start" z dnia 1 czerwca 2018 r. przyznano świadczenie „Dobry start" dla 289 dzieci umieszczonych w instytucjonalnej pieczy zastępczej na kwotę 86 700 zł.

8.8.6 Wnioski

Mając na uwadze założenia ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, główne działania w zakresie zapewniania dzieciom i młodzieży opieki w ramach instytucjonalnej pieczy zastępczej powinny skupiać się na sukcesywnym zmniejszaniu liczby dzieci poniżej 10 roku życia umieszczanych w placówkach. Ponadto przekształcenia systemu powinny zostać ukierunkowane na zwiększanie liczby placówek typu specjalistyczno– terapeutycznego, aby możliwe było zapewnienie opieki i wychowania rosnącej liczbie dzieci, wykazujących szerokie spektrum zaburzeń. Równocześnie z uwagi na specyfikę problemów młodzieży umieszczanej w placówkach, zasadne jest podnoszenie kompetencji kadry opiekuńczej. Zasadnym jest także zmniejszenie liczby placówek socjalizacyjnych na rzecz placówek rodzinnych, tak aby dzieci poniżej 10 r.ż. mogły przebywać w kameralnych warunkach.

8.9 Pomoc dla osób usamodzielnianych

Osoby opuszczające, po osiągnięciu pełnoletności, rodzinną lub instytucjonalną pieczę zastępczą, a także m.in. młodzieżowe ośrodki socjoterapii, młodzieżowe ośrodki wychowawcze lub zakłady poprawcze obejmuje się pomocą mającą na celu ich życiowe usamodzielnienie. Osoby usamodzielniane wymagają pomocy w przezwyciężeniu trudnych sytuacji życiowych, w szczególności w obszarze kwalifikacji zawodowych i wykształcenia, sytuacji mieszkaniowej i bytowej (w tym uzyskania uprawnień do przysługujących świadczeń). Szczegółowe cele i działania służące ich realizacji, są określone w indywidualnym programie usamodzielnienia opracowywanym przez osobę usamodzielnianą, opiekuna usamodzielnienia oraz pracownika socjalnego lub koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej. Działania prowadzone przez pracowników MOPS w obszarze edukacji i zdobycia kwalifikacji zawodowych przez osoby usamodzielniane to m.in. motywowanie do kontynuowania nauki, weryfikacja frekwencji na zajęciach szkolnych, osobiste rozmowy z pracownikami szkół (rzecznictwo), skierowanie do doradcy zawodowego lub na warsztaty autoprezentacji.

Pomoc w zakresie poprawy sytuacji mieszkaniowej osób usamodzielnianych jest realizowana m.in. poprzez: pomoc w sporządzeniu wniosku o najem lokalu z zasobów gminy i zgromadzeniu wymaganej dokumentacji, pisma popierające wniosek do UMK, rzecznictwo w sprawach o spłatę zaległości mieszkaniowych, skierowanie po poradę prawną.

Jedną z form pomocy dla usamodzielniających się wychowanków placówek opiekuńczo – wychowawczych i rodzin zastępczych jest mieszkanie chronione. Głównym celem pobytu w mieszkaniach chronionych jest doprowadzenie do pełnej samodzielności wychowanków we wszystkich sferach dotyczących życia społecznego, rodzinnego i zawodowego. Wsparcie dla mieszkańców stanowią prowadzone treningi psychoedukacyjne, mające na celu rozwijanie umiejętności społecznych i przygotowanie do samodzielnego, dorosłego życia. Poprzez treningi wychowankowie uczą się m. in. jak prowadzić gospodarstwo domowe i gospodarować budżetem domowym.

Z pomocy w formie pobytu w mieszkaniu chronionym korzysta średniorocznie 17 usamodzielniających się wychowanków placówek opiekuńczo – wychowawczych i rodzin zastępczych.

Osoby usamodzielniane otrzymują comiesięczną pomoc pieniężną na kontynuowanie nauki, która w przypadku osób usamodzielnianych na mocy ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej jest niezależna od dochodu osiąganego przez świadczeniobiorcę oraz pomoc na zagospodarowanie i – po zakończeniu nauki – pomoc na usamodzielnienie.

8.9.1 Infrastruktura

Na terenie Gminy Miejskiej Kraków funkcjonowały w 2018 r. trzy mieszkania chronione dla 17 usamodzielniających się wychowanków placówek opiekuńczo – wychowawczych i rodzin zastępczych. Z tej formy pomocy w roku 2018 skorzystało 19 osób.

8.9.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Pomocy w formie pobytu w mieszkaniu chronionym dla usamodzielniających się wychowanków pieczy zastępczej realizowana była we współpracy z Fundacją „Ukryte Skrzydła" oraz Krakowskim Stowarzyszeniem Na Rzecz Młodzieży „Nowa Droga".

8.9.3 Kadra

W zakresie pomocy finansowej i rzeczowej dla osób usamodzielnianych zadanie realizują pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej. W realizację zadania w roku 2018 zaangażowanych było 4 pracowników (4 etaty). W realizację pomocy w formie pobytu w mieszkaniu chronionym w roku 2018 zaangażowany był personel zatrudniony w Fundacjach (3 osoby zatrudnione).

8.9.4 Osoby objęte pomocą na usamodzielnienie, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

W roku 2018 udzielono pomocy finansowej i rzeczowej związanej z usamodzielnieniem dla 283 wychowanków rodzin zastępczych oraz osób opuszczających placówki opiekuńczo – wychowawcze, zakłady poprawcze, schroniska dla nieletnich oraz młodzieżowe ośrodki wychowawcze.

Tabela: Usamodzielnianie wychowanków rodzin zastępczych i placówek

Lp.	Podstawa przyznawania pomocy	Liczba osób usamodzielnianych objętych pomocą w 2018 r.
1.	Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej	244
2.	Na zasadach ustawy o pomocy społecznej (przepisy przejściowe z ustawy o wspieraniu rodziny)	11
3.	opołecznej	28
Suma		283
	Miejsce pobytu osoby usamodzielnianej przed usamodzielnieniem	Liczba osób usamodzielnianych objętych pomocą w 2018 r.
1.	Rodziny zastępcze	141
2.	Placówki opiekuńczo – wychowawcze	114
3.	Młodzieżowe ośrodki wychowawcze	21
4.	Specjalny ośrodek szkolno – wychowawczy	0
5.	Schronisko dla nieletnich i zakład poprawczy	0
6.	Zakłady poprawcze	7
Suma		283

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS Kraków

Wykres: Liczba osób usamodzielnionych w latach 2013 – 2018 wg miejsca poprzedniego pobytu wychowanków

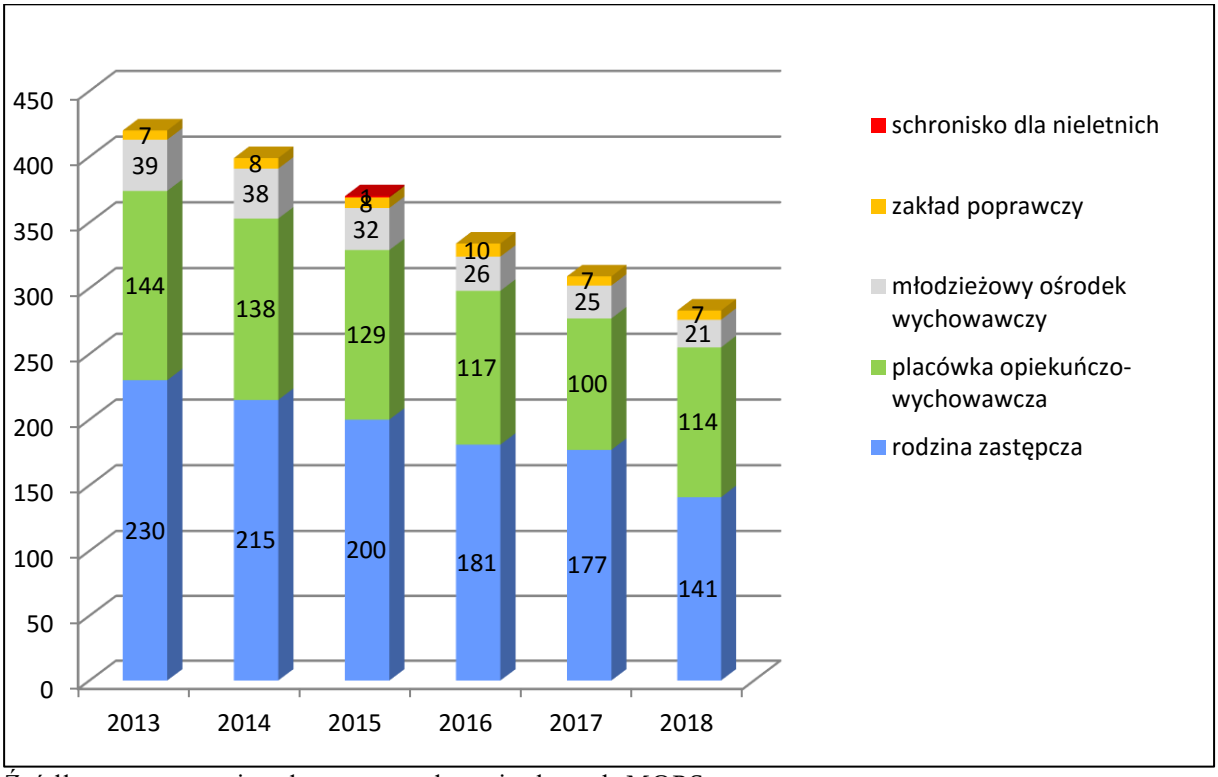

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Większość osób usamodzielnianych to wychowankowie rodzin zastępczych, którzy stanowią 50% ogółu oraz wychowankowie placówek opiekuńczo – wychowawczych, którzy stanowią 40% ogółu. Najmniejszy odsetek wychowanków objętych pomocą na usamodzielnienie to osoby opuszczające zakłady poprawcze i młodzieżowe ośrodki wychowawcze.

Aspiracje edukacyjne osób usamodzielnianych z rodzin zastępczych są znacznie wyższe niż opuszczających instytucjonalne formy pieczy zastępczej, młodzieżowe ośrodki wychowawcze oraz zakłady poprawcze – 36% wychowanków rodzin zastępczych kontynuuje naukę na studiach. Natomiast spośród osób, które opuściły instytucjonalne formy pieczy zastępczej zaledwie 15% jest słuchaczami wyższych uczelni. Żadna z osób opuszczające zakłady poprawcze i młodzieżowe ośrodki wychowawcze nie uczy się w uczelni wyższej, natomiast prawie 61% z nich uczy się w liceum. Należy jednocześnie zauważyć, że 5% osób opuszczających placówki opiekuńcze i 11% osób opuszczających rodziny zastępcze zaprzestało kontynuacji nauki.

Poziom edukacji, na którym kontynuują naukę osoby usamodzielniane jest zróżnicowany ze względu na formy pieczy zastępczej, w której osoby te przebywały – ilustruje to poniższy wykres.

Wykres: Kontynuowanie nauki przez osoby opuszczające różne formy pieczy zastępczej

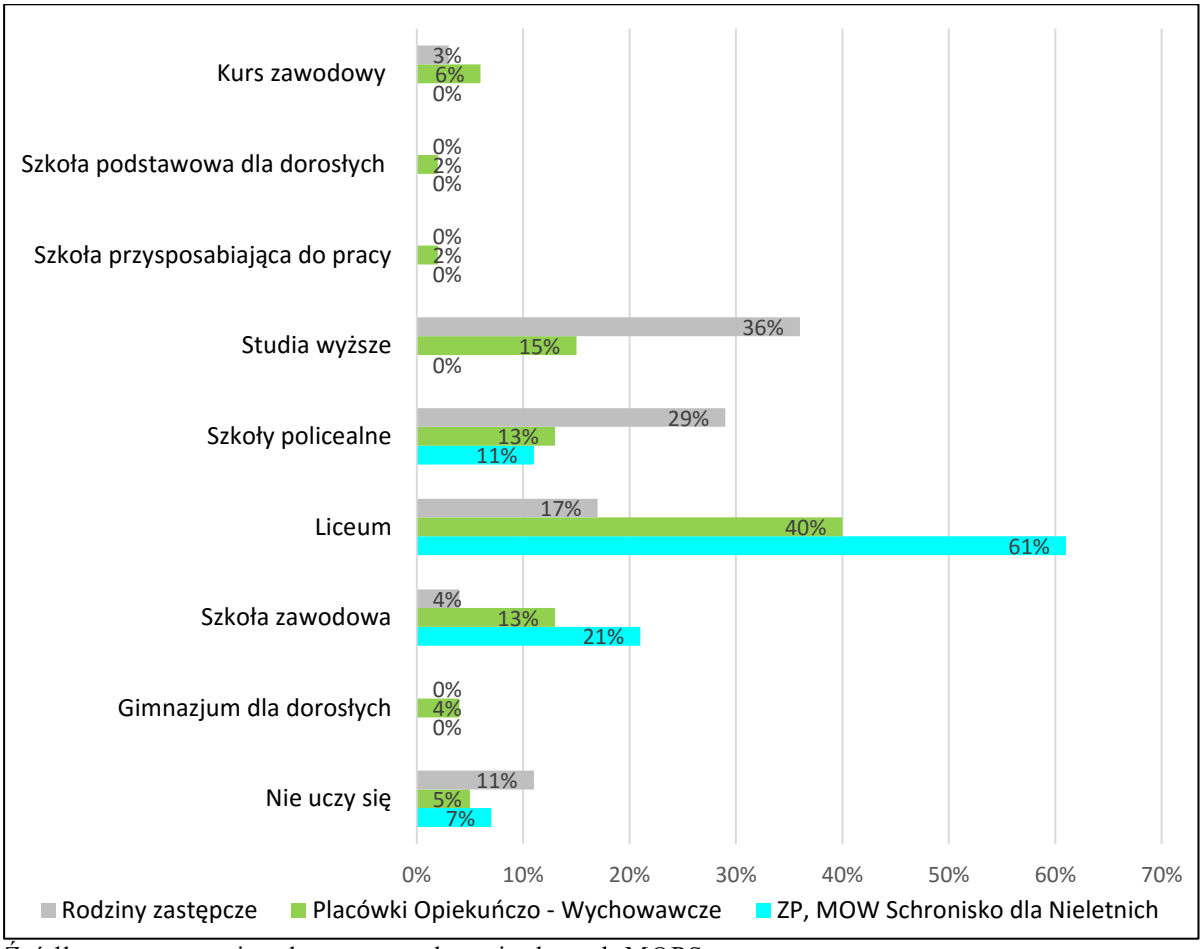

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Sytuacja osób opuszczających różne formy pieczy zastępczej różni się również pod względem posiadanych przez te osoby zasobów mieszkaniowych. 12% wychowanków, którzy opuścili rodziny zastępcze ma uregulowaną sytuację mieszkaniową, to znaczy są najemcami lub właścicielami mieszkania lub figurują w umowie najmu jako osoby uprawnione do zamieszkiwania w lokalu. W takiej sytuacji jest 22% wychowanków placówek opiekuńczo – wychowawczych. 33% opuszczających rodziny zastępcze wynajmuje lokal na wolnym rynku oraz 16% osób opuszczających placówki opiekuńczo–wychowawcze jest w takiej samej sytuacji. 47% wychowanków rodzinnej pieczy zastępczej mieszka nadal u rodziny, natomiast 35% wychowanków po opuszczeniu placówki opiekuńczo–wychowawczej zamieszkuje u rodzin biologicznych.

Spośród osób usamodzielnianych 8% wychowanków rodzin zastępczych i 16% osób opuszczających placówki mieszka w internacie, mieszkaniu chronionym, lokalu zajmowanym bez tytułu prawnego lub po wyroku eksmisyjnym.

Tabela: Sytuacja mieszkaniowa osób opuszczających różne formy pieczy zastępczej

Sytuacja mieszkaniowa	Osoby, które opuściły placówki opiekuńczo–wychowawcze. Udział procentowy w stosunku do wszystkich opuszczających daną formę pieczy zastępczej.	Osoby, które opuściły rodziny zastępcze. Udział procentowy w stosunku do wszystkich opuszczających daną formę pieczy zastępczej.
Zamieszkiwanie u rodziny (biologicznej lub dotychczasowej rodziny zastępczej)	35%	47%
Wynajmowanie mieszkania /pokoju na wolnym rynku	16%	33%
Uregulowana sytuacja mieszkaniowa – posiadające	22%	12%

własny lokal/zamieszkujące w lokalu, którego są najemcą		
Inne w tym: Internat, bursa, lokal komunalny bez tytułu prawnego, lokal komunalny po wyroku eksmisyjnym	16%	8%
Przebywające w mieszkaniu chronionym	11%	–

Źródło: opracowanie własne MOPS na podstawie danych za 2018 r. Dane dotyczą wychowanków, którzy po opuszczeniu pieczy zastępczej oraz MOW i zakładów poprawczych pozostają w kontakcie z pracownikami MOPS.

8.9.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Całkowite koszty pomocy na rzecz usamodzielniających się wychowanków wynosiły:

- w 2013 roku 2 100 913,38 zł (z czego na funkcjonowanie mieszkań chronionych 54 810,00 zł), w tym w ramach środków GMK: 2 055 460,38 zł, w ramach środków POKL: 45 453 zł;
- w 2014 roku łącznie 1 955 838,00 zł (z czego na funkcjonowanie mieszkań chronionych 53 880,00 zł), w tym w ramach środków GMK: 1 901 311,43 zł, w ramach środków POKL: 54 526,57 zł;
- w 2015 roku łącznie 1 941 429,32 zł (z czego na funkcjonowanie mieszkań chronionych 53 880,00 zł), w tym w ramach środków GMK: 1 938429,32 zł, w ramach środków POKL: 3 000 zł;
- w 2016 roku łącznie 1 623 073,10 zł (w tym: 114 465,21 zł na funkcjonowanie i doposażenie mieszkań chronionych);
- w 2017 roku łącznie 1 566 489,13 zł (w tym: 88 400 zł na funkcjonowanie mieszkań chronionych – kwota przekazana podmiotom).
- w 2018 roku łącznie 1 546 995 zł (w tym: 125 820 zł na funkcjonowanie mieszkań chronionych – kwota przekazana podmiotom).

Zgodnie z Rozporządzeniem w sprawie szczegółowych warunków realizacji rządowego programu „Dobry start" z dnia 1 czerwca 2018 r. przyznano:

- świadczenie dobry start dla usamodzielnianych wychowanków placówek opiekuńczo – wychowawczych: 20;
- świadczenie dobry start dla usamodzielnianych wychowanków rodzin zastępczych – wychowawczych: 2

Wypłacono kwotę 6 600 zł.

8.9.6 Wnioski

Analiza dotycząca sytuacji osób usamodzielnianych pozwala na wskazanie dwóch najważniejszych obszarów, w których osoby te wymagają wsparcia: jest to pomoc w uzyskaniu wykształcenia i kwalifikacji pozwalających na podjęcie pracy zawodowej oraz w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych.

8.10 Pozostałe formy pomocy na rzecz rodzin z dziećmi

8.10.1 Realizacja projektu „Rodzicu nie jesteś sam!"

Szczegółowe informacje na temat realizacji projektu znajdują się w rozdziale 14 *„Działania w ramach projektu „Rodzicu nie jesteś sam!"*.

8.10.2 Pomoc w formie posiłków oraz zasiłków celowych na zakup żywności lub posiłku

Wskazana forma pomocy została opisana w rozdziale 11 Zasoby pomocy społecznej Gminy Miejskiej Kraków w zakresie pomocy osobom i rodzinom o niskich dochodach, podrozdział 11.2.3.

Należy podkreślić, że szczególną grupą odbiorców Programu dożywiania są dzieci i młodzież[83]. Udział dzieci i uczniów w ogólnej liczbie osób otrzymujących pomoc w formie posiłku wyniósł 58% w skali roku (4 426 osób). Dzieci do 7 r.ż. stanowiły 20% świadczeniobiorców, natomiast odsetek uczniów w wieku od lat 7 do ukończenia szkoły ponadgimnazjalnej, w ogólnej liczbie świadczeniobiorców wyniósł około 38%. W 2018 roku udział dzieci i uczniów w ogólnej liczbie osób objętych pomocą w formie posiłków był niższy niż w latach ubiegłych.

Wykres: Udział dzieci w ogólnej liczbie osób objętych pomocą w formie posiłków latach 2013–2018

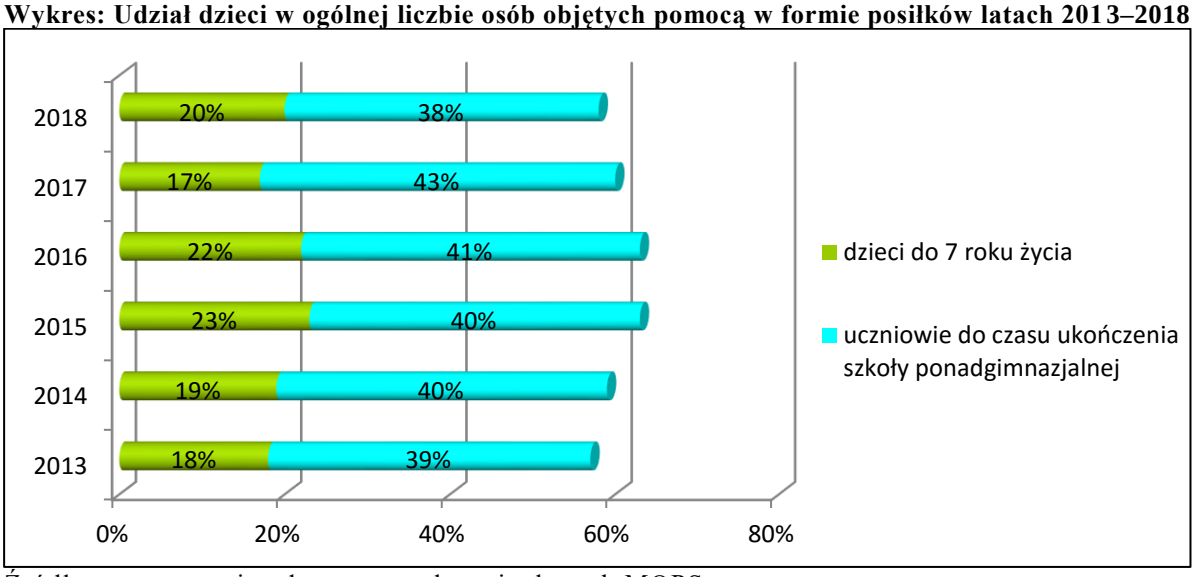

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W szczególnie uzasadnionych przypadkach, gdy uczeń albo dziecko korzystające z zajęć w ramach rocznego przygotowania przedszkolnego w szkole lub przedszkolu wyraża chęć zjedzenia posiłku, dyrektor szkoły lub przedszkola udziela pomocy w formie posiłku, informując jednocześnie ośrodek pomocy społecznej, właściwy ze względu na miejsce zamieszkania ucznia lub dziecka, o udzieleniu pomocy. Przyznanie pomocy, o której mowa powyżej, nie wymaga ustalania sytuacji rodziny w drodze rodzinnego wywiadu środowiskowego oraz wydania przez ośrodek pomocy społecznej decyzji administracyjnej. Środki na zakup posiłku, są przekazywane przez ośrodek pomocy społecznej na podstawie sporządzonej listy uczniów lub dzieci oraz liczby spożytych posiłków w przyjętym okresie rozliczeniowym. W 2018 r. z posiłków przyznawanych na podstawie decyzji dyrektora szkoły skorzystało 891 dzieci i uczniów.

8.10.2.1 Wnioski

Analiza danych dotyczących realizacji programu osłonowego dotyczącego udzielania mieszkańcom Gminy Miejskiej Kraków pomocy w zakresie dożywiania za lata 2011 – 2018 wskazuje, że dzieci do 7 roku życia oraz uczniowie do czasu ukończenia szkoły ponadgimnazjalnej stanowią znaczącą, bo około 60% grupę odbiorców Programu. W 2018 r. szczególnie w nowym roku szkolnym 2018/2019 zanotowano spadek liczby dzieci i uczniów

[83]Dzieci do 7 roku życia oraz uczniowie do ukończenia szkoły ponadgimnazjalnej stanowią 31% wszystkich osób korzystających z Programu.

objętych posiłkami, co może świadczyć o poprawie sytuacji rodzin z dziećmi, wynikającej m.in. z poprawy sytuacji na rynku pracy, jak również z faktu korzystania z programów społecznych kierowanych do rodzin z dziećmi.

8.10.3 Kluby Rodziców

W roku 2018 w ramach programów aktywności lokalnej MOPS funkcjonowały dwa Kluby Rodziców: przy ul. Jaremy 1 oraz przy ul. Dąbrówki 7/4. Głównym celem działań klubów jest wzmacnianie więzi i budowanie pozytywnych relacji pomiędzy dziećmi i ich rodzicami oraz podnoszenie kompetencji rodziny.

W okresie od stycznia do grudnia 2018 roku odbyło się łącznie 81spotkań (176,75 godz. zajęć). W sumie skorzystało z nich 64 dzieci oraz 67 rodziców.

Oferta Klubu Rodziców, z jakiej można było skorzystać obejmowała m.in.: masaż Shantala, zajęcia Bobojogi, wyjścia do kina, warsztaty rękodzieła artystycznego, warsztaty edukacyjne dla rodziców, zajęcia z sensoplastyki.

Środki finansowe z przeznaczeniem na realizację działań w ramach Klubów wyniosły 19 990,04 zł.

8.10.4 Pomoc materialna o charakterze socjalnym dla uczniów: stypendia szkolne, zasiłki szkolne

W 2018 r. Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie realizował zadanie polegające na przyznawaniu pomocy materialnej o charakterze socjalnym dla uczniów zgodnie z Uchwałą Nr LVIII/1238/16 Rady Miasta Krakowa z dnia 23 listopada 2016 r. w sprawie regulaminu udzielania pomocy materialnej o charakterze socjalnym dla uczniów zamieszkałych na terenie Gminy Miejskiej Kraków (Dz. Urz. Woj. Małopolskiego z 2016 r. poz. 7695). Pomoc materialna o charakterze socjalnym przyznawana jest w formie stypendium szkolnego oraz zasiłku szkolnego.

Pomoc w formie stypendium szkolnego adresowana jest do uczniów z rodzin, w których miesięczna wysokość dochodu na osobę w rodzinie nie przekracza kwoty, o której mowa w art. 8 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej. W 2018 r. wysokość tego kryterium wynosiła:

- 514 zł do września 2018 r.,
- 528 zł od października 2018 r.

W 2018 r. wypłacono łącznie 2 092 świadczenia w formie stypendiów szkolnych.

Tabela: Liczba uczniów, którym udzielono stypendia szkolne w I semestrze roku szkolnego 2012/2013, 2013/2014, 2014/2015, 2015/2016 i 2016/2017, 2017/2018, 2018/2019

I semestr roku szkolnego	Szkoły Podstawowe	Gimnazja	Szkoły ponadgimnazjalne	Pozostałe szkoły	Suma
2012/2013	1 334	660	478	5	2 477
2013/2014	1 365	624	506	6	2 501
2014/2015	1 202	551	413	1	2 167
2015/2016	1 160	530	396	2	2 088
2016/2017	922	442	346	0	1 710
2017/2018	940	210	293	3	1 446
2018/2019	783	66	223	1	1 073

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Z zebranych danych wynika, że w 2018 r. (I semestr roku szkolnego 2018/2019) nastąpił spadek liczby uczniów, którym wypłacono świadczenie w formie stypendium szkolnego,

w stosunku do lat ubiegłych. Największą grupę osób objętych tą formą wsparcia w 2018 r. stanowili uczniowie szkół podstawowych (72,97% ogólnej liczby uczniów), następnie szkół ponadgimnazjalnych (20,78% ogólnej liczby uczniów) i gimnazjów (6,15% ogólnej liczby uczniów).

Podobnie jak w roku ubiegłym, w 2018 r. utrzymała się tendencja, w której zmianie uległ poziom liczby uczniów objętych pomocą uczęszczających do poszczególnych rodzajów szkół, w stosunku do liczby wszystkich uczniów objętych tą formą wsparcia. Oznacza to, że w 2018 r. (w stosunku do roku 2017) liczba stypendiów szkolnych przyznanych uczniom ze szkół podstawowych wzrosła z 65% do 72,97% ogółu uczniów, natomiast w gimnazjach uległa spadkowi z 14,52% na 6,15%. W pozostałych typach szkół liczby te pozostają na zbliżonym poziomie. Przedstawiona tu zmiana wynika z faktu przeprowadzonej w ostatnich latach reformy edukacji likwidującej gimnazja.

Tabela: Rozkład procentowy liczby stypendiów szkolnych wg kategorii szkół

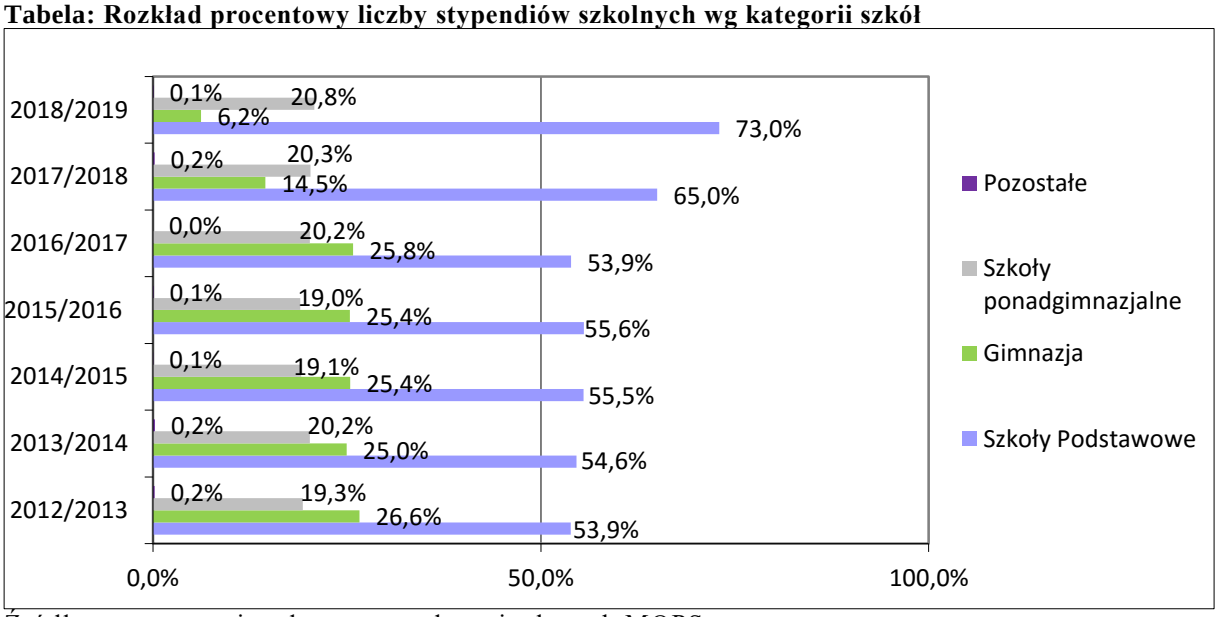

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Drugim ze świadczeń w formie pomocy materialnej o charakterze socjalnym dla uczniów jest zasiłek szkolny. Może on zostać przyznany uczniowi znajdującemu się przejściowo w trudnej sytuacji materialnej z powodu zdarzenia losowego, tj. zdarzenia nagłego, nieprzewidywalnego, niezależnego od wnioskodawcy, które wywoła przynajmniej przejściową trudną sytuację materialną rodziny ucznia.

W 2018 r. wypłacono łącznie 55 świadczeń w postaci zasiłku szkolnego.

Szczegółowe dane w podziale na rodzaje szkół, do których uczęszczały osoby objęte pomocą w formie zasiłku szkolnego, przedstawia poniższa tabela oraz poniższy wykres.

Tabela: Liczba uczniów, którym udzielono zasiłki szkolne w latach 2013 – 2018

Rok	Szkoły Podstawowe	Gimnazja	Szkoły ponadgimnazjalne	Pozostałe szkoły	Suma
2013	23	16	37	0	76
2014	38	30	29	1	98
2015	24	17	22	2	65
2016	37	29	22	0	88
2017	36	19	22	0	78
2018	38	5	12	0	55

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W 2018 r. w stosunku do 2017 r. liczba osób objętych pomocą zmalała o niemal 30%. Szczegółowy podział przyznanych zasiłków w podziale na poszczególne rodzaje szkół znajduje się na poniższym wykresie.

Tabela: Rozkład procentowy liczby zasiłków szkolnych wg kategorii szkół

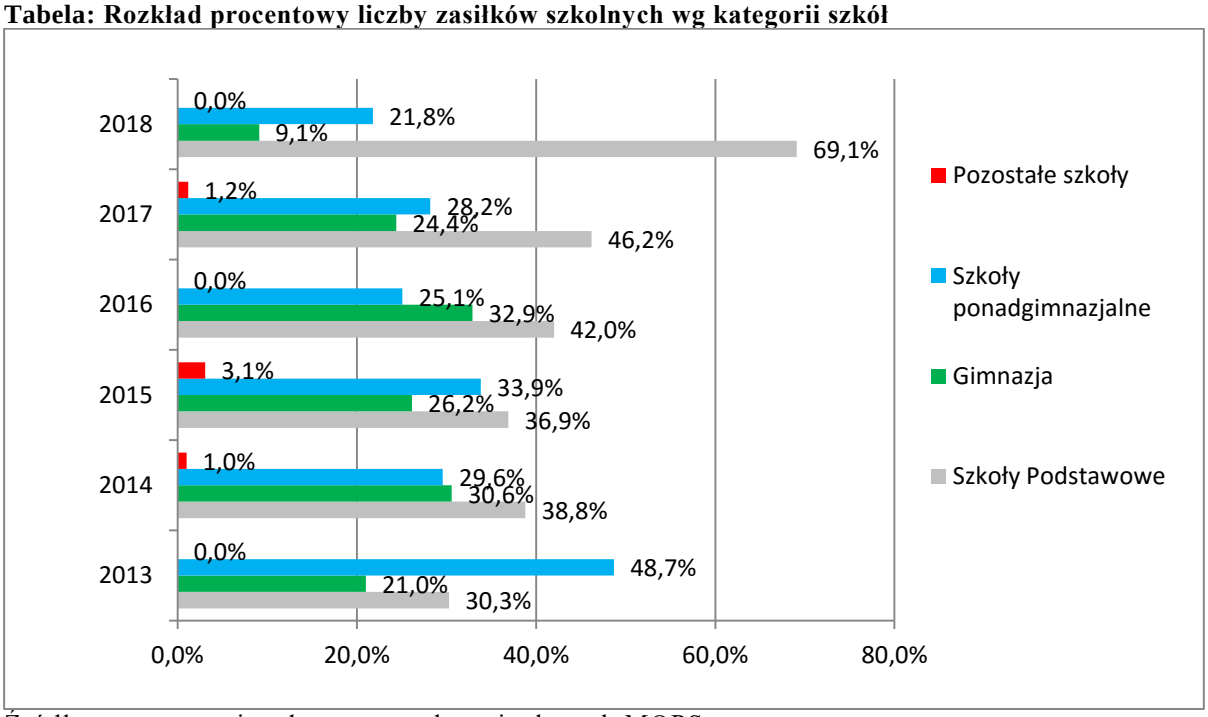

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

8.10.4.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie jest realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

8.10.4.2 Kadra

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej.

8.10.4.3 Nakłady finansowe na realizację zadania

- 2013 r. – 3 127 345,37 zł; w tym w ramach środków Gminy Miejskiej Kraków: 629 469 zł, w ramach dotacji z budżetu państwa 2 497 876,37 zł;
- 2014 r. – 2 870 203 zł; w tym w ramach środków Gminy Miejskiej Kraków: 579 781 zł, w ramach dotacji z budżetu państwa 2 290 422 zł;
- 2015 r. – 2 644 034 zł; w tym w ramach środków Gminy Miejskiej Kraków: 550 328,47 zł, w ramach dotacji z budżetu państwa 2 093 705, 53 zł;
- 2016 r. – 2 379 212,22 zł; w tym ramach środków Gminy Miejskiej Kraków: 531 697,73 zł, w ramach dotacji z budżetu państwa 1 847 514,49 zł;
- 2017 r. – 2 079 141,21 zł; w tym w ramach środków Gminy Miejskiej Kraków: 424 510, 21 zł, w ramach dotacji z budżetu państwa 1 654 631 zł;
- 2018 r. – 1 637 949,69 zł, w tym w ramach środków Gminy Miejskiej Kraków: 336 460,00 zł, w ramach dotacji z budżetu państwa 1 301 489,69 zł.

8.10.4.4 Wnioski

Dokonując analizy ilości wypłaconych świadczeń w postaci stypendium szkolnego w ostatnich latach wnioskować można, iż trudno będzie przewidzieć dalsze tendencje w tym zakresie. W 2018 r. wzrosły kryteria dochodowe na osobę w rodzinie, co sugerować by mogło, iż liczba osób uprawnionych do tej formy wsparcia wzrośnie. Pomimo tego, zauważa się znaczne tendencje spadkowe w zakresie ubiegania się mieszkańców Gminy Miejskiej Kraków o stypendium socjalne. Przypuszczalnie, może być to powiązane ze zmieniającą się sytuacją społeczną, na którą wpływ mają takie czynniki, jak np. zmiana poziomu życia rodzin z dziećmi po uzyskaniu świadczenia wychowawczego, czy też dobra sytuacja na rynku pracy.

Zakres udzielanej pomocy w kolejnych latach w formie zasiłku szkolnego jest również trudny do oszacowania. Wynika to z faktu uwarunkowania wypłaty świadczenia wystąpieniem zdarzenia losowego, co jest niemożliwe do przewidzenia.

8.10.5 Realizacja rządowego programu pomocy uczniom w 2018 roku – „Wyprawka szkolna”

W ramach Rządowego programu pomocy uczniom w 2018 r. – „Wyprawka szkolna” udzielano pomocy w formie dofinansowania zakupu podręczników do kształcenia ogólnego, w tym do kształcenia specjalnego lub do kształcenia w zawodach wyłącznie dla uczniów niepełnosprawnych, którzy posiadali orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego i uczęszczali w roku szkolnym 2018/2019 do szkół ponadgimnazjalnych. Ponadto z dofinansowania do zakupu materiałów edukacyjnych mogli skorzystać uczniowie z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, uczęszczający do szkół ponadgimnazjalnych, a także do klasy III szkoły podstawowej.

Wnioski o przyznanie pomocy na zakup podręczników składane były w szkołach przez rodziców lub opiekunów prawnych ucznia. Po weryfikacji wniosków, Dyrektorzy szkół przekazali do MOPS listy uczniów zakwalifikowanych do objęcia pomocą w ramach programu. Na podstawie w/w list MOPS przekazał środki finansowe szkołom z przeznaczeniem na wypłatę świadczeń. W przypadku szkół prowadzonych przez inne podmioty niż GMK wypłaty pomocy dokonywał, na podstawie posiadanego pełnomocnictwa PMK, bezpośrednio MOPS. Wyprawkę szkolną wypłacano do wysokości przedstawionych faktur, rachunków, paragonów oraz oświadczeń o zakupie podręczników z uwzględnieniem kwoty pomocy dla poszczególnych grup uczniów. Kwota wyprawki szkolnej wahała się od 175 zł do 445 zł i była uzależniona od typu niepełnosprawności występującej u ucznia oraz rodzaju szkoły, do której uczęszczał. Pomoc w ramach programu przyznano łącznie dla 547 uczniów uczęszczających do 45 szkół, w łącznej wysokości 132 867,94 zł.

Tabela: Liczba uczniów, którzy otrzymali pomoc w ramach programu rządowego „Wyprawka szkolna” w latach 2013 – 2018

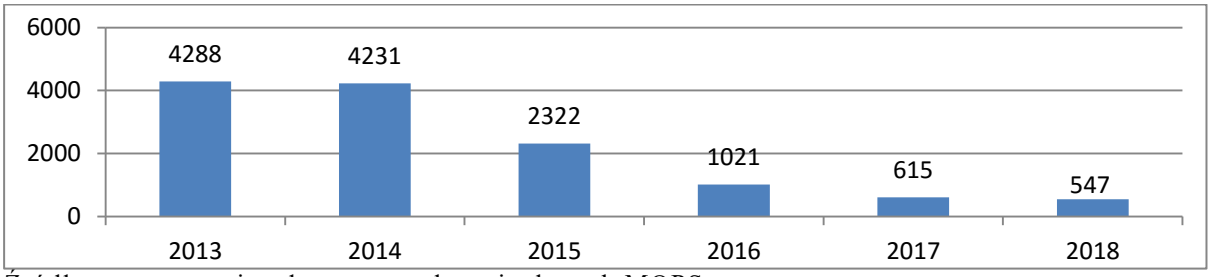

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Zaobserwowano nieznaczny spadek liczby świadczeń w stosunku do roku ubiegłego, który jest związany ze zmniejszeniem grupy uprawnionych uczniów do ubiegania się o pomoc w ramach Wyprawki szkolnej na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów z 17 września 2018 r. w sprawie szczegółowych warunków udzielania pomocy finansowej uczniom na zakup

podręczników i materiałów edukacyjnych (Dz. U z 2018 r., poz. 1796). Jednocześnie wzrosła liczba uczniów otrzymujących bezpłatne podręczniki w szkołach.

W 2018 r., podobnie jak w roku ubiegłym, udzielana pomoc w ramach Wyprawki szkolnej dotyczyła wyłącznie uczniów posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego.

Tabela: Przyczyny udzielenia świadczenia w latach 2013–2018

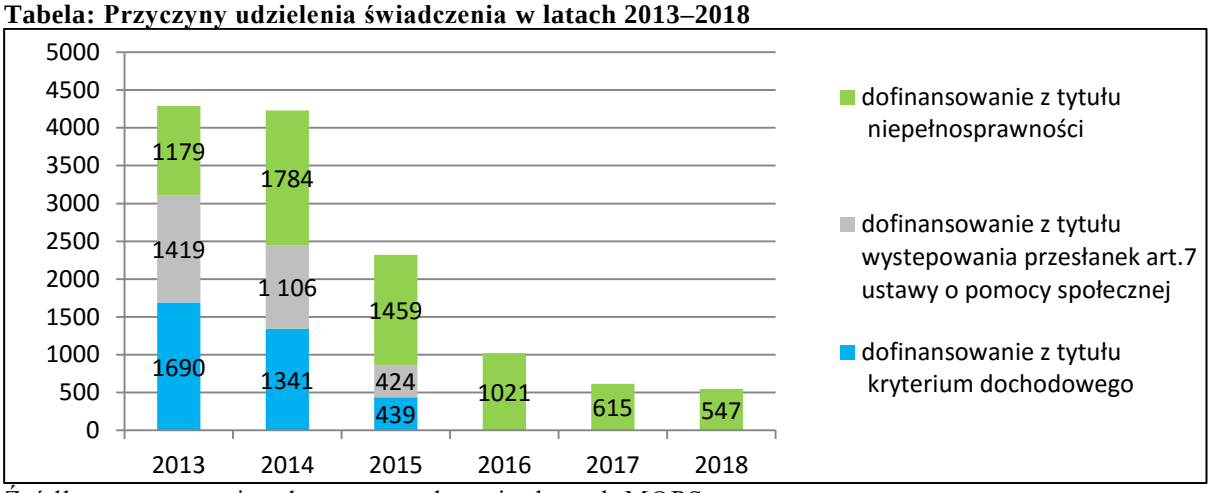

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

8.10.5.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie jest realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

8.10.5.2 Kadra

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej.

8.10.5.3 Nakłady finansowe na realizację zadania

Na realizację programu przeznaczono w ramach środków z budżetu państwa:
– w 2013 r. kwotę – 1 149 064 zł;
– w 2014 r. kwotę – 1 130 061 zł;
– w 2015 r. kwotę – 552 835 zł;
– w 2016 r. kwotę – 262 483 zł;
– w 2017 r. kwotę – 149 517 zł;
– w 2018 r. kwotę – 132 868 zł.

8.10.5.4 Wnioski

Pomoc na zakup podręczników dla uczniów realizowana jest w oparciu o programy rządowe, które uchwalane są na konkretny rok. W 2018 r. możliwość otrzymania pomocy na dofinansowanie podręczników mieli wyłącznie uczniowie posiadający orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego, uczęszczający do szkół ponadgimnazjalnych. Dodatkowo dzieci z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, które uczęszczały do klasy III szkoły podstawowej i w przypadku, gdy nie korzystały z podręczników bezpłatnych, mogły otrzymać dofinansowanie do materiałów edukacyjnych. Ze względu na zapewnienie przez ministerstwo bezpłatnych podręczników dla uczniów szkół podstawowych, w następnych latach pomoc w zakresie Rządowego programu pomocy uczniom – „Wyprawka szkolna" będzie dotyczyła nadal wyłącznie dzieci uczęszczających do szkół branżowych i średnich, które posiadają orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego ze względu na określoną niepełnosprawność.

9 Zasoby pomocy społecznej Gminy Miejskiej Kraków w zakresie przeciwdziałania przemocy

9.1 Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie w zakresie przeciwdziałanie przemocy w rodzinie podejmują działania w oparciu o ustawę z dnia 29 lipca 1995 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty" oraz wzorów formularzy „Niebieskie Karty". Zadania określone w powyższych aktach prawnych są realizowane wobec wszystkich członków w rodzinach uwikłanych w przemoc, zarówno wobec osób dotkniętych przemocą w rodzinie, jak i wobec osób stosujących przemoc w rodzinie.

Od 2014 r. realizowany jest Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie dla Gminy Miejskiej Kraków na lata 2014 – 2020, przyjęty uchwałą nr CXII/1732/14 Rady Miasta Krakowa z dnia 9 lipca 2014 r. W realizację Programu zaangażowani zostali członkowie Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie (Zespół) oraz przedstawiciele instytucji reprezentowanych w Zespole.

Zarządzeniem nr 1593/2016 z dnia 17 czerwca 2016 roku w sprawie powołania Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, Prezydent Miasta Krakowa powołał Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na kolejną 3–letnią kadencję.

Funkcjonujący Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie składa się z Zespołu Strategicznego oraz 9 Zespołów ds. działań lokalnych. Ich członkowie realizują działania związane z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie zarówno na poziomie ogólnomiejskim - Zespół Strategiczny, jak i na poziomie dzielnic – Zespoły ds. działań lokalnych, których obszar działania pokrywa się z rejonami dzielnic obejmowanych przez Filie MOPS.

Zespół Strategiczny tworzy 19 przedstawicieli instytucji określonych w art. 9a ust. 3 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie tj. jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, Policji, oświaty, ochrony zdrowia, organizacji pozarządowych oraz kuratorzy sądowi, przedstawiciele instytucji działających w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie, kierujący jednostkami organizacyjnymi Urzędu Miasta Krakowa, a także przedstawiciel Okręgowej Służby Więziennej, Żandarmerii Wojskowej. Ponadto w skład Zespołów ds. działań lokalnych weszło 119 przedstawicieli instytucji np.: oświaty, ochrony zdrowia, Policji.

Osoby dotknięte przemocą otrzymują pomoc z zakresu wsparcia psychologicznego, prawnego, rodzinnego oraz socjalnego, a także w sytuacji zagrożenia bezpieczeństwa z uwagi na przemoc w rodzinie możliwość skorzystania ze schronienia w specjalistycznej placówce dla osób dotkniętych przemocą. Osoby potrzebujące poradnictwa prawnego lub psychologicznego związanego z wystąpieniem przemocy w rodzinie, mogą skorzystać z powyższych form pomocy w filiach MOPS, gdzie świadczone jest bezpłatne poradnictwo dla mieszkańców Krakowa. Ponadto pomoc oferują działające całodobowo Ośrodek Interwencji Kryzysowej oraz od 1 grudnia 2018 roku Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie i do 30 listopada 2018 roku realizujący zadanie interwencji kryzysowej wyłącznie dla osób dotkniętych przemocą – Ośrodek dla Osób Dotkniętych Przemocą.

W pracy z osobami, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie kierowane są oddziaływania mające na celu zmotywowanie ich do zmiany postaw oraz skierowanie do uczestnictwa w grupie korekcyjno–edukacyjnej prowadzonej przez Ośrodek Interwencji Kryzysowej. Ponadto osoby te mogą korzystać z bezpłatnych indywidualnych konsultacji psychologicznych.

W sytuacji wszczęcia procedury „Niebieskie Karty” grupa robocza powołana dla rodziny, której dotyczy sprawa, złożona z pracowników Ośrodka oraz przedstawicieli innych instytucji wskazanych w ustawie o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, podejmuje działania mające na celu udzielenie stosownej pomocy oraz przerwanie przemocy.

Działania związane z procedurą „Niebieskie Karty” są włączone w zakres działań realizowanych w oparciu o przywołaną wyżej uchwałę Rady Miasta Krakowa w sprawie przyjęcia Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie dla Gminy Miejskiej Kraków. Realizacja Programu odbywała się w 2018 roku m.in. poprzez:

- zapewnienie wsparcia dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie, w tym zapewnienie schronienia osobom doświadczającym przemocy w rodzinie i prowadzenie grupy wsparcia dla osób doświadczających przemocy w rodzinie, organizację warsztatów niestacjonarnych dla kobiet doświadczających przemocy w rodzinie,
- udzielanie poradnictwa psychologicznego i prawnego dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie,
- prowadzenie grupy psychoedukacyjnej dla dzieci z rodzin dotkniętych przemocą,
- podejmowanie działań informacyjno-edukacyjnych z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie,
- podejmowanie działań mających na celu zmianę postaw i zachowań osób stosujących przemoc w rodzinie,
- prowadzenie oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych,
- prowadzenie oddziaływań psychologiczno-terapeutycznych dla sprawców przemocy,
- realizację procedury „Niebieskie Karty”,
- działanie Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz funkcjonujących w jego ramach Zespołu Strategicznego oraz Zespołów ds. działań lokalnych.

9.1.1 Infrastruktura

Realizacja Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie dla Gminy Miejskiej Kraków w zakresie realizacji przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej odbywa się we własnych zasobach lokalowych Ośrodka.

9.1.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie jest realizowane we współpracy z instytucjami działającymi na terenie Krakowa oraz z organizacjami pozarządowymi w zakresie przewidzianym ustawą o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz Rozporządzeniem Rady Ministrów w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieskie Karty”.

9.1.3 Kadra

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej oraz instytucji i organizacji pozarządowych działających na terenie Krakowa.

9.1.4 Osoby i rodziny objęte pomocą w ramach Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie

Formularze Niebieska Karta – A po wszczęciu procedury przez uprawnione do tego instytucje (policja, jednostki pomocy społecznej, oświata, ochrona zdrowia, komisja rozwiązywania problemów alkoholowych) są przekazywane do Przewodniczącego Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie. W Gminie Miejskiej Kraków

osobami upoważnionymi przez Przewodniczącego Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w zakresie przyjmowania formularzy Niebieska Karta -A są Przewodniczący Zespołów ds. działań lokalnych. Procedurę wszczyna się już w sytuacji powzięcia podejrzenia o zaistnieniu przemocy w rodzinie a następnie działania realizują członkowie grup roboczych powoływanych w przypadku poszczególnych sytuacji przemocy w rodzinie. W pierwszych latach od wejścia w życie Rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie procedury „Niebieskie Karty" oraz wzorów formularzy „Niebieskie Karty" (2013 – 2015) skala wszczynanych procedur corocznie zwiększała się. W ostatnich latach (2016 – 2018) zauważamy spadek liczby wszczynanych procedur, co obrazują poniższe dane: 2013 r. – 697 wszczętych procedur Niebieska Karta, 2014 r. – 883, 2015 r. – 940, 2016 r. – 880, 2017 r. – 850, 2018 r. – 831 Niebieskich Kart.

W związku z zaistnieniem podejrzenia przemocy w rodzinie oraz realizacją procedury Niebieskie Karty, w 2018 r. pomocą objęto 1 131 rodzin, w tym 3 238 osób.

Część z rodzin, w których doszło do zaistnienia przemocy, oprócz pomocy prawnej i psychologicznej otrzymuje również pomoc finansową. W 2018 r. Ośrodek przyznał pomoc finansową dla pomoc dla 90 rodzin, natomiast spośród rodzin objętych procedurą „Niebieskie Karty" pomoc otrzymywało 305 rodzin.

Wykres: Liczba rodzin i osób objętych pomocą w sytuacji przemocy w rodzinie w latach 2013 – 2018

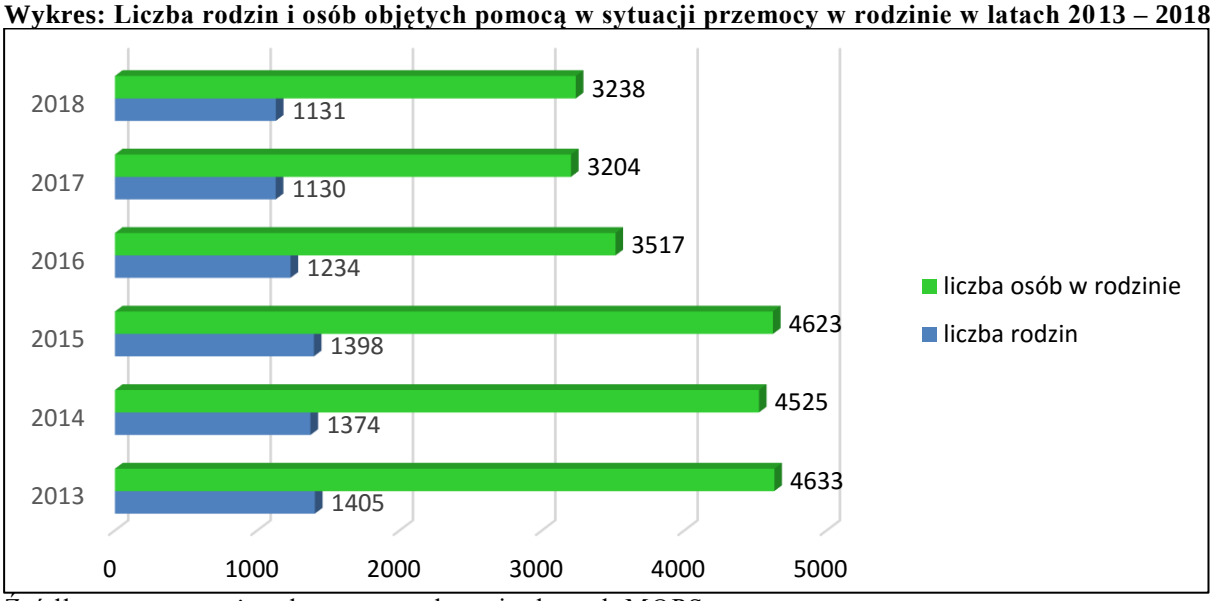

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W 2018 roku pracownicy socjalni wszczęli 275 procedur „Niebieskie Karty", a z innych instytucji zobowiązanych do wszczęcia procedury do Przewodniczącego Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie wpłynęło 556 „Niebieskich Kart" w tym: 493 – Policja, 44 – oświata, 11 – ochrona zdrowia, 8 – Miejska Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, co w łącznej liczbie stanowi 831 „Niebieskich Kart".

W 2018 r. realizowane było 1 230 procedur „Niebieskie Karty" obejmujących procedury wszczęte w 2018 r. oraz kontynuowane z lat poprzednich. Zakończono realizację 879 „Niebieskich Kart".

Poniższy wykres obrazuje liczbę wszczętych „Niebieskich Kart", w oparciu o które udzielana była pomoc rodzinom dotkniętym przemocą w 2018 roku i w latach ubiegłych.

Wykres: Porównanie liczby wszczętych „Niebieskich Kart" z lat 2013– 2018

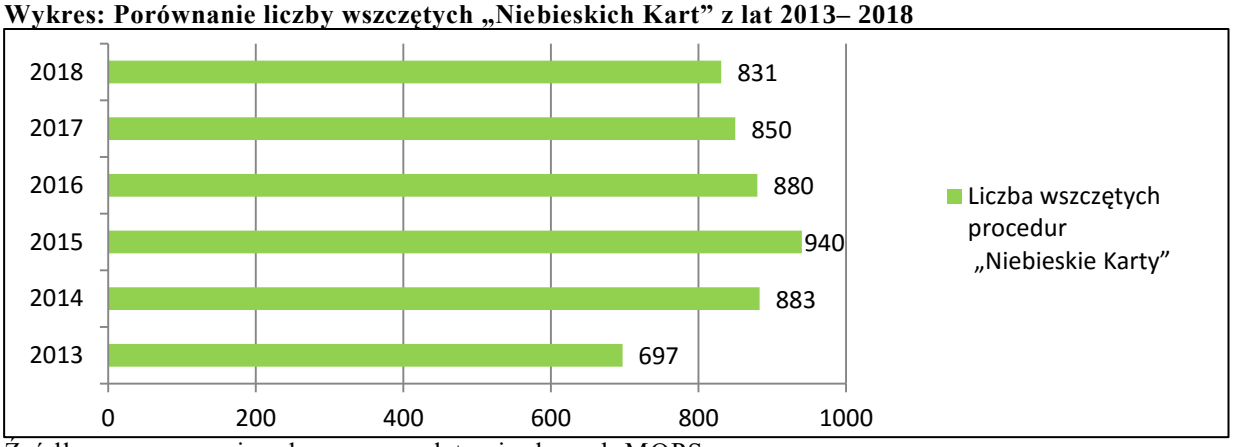

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W 2018 roku w odniesieniu do rodzin, w których doszło do przemocy powołanych zostało 820 grup roboczych, które spotykały się 3 473 razy.

Wykres: Liczba powołanych grup roboczych oraz liczba zrealizowanych spotkań w latach 2013–2018

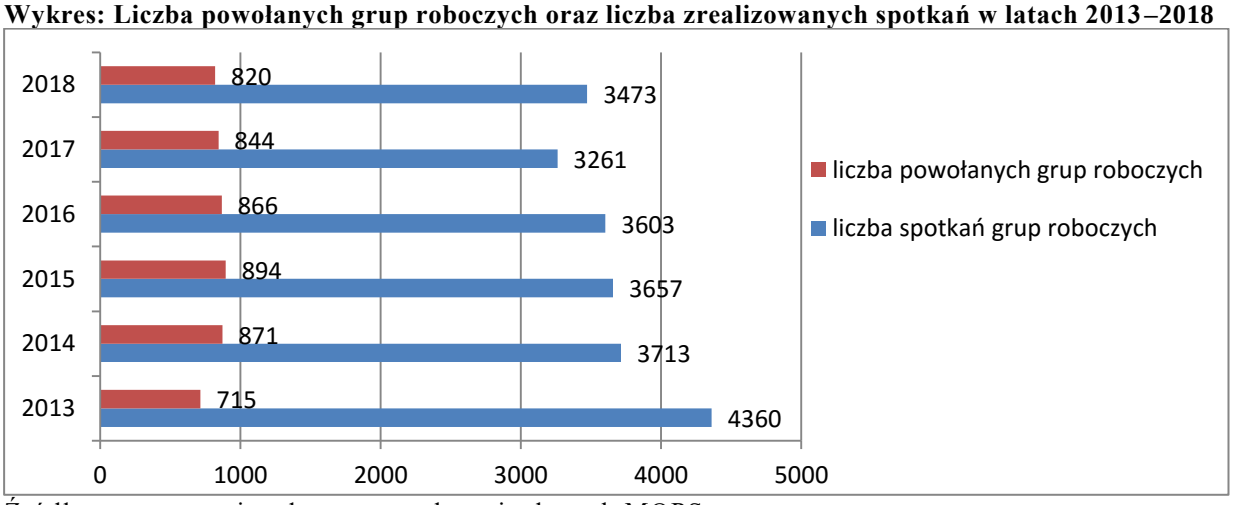

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

9.1.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie finansowane były:

- w 2013 roku z Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego przyznana była dotacja na prowadzenie oddziaływań korekcyjno – edukacyjnych w wys. 14 400 zł. Łączny koszt realizacji zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie w 2013 r. wyniósł 1 196 500 zł (koszt realizacji Programu Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie), w tym: 1 182 100 zł – środki Gminy Miejskiej Kraków, 14 400 zł – dotacja MUW.
- w 2014 z Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego przyznana została dotacja na prowadzenie oddziaływań korekcyjno– edukacyjnych w wys. 14 392 zł. Łączny koszt realizacji zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie w 2014 roku wyniósł 1 391 608 zł (koszt realizacji Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie dla Gminy Miejskiej Kraków), w tym: 1 377 216 zł – środki Gminy Miejskiej Kraków, 14 392 zł dotacja MUW.
- w 2015 roku z Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego przyznana została dotacja na prowadzenie oddziaływań korekcyjno–edukacyjnych w wys. 12 678 zł. Łączny koszt realizacji zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie w 2015 roku wyniósł 1 278 805zł (koszt realizacji Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie dla Gminy Miejskiej Kraków), w tym: 1 266 127 zł – środki Gminy Miejskiej Kraków, 12 678 zł – dotacja MUW.

- w 2016 roku z Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego przyznana została dotacja na prowadzenie oddziaływań korekcyjno–edukacyjnych w wys. 20 975,58 zł. Łączny koszt realizacji zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie w 2016 roku wyniósł 1 224 658,52 zł w tym: 1 136 682,94 zł – środki Gminy Miejskiej Kraków, 20 975,58 zł – dotacja z budżetu Wojewody na realizację programu korekcyjno – edukacyjnego dla osób stosujących przemoc w rodzinie (od 1 stycznia 2016 r. program korekcyjno – edukacyjny jest realizowany przez Ośrodek Interwencji Kryzysowej w Krakowie), dotacja Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej na realizację projektu „Aktywnie przeciw przemocy II" w wys. 37 000 zł, środki przekazane w ramach Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii w wys. 30 000 zł.
- w 2017 roku koszt realizacji zadań w zakresie Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie przez MOPS wyniósł 1 232 017,41 zł, które stanowią: 1 210 964,91 zł – środki Gminy Miejskiej Kraków obejmujące środki przekazane w ramach Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii w wys. 73 747,20 zł. Ponadto z budżetu Wojewody na zadanie realizacji programu korekcyjno – edukacyjnego dla osób stosujących przemoc w rodzinie, będącego elementem PPPwR została przyznana dotacja w wys. 21 052,50 zł (od 1 stycznia 2016 r. program korekcyjno – edukacyjny jest realizowany przez Ośrodek Interwencji Kryzysowej w Krakowie).
- w 2018 roku koszt realizacji zadań w zakresie Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie przez MOPS wyniósł 1 172 022,33 zł, w tym: 58 149,91 zł – środki Gminy Miejskiej Kraków obejmujące środki przekazane w ramach Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomani. Ponadto na zadanie realizacji programu korekcyjno – edukacyjnego dla osób stosujących przemoc w rodzinie, będącego elementem PPPwR z budżetu Wojewody została przyznana dotacja w wys. 22 828,24 zł (od 1 stycznia 2016r. program korekcyjno – edukacyjny jest realizowany przez Ośrodek Interwencji Kryzysowej w Krakowie) oraz sfinansowana została superwizja dla prowadzących grupę korekcyjno-edukacyjną w ramach Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii na kwotę 3 000 zł.

9.1.6 Wnioski

Na podstawie realizacji Programu i danych zbieranych w latach 2010 – 2012 w ramach Programu Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie, obserwowaliśmy coroczny wzrost liczby rodzin objętych pomocą w ramach realizacji zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie. W latach 2013 – 2015 obserwowaliśmy podobny poziom liczbowy w zakresie osób objętych pomocą w ramach procedury „Niebieskie Karty" (wszystkie rodziny, w których wszczęta jest procedura „Niebieskie Karty" stają się uczestnikami Programu).

2018 rok jest kolejnym, kiedy zaobserwowano spadek liczby wszczętych procedur w stosunku do roku poprzedniego, a w 2018 roku liczba wszczynanych Niebieskich Kart była mniejsza niż w 2014 roku.

Skala ujawnianych sytuacji przemocy w rodzinie oraz zakres realizowanych działań w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie, wymaga zaangażowania instytucji przeciwdziałających przemocy w rodzinie, w tym MOPS, który pełni rolę organizacyjno – techniczną w odniesieniu do prac Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w rodzinie oraz prac grup roboczych. W zakresie bezpośredniej pomocy rodzinom dotkniętym przemocą swoje zadania realizują pracownicy MOPS powołani do grup roboczych.

Infrastrukturę służącą zapewnieniu specjalistycznej pomocy oraz schronienia dla osób doświadczających przemocy i pomocy udzielanej w toku realizacji procedury „Niebieskie Karty" należy ocenić jako wystarczającą wobec istniejącego w środowisku zapotrzebowania, a zakres udzielanej pomocy jest sukcesywnie rozszerzany w odniesieniu do diagnozowanego poziomu potrzeb.

9.2 Działalność Ośrodka dla Osób Dotkniętych Przemocą

Do końca listopada 2018 roku Gmina Miejska Kraków zlecała prowadzenie Ośrodka dla Osób Dotkniętych Przemocą, gdzie na podstawie zapisów ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie osobie dotkniętej przemocą w rodzinie udzielana była bezpłatna pomoc, w szczególności w formie:

- poradnictwa medycznego, psychologicznego, prawnego i socjalnego, zawodowego i rodzinnego;
- interwencji kryzysowej i wsparcia;
- ochrony przed dalszym krzywdzeniem, poprzez uniemożliwienie osobom stosującym przemoc korzystania ze wspólnie zajmowanego z innymi członkami rodziny mieszkania oraz zakazanie kontaktowania się i zbliżania do osoby pokrzywdzonej;
- zapewnienia osobie dotkniętej przemocą w rodzinie bezpiecznego schronienia w specjalistycznym ośrodku wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie.

Ośrodek dla Osób Dotkniętych Przemocą realizował zadania z zakresu interwencji kryzysowej wobec osób dotkniętych przemocą w rodzinie. Działalność Ośrodka skoncentrowana była na udzieleniu specjalistycznej pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie, zarówno osobom dorosłym jak i dzieciom. W sytuacji zagrożenia bezpieczeństwa tych osób zapewniane było schronienie w celu oddzielenia i ochrony przed osobami stosującymi przemoc w rodzinie. W Ośrodku udzielane było wsparcie psychologiczne, pedagogiczne, praca socjalna oraz pomoc prawna. Ośrodek funkcjonował całodobowo, w latach 2017–2018 roku Ośrodek dysponował 25 miejscami schronienia.

Od 1 grudnia 2018 r. w miejsce dotychczas prowadzonego Ośrodka dla Osób Dotkniętych Przemocą, os. Krakowiaków 46 został uruchomiony Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie w Krakowie.

Ośrodek jest całodobową placówką udzielającą specjalistycznej pomocy osobom doświadczającym przemocy w rodzinie, w tym zapewnia 25 miejsc schronienia na okres do 3 miesięcy, z możliwością przedłużenia w uzasadnionych przypadkach. W Ośrodku zapewniona jest pomoc psychologiczna, prawna, pedagogiczna oraz pomoc pracownika socjalnego dla osób doświadczających przemocy w rodzinie. Prowadzone są grupy wsparcia, grupy terapeutyczne, wsparcie grupowe dla dzieci, a także terapia indywidualna ukierunkowana na wsparcie osoby doświadczającej przemocy w rodzinie oraz nabycie umiejętności ochrony przed osobą stosującą przemoc w rodzinie.

Do Specjalistycznego Ośrodka Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie mogą zgłaszać się osoby doświadczające przemocy z terenu całego kraju. Nie jest wymagane skierowanie, nie są w tym zakresie wydawane decyzje administracyjne. Pomoc jest udzielana bezpłatnie.

Zadanie jest finansowane z budżetu Państwa. Prowadzenie Ośrodka przez podmiot niepubliczny zlecone zostało po przeprowadzonym otwartym konkursie ofert, w okresie od 1 grudnia 2018 r. do 31 grudnia 2019 r.

9.2.1 Infrastruktura

W Gminie Miejskiej Kraków funkcjonuje jedna placówka udzielająca schronienia osobom doświadczającym przemocy prowadzona na zlecenie gminy przez organizację pozarządową.

Tabela: Liczba miejsc w Ośrodku dla Osób Dotkniętych Przemocą 2012–2018*

Nazwa i adres jednostki	liczba miejsc 2013	liczba miejsc 2014	liczba miejsc 2015	liczba miejsc 2016	liczba miejsc 2017	liczba miejsc 2018
Ośrodek dla Osób Dotkniętych Przemocą os. Krakowiaków 46	50	40	40	40	25	25**

*wg danych na 31 grudnia danego roku
** Od 1 grudnia 2018 r. Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie
Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MOPS

Ośrodek dla Osób Dotkniętych Przemocą był prowadzony na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków przez Caritas Archidiecezji Krakowskiej. W ramach odrębnych umów we wspólnej lokalizacji prowadzone są również dwa inne zadania: mieszkanie chronione dla kobiet i kobiet z dziećmi oraz miejsca interwencyjnego schronienia dla kobiet w okresach niskich temperatur.

Od 2014 r. Caritas Archidiecezji Krakowskiej na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków w ramach umowy na powierzenie realizacji zadania prowadzi mieszkanie chronione dla kobiet i kobiet z dziećmi. Mieszkanie jest przeznaczone w szczególności dla osób opuszczających Ośrodek dla Osób Dotkniętych Przemocą, obecnie SOW, które po wykorzystaniu trzymiesięcznego okresu schronienia w ramach interwencji kryzysowej potrzebują dalszego wsparcia, pomocy i wzmocnienia w powrocie do funkcjonowania w środowisku bez przemocy. W mieszkaniu od 2017 roku utworzonych jest 30 miejsc, z których w 2018 r. skorzystało 29 osób.

W ramach zadań z zakresu interwencji kryzysowej w lokalizacji os. Krakowiaków 46, na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków prowadzonych jest 10 miejsc interwencyjnego schronienia dla kobiet na czas niskich temperatur. W 2018 roku w okresie styczeń – marzec oraz listopad – grudzień, z tej formy pomocy skorzystało 26 osób.

9.2.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Ośrodek dla Osób Dotkniętych Przemocą był prowadzony na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków przez Caritas Archidiecezji Krakowskiej. Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie jest prowadzony na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków przez Caritas Archidiecezji Krakowskiej.

9.2.3 Kadra

W realizację zadania w 2018 roku zaangażowanych było 8 osób w organizacjach pozarządowych (5 etatów + 3 umowy zlecenie).

9.2.4 Osoby i rodziny korzystające ze wsparcia udzielanego przez Ośrodek dla Osób Dotkniętych Przemocą

W roku 2018 Ośrodek udzielił schronienia 46 osobom, w tym 30 dorosłym i 16 dzieciom. Udzielonych zostało również 175 porad w formie konsultacji psychologicznych dla mieszkańców Krakowa, nie korzystających ze schronienia w Ośrodku. W grudniu 2018 r. z całodobowej pomocy w SOW skorzystało 7 osób, natomiast z pomocy ambulatoryjnej skorzystało 13 osób.

Wykres: Liczba osób objętych schronieniem w Ośrodku dla Osób Dotkniętych Przemocą w latach 2013– 2018

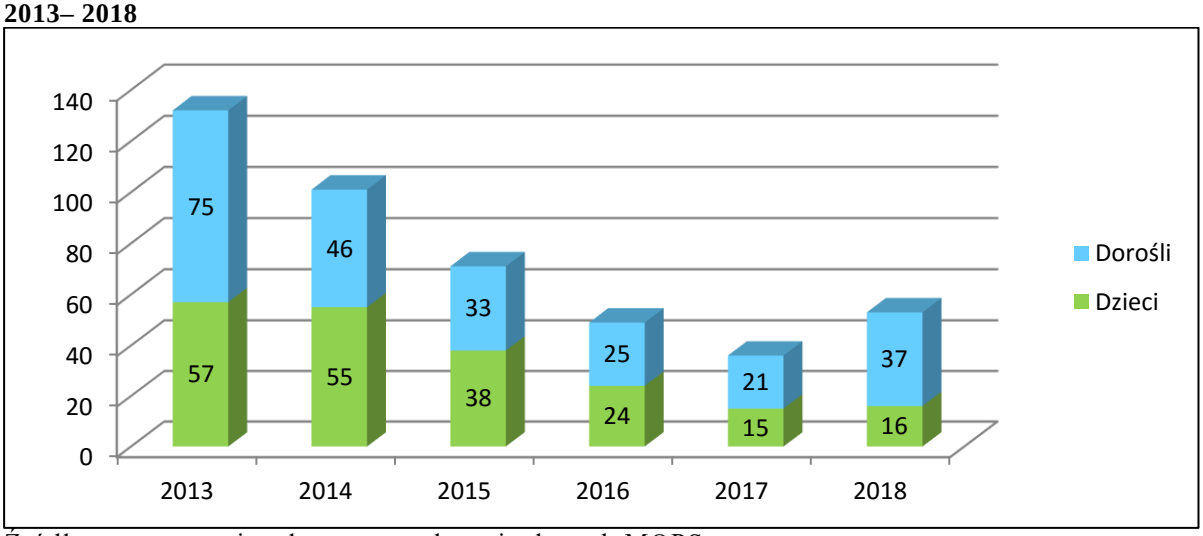

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

9.2.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wysokość dotacji w ramach środków GMK przekazanych na realizację zadania prowadzenia Ośrodka dla Osób Dotkniętych Przemocą wynosiła:

- w 2013 r. – 425 100 zł;
- w 2014 r. – 465 000 zł (łącznie z zadaniem prowadzenia mieszkania chronionego oraz miejsc interwencyjnego schronienia);
- w 2015 r. – 470 580 zł (łącznie z zadaniem prowadzenia mieszkania chronionego oraz miejsc interwencyjnego schronienia);
- w 2016 r. – 470 580 zł (łącznie z zadaniem prowadzenia mieszkania chronionego oraz miejsc interwencyjnego schronienia);
- w 2017 r – 330 000 zł. Dodatkowo wysokość dotacji w ramach środków GMK przekazanej na realizację zadania miejsca interwencyjnego schronienia dla kobiet w okresach niskich temperatur wynosiła. – 15 000 zł, a na realizację zadania prowadzenia mieszkania chronionego dla kobiet i kobiet z dziećmi wynosiła. – 180 000 zł;
- w 2018 r – 302 500 zł. Dodatkowo wysokość dotacji w ramach środków GMK przekazanej na realizację zadania miejsca interwencyjnego schronienia dla kobiet w okresach niskich temperatur wynosiła. – 15 000 zł, a na realizację zadania prowadzenia mieszkania chronionego dla kobiet i kobiet z dziećmi wynosiła. – 180 000 zł.

Wysokość dotacji z budżetu państwa przekazanej na realizację zadania prowadzenia Specjalistycznego Ośrodka Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie w 2018 roku wynosiła łącznie 151 481,40 zł:

- 122 000 zł – uruchomienie i doposażenie SOW
- 27 539,70 zł – prowadzenie SOW

9.2.6 Wnioski

Ośrodek dla Osób Dotkniętych Przemocą zapewniał niezbędną pomoc mieszkańcom Krakowa dotkniętym przemocą w rodzinie poprzez zapewnienie schronienia i pomocy specjalistycznej. W 2018 roku MRPiPS ogłosiło plan utworzenie nowego Specjalistycznego Ośrodka Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie (SOW) finansowanego z budżetu państwa. Gmina Miejska Kraków zgłosiła chęć prowadzenia takiego ośrodka. Na skutek pozytywnej decyzji MRPiPS, od 1 grudnia 2018 r. w Krakowie został utworzony SOW, którego prowadzenie zostało zlecone w trybie otwartego konkursu ofert, w ramach którego realizację

zadania powierzono Caritas Archidiecezji Krakowskiej. W SOW zapewniona jest pomoc specjalistyczna dla osób zgłaszających się w sytuacji doświadczania przemocy w rodzinie oraz całodobowe schronienie. Ośrodek zapewnia 25 miejsc. Z jego pomocy mogą korzystać osoby potrzebujące z obszaru całego kraju.

Zakres udzielanego wsparcia i liczba miejsc schronienia w SOW jest wystarczająca do zaspokojenia potrzeb mieszkańców GMK w zakresie pomocy specjalistycznej i udzielenia schronienia w sytuacji przemocy w rodzinie.

Ponadto prowadzone mieszkanie chronione dla kobiet i kobiet z dziećmi, umożliwia osobom, które potrzebują wsparcia oraz konieczności zapewnienia schronienia, w tym kobietom uprzednio korzystającym ze schronienia w ramach interwencji kryzysowej oraz w SOW, podjęcie próby usamodzielnienia w wychodzeniu z trudnej sytuacji. Obecnie zapewniona liczba 30 miejsc w mieszkaniu chronionym jest wystarczająca i zabezpiecza potrzeby mieszkańców GMK w tym zakresie. Zasadna jest dalsza realizacja zadania w obecnym zakresie.

10 Zasoby pomocy społecznej Gminy Miejskiej Kraków w zakresie pomocy osobom bezrobotnym

10.1 Bezrobocie w Krakowie

W 2018 roku liczba osób bezrobotnych zarejestrowanych w Grodzkim Urzędzie Pracy wyniosła 11 467 osób. Stopa bezrobocia rejestrowanego w Krakowie wynosiła na dzień 31 grudnia 2018 r. – 2,4%, dla Małopolski – 4,7%, dla Polski – 5,8%[84].

W stosunku do roku poprzedniego ilość osób bezrobotnych w Krakowie spadła o 1 492. Liczba zarejestrowanych bezrobotnych zmniejszyła się o 11,5%. Wśród zarejestrowanych bezrobotnych pod względem płci nie obserwuje się znaczących różnic. Bezrobotni z terenu Krakowa stanowili 16% ogółu osób pozostających bez pracy zarejestrowanych w województwie małopolskim (w 2017 – 16,3%).

Wykres: Liczba bezrobotnych zarejestrowanych w Grodzkim Urzędzie Pracy wg danych na koniec w latach 2013– 2018 roku

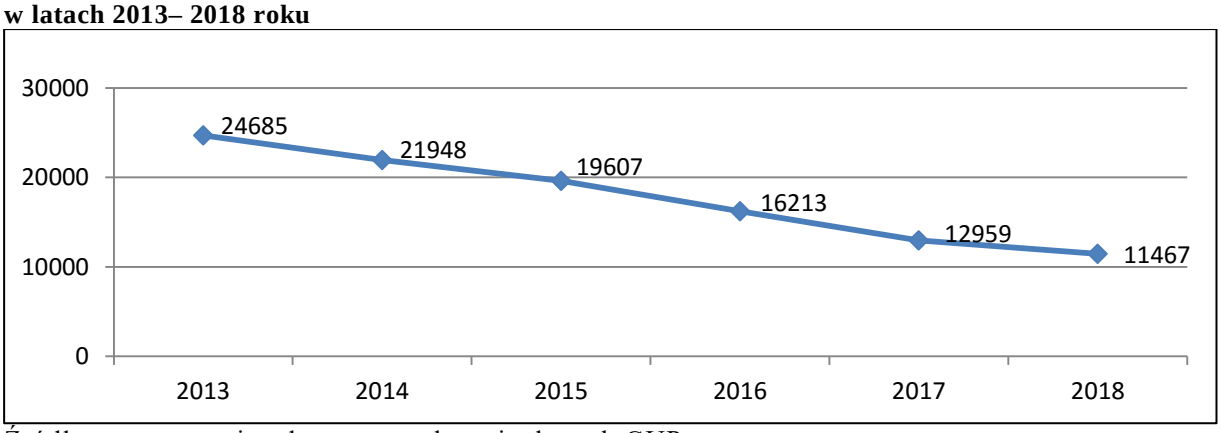

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUP

Biorąc pod uwagę strukturę osób bezrobotnych wg wieku należy stwierdzić, że w ostatnich kilkunastu latach zaznacza się wyraźny wzrost odsetka osób bezrobotnych w wieku 55 i więcej lat, a więc szczególnie narażonych na bezrobocie długotrwałe. W roku 2 000 krakowscy bezrobotni w tej grupie wiekowej stanowili – 1,7% ogółu zarejestrowanych bezrobotnych, w roku 2010 już – 13%, a w roku 2018 – 22%. Największy odsetek osób bezrobotnych stanowią osoby w wieku 35–44 lat, w stosunku do ogółu bezrobotnych to ponad 27%. W ujęciu rocznym nie odnotowano wyraźnych zmian w strukturze wieku bezrobotnych w porównaniu do roku 2017.

Wykres: Osoby bezrobotne zarejestrowane w Krakowie w roku 2018 – procentowy udział kategorii wiekowych

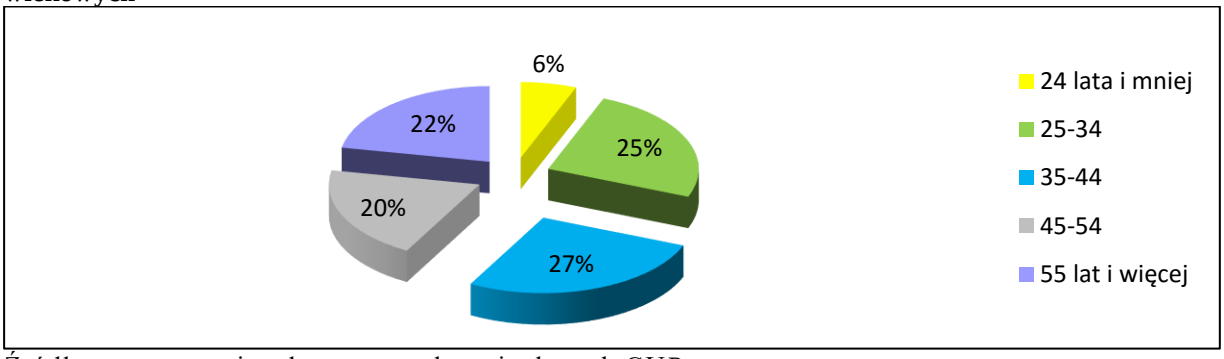

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUP

[84] http://wupkrakow.praca.gov.pl/rynek-pracy/statystyki-i-analizy/rynek-pracy-w-liczbach

Wykres: Osoby bezrobotne zarejestrowane w Krakowie wg kategorii wiekowych w latach 2013 – 2018

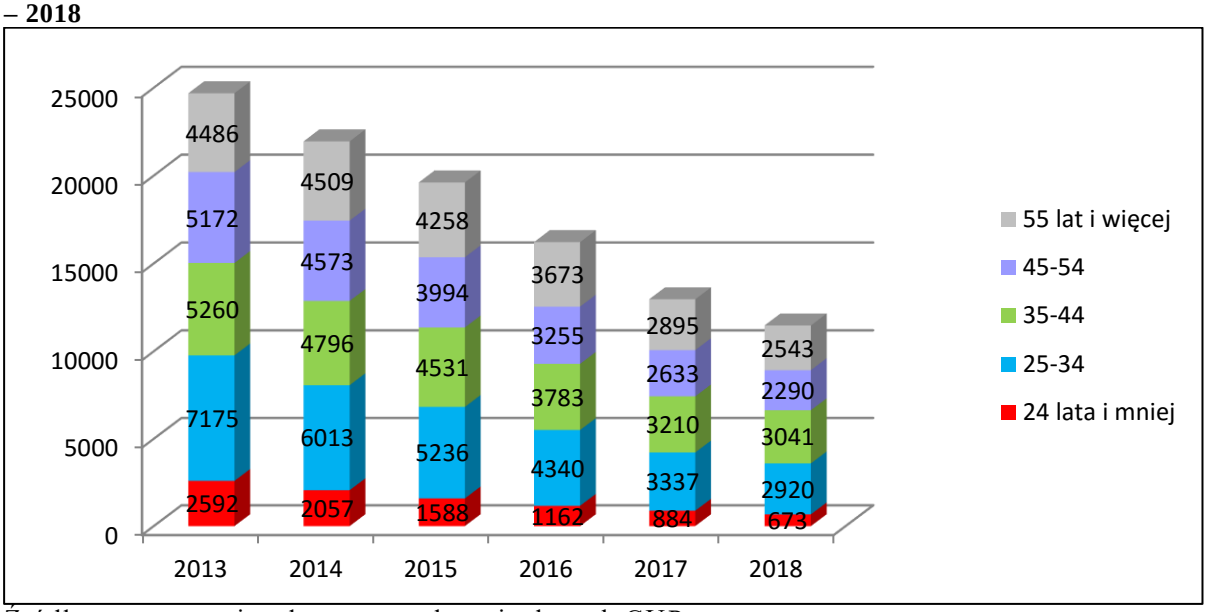

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUP

Znaczącym zmianom podlega struktura osób bezrobotnych wg wykształcenia. W roku 2 000 największy odsetek bezrobotnych legitymował się wykształceniem zasadniczym zawodowym oraz gimnazjalnym, podstawowym i niepełnym podstawowym (łącznie 56,7%). Bezrobotni z wykształceniem wyższym stanowili jedynie 9,1% ogółu. Jednak już dziesięć lat później wśród krakowskich bezrobotnych dominowały osoby najlepiej wykształcone – z wykształceniem wyższym (23,7%) i policealnym oraz średnim zawodowym (23,8%).

W 2018 roku osoby z wykształceniem wyższym i policealnym oraz średnim zawodowym stanowiły w sumie 50% bezrobotnych. Najmniej zarejestrowanych osób bezrobotnych niezmiennie posiada wykształcenie średnie ogólnokształcące. Powodem tego jest prawdopodobnie fakt, iż młodzież po ukończeniu nauki w szkołach ogólnokształcących kontynuuje w trybie zaocznym edukację na poziomie wyższym. W porównaniu do roku 2017 nie odnotowuje się znaczących różnic wśród osób bezrobotnych wg wykształcenia.

Wykres: Osoby bezrobotne zarejestrowane w Krakowie wg wykształcenia

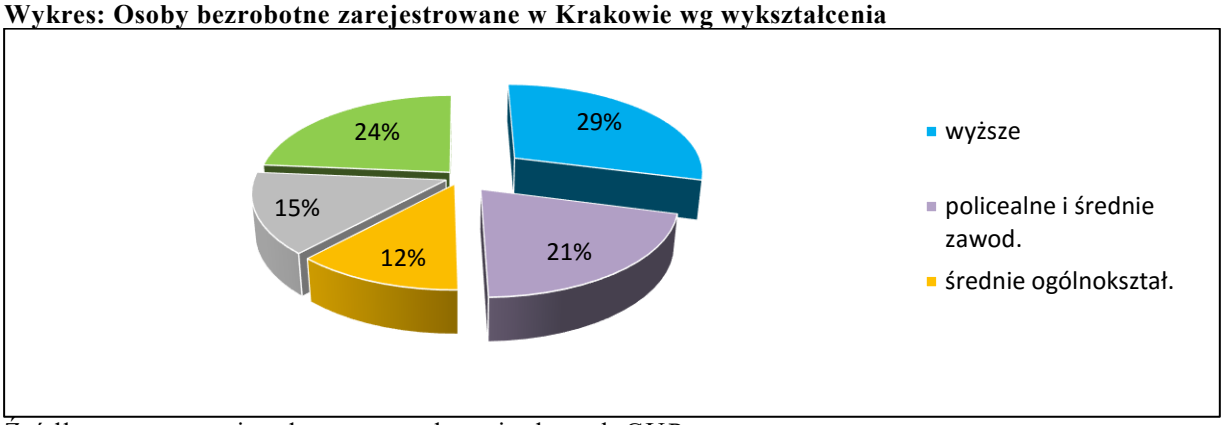

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUP

Z uwagi na długość pozostawania bez pracy, najliczniejszą grupę w 2018 roku stanowili bezrobotni pozostający bez pracy przez okres powyżej 24 miesięcy – 2 947 osób, tj. ponad 25% wszystkich bezrobotnych.

Dla zobrazowania struktury osób bezrobotnych należy także dodać charakterystykę osób bezrobotnych znajdujących się w szczególnej sytuacji na rynku pracy, do których zaliczają

się[85]: osoby do 30 roku życia[86], osoby długotrwale bezrobotne, osoby powyżej 50 roku życia, osoby korzystające ze świadczeń z pomocy społecznej, osoby posiadające co najmniej jedno dziecko do 6 roku życia lub co najmniej jedno dziecko niepełnosprawne do 18 roku życia oraz osoby niepełnosprawne. Niska aktywność zawodowa tych osób rodzi szereg negatywnych konsekwencji, zarówno dla nich samych, jak i dla społeczeństwa.

Wśród osób znajdujących się w szczególnej sytuacji na rynku pracy największy odsetek stanowią: osoby do 30 roku życia osoby długotrwale bezrobotne, osoby powyżej 50 roku życia.

Wykres: Bezrobotni w szczególnej sytuacji na ryku pracy w ogólnej liczbie bezrobotnych w latach 2013 – 2018

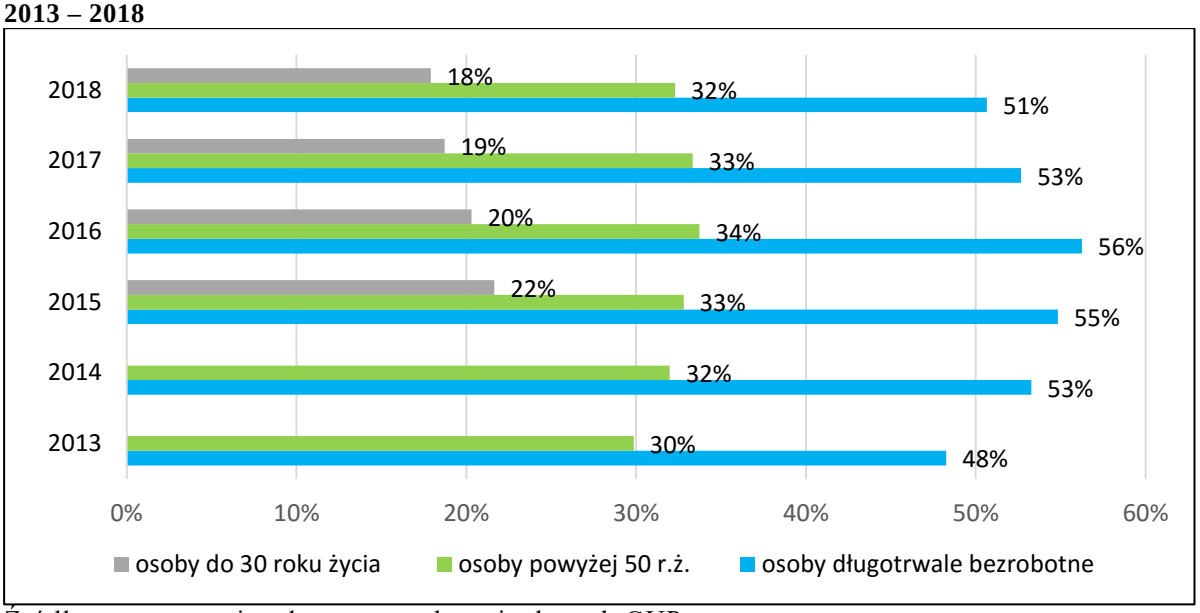

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUP

Jak wskazuje powyższy wykres, poza osobami długotrwale bezrobotnymi, duży odsetek bezrobotnych stanowią osoby powyżej 50 roku życia. Osoby pozostające bez pracy powyżej 12 miesięcy, szczególnie te będące już w wieku produkcyjnym niemobilnym, mają najmniejsze szanse na znalezienie zatrudnienia. Jedną z przyczyn przedłużania się okresu pozostawania bez pracy większości osób długotrwale bezrobotnych jest także brak kwalifikacji zawodowych, doświadczenia zawodowego lub wykształcenia średniego. To właśnie te osoby często korzystają ze świadczeń pomocy społecznej. Z danych GUP wynika, że osoby długotrwale bezrobotne stanowiły w 2018 r. 51% wszystkich zarejestrowanych bezrobotnych, natomiast osoby powyżej 50 roku życia – 32%.

Wśród osób bezrobotnych znajdujących się w szczególnej sytuacji na rynku pracy należy zwrócić uwagę na grupę osób z niepełnosprawnością. Kategorię bezrobotnych niepełnosprawnych opisano w rozdziale 7: *Zasoby Pomocy Społecznej Gminy Miejskiej Kraków w zakresie pomocy osobom niepełnosprawnym*, podrozdział 7.1: *Osoby niepełnosprawne w społeczności Miasta Krakowa.* Grupa ta wymaga szczególnej uwagi

[85] Katalog osób bezrobotnych znajdujących się w szczególnej sytuacji na rynku pracy zmieniony został Ustawą z dnia 14 marca 2014 r. o zmianie ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy oraz niektórych innych ustaw. Poprzednio katalog obejmował osoby do 25 roku życia, osoby długotrwale bezrobotne, kobiety które nie podjęły zatrudnienia po urodzeniu dziecka, osoby powyżej 50 roku życia, osoby bez kwalifikacji zawodowych, osoby bez doświadczenia zawodowego, osoby bez wykształcenia średniego, osoby samotnie wychowujące co najmniej jedno dziecko do 18 roku życia, osoby które po odbyciu kary pozbawienia wolności nie podjęły zatrudnienia, osoby niepełnosprawne.

[86] Należy zwrócić uwagę, że mimo, iż osoby do 25 roku życia nie stanowią już odrębnej kategorii bezrobotnych będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy, to w znowelizowanych przepisach znalazł się zapis, który zobowiązuje urząd pracy do przedstawienia im propozycji zatrudnienia, bądź innej formy aktywizacji lub pomocy w okresie do 4 miesięcy od dnia rejestracji. Ma to ogromne znaczenie w kontekście wspierania osób młodych wchodzących dopiero na rynek pracy.

– bezrobotni z niepełnosprawnością bardzo silnie odczuwają trudności związane z pozyskaniem, wykonywaniem i utrzymaniem pracy.

10.2 Świadczenia na rzecz osób bezrobotnych

10.2.1 Praca socjalna z osobami bezrobotnymi

Pracownicy socjalni w ramach pracy socjalnej podejmują działania w tych obszarach funkcjonowania, w których osoba/rodzina napotyka trudności, których nie jest w stanie samodzielnie pokonać i wymaga wsparcia. Jednym z takich obszarów jest praca, przy czym obejmuje on także działania związane z faktem pozostawania bez zatrudnienia.

Informacje na temat pracy socjalnej zawiera rozdział 3: *„Zasoby Pomocy Społecznej Gminy Miejskiej Kraków – praca socjalna”.*

10.2.2 Zatrudnienie socjalne

W odniesieniu do osób zagrożonych wykluczeniem społecznym Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie, poza zadaniami wynikającymi z przepisów zawartych w ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej realizuje również zadania z zakresu integracji i reintegracji zawodowej i społecznej wynikające z ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym. Zadania określone w ustawie realizowane są poprzez zatrudnienie socjalne przez co należy rozumieć zapewnienie osobom wymienionym poniżej możliwości uczestnictwa w zajęciach prowadzonych przez centra integracji społecznej, kluby integracji społecznej oraz zatrudnieniu wspieranym. Zadania te adresowane są w szczególności do osób:
1) bezdomnych realizujących indywidualny program wychodzenia z bezdomności, w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej;
2) uzależnionych od alkoholu,
3) uzależnionych od narkotyków lub innych środków odurzających,
4) chorych psychicznie, w rozumieniu przepisów o ochronie zdrowia psychicznego;
5) długotrwale bezrobotnych w rozumieniu przepisów o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy;
6) zwalnianych z zakładów karnych, mających trudności w integracji ze środowiskiem, w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej;
7) uchodźców realizujących indywidualny program integracji, w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej;
8) niepełnosprawnych, w rozumieniu przepisów o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych,
którzy podlegają wykluczeniu społecznemu i ze względu na swoją sytuację życiową nie są w stanie własnym staraniem zaspokoić swoich podstawowych potrzeb życiowych i znajdują się w sytuacji powodującej ubóstwo oraz uniemożliwiającej lub ograniczającej uczestnictwo w życiu zawodowym, społecznym i rodzinnym.

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie realizuje zadania z zakresu integracji i reintegracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, w oparciu o ustawę o zatrudnieniu socjalnym, w ramach klubów integracji społecznej oraz centrów integracji społecznej.

10.2.2.1 Kluby Integracji Społecznej

Klub Integracji Społecznej może być prowadzony przez gminę lub organizację pozarządową. W ramach klubu można organizować w szczególności:
1) indywidualne działania na rzecz reintegracji społecznej i zawodowej mające na celu nabycie przez uczestnika wiedzy i umiejętności niezbędnych do rozwoju osobowego oraz

do rozwiązywania problemów osobistych, społecznych i zawodowych, w szczególności poprzez wsparcie i poradnictwo pracownika socjalnego, poradnictwo psychologiczne, prawne oraz doradztwo zawodowe;
2) grupowe działania na rzecz reintegracji społecznej i zawodowej mające na celu nabycie przez uczestnika wiedzy i umiejętności niezbędnych do pełnienia funkcji społecznych i zawodowych, w szczególności poprzez udział w grupach wsparcia, grupach samopomocowych oraz warsztatach;
3) roboty publiczne;
4) prace społecznie użyteczne.

10.2.2.1.1 Infrastruktura

Na terenie Gminy Miejskiej Kraków 2018 roku funkcjonował:

- Klub Integracji Społecznej będący w strukturze organizacyjnej MOPS,
- Klub Integracji Społecznej „Leonardo" prowadzony na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków,
- Klub Integracji Społecznej dla osób niepracujących niepełnosprawnych w ramach projektu „Bariery zamieniamy na szanse". Klub rozpoczął działalność od 1 września 2016 roku.

Zgodnie z zawartą umową nr W/I/3494/SO/313/2015 z dniem 30 czerwca 2018 r. zakończyła się realizacja zadania publicznego polegającego na prowadzeniu przez Fundację Wspierania Rozwoju Społecznego „Leonardo" Klubu Integracji Społecznej.

10.2.2.1.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Podmiotem prowadzącym Klub Integracji Społecznej była Fundacja Wspierania Rozwoju Społecznego „Leonardo", Klub Integracji Społecznej dla osób niepełnosprawnych był prowadzony przez Fundację Sustinae.

10.2.2.1.3 Kadra

W Klubie Integracji Społecznej działającym w strukturze MOPS w 2018 r. zadania na rzecz mieszkańców Miasta Krakowa realizowało 33 pracowników

W Klubie Integracji Społecznej „Leonardo" zadanie realizowały 4 osoby (4 etaty). Przy organizacji zajęć Klub Integracji Społecznej podejmował współpracę z wolontariuszami. W Klubie Integracji Społecznej dla osób niepełnosprawnych zadania realizowało 14 specjalistów (w tym umowy o pracę, umowy zlecenie, samozatrudnienie, wolontariat).

10.2.2.1.4 Osoby objęte pomocą w ramach reintegracji zawodowej, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

W przypadku Klubu Integracji Społecznej działającego w strukturze MOPS liczba uczestników korzystających ze wsparcia w 2018 roku zmniejszyła się w stosunku do 2017 roku o 19,5%, a liczba uczestników KIS „Leonardo" zmniejszyła się w stosunku do 2017 roku o ponad 15% i wynosiła 97 osób. W zajęciach w Klubie Integracji Społecznej dla osób niepełnosprawnych uczestniczyło 58 osób.

Wykres: Liczba uczestników KIS

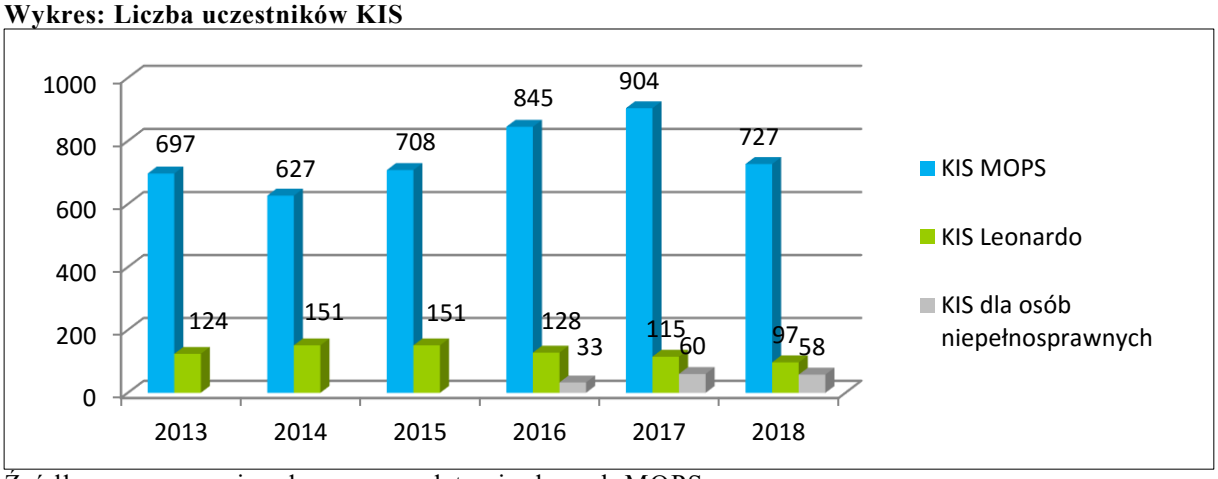

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Ze wsparcia Klubu Integracji Społecznej funkcjonującego w strukturze Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej skorzystało 727 uczestników. W 2018 r. 63% uczestników KIS MOPS stanowili mężczyźni. Tendencja rosnącej liczby mężczyzn korzystających ze wsparcia KIS MOPS utrzymuje się od lat: w roku 2014 – 53%, w roku 2015 – 57%, 2016 – 58%. W latach 2011, 2012 większość uczestników stanowiły kobiety.

W wyniku udzielonego wsparcia zatrudnienie podjęło łącznie 188 (26%) ogółu osób uczestniczących w KIS w 2018r.

Wszyscy uczestnicy KIS byli objęci indywidualnymi i grupowymi działaniami na rzecz reintegracji społecznej i zawodowej realizowanymi przez pracowników socjalnych, specjalistów (psycholog, prawnik, doradca zawodowy, terapeuta uzależnień) i pracowników na zasadach trenera zatrudnienia wspieranego:

1. Wsparcie i poradnictwo indywidualne: Wszyscy uczestnicy byli objęci wsparciem indywidualnym pracowników socjalnych KIS oraz poradnictwem specjalistycznym, w ramach którego psycholog, prawnik i terapeuta udzielili 1418 porad.
2. Wsparcie grupowe z którego korzystali wszyscy uczestnicy KIS. Wsparcie to było organizowane w KIS w różnorodnych formach, umożliwiających uczestnikowi dokonanie wyboru aktywności adekwatnej do jego ścieżki rozwoju, określonej w kontrakcie socjalnym. Zajęcia prowadzone były w formie grup: edukacyjnych, wsparcia i samopomocy oraz warsztatów. Łączna liczba spotkań w ramach w/w działań wyniosła 1192. Każde spotkanie trwało od 2 do 3 godzin, prowadzone były przez pracowników KIS. Dodatkowo w realizację, współprowadzenie zajęć KIS zaangażowani byli: 1 wolontariusz oraz uczestnicy pełniący funkcje liderów, asystentów lub pomocników. Udział w zajęciach grupowych jest nierozłącznym elementem reintegracji społecznej i zawodowej uczestników KIS, dzięki nim m.in. uczestnicy budują więzi międzyludzkie, uczą się poprawnych relacji, zdobywają umiejętność pracy w grupie.

W ramach robót publicznych w 2018 roku pracę wykonywało 38 osób. Osoby te zostały objęte wsparciem pracowników na zasadzie trenera zatrudnienia wspieranego i wykonywały następujące zadania: sprzątanie lokali MOPS (12 osób), prace gospodarcze (5 osób), prace biurowe (1 osoba), prace porządkowe na fortach (12 osób), na cmentarzu, przy grobach osób NN (4 osoby), prace remontowe (4 osoby). Od sierpnia 2018 roku zaprzestano realizacji robót publicznych. Brak robót publicznych został zrównoważony zatrudnieniem subsydiowanym realizowanym w ramach projektu „Bariery zamieniamy na szanse – usługi MOPS KIS dla os. powyżej 30 r. ż".

Wykres: Liczba osób wykonujących roboty publiczne w Klubie Integracji Społecznej funkcjonującym w strukturze MOPS, w latach 2013–2018

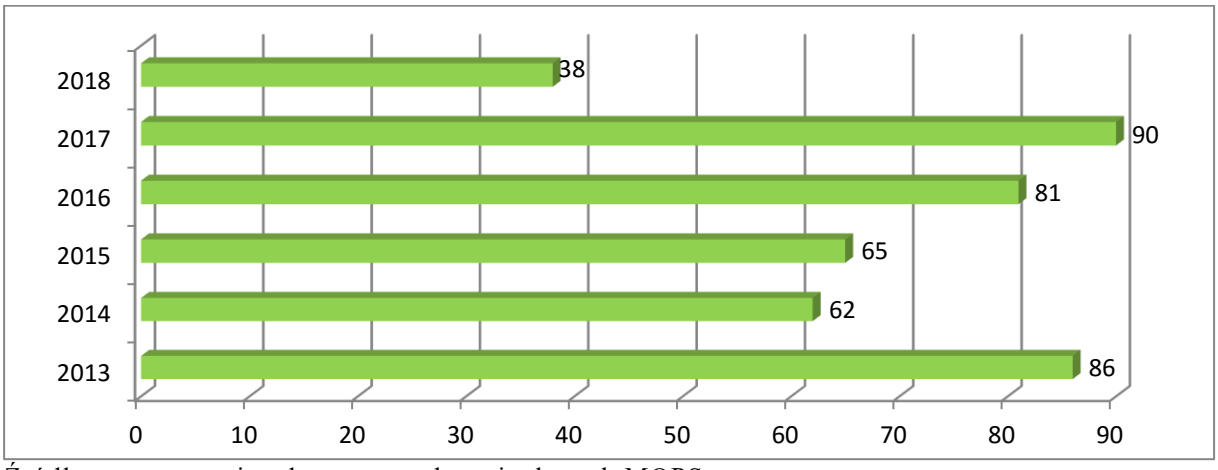

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Osoby wykonujące pracę w ramach robót publicznych oprócz indywidualnego wsparcia pracowników KIS korzystały ze wsparcia grupowego w postaci tematycznych zajęć grupy wsparcia integracji zawodowej odbywających się raz w tygodniu w lokalach MOPS.

W ramach prac społecznie użytecznych w KIS MOPS w 2018 roku pracę wykonywało 350 osób. Liczba ta w porównaniu do roku 2017 zmalała o ponad 26%. Prace społecznie użyteczne są to prace wykonywane przez osoby bezrobotne bez prawa do zasiłku korzystające z pomocy społecznej. Prace są organizowane przez Gminę Miejską Kraków w jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej, organizacjach lub instytucjach statutowo zajmujących się pomocą charytatywną lub na rzecz społeczności lokalnej. Czas pracy w ciągu tygodnia nie może przekroczyć 10 godzin. Świadczenie dla osób wykonujących prace społecznie użyteczne wypłacane jest ze środków Gminy Miejskiej Kraków w 2018 r. w pierwszym półroczu w kwocie 8,10 zł natomiast w drugim półroczu w kwocie 8,30 zł za godzinę, z czego 60% świadczenia refundowane jest z Funduszu Pracy. MOPS proponuje osoby, które mogłyby być skierowane do poszczególnych rodzajów prac oraz wypłaca im świadczenia.

Wykres: Liczba osób wykonujących prace społecznie użyteczne w Klubie Integracji Społecznej funkcjonującym w strukturze MOPS, w latach 2013–2018

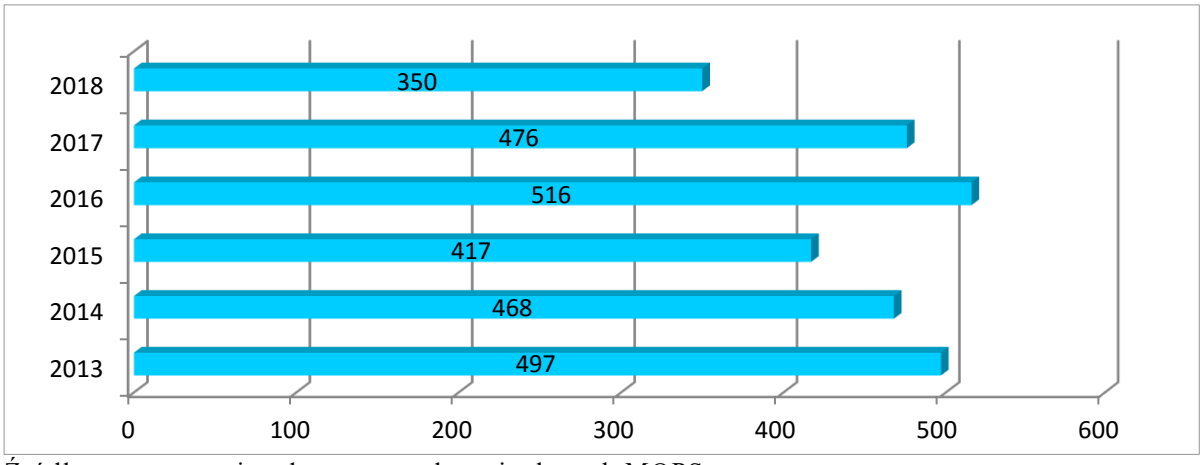

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W 2018 r. prace społecznie użyteczne realizowane były łącznie w 59 podmiotach, w tym m.in.: w Urzędzie Miasta Krakowa, domach pomocy społecznej, szkołach, przedszkolach oraz stowarzyszeniach (Caritas Archidiecezji Krakowskiej, Polski Komitet Pomocy Społecznej, Bank Żywności, Chrześcijańskie Stowarzyszenie Osób

Niepełnosprawnych Ich Rodzin i Przyjaciół „Ognisko", Gaudium et Spes, Stowarzyszenie Siemacha, Katolickie Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych i Ich Przyjaciół „KLIKA").

W ramach realizowanych działań w Klubie Integracji Społecznej uczestnicy mieli możliwość udziału w następujących programach i projektach:

1. Program reintegracji społecznej i zawodowej osób posiadających zadłużenie z tytułu korzystania z mieszkań komunalnych, mających na celu pomoc w spłacie zadłużenia.

Począwszy od roku 2013, w oparciu o porozumienie zawarte pomiędzy Zarządem Budynków Komunalnych w Krakowie, Miejskim Ośrodkiem Pomocy Społecznej w Krakowie oraz Grodzkim Urzędem Pracy w Krakowie, realizowany jest „Program reintegracji społecznej i zawodowej osób posiadających zadłużenie z tytułu korzystania z mieszkań komunalnych, mający na celu pomoc w spłacie zadłużenia". W roku 2018 przeprowadzono działania, obejmujące:

- wsparcie indywidualne i grupowe ukierunkowane na reintegrację społeczną i zawodową;
- zatrudnienie w formie umów o pracę, w tym w ramach robót publicznych.

W 2018 roku w cotygodniowych spotkaniach informacyjnych wzięły udział 73 osoby. Kwota spłaconego na rzecz gminy zadłużenia wyniosła 52 900,23 zł, w tym spłacona przez: osoby zatrudnione w ramach robót publicznych – 14 827,11 zł, wykonujących prace społecznie użyteczne – 2 516,75 zł, osoby, które pracowały w ramach umowy o pracę – 35 556,37 zł.

Realizacja Programu, poza efektami ekonomicznymi, przynosi także efekty społeczne w postaci zmian postaw osób zadłużonych, które stają się aktywne w dążeniu do poprawy swojej sytuacji. Osobom kończącym udział w Programie przekazywane są informacje na temat ofert na otwartym rynku pracy.

2. Program Aktywizacja i Integracja „PAI"

Program jest realizowany w Krakowie w oparciu o porozumienie z dnia 11.02.2015 zawarte pomiędzy Grodzkim Urzędem Pracy w Krakowie oraz Miejskim Ośrodkiem Pomocy w Krakowie. Celem „PAI" jest poprawa sytuacji osób bezrobotnych na rynku pracy poprzez kształtowanie u uczestników aktywnej postawy w życiu społecznym i zawodowym, tak aby mogli oni przezwyciężać istniejące deficyty i nabyć zdolność do poruszania się na rynku pracy w celu podjęcia zatrudnienia. W 2018 r. w Programie Aktywizacja i Integracja uczestniczyło 67 osób.

3. Kontrakt socjalny typu B

W 2018 r. kontrakt socjalny typu B realizowało 9 osób. W ramach kontraktu „B" uczestnicy zobowiązali się do realizacji zajęć z zakresu reintegracji społecznej i zawodowej; wykonywania prac społecznie użytecznych; poszukiwania pracy na otwartym rynku pracy.

4. Usługa „Pomoc w domu"

Usługa realizowana w ramach Programu kompleksowego wsparcia dla rodzin „Za życiem". W 2018 r. w ramach w/w programu z usług realizowanych w ramach prac społecznie użytecznych skorzystało łącznie 6 rodzin (w tym 5 rodzin z dziećmi do lat 18 oraz 1 rodzina z dorosłą osobą niepełnosprawną). Łącznie usługę „pomoc w domu" wykonywało 8 uczestników MOPS KIS, którzy wypracowali łącznie 611 godzin usług. Szczegółowe informacje w podrozdziale 8.3 *„Usługa „Pomoc w domu".*

5. Realizacja programu „Złota rączka"

Od czerwcu 2018 roku Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej we współpracy z Biurem Miejskiego Ośrodka Wspierania Inicjatyw Społecznych w Krakowie rozpoczął realizację Programu „Złota Rączka". Celem programu jest zapewnienie nieodpłatnej pomocy seniorom w drobnych domowych naprawach. Program dedykowany jest mieszkańcom Krakowa powyżej 60 r.ż., w pierwszej kolejności samotnym i z niepełnosprawnością, prowadzącym jednoosobowe gospodarstwo domowe.

Zakres pomocy obejmuje drobne naprawy niewymagające natychmiastowej interwencji, specjalistycznej wiedzy i uprawnień. Prace realizowane są wyłącznie w lokalu zamieszkiwanym przez osobę ubiegającą się o pomoc. Materiały potrzebne do wykonania prac

np. uszczelki, nowy zawias/zamek, farbę, gniazdko zapewnia osoba ubiegająca się o pomoc. Narzędzia do wykonania prac zapewnia MOPS. Wykonano w 2018 roku łącznie 563 usługi. Usługi realizowane były przez 3 osoby zatrudnionych w Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej w ramach umowy zlecenia.

W okresie od stycznia do czerwca 2018 r. w zajęciach KIS Leonardo uczestniczyło 97 osób, dzięki uzyskanemu wsparciu 9 osób podjęło pracę. Uczestnicy KIS brali udział w zajęciach grupowych i indywidualnych. W ramach zajęć indywidualnych zapewniono stały dostęp do poradnictwa indywidualnego udzielanego przez psychologa, pracownika socjalnego oraz doradcę zawodowego. Zajęcia grupowe realizowano poprzez kursy edukacyjne oraz warsztaty. Uczestnicy poprzez udział w zajęciach organizowanych w Klubie Integracji Społecznej „Leonardo" dążyli m.in. do: podniesienia poziomu motywacji, do podejmowania aktywności społecznej i zawodowej, podnoszenia poziomu samodzielności i samoakceptacji, nabywania wiedzy i umiejętności związanych z poszukiwaniem pracy na wolnym rynku.

Tabela: Liczba porad udzielonych w roku 2018 uczestnikom KIS „Leonardo"

Poradnictwo indywidualne, w tym:	Liczba porad
poradnictwo psychologiczne	126
poradnictwo socjalne	72
doradztwo zawodowe	68
suma	**266**

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W 2018 r. z pomocy w Klubie Integracji Społecznej dla osób niepracujących niepełnosprawnych skorzystało 58 osób (32 nowych oraz 26 kontynuujących uczestnictwo). spośród których, dzięki uzyskanemu wsparciu, 12 osób podjęło zatrudnienie.

W ramach uczestnictwa w Klubie Integracji Społecznej uczestnicy mogli skorzystać z usługi pracy socjalnej, doradztwa zawodowego, poradnictwa prawnego, jak i treningów zatrudnienia oraz umiejętności psychospołecznych. Dodatkowo mieli zapewnioną możliwość podnoszenia posiadanych umiejętności poprzez udział w kwalifikacyjnych i kompetencyjnych szkoleniach zawodowych, jak i poprzez realizację staży zawodowych. W ramach staży uczestnicy mieli pokrywane koszty dojazdów, ubezpieczenia i badań lekarskich oraz otrzymywali stypendium stażowe.

10.2.2.1.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Na działalność Klubu Integracji „Leonardo" przekazano:

- w roku 2013: 330 000 zł w ramach środków z UE;
- w roku 2014: 471 428,57 zł, natomiast ostatecznie rozliczono 399 781,68 zł. Dotacja była przekazywana w ramach projektu „Pora na aktywność";
- w roku 2015: 362 301,58 zł, w tym ze środków Gminy Miejskiej Kraków: 161 478,58 zł oraz ze środków unijnych kwotę 200 823 zł;
- w roku 2016: 328 434,56 zł ze środków Gminy Miejskiej Kraków;
- w roku 2017: 325 237,42 zł ze środków Gminy Miejskiej Kraków;
- w I półroczu 2018 roku : 163 332 zł ze środków Gminy Miejskiej Kraków.

Na działalność Klubu Integracji Społecznej dla osób niepełnosprawnych prowadzonego w ramach projektu „Bariery zamieniamy na szanse" z dotacji wydatkowano:

- w 2016 roku 129 291,56 zł;
- w 2017 roku 352 393,11 zł;
- w 2018 roku 418 140,24 zł.

10.2.2.2 Zadania realizowane przez Centra Integracji Społecznej

Centra Integracji Społecznej realizują zadania związane z reintegrację zawodową i społeczną przez następujące usługi:

- kształcenie umiejętności pozwalających na pełnienie ról społecznych i osiąganie pozycji społecznych dostępnych osobom niepodlegającym wykluczeniu społecznemu;
- nabywanie umiejętności zawodowych oraz przyuczenie do zawodu, przekwalifikowanie lub podwyższanie kwalifikacji zawodowych;
- naukę planowania życia i zaspokajania potrzeb własnym staraniem, zwłaszcza przez możliwość osiągnięcia własnych dochodów przez zatrudnienie lub działalność gospodarczą;
- uczenie umiejętności racjonalnego gospodarowania posiadanymi środkami pieniężnymi.

10.2.2.2.1 Infrastruktura

Na terenie Gminy Miejskiej Kraków 2018 roku funkcjonowało:

- Centrum Integracji Społecznej,
- Centrum Integracji Społecznej dla osób bezdomnych działające od 16 sierpnia 2016 roku w ramach projektu „Bariery zamieniamy na szanse".

10.2.2.2.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Podmiotem prowadzącym Centrum Integracji Społecznej w 2018 roku była Galicyjska Fundacja „Wsparcie, Integracja, Rozwój", a Centrum Integracji Społecznej dla bezdomnych było prowadzone przez Dzieło Pomocy św. Ojca Pio.

10.2.2.2.3 Kadra

W realizację zadania związanego z prowadzeniem Centrum Integracji Społecznej przez Galicyjską Fundację „Wsparcie, Integracja, Rozwój" zaangażowanych było:

- do czerwca 2018 r. – 28 osób (w tym 3 osoby zatrudnione na etat, 2 osoby zatrudnione na niepełny etat, 23 osoby zatrudnione na umowę zlecenie),
- od sierpnia do grudnia 2018 r. – 15 osób (w tym 2 osoby zatrudnione na etat, 13 osób zatrudnionych na umowę zlecenie).

W Centrum Integracji Społecznej dla osób bezdomnych zadanie realizowało 8 osób (4 etaty) oraz współpracujący wolontariusze.

10.2.2.2.4 Osoby objęte pomocą w ramach reintegracji zawodowej, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Dotychczasowe zadanie publiczne polegające na prowadzeniu CIS realizowane było w okresie od 1 lipca 2015 r. do 30 czerwca 2018 r. przez Galicyjską Fundację „Wsparcie, Integracja, Rozwój". W ramach tego zadania ze wsparcia CIS skorzystało 75 osób, spośród których 12 podjęło zatrudnienie na otwartym rynku pracy.

Od 1 sierpnia 2018 r. ww. Fundacja rozpoczęła realizację nowego zadania polegającego na prowadzeniu CIS, która zgodnie z zawartą umową będzie trwała do 30 czerwca 2021 r. W ramach zadania, w okresie od sierpnia do grudnia 2018 r. ze wsparcia CIS skorzystało 53 osoby.

W zajęciach Centrum Integracji Społecznej dla osób bezdomnych w 2018 r. uczestniczyły 24 osoby.

Wykres: Liczba uczestników CIS

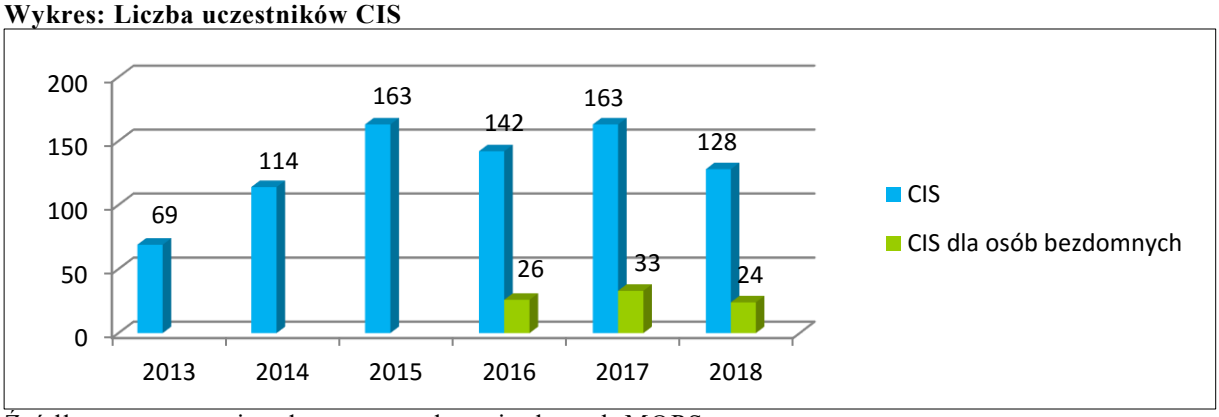

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Podczas uczestnictwa w CIS beneficjenci korzystali z konsultacji indywidualnych prowadzonych przez pracownika socjalnego, psychologa oraz doradcy zawodowego.

Tabela: Liczba porad udzielonych uczestnikom CIS w roku 2018

Konsultacje, w tym:	Liczba godzin konsultacji
psychologiczne	582
socjalne	418
zawodowe	498
suma	**1 498**

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W ramach reintegracji społecznej uczestnicy CIS brali również udział w zajęciach grupowych, obejmujących np. warsztaty motywacyjne oraz rozwoju zawodowego, warsztaty kompetencji i umiejętności społecznych, warsztaty z przedstawicielami policji, GUP, itp.

W ramach reintegracji zawodowej uczestnicy korzystali z zajęć praktycznych przygotowujących do podjęcia pracy, które odbywały się u pracodawców współpracujących z CIS. Praktyki zawodowe realizowane były m.in. w domach pomocy społecznej, hotelach, MPO i innych podmiotach, które zadeklarowały chęć współpracy. W ramach zajęć praktycznych odbywały się warsztaty takie, jak np.: remontowo – porządkowy, pielęgnacji terenów zielonych, opiekuńczo – porządkowy, administracyjno – biurowy.

W zajęciach Centrum Integracji Społecznej dla osób bezdomnych w 2018 r. uczestniczyły 24 osoby, w tym osoby z problemem uzależnienia od alkoholu, 10 osób podjęło zatrudnienie.

W ciągu roku z uczestnikami CIS zrealizowano 231 spotkań indywidualnych, w tym:
- 142 spotkania z doradcą zawodowym,
- 128 spotkań z instruktorem/trenerem zatrudnienia wspieranego,
- 67 spotkań z pracownikiem socjalnym,
- 9 spotkań z psychoterapeutą,
- 5 spotkań z psychiatrą.

W ramach zajęć reintegracji społecznej zrealizowano 206 spotkań grupowych, które łącznie trwały 394 godziny.

10.2.2.2.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wysokość środków przeznaczonych na sfinansowanie zadania polegającego na prowadzeniu Centrum Integracji Społecznej wyniosła:

– w roku 2013: 95 963,68 zł w ramach środków Gminy Miejskiej Kraków;

- w roku 2014: 374 000 zł, w tym 196 773 zł stanowiły środki Gminy Miejskiej Kraków, a 177 227 zł to środki projektu „Pora na aktywność”;
- w roku 2015: 616 000 zł, w tym 291 217,07 zł w ramach środków własnych Gminy Miejskiej Kraków;
- w roku 2016: 748 400 zł w ramach środków własnych Gminy Miejskiej Kraków;
- w roku 2017 r.: 721 195,26 zł w ramach środków własnych Gminy Miejskiej Kraków;
- w roku 2018: 464 925,94 zł w ramach środków własnych Gminy Miejskiej Kraków.

Na realizację zadania na prowadzenie Centrum Integracji Społecznej dla osób bezdomnych prowadzonego w ramach projektu „Bariery zamieniamy na szanse” z dotacji wydatkowano:

- w 2016 r. – 61 845,87 zł,
- w 2017 r. – 187 143,96 zł;
- w 2018 r. – 164 405,20 zł.

10.2.2.3 Wnioski

Biorąc pod uwagę dane GUP stwierdzono, że poziom bezrobocia w 2018 r. w Polsce był niższy niż w latach poprzednich. Ponadto stopa bezrobocia w województwie małopolskim była jedną z najniższych w porównaniu z innymi województwami. Stopa bezrobocia w Krakowie od kilku lat wykazuje tendencję spadkową i na koniec grudnia 2018 r. wynosiła 2,4%.

Trend ten przełożył się na skalę potrzeb związanych z udzielaniem wsparcia osobom bezrobotnym przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej. W praktyce wiązało się to z koniecznością ograniczenia liczby miejsc (z 80 na 50 miesięcznie) dla osób chcących skorzystać ze wsparcia Centrum Integracji Społecznej prowadzonego przez Galicyjską Fundację „Wsparcie, Integracja, Rozwój”. Z dniem 30 czerwca 2018 r. zakończono również współpracę z Fundacją Wspierania Rozwoju Społecznego „Leonardo” w zakresie prowadzenia klubu integracji społecznej.

W związku z powyższym, przy utrzymaniu się tej tendencji, realizowane wsparcie przez podmioty prowadzące kluby integracji społecznej oraz centra integracji społecznej będzie dotyczyło mniejszej grupy osób. Istotnym jest, aby podmioty świadczące w tym zakresie wsparcie stale podnosiły jakość świadczonych usług, co pozwoli w coraz większym stopniu efektywnie wspierać uczestników w rozwoju kompetencji niezbędnych do prawidłowego funkcjonowania w codziennym życiu, jak i do dostosowywania swoich umiejętności do stale zmieniających się potrzeb rynku pracy i wymagań przez potencjalnych pracodawców.

W przypadku osób bezdomnych analiza wskazuje, że mając na uwadze niskie bezrobocie, łatwość znalezienia zatrudnienia oraz pojawiające się problemy zdrowotne osób bezdomnych powyżej 45 roku życia, zmniejsza się liczba chętnych do udziału w takim rodzaju wsparcia. W związku z tym planuje się kontynuację usługi, ale w mniejszym zakresie.

11 Zasoby pomocy społecznej Gminy Miejskiej Kraków w zakresie pomocy osobom i rodzinom o niskich dochodach

11.1 Ubóstwo

Ubóstwem określamy sytuację, w której gospodarstwo domowe nie dysponuje wystarczającymi środkami pieniężnymi pozwalającymi na zaspokojenie swoich podstawowych potrzeb. Ubóstwo jest złożonym zjawiskiem społecznym, uwarunkowanym przez czynniki społeczno – ekonomiczne i demograficzne, a w szczególności przez problem bezrobocia, liczbę rodzin wielodzietnych i niepełnych, wskaźnik rodzin żyjących z osobą niepełnosprawną lub długotrwale chorą, podeszły wiek oraz bezdomność. Ubóstwo jest więc wspólnym problemem, który w całej swej rozciągłości dotyka praktycznie wszystkie grupy społeczne oraz większość kategorii osób i rodzin korzystających z pomocy społecznej.

Więcej informacji na temat ubóstwa można znaleźć w rozdziale 2: „Analiza lokalnej sytuacji społeczno–demograficznej Gminy Miejskiej Kraków", podrozdział 2.4: *„Sytuacja ekonomiczna krakowskich rodzin i gospodarstw domowych"*.

Uchwałą Rady Miasta Krakowa Nr XLIII/768/16 z dnia 11 maja 2016 r. został ustanowiony Program Aktywnego Ograniczania Ubóstwa w Gminie Miejskiej Kraków na lata 2016–2020. Celem programu jest skuteczne aktywne zmniejszenie zakresu i skali ubóstwa przez:

- włączenie społeczne osób, rodzin i środowisk doświadczających ubóstwa;
- ograniczenie zasięgu i głębokości ubóstwa.

Działania realizowane w ramach Programu:

- utrzymanie zróżnicowanych form wsparcia pozamaterialnego o charakterze aktywizacji wspieranej, podnoszących kompetencje pełnionych ról;
- kształtowanie wzorców współpracy obywatelskiej przez umożliwienie włączenia się w udzielanie pomocy przez osoby prywatne (wolontariat) i organizacje (akcje socjalne);
- wprowadzenie nowych usług aktywizacji wspieranej w dziedzinie wspieranie rodziny oraz w dziedzinie reintegracja społeczna i zawodowa;
- podnoszenie skuteczności wsparcia przez pracę socjalną, ukierunkowaną na wzmacnianie potencjału osób i rodzin w przezwyciężaniu trudnej sytuacji życiowej z wykorzystaniem ich uprawnień, zasobów i możliwości.
- zapewnienie bezpieczeństwa socjalnego rozumianego jako dostęp do świadczeń pomocy społecznej w celu umożliwienia zaspokojenia przez osoby i rodziny podstawowych potrzeb bytowych z uwzględnieniem współpracy w rozwiązywaniu trudnej sytuacji życiowej;
- poszerzanie zakresu udzielanego wsparcia przez zlecanie w trybie konkursów ofert realizacji zadań organizacjom pozarządowym, w tym zadań nakierowanych na zmniejszenie problemu niedożywienia przez dystrybucję żywności w ramach Europejskiego Programu Pomocy Żywnościowej FEAD;
- zwiększenie skali pomocy w zakresie dożywiania – zwiększenie wymiaru udzielanej pomocy w formie zasiłków na zakup żywności (urealnienie stawki dziennej);
- zwiększenie skuteczności pomocy materialnej w formie świadczeń o charakterze wyrównującym dochód do kryteriów ustawowych – zwiększenie nakładów finansowych na realizację zasiłku okresowego w części finansowanej przez Gminę.

Dla potrzeb niniejszego opracowania w części tej omówiono wyłącznie pomoc w formie świadczeń finansowych i w naturze.

11.2 Świadczenia dla osób i rodzin o niskich dochodach

11.2.1 Zasiłek okresowy

Wypłacanie zasiłków okresowych należy do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym. Zasiłek okresowy przysługuje w szczególności ze względu na długotrwałą chorobę, niepełnosprawność, bezrobocie, możliwość utrzymania lub nabycia uprawnień do świadczeń z innych systemów zabezpieczenia społecznego:

- osobie samotnie gospodarującej, której dochód jest niższy od kryterium dochodowego osoby samotnie gospodarującej;
- rodzinie, której dochód jest niższy od kryterium dochodowego rodziny.

Zasiłek okresowy jest świadczeniem obligatoryjnym i podstawowym narzędziem pomocy społecznej ograniczającym zakres i głębokość ubóstwa.

11.2.1.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie może być realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

11.2.1.2 Kadra

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej.

11.2.1.3 Osoby i rodziny korzystające ze świadczenia w formie zasiłku okresowego, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Na liczbę gospodarstw domowych (rozumianych jako osoby samotnie gospodarujące oraz rodziny) otrzymujących pomoc w formie zasiłku okresowego wpływa przede wszystkim wysokość kryteriów dochodowych obowiązujących w danym roku kalendarzowym, a następnie pozostałe czynniki wpływu jak np. sytuacja na rynku pracy. Zauważalna jest jednakże tendencja spadkowa w zakresie liczby gospodarstw objętych pomocą w formie zasiłku okresowego począwszy od 2016 r.

W roku 2018 liczba gospodarstw domowych wymagających wparcia z powodu ubóstwa spadła o 3,7% w stosunku do roku 2017 i osiągnęła najniższą wartość w okresie 9 – letnim (lata 2010 – 2018).Szacuje się, że miały na to wpływ czynniki:

- dobra sytuacja na rynku pracy i niska stopa bezrobocia rejestrowanego;
- poprawa sytuacji rodzin z dziećmi w związku z wprowadzeniem w 2016 r. świadczenia wychowawczego[87].

Wykres: Liczba gospodarstw domowych, którym wypłacono zasiłek okresowy w latach 2013–2018

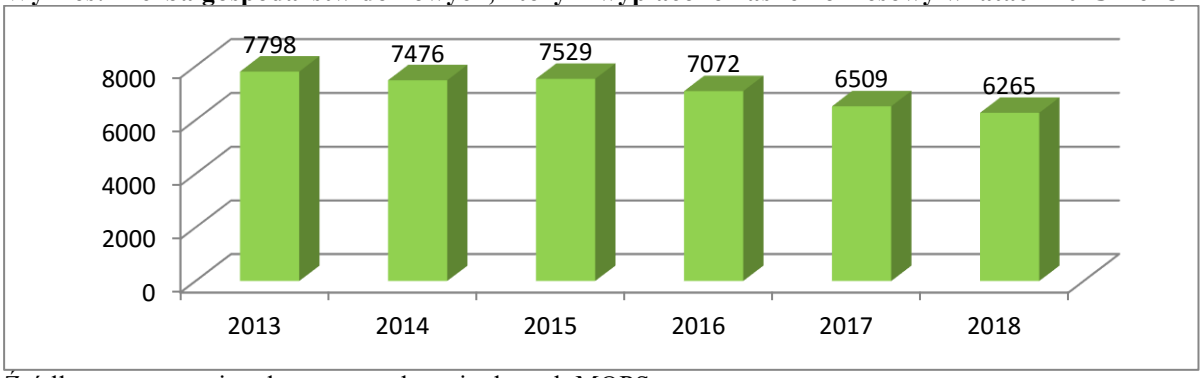

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

[87] Ustawa z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci (Dz.U. 2016 poz. 195).

Analiza powodów przyznawania pomocy w formie zasiłku okresowego do roku 2013 wskazywała tendencję wzrostową liczby gospodarstw domowych, które otrzymały pomoc w związku z występowaniem bezrobocia (z 2 819 w 2009 r. do 4 320 w 2013 r.).

Od roku 2014 w wyniku poprawy sytuacji na rynku pracy i zmniejszenia stopy bezrobocia, liczba gospodarstw domowych objętych zasiłkiem okresowym z tego tytułu spadła o 48,3% (z 4 320 w 2013 r. do 2 233 w 2018 r.).

Analiza wykazuje również 25,35% spadek liczby gospodarstw otrzymujących zasiłek z powodu niepełnosprawności – z 3 322 w 2009 r. do 2 480 w roku 2018 przy jednoczesnym stałym wzroście liczby gospodarstw, którym przyznano pomoc z powodu długotrwałej choroby z 901 w roku 2009 do 2 173 w roku 2018 (przyrost o 141,2 %).

Znikoma jest liczba gospodarstw, które kwalifikują się do zasiłku okresowego z uwagi na możliwość utrzymania lub nabycia uprawnień do świadczeń z innych systemów zabezpieczenia społecznego (w latach 2009 – 2018 od 1 do 14 osób rocznie).

Liczba gospodarstw domowych objętych zasiłkiem okresowym z innych powodów utrzymuje się na zbliżonym poziomie (w latach 2009–2018 wynosiła od 1141 do 1 038).

Należy mieć na uwadze, że prezentowane dane liczbowe nie są rozłączne tzn. w trakcie roku jedno gospodarstwo domowe mogło otrzymać zasiłek okresowy z każdego, z wyżej wymienionych powodów.

Wykres: Liczba gospodarstw domowych, które otrzymały zasiłek okresowy z uwzględnieniem powodu przyznania pomocy

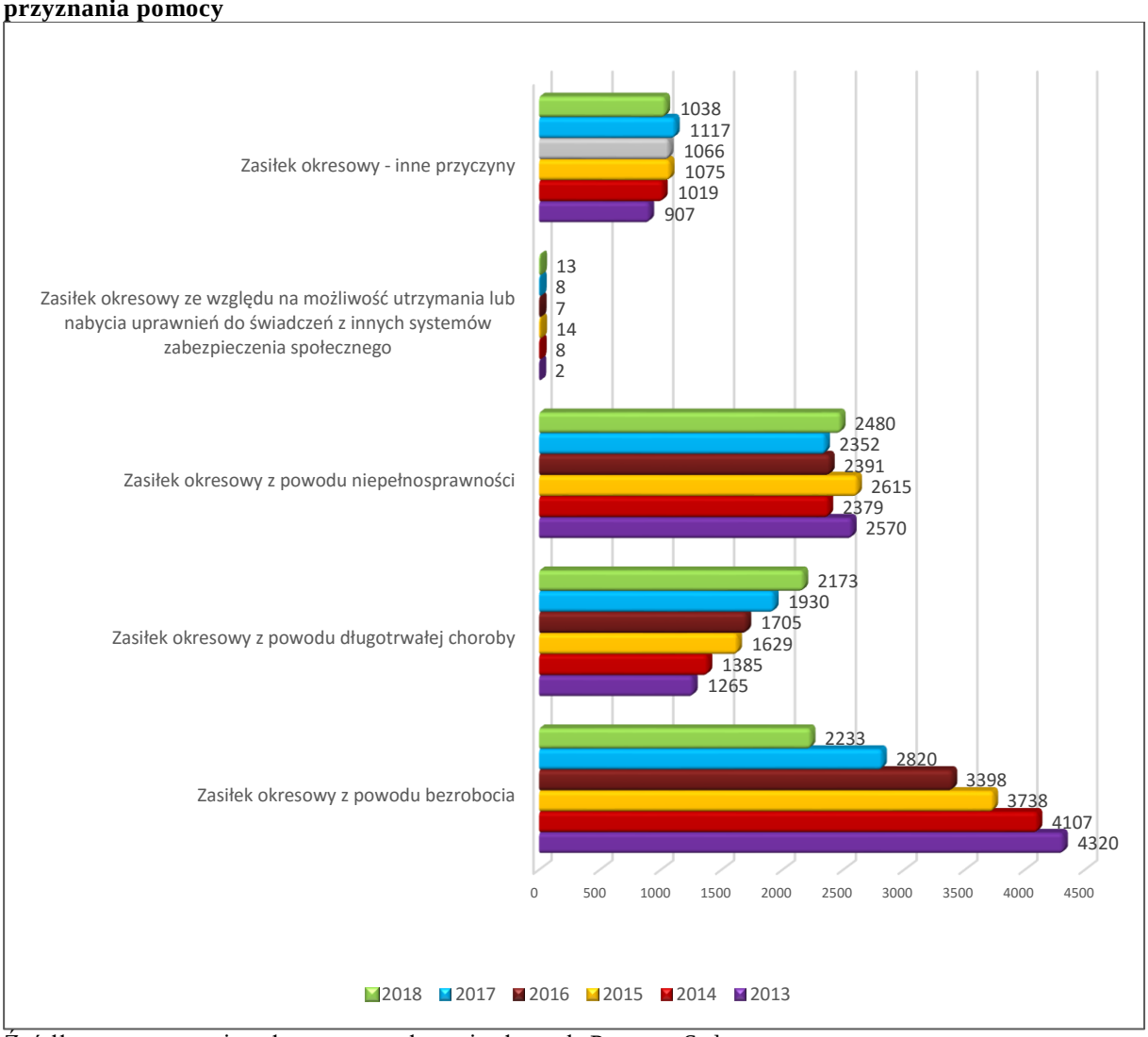

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

W 2018 roku spośród podmiotów decyzji (6 340 osób), którym przyznano zasiłek okresowy 55% stanowili mężczyźni.

Tabela: Cechy demograficzno–społeczne świadczeniobiorców zasiłków okresowych

Cechy demograficzno–społeczne świadczeniobiorców zasiłków okresowych	kobiety	mężczyźni	ogółem
Wiek			
0–24	4,6%	1,0%	2,6%
25–34	20,8%	6,9%	13,1%
35–44	26,9%	14,6%	20,1%
45–59	33,8%	41,0%	**37,8%**
60–64	7,7%	24,0%	16,7%
65 i więcej	6,2%	12,5%	9,7%
Wykształcenie			
nieustalony poziom wykształcenia	7,3%	7,4%	7,4%
gimnazjalne i poniżej	27,6%	28,7%	28,2%
zasadnicze zawodowe	25,6%	36,7%	**31,7%**
średnie ogólne i zawodowe	29,7%	21,4%	25,1%
policealne	2,0%	0,4%	1,1%
wyższe	7,8%	5,4%	6,5%
stan cywilny			
panna/kawaler	35,8%	45,4%	**41,1%**
konkubina/konkubent	1,1%	0,3%	0,7%
rozwiedziona/rozwiedziony	24,3%	33,6%	29,4%
separowana/separowany	2,1%	2,6%	2,4%
wdowa/wdowiec	6,7%	3,5%	4,9%
zamężna/żonaty	30,0%	14,5%	21,5%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Największą grupę odbiorców tj. 38,4%, zarówno wśród kobiet, jak i wśród mężczyzn, reprezentują osoby w wieku między 45 a 59 lat. Kobiety w tym wieku stanowią 33,8%, natomiast mężczyźni 41%.

Wśród ogółu świadczeniobiorców 31,7% świadczeniobiorców legitymuje się wykształceniem zasadniczym zawodowym, a 28,2% posiada wykształcenie gimnazjalne lub niższe. Odsetek osób z wykształceniem średnim wynosi 25,1%.

Pod względem stanu cywilnego zarówno wśród kobiet i mężczyzn najwięcej jest osób stanu wolnego, kobiet 35,8%, a mężczyzn 45,4%.

Wykres: Typy rodzin świadczeniobiorców zasiłków okresowych

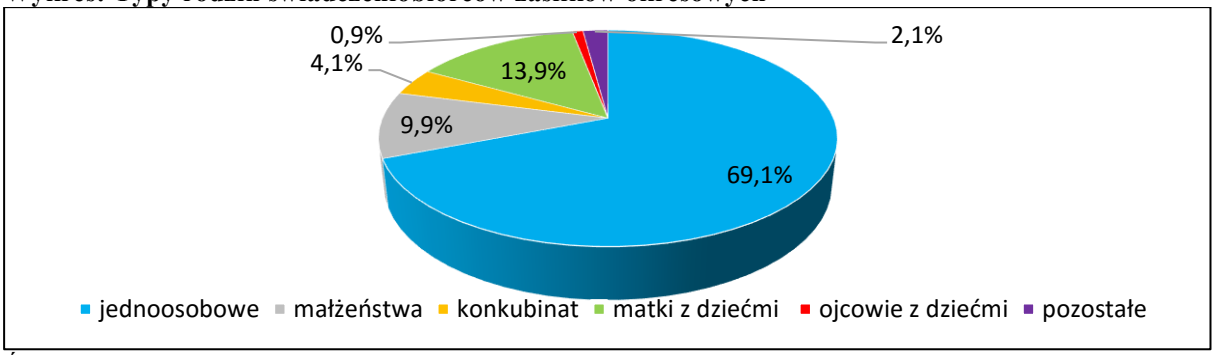

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Gospodarstwa domowe korzystające z pomocy w formie zasiłków okresowych to w przeważającej części gospodarstwa jednoosobowe – 69,1%. Wśród rodzin korzystających z tych zasiłków małżeństwa stanowią 9,9%, a rodziny matek i ojców samotnie wychowujących dzieci odpowiednio 13,9% i 0,9%.

Wykres: Główne źródło utrzymania rodzin świadczeniobiorców zasiłków okresowych

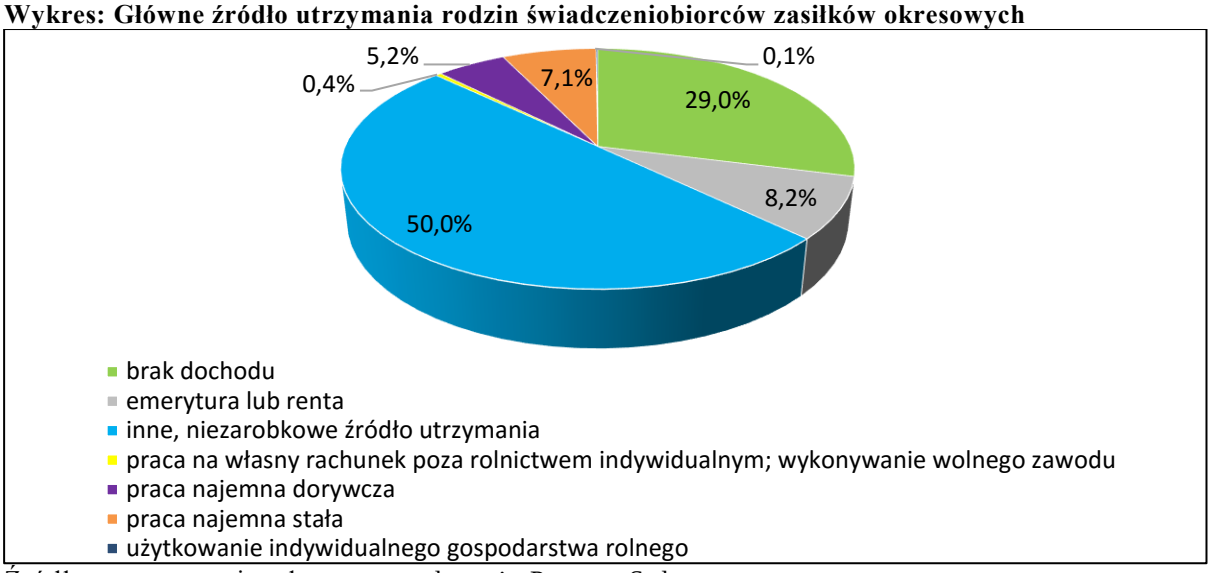

Źródło: opracowanie własne na podstawie Pomost Std.

Świadczeniobiorcy zasiłków okresowych należą przede wszystkim do rodzin, których dochody pochodzą z niezarobkowych źródeł utrzymania – 50,0% oraz nie posiadających własnego dochodu – 29,0%. Świadczenia emerytalno – rentowe to główne źródło utrzymania w przypadku 8,2% rodzin świadczeniobiorców.

Tabela: Wysokość dochodu w rodzinach świadczeniobiorców zasiłków okresowych (w zł)

Wysokość dochodu w rodzinach świadczeniobiorców zasiłków okresowych	
bez dochodu*	29,0%
1–499	17,8%
500 i powyżej	53,2%

*obliczonego na podstawie Ustawy o pomocy społecznej

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

46,2% gospodarstw domowych nie wykazuje żadnych dochodów lub ich dochód nie przekracza 499 zł. 53,2% osiąga dochód powyżej 500 i powyżej.

Poza ubóstwem głównymi problemami występującymi w gospodarstwach domowych świadczeniobiorców zasiłków okresowych są kolejno: długotrwała lub ciężka choroba bezrobocie niepełnosprawność, bezradność w sprawach opiekuńczo – wychowawczych, bezdomność, alkoholizm Zaznaczyć należy, że w jednej rodzinie występuje zwykle kilka powodów trudnej sytuacji.

11.2.1.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Zgodnie z art. 147 pkt. 7 ustawy o pomocy społecznej, gminy otrzymują dotację celową na pokrycie wydatków na zasiłki okresowe w części określonej w art. 38 ust. 3 ustawy, to jest w wysokości 50% różnicy między kryterium dochodowym osoby samotnie gospodarującej a dochodem tej osoby, a w przypadku rodziny – między kryterium dochodowym rodziny a dochodem tej rodziny. Ponieważ finansowanie pozostałej części zasiłku leży w gestii gminy,

w celu zapewnienia pełnej skuteczności udzielania pomocy w tej formie, która zgodnie z celem ustawodawcy ma wyrównywać dochody do kryterium dochodowego, konieczne jest współfinansowanie pozostałej części zasiłku.

Na realizację zadania wydatkowano środki finansowe w następującej wysokości:

- 2013 r. – 12 148 497 zł, w tym w części finansowanej z budżetu państwa 11 625 712 zł. Średnia wartość świadczenia w części obligatoryjnej wynosiła 200 zł;
- 2014 r. – 11 369 943 zł, w tym w części finansowanej z budżetu państwa 10 656 621 zł. Średnia wartość świadczenia w części obligatoryjnej wynosiła 191 zł;
- 2015 r. – 11 861 261 zł, w tym w części finansowanej z budżetu państwa 10 763 957 zł. Średnia wartość świadczenia w części obligatoryjnej wynosiła 198 zł;
- 2016 r. – 13 877 353 zł, w tym w części finansowanej z budżetu państwa 10 715 342 zł. Średnia wartość świadczenia w części obligatoryjnej wynosiła 200 zł;
- 2017 r. – 12 906 811 zł, w tym w części finansowanej z budżetu państwa 9 321 855 zł. Średnia wartość świadczenia w części obligatoryjnej wynosiła 188 zł;
- 2018 r. – 12 507 739,01 zł, w tym w części finansowanej z budżetu państwa 8 460 696,16 zł. Średnia wartość świadczenia w części obligatoryjnej wynosiła 188 zł.

11.2.1.5 Wnioski

Liczba rodzin objętych świadczeniem w formie zasiłku okresowego w danym roku jest w głównej mierze wypadkową:

- obowiązujących wysokości kryteriów dochodowych (art. 8 ustawy o pomocy społecznej),
- dynamiki zmian stopy bezrobocia (w tym okresowych przypływów i odpływów osób bezrobotnych zarejestrowanych w urzędzie pracy),
- dynamiki zmian uprawnień do świadczenia z powodów innych niż bezrobocie (głównie spadku liczby osób legitymujących się orzeczeniem o niepełnosprawności oraz wzrostu liczby osób długotrwale lub ciężko chorych),
- dynamiki zmian dochodów gospodarstw domowych związanej ze zmianami przepisów prawa np. wprowadzeniem nowych świadczeń (np. świadczenie wychowawcze) i regulacji (np. podniesienie wysokości minimalnego wynagrodzenia, obniżenie wieku emerytalnego).

Szacuje się, że na ogólną liczbę świadczeniobiorców zasiłków okresowych w kolejnych latach będą wpływać:

- stopa bezrobocia i warunki na rynku pracy. Stopa bezrobocia rejestrowanego w Gminie Miejskiej Kraków od lat utrzymuje się na znacznie niższym poziomie niż stopa bezrobocia w województwie małopolskim. W Krakowie na przestrzeni lat 2009 – 2013 notowano stały wzrost wskazań bezrobocia jako powodu udzielania pomocy w formie zasiłków okresowych. Od roku 2014 w wyniku poprawy sytuacji na rynku pracy notowany jest spadek;
- zmiana struktury wiekowej mieszkańców Gminy Miejskiej Kraków. Zgodnie z prognozami GUS Kraków za kilka lat osiągnie jeden z najwyższych udziałów mieszkańców powyżej 65 roku życia w województwie. W ostatnich latach systematycznie wzrasta liczba zasiłków przyznawanych z powodu długotrwałej i ciężkiej choroby.

Tendencje dotyczące kosztów zasiłków okresowych:

- spadek nakładów finansowych w części finansowanej z budżetu państwa na realizację zadania do czasu kolejnej waloryzacji kryteriów dochodowych, w przypadku braku występowania innych znaczących czynników wpływu;
- największy jednostkowy koszt świadczenia w części obligatoryjnej dotyczy zasiłków przyznanych z powodu bezrobocia – w 2018 r. średnia wysokość świadczenia z tego

tytułu wynosiła ok. 306 zł (średnio 2,1 osoby w 1 rodzinie). Kolejno średnia wysokość zasiłku, którego powodem przyznania były:

- inne problemy określone w art. 7 ustawy o pomocy społecznej w tym bezradność w sprawach opiekuńczo – wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych i wielodzietnych, przemoc w rodzinie, alkoholizm i bezdomność wynosiła ok. 263 zł (średnio 2,5 os./rodzinę),
- długotrwała lub ciężka choroba wynosiła ok. 221 zł (średnio 1,4 os./rodzinę),
- niepełnosprawność wynosiła ok. 68 zł (średnio 1,3 os./rodzinę).

Ponieważ łączny udział kosztów Gminy w całkowitym koszcie zasiłków okresowych w poprzednich latach ulegał marginalizacji a tym samym spadała skuteczność pomocy, aby zapewnić osobom i rodzinom objętym tym świadczeniem skuteczniejsze wsparcie polegające na wyrównywaniu wysokości dochodu do kryterium dochodowego pomocy społecznej, zwiększono poziom nakładów finansowych (z 522 785 zł w 2015 r. do 4 047 042,85 zł w 2018 r.).

11.2.2 Zasiłek celowy i specjalny zasiłek celowy

Wypłacanie zasiłków celowych należy do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym. Zasiłek celowy przyznawany jest w celu zaspokojenia niezbędnej potrzeby bytowej, m.in. na pokrycie części lub całości kosztów zakupu żywności, leków i leczenia, opału, odzieży, niezbędnych przedmiotów użytku domowego, drobnych remontów i napraw w mieszkaniu. Zasiłek przyznawany jest osobie lub rodzinie, której dochód nie przekracza kryterium dochodowego. Kryterium dochodowe dla osoby samotnie gospodarującej wynosi 701 zł, natomiast dla osoby w rodzinie wynosi 528 zł (kryterium dochodowe rodziny to iloczyn liczby osób we wspólnym gospodarstwie domowym i kwoty kryterium dochodowego na osobę w rodzinie).

W szczególnie uzasadnionych przypadkach, osobie albo rodzinie o dochodach przekraczających kryterium dochodowe może być przyznany specjalny zasiłek celowy w wysokości nieprzekraczającej odpowiednio kryterium dochodowego osoby samotnie gospodarującej lub rodziny, który nie podlega zwrotowi[88].

11.2.2.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie może być realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi[89].

11.2.2.2 Kadra

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej.

[88] Art. 17 ust. 1 pkt 5, art. 39 ust. 1-2, art. 41 ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej (tj. Dz. U. z 2018 r. poz. 1508 z późn. zm.).

[89] Art. 25 ust. 2 ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej (Dz. U. z 2018 r. poz. 1508 ze zm.).

11.2.2.3 Osoby i rodziny korzystające ze świadczenia w formie zasiłku celowego oraz specjalnego zasiłku celowego, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy[90]

W ciągu ostatnich 8 lat najwięcej gospodarstw domowych otrzymało zasiłek celowy i specjalny zasiłek celowy w roku 2010. Od tego czasu przez 3 kolejne lata liczba gospodarstw utrzymywała się na nieco niższym ale podobnym poziomie, by następnie spadać rok do roku.

Spadek liczby gospodarstw domowych w roku 2018 w stosunku do roku 2017 o 2,0% wynika między innymi ze spadku liczby gospodarstw domowych korzystających z dopłat do ogrzewania o 21% w skali rok do roku.

Wykres: Liczba gospodarstw domowych, którym wypłacono świadczenie w formie zasiłku celowego oraz specjalnego zasiłku celowego w latach 2013–2018

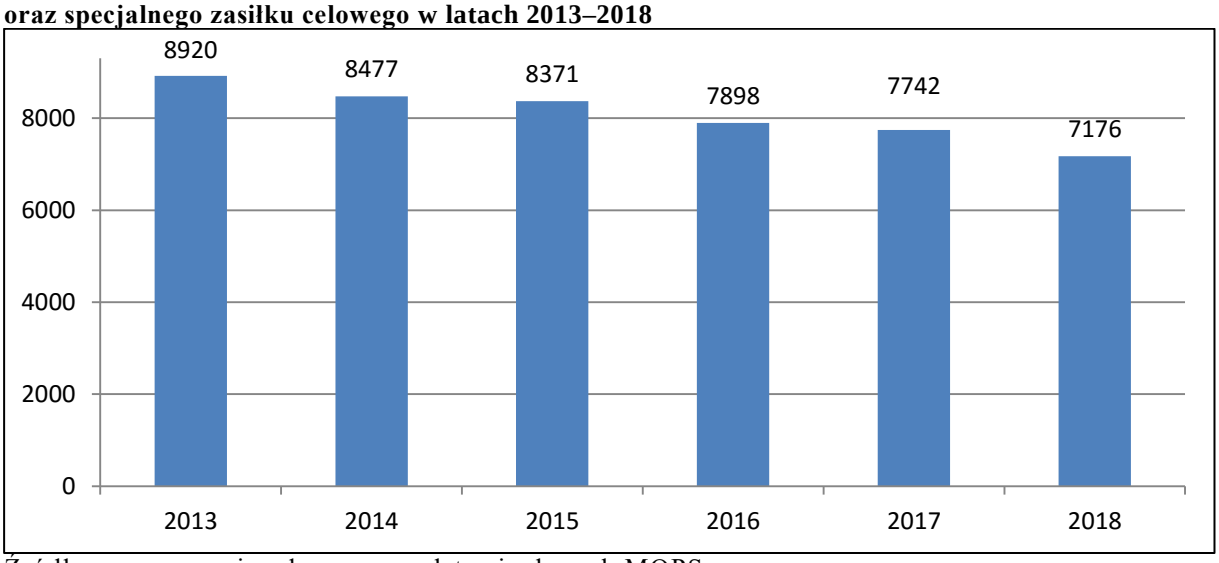

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Analizując cele, na jakie przyznawane są zasiłki celowe i specjalne zasiłki celowe stwierdzić można, że w latach 2010 – 2018 najwięcej osób otrzymywało zasiłki z przeznaczeniem na opłaty mieszkaniowe – media. Znaczna część osób korzystała również z pomocy finansowej na czynsz, leki, koszty ogrzewania, odzież i obuwie. Należy zaznaczyć, że jedna osoba mogła w ciągu roku otrzymać każdy rodzaj zasiłku.

[90] Prezentowane dane nie obejmują informacji o Lokalnym Programie Osłonowym dla osób, które poniosły zwiększone koszty grzewcze lokalu związane z trwałą zmianą systemu ogrzewania opartego na paliwie stałym na jeden z systemów proekologicznych, który został opisany w podrozdziale. 11.2.5.

Wykres: Liczba gospodarstw domowych, które otrzymały zasiłek celowy i specjalny zasiłek celowy z uwzględnieniem przeznaczenia pomocy w latach 2013–2018

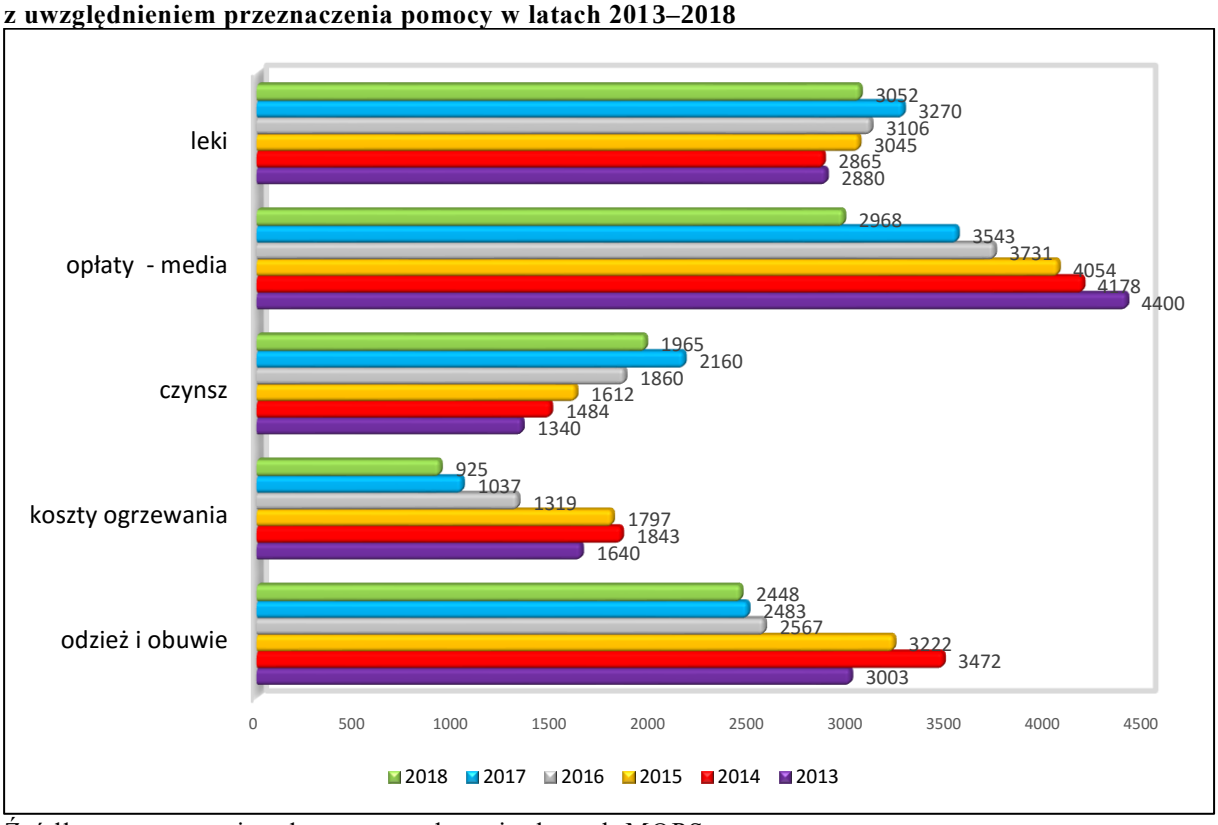

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W 2018 r. spośród podmiotów decyzji, którym przyznano pomoc w formie zasiłku celowego i specjalnego zasiłku celowego kobiety i mężczyźni stanowili odpowiednio po 50%.

Tabela: Cechy demograficzno–społeczne świadczeniobiorców zasiłków celowych i specjalnych zasiłków celowych

Cechy demograficzno–społeczne świadczeniobiorców zasiłków celowych i specjalnych zasiłków celowych	kobiety	mężczyźni	ogółem
wiek			
0–24	2,7%	0,7%	1,7%
25–34	13,0%	4,7%	8,9%
35–44	20,0%	11,8%	15,8%
45–59	31,6%	40,5%	**36,1%**
60–64	11,7%	25,1%	18,4%
65 i więcej	21,0%	17,2%	19,1%
wykształcenie			
nieustalony poziom wykształcenia	9,5%	7,2%	8,3%
gimnazjalne i poniżej	26,6%	27,1%	26,9%
zasadnicze zawodowe	24,9%	37,7%	**31,4%**
średnie ogólne i zawodowe	29,7%	22,5%	26,1%
policealne	1,5%	0,1%	0,8%
wyższe	7,8%	5,4%	6,5%
stan cywilny			
panna/kawaler	32,8%	42,5%	**37,7%**
konkubina/konkubent	0,7%	0,2%	0,4%
rozwiedziona/rozwiedziony	25,3%	35,8%	30,6%
separowana/separowany	2,4%	2,4%	2,4%

wdowa/wdowiec	14,0%	3,9%	8,9%
zamężna/żonaty	24,8%	15,2%	20,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Największą grupę odbiorców – 36,1%, reprezentują osoby w wieku między 45 a 59 rokiem życia. Kobiety wieku 45 – 9 lat stanowią 31,6%, natomiast mężczyźni 40,5%.

Wśród ogółu świadczeniobiorców najwięcej jest osób z wykształceniem: zasadniczym zawodowym – 31,4%, gimnazjalnym lub niższym – 26,9%, średnim ogólnym lub zawodowym –26,1%.

Pod względem stanu cywilnego, zarówno wśród kobiet jak i mężczyzn najwięcej jest osób stanu wolnego: panien – 32,8%, kawalerów – 42,5%.

W porównaniu z rokiem 2017 cechy demograficzno–społeczne świadczeniobiorców zasiłków celowych i specjalnych zasiłków celowych pozostają na podobnym poziomie.

Wykres: Typy gospodarstw domowych świadczeniobiorców zasiłków celowych i specjalnych zasiłków celowych

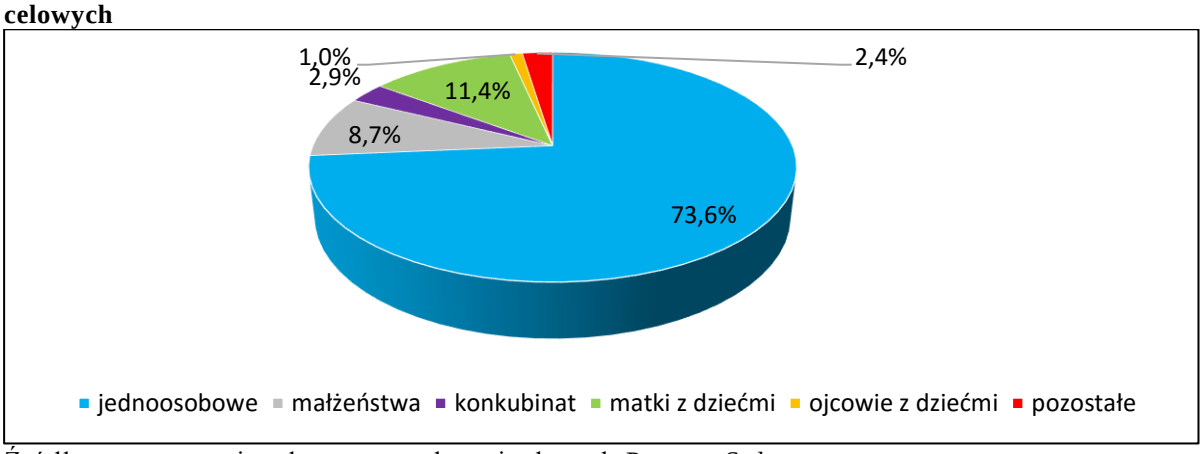

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Wśród gospodarstw domowych korzystających z pomocy w formie zasiłków celowych i specjalnych zasiłków celowych 73,6% stanowią gospodarstwa jednoosobowe. Wśród rodzin największą grupę reprezentują rodziny niepełne (matki i ojcowie samotnie wychowujący dzieci) – 12,4% oraz małżeństwa – 8,7%.

Wykres: Główne źródło utrzymania rodzin świadczeniobiorców zasiłków celowych i specjalnych zasiłków celowych

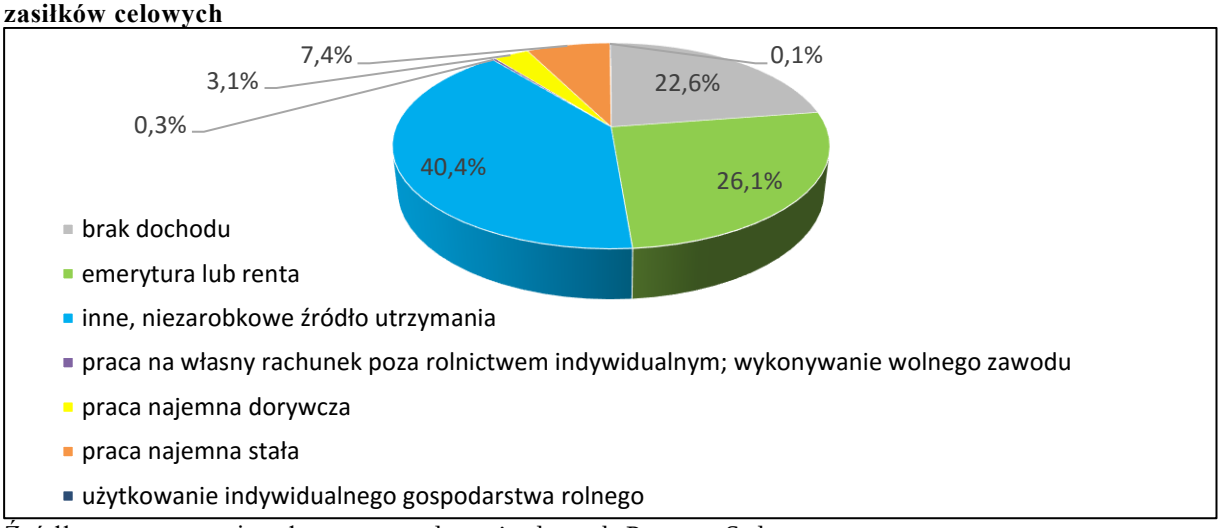

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Gospodarstwa domowe korzystające z pomocy w formie zasiłków celowych i specjalnych zasiłków celowych najczęściej osiągają dochody z niezarobkowych źródeł utrzymania – 40,45% lub świadczeń emerytalno–rentowych – 26,1%. Natomiast 22,6% nie posiada własnego dochodu.

Tabela: Wysokość dochodu w rodzinach świadczeniobiorców zasiłków celowych i specjalnych zasiłków celowych (w zł)

Wysokość dochodu w rodzinie	% z ogólnej liczby świadczeniobiorców
bez dochodu*	22,6%
1–499	13,6%
500 i powyżej	63,8%

*obliczonego na podstawie Ustawy o pomocy społecznej

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Ponad 63% gospodarstw domowych korzystających z pomocy w formie zasiłków celowych i specjalnych zasiłków celowych osiąga dochód na osobę w rodzinie przekraczający kwotę 500 zł. Ponad 22,5% to gospodarstwa bez własnego dochodu.

Do najistotniejszych problemów występujących w gospodarstwach domowych świadczeniobiorców zasiłków celowych i specjalnych zasiłków celowych należą: ubóstwo, niepełnosprawność, długotrwała lub ciężka choroba, oraz bezrobocie. Należy zaznaczyć, że w jednej rodzinie może równocześnie występować kilka problemów.

11.2.2.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Na wypłatę zasiłków celowych i specjalnych zasiłków celowych w ramach środków Gminy Miejskiej Kraków wydatkowano kwotę:

- w 2013 r. – 4 895 258 zł;
- w 2014 r. – 5 898 206 zł;
- w 2015 r. – 6 440 182 zł;
- w 2016 r. – 6 414 364 zł;
- w 2017 r. – 7 229 341 zł;
- w 2018 r. – 6 678 781 zł.

11.2.2.5 Wnioski

W roku 2018 wypłacono około 12,3 tys. świadczeń z przeznaczeniem na dofinansowanie do uregulowania opłat mieszkaniowych (mediów), około 11,2 tys. świadczeń na dofinansowanie do zakupu leków i leczenia, około 9,6 tys. świadczeń na zaspokojenie innych potrzeb (np. zakup środków czystości), około 9,1 tys. świadczeń na dofinansowanie do czynszu, około 4,0 tys. świadczeń na dofinansowanie do zakupu odzieży i obuwia oraz około 1,5 tys. świadczeń na dofinansowanie do ogrzewania.

Szacuje się, że w 2019 roku w ogólnej skali udzielanej pomocy największy udział będą miały, jak dotychczas, wydatki związane z utrzymaniem mieszkania, to jest opłatami za czynsz i media.

Zauważyć należy, że 40% gospodarstw domowych korzystających z tej formy pomocy jest nią objęta z powodu ubóstwa, a więc są to rodziny o szczególnie trudnej sytuacji bytowej. Udzielanie świadczeń w formie zasiłków celowych specjalnych umożliwia natomiast pomoc finansową tej grupie odbiorców, która pomimo przekroczenia kryteriów dochodowych znajduje się w trudnej sytuacji życiowej wynikającej z braku możliwości samodzielnego zaspokojenia potrzeb z powodu ograniczeń związanych najczęściej z niepełnosprawnością, długotrwałą chorobą i bezrobociem w rodzinie.

11.2.3 Pomoc w formie posiłków oraz zasiłków celowych na zakup żywności lub posiłku

Do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym należy zapewnienie posiłku[91]. Zadanie to jest realizowane na podstawie Uchwały nr XCV/1425/14 Rady Miasta Krakowa z dnia 15 stycznia 2014 r. w sprawie przyjęcia programu osłonowego dotyczącego udzielania mieszkańcom Gminy Miejskiej Kraków pomocy w zakresie dożywiania (t.j. Uchwała Nr XCI/2393/17 z dn. 20 grudnia 2017 r.). Uchwała Rady Miasta Krakowa powstała z uwzględnieniem Uchwały Nr 221 Rady Ministrów z 10 grudnia 2013 r. w sprawie ustanowienia wieloletniego programu wspierania finansowego gmin w zakresie dożywiania „Pomoc państwa w zakresie dożywiania" na lata 2014 – 2020. Zakres pomocy przewidziany w krakowskim programie osłonowym, który został uchwalony jako jeden z pierwszych w Polsce jest szerszy, niż przewiduje to program rządowy.

Uchwała Rady Ministrów dopuszcza udzielenie pomocy w formie posiłków oraz zasiłków celowych na zakup żywności lub posiłku, jeżeli dochód na osobę nie przekracza kwoty 150% kryterium dochodowego tj. dla osoby samotnie gospodarującej 951 zł, a w przypadku rodzin kwoty 771 zł[92].

Gmina Miejska Kraków, na podstawie Uchwały Rady Miasta Krakowa, zwiększyła dostępność do pomocy w formie posiłków poprzez podniesienie odpowiednio górnej granicy kryterium dochodowego uprawniającego do otrzymania wsparcia. Osoby i rodziny, których dochód lub dochód na osobę w rodzinie przekraczał 150%, a jednocześnie nie przekraczał 200% kryterium dochodowego, tj. odpowiednio kwoty 1 268 zł dla osoby samotnie gospodarującej i 1 028 zł dla osoby w rodzinie, otrzymywały pomoc w formie posiłku za odpłatnością w wysokości 25% kosztu posiłku. W przypadku uczniów, korzystających ze zbiorowego żywienia w szkole, kryterium dochodowe uprawniające do nieodpłatnych posiłków zostało podniesione do 200% (tj. dla osoby samotnie gospodarującej 1 268 zł, a dla osoby w rodzinie 1 028 zł). Natomiast uczniowie, których dochód lub dochód na osobę w rodzinie był wyższy niż 200%, lecz nie przekraczał 250% kryterium, (tj. dla osoby samotnie gospodarującej 1 585 zł, a dla osoby w rodzinie 1 285 zł), mogli zostać objęci pomocą w formie posiłku pod warunkiem zwrotu 50% kosztów świadczenia.

Ponadto na podstawie § 8 uchwały RMK, w szczególnie uzasadnionych przypadkach, gdy uczeń albo dziecko korzystające z zajęć w ramach rocznego przygotowania przedszkolnego w szkole lub przedszkolu, wyrażało chęć zjedzenia posiłku, dyrektor szkoły lub przedszkola mógł udzielić pomocy w formie posiłku, informując jednocześnie ośrodek pomocy społecznej właściwy ze względu na miejsce zamieszkania ucznia lub dziecka o udzieleniu pomocy. Pomoc przyznawana była bez konieczności ustalania sytuacji materialnej rodziny ucznia.

Program osłonowy dotyczący udzielania mieszkańcom Gminy Miejskiej Kraków pomocy w zakresie dożywiania, z uwagi na skalę realizacji, jest ważnym elementem wsparcia finansowego osób i rodzin w środowisku lokalnym.

Gospodarstwom domowym nieobjętym programem osłonowym w ramach dożywiania z powodu przekroczenia kryterium dochodowego oraz gospodarstwom objętym programem a wymagającym dodatkowego wsparcia, MOPS udzielał pomocy finansowej w formie zasiłku na zakup żywności lub posiłku poza programem osłonowym. Pomocą objęto 221 gospodarstw domowych na łączną kwotę 84 650 zł, średnia roczna wartość pomocy na gospodarstwo wyniosła 383 zł.

[91] Art. 17 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej (tj. Dz. U. z 2018 r. poz. 1508 z późn. zm.).

[92] *od 01.10.2018 r. zmianie uległa wysokość kryterium dochodowego uprawniającego do korzystania ze świadczeń pomocy społecznej. W opisie podano wysokości kwot obowiązujące po zmianie kryterium. Kwoty kryterium dochodowego do dnia 30.09.2018 r. wynosiły odpowiednio dla osoby samotnie gospodarującej: 634 zł (100%), 951 zł (150%), 1 268 zł (200%), 1 585 zł (250%); dla osoby w rodzinie: 514 zł (100%), 771 zł (150%), 1 028 zł (200%), 1 285 zł (250%).*

11.2.3.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie jest realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

11.2.3.2 Kadra

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej.

11.2.3.3 Osoby i rodziny korzystające z posiłków oraz zasiłków celowych na zakup żywności lub posiłku, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

W roku 2018 w stosunku do 2017 liczba osób objętych pomocą w ramach Programu (z wyłączeniem grupy dzieci do 7 roku życia oraz uczniów, którą scharakteryzowano w rozdziale *8.9.1 Pomoc w formie posiłków oraz zasiłków celowych na zakup żywności lub posiłku*) spadła o 12,6%[93]. Spadek ten dotyczy osób otrzymujących pomoc finansową w formie zasiłku celowego na żywność. W przypadku osób objętych pomocą w formie posiłku obserwowany był wzrost (o 3,5%).

Obserwując tendencje w zakresie liczby osób objętych pomocą w postaci dożywiania można zauważyć, że od 2014 r. ma miejsce cykliczny spadek beneficjentów programu. Spadek liczebności osób objętych pomocą można powiązać z poprawą sytuacji mieszkańców Gminy Miejskiej Kraków m. in. zmniejszeniem stopy bezrobocia, wzrostem uzyskiwanych dochodów, a także od 2016 r. wprowadzeniem Programu Rodzina 500 plus.

Wykres: Liczba osób korzystających z pomocy w ramach Programu z wyłączeniem dzieci do 7 roku życia oraz uczniów do czasu ukończenia szkoły ponadgimnazjalnej[94] (liczby nie sumują się) w latach 2013– 2018

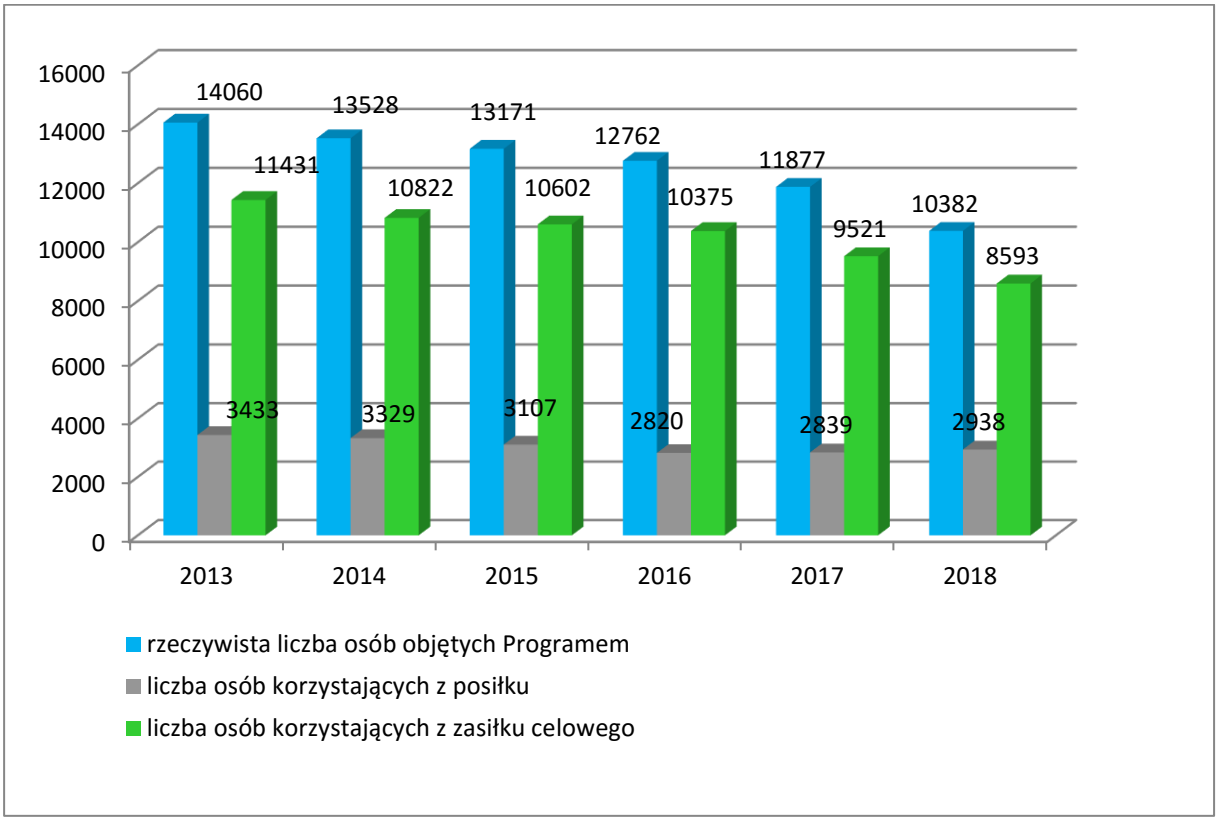

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

[93] Osoby objęte pomocą w ramach Programu z wyłączeniem grupy dzieci do 7 roku życia oraz uczniów do ukończenia szkoły ponadgimnazjalnej stanowią 70% wszystkich osób korzystających z Programu.
[94] Źródło: Pomost Std.

W 2018 r. struktura populacji ze względu na płeć wykazuje na przewagę mężczyzn – 52% w stosunku do kobiet – 48% objętych pomocą w formie dożywiania.

Tabela: Cechy demograficzno–społeczne pełnoletnich świadczeniobiorców pomocy w zakresie dożywiania

Cechy demograficzno-społeczne pełnoletnich świadczeniobiorców pomocy udzielanej w ramach Programu	kobieta	mężczyzna	ogółem
wiek			
18-24	8,4%	7,2%	7,8%
25-34	16,1%	9,6%	12,7%
35-44	22,0%	17,3%	19,5%
45-59	26,4%	34,2%	**30,5%**
60-64	10,3%	18,4%	14,5%
65 i więcej	16,8%	13,3%	15,0%
stan cywilny			
panna/kawaler	34,8%	45,2%	**40,2%**
konkubina/konkubent	1,0%	1,4%	1,2%
rozwiedziona/rozwiedziony	20,7%	24,6%	22,8%
separowana/separowany	1,9%	1,7%	1,8%
wdowa/wdowiec	12,3%	3,3%	7,6%
zamężna/żonaty	29,3%	23,8%	26,4%
wykształcenie			
nieustalony poziom wykształcenia	7,8%	9,1%	8,5%
gimnazjalne i poniżej	29,4%	30,4%	**29,9%**
zasadnicze zawodowe	23,7%	34,2%	29,2%
średnie ogólne i zawodowe	30,1%	20,7%	25,2%
policealne	1,6%	0,4%	1,0%
wyższe	7,4%	5,2%	6,2%
pozycja na rynku pracy			
bezrobotny	29,3%	29,8%	29,6%
bierny zawodowo	54,2%	57,5%	**55,9%**
pracujący	16,5%	12,7%	14,5%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Wśród pełnoletnich świadczeniobiorców pomocy w zakresie dożywiania największą grupę odbiorców, tj. ponad 30% stanowią osoby w wieku między 45 a 59 lat. W przedziale wiekowym 45 – 59 lat kobiety stanowią 26,4%, natomiast mężczyźni 34,0%. Wysoki jest również odsetek osób w przedziale wiekowym 18 – 44 lat, które stanowią 40% ogółu. Prawie 30% badanej populacji posiada wykształcenie podstawowe, gimnazjalne lub poniżej. Wykształceniem zasadniczym zawodowym legitymuje się 29,2% świadczeniobiorców. Uwzględniając stan cywilny, wśród kobiet panny stanowią 34,8%, natomiast osoby pozostające w związku małżeńskim 29,3%. Z kolei w przypadku mężczyzn największą grupą otrzymującą pomoc w ramach Programu są kawalerowie – 45,2% oraz osoby pozostające w związku małżeńskim – 23,8%. Wśród świadczeniobiorców pomocy w ramach Programu 55,9% to osoby bierne zawodowo. Jest to dominująca pozycja na rynku pracy zarówno w odniesieniu do kobiet (54,2%) jak i do mężczyzn (57,5%). Kolejną grupą świadczeniobiorców są osoby bezrobotne. Odsetek osób bezrobotnych utrzymuje się na zbliżonym poziomie tj. około 29% wśród mężczyzn i wśród kobiet. Najmniej liczną grupę stanowią osoby pracujące.

W przypadku świadczeniobiorców pomocy udzielanej w zakresie dożywiania, osoby prowadzące samodzielne, jednoosobowe gospodarstwa domowe stanowią 64% ogółu świadczeniobiorców. Wśród rodzin korzystających z pomocy w ramach Programu dominują rodziny niepełne, które stanowią 18% oraz małżeństwa z dziećmi stanowiące 12% ogółu. Rodziny niepełne to najczęściej matki samotnie wychowujące jedno dziecko, natomiast w przypadku małżeństw z dziećmi najwięcej jest rodziców z dwojgiem dzieci.

Wykres: Typy gospodarstw domowych świadczeniobiorców pomocy w zakresie dożywiania

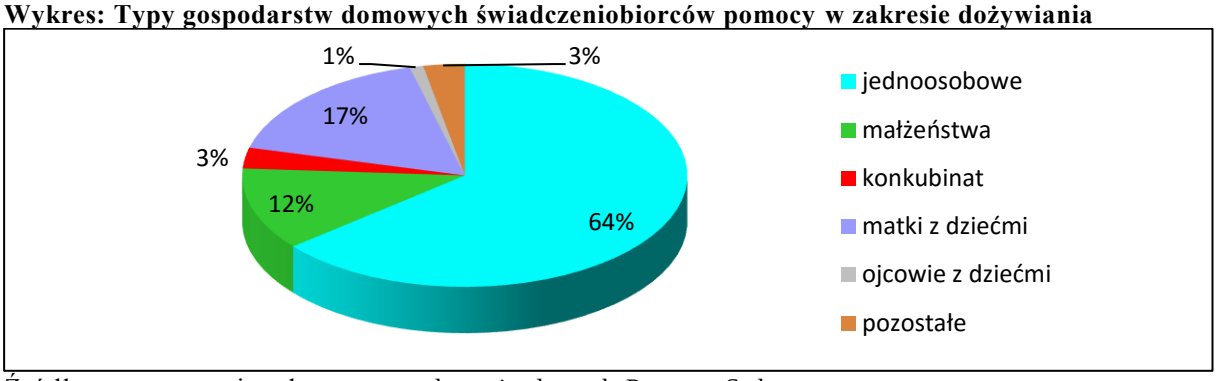

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

W omawianej zbiorowości największy odsetek świadczeniobiorców pochodzi z rodzin, w których głównym źródłem utrzymania są dochody z niezarobkowych źródeł utrzymania – 39%. Rodziny utrzymujące się przede wszystkim z renty lub emerytury stanowią 23% ogółu. Osoby bez dochodu stanowią 22%. Dla 12% rodzin głównym źródłem utrzymania jest praca najemna stała.

Wykres: Główne źródło utrzymania rodziny

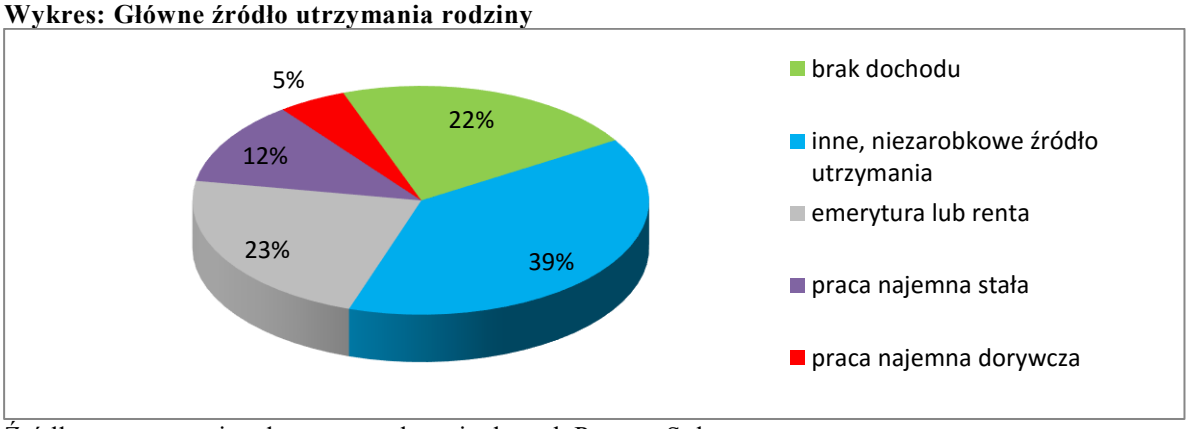

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Największy odsetek świadczeniobiorców pomocy udzielanej w ramach Programu rekrutuje się z rodzin wykazujących dochód w przedziale 501 zł – 1 000 zł – ponad 44% oraz z rodzin z dochodem z przedziału od 1 zł – 500 zł – 25,3%, osoby bez dochodu stanowią 21,8% ogólnej liczby świadczeniobiorców tej formy pomocy. W stosunku do roku 2017 nastąpił wzrost o 9% liczby rodzin z dochodem powyżej 500 zł, a liczba rodzin bez dochodu oraz z dochodem poniżej 500 zł spadła w sumie o prawie 13%.

Tabela: Wysokość dochodu w rodzinach świadczeniobiorców pomocy udzielanej w ramach Programu (w zł)

Wysokość dochodu w rodzinie	% z ogólnej liczby świadczeniobiorców
brak dochodu*	21,8%
1 - 500	25,3%
501 - 1 000	**44,1%**
1 001 i więcej	8,8%

*obliczonego na podstawie Ustawy o pomocy społecznej

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Do najistotniejszych problemów występujących w rodzinach świadczeniobiorców pomocy w ramach Programu należą długotrwała lub ciężka choroba (65%), ubóstwo (49%), niepełnosprawność (46%) oraz bezrobocie (33%). Należy mieć na uwadze, że w jednej rodzinie może wstępować jednocześnie kilka problemów.

Tabela: Główne problemy występujące w rodzinach świadczeniobiorców pomocy w ramach Programu

Główne problemy występujące w rodzinach	
Ubóstwo	49%
Długotrwała lub ciężka choroba	**65%**
Niepełnosprawność	46%
Bezrobocie	33%
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego	18%
Alkoholizm	7%
Bezdomność	10%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

11.2.3.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Nakłady poniesione na realizację Programu dożywiania w latach 2013–2018 przedstawia poniższa tabela:

Rok	Pomoc w formie zasiłku celowego na zakup żywności lub posiłku	Pomoc w formie posiłku	Łączna wartość udzielonej pomocy		
			Środki własne gminy	Dotacja budżetu państwa	Razem
2013	9 215 497 zł	7 357 707 zł	6 855 015 zł	9 718 189 zł	16 573 204 zł
2014	10 084 336 zł	8 233 930 zł	8 021 014 zł	10 297 252 zł	18 318 266 zł
2015	13 647 794 zł	8 607 918 zł	10 479 022 zł	11 776 690 zł	22 255 712 zł
2016	14 318 663 zł	8 428 348 zł	10 295 011 zł	12 452 000 zł	22 747 011 zł
2017	15 482 108 zł	8 109 885 zł	10 842 993 zł	12 749 000 zł	23 591 993 zł
2018	14 341 816 zł	8 168 387 zł	10 560 203 zł	11 950 000 zł	22 510 203 zł

Ponadto w 2018 r. wydatkowano kwotę 84 650 zł na pomoc poza programem osłonowym. Pomoc ta realizowana była w postaci zasiłków celowych przyznawanych gospodarstwom domowym nieobjętym programem osłonowym w ramach dożywiania z powodu przekroczenia kryterium dochodowego oraz gospodarstwom objętym programem, a wymagającym dodatkowego wsparcia.

11.2.3.5 Wnioski

Dokonując analizy zasobów pomocy społecznej w kontekście realizacji pomocy w formie dożywiania należy mieć na względzie specyfikę realizacji zadania. Możliwość stosowania tej formy pomocy uzależniona jest w znacznej mierze od wysokości środków pozyskiwanych z budżetu państwa.

Pomoc jest udzielana na podstawie uchwały nr XCV/1425/14 Rady Miasta Krakowa z dnia 15 stycznia 2014 r. w sprawie przyjęcia programu osłonowego dotyczącego udzielania mieszkańcom Gminy Miejskiej Kraków pomocy w zakresie dożywiania powstałej z uwzględnieniem uchwały nr 221 Rady Ministrów z dnia 10 grudnia 2013 r. w sprawie ustanowienia wieloletniego programu wspierania finansowego gmin w zakresie dożywiania „Pomoc państwa w zakresie dożywiania" na lata 2014 – 2020. 15 października 2018 r. Rada Ministrów podjęła Uchwałę w sprawie ustanowienia wieloletniego rządowego programu „Posiłek w szkole i w domu" na lata 2019 – 2023, który od 1 stycznia 2019 r. zastąpi dotychczas obowiązujący wieloletni program wspierania finansowego gmin w zakresie dożywiania „Pomoc państwa w zakresie dożywiania".

Rok 2018 był kolejnym, w którym zaobserwowano spadek liczby osób objętych pomocą w postaci dożywiania oraz pierwszym od 2012 r., w którym spadły nakłady za realizację programu. Spadek kosztów programu dotyczy zasiłków celowych na żywność, w przypadku posiłków zaobserwowano nieznaczny wzrost nakładów wynikających z rosnącego kosztu jednostkowego posiłku.

11.2.4 Współpraca z organizacjami dystrybuującymi żywność w ramach Programu Żywnościowego dla osób najbardziej potrzebujących w Unii Europejskiej

W 2018 r. MOPS kontynuował współpracę z organizacjami pozarządowymi dystrybuującymi żywność w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014 – 2020 współfinansowanego z Europejskiego Funduszu Pomocy Najbardziej Potrzebującym (FEAD) tj. Bankiem Żywności, Polskim Komitetem Pomocy Społecznej i Caritas Archidiecezji Krakowskiej. MOPS, zgodnie z wytycznymi, kwalifikował osoby i rodziny do uzyskania pomocy biorąc pod uwagę posiadany dochód oraz ich sytuację osobistą. Pomoc żywnościowa w ramach FEAD w znaczący sposób przyczynia się do poszerzenia zakresu pomocy dla osób i rodzin znajdujących w trudnej sytuacji finansowej. Rodziny otrzymywały paczki żywnościowe, ponadto uczestniczyły w warsztatach kulinarno – żywieniowych oraz warsztatach dotyczących edukacji ekonomicznej.

W 2018 r. w okresie od stycznia do czerwca realizowany był Podprogram 2017 a następnie od 1 sierpnia do grudnia – Podprogram 2018. Łącznie w 2018 r. podmioty przekazały osobom potrzebującym – 1 891 643,51 kg żywności. Gmina Miejska Kraków na dofinansowanie realizacji zadania polegającego na redystrybucji żywności w 2018 r. przekazała 160 500 zł.

11.2.4.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie polegające na dystrybucji żywności dla potrzebujących mieszkańców Gminy Miejskiej Kraków w 2018 r. było realizowane przez: Bank Żywności w Krakowie wraz z organizacjami partnerskimi, a także Polski Komitet Pomocy Społeczny i Caritas Archidiecezji Krakowskiej.

11.2.4.2 Kadra

Łącznie w realizację zadania było zaangażowanych 29 osób (13 etatów). Podmioty podejmowały także współpracę z wolontariuszami, szczególnie podczas przeprowadzania zbiórek żywności oraz w związku z dostarczaniem żywności do miejsca zamieszkania osób korzystających z pomocy. Bank Żywności nawiązał współpracę z 10 wolontariuszami, PKPS z 6 wolontariuszami, natomiast Caritas Archidiecezji Krakowskiej angażował w prowadzone działania 54 wolontariuszy m.in. ze Stowarzyszenia Wolontariat św. Eliasza oraz ze szkolnych kół Caritas.

11.2.4.3 Nakłady finansowe na realizacje zadnia

- w roku 2015: 120 000 zł ze środków Gminy Miejskiej Kraków;
- w roku 2016: 150 000 zł ze środków Gminy Miejskiej Kraków;
- w roku 2017: 160 500 zł ze środków Gminy Miejskiej Kraków;
- w roku 2018: 160 500 zł ze środków Gminy Miejskiej Kraków.

11.2.5 Lokalny Program Osłonowy dla osób, które poniosły zwiększone koszty grzewcze lokalu związane z trwałą zmianą systemu ogrzewania opartego na paliwie stałym na jeden z systemów proekologicznych

W 2018 roku Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej we współpracy z Wydziałem ds. Jakości Powietrza Urzędu Miasta Krakowa kontynuował realizację Lokalnego Programu Osłonowego dla osób, które ponoszą zwiększone koszty grzewcze lokalu związane z trwałą zmianą systemu ogrzewania opartego na paliwie stałym na jeden z systemów proekologicznych. Pomoc w ramach Programu przyznawana jest począwszy od 1 stycznia 2014 r., początkowo w oparciu o przepisy uchwały NR XC/1354/13 Rady Miasta Krakowa z dnia 20 listopada 2013 r., a następnie od dnia 14 sierpnia 2015 r. na podstawie uchwały NR XVIII/317/15 Rady Miasta Krakowa z dnia 24 czerwca 2015 r. przyjmującej Lokalny Program Osłonowy w nowym brzmieniu. Realizacja Programu stanowi także wypełnienie zadań wynikających z uchwały w sprawie kierunków działania dla Prezydenta Miasta Krakowa w celu poprawy stanu jakości powietrza (uchwała Nr LXXXIII/1274/13 Rady Miasta Krakowa z dnia 25 września 2013 r., z późn. zm., która przewiduje m.in. przygotowanie i realizację socjalnego pakietu osłonowego dla osób, które zakaz palenia węglem może dotknąć finansowo).

W ramach lokalnego programu osłonowego decyzją administracyjną przyznaje się świadczenie pieniężne w postaci zasiłku celowego, określające wysokość pomocy i sposób jej realizacji. Pomoc przyznawana jest na dany rok kalendarzowy. W trakcie postępowania administracyjnego ustala się sytuacje osoby i rodziny na podstawie wniosku i załączanych do niego bądź pozyskiwanych w toku postępowania dokumentów. Dopuszczalna jest kontrola w lokalu dokonywana przez Wydział ds. Jakości Powietrza, celem ustalenia braku czynnych kotłowni i palenisk węglowych. Jedną z przesłanek do uzyskania pomocy w ramach powyższego programu jest kryterium dochodowe, które w przypadku osoby samotnie gospodarującej nie może przekroczyć 500% kryterium dochodowego (o którym mowa w art. 8 ust. 1 pkt. 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej), a w przypadku rodziny 450% kryterium dochodowego (o którym mowa w art. 8 ust. 1 pkt. 3 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej). O pomoc mogą ubiegać się osoby i rodziny, które nie wcześniej niż przed dniem 14 września 2011 r. dokonały trwałej zmiany systemu ogrzewania, z ogrzewania opartego na paliwie stałym na ogrzewanie gazowe, elektryczne, olejowe (lekki olej opałowy), bądź polegające na podłączeniu do miejskiej sieci ciepłowniczej. Beneficjenci programu muszą wykazać zobowiązanie do regulowania opłat na rzecz dostawcy energii cieplnej służącej ogrzaniu lokalu oraz faktycznie zamieszkiwać w lokalu przed i po dokonaniu trwałej zmiany systemu ogrzewania.

W dniu 10 stycznia 2018 r. Rada Miasta Krakowa podjęła uchwałę NR XCII/2406/18 zmieniającą uchwałę Nr XVIII/317/15 w sprawie Lokalnego Programu Osłonowego dla osób, które ponoszą zwiększone koszty grzewcze lokalu. Uchwała ta weszła w życie w dniu 6 lutego 2018 r. z mocą obowiązującą od dnia 1 stycznia 2018 r. Dzięki podjęciu uchwały zmodyfikowano sposób obliczania pomocy dla osób, których dochód na osobę bądź dochód na osobę w rodzinie nie przekracza kwoty 200% kryterium dochodowego, o którym mowa w ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, polegający na uwzględnianiu w procesie ustalania wysokości pomocy powierzchni faktycznej lokalu (jednak nie większej niż 100 m^2) bez ograniczeń wynikających z określonej uchwałą wielkości powierzchni normatywnej. Zmiana ta, miała na celu urealnienie otrzymywanego wsparcia w przypadku najuboższych mieszkańców Gminy Miejskiej Kraków.

W 2018 roku w ramach bieżących zadań ośrodka, pracownicy socjalni w ramach działań podejmowanych w środowisku udzielają informacji dotyczących możliwości złożenia wniosku w ramach Programu Ograniczania Niskiej Emisji dla Miasta Krakowa, motywują strony do podejmowania działań zmierzających do wymiany ogrzewania na proekologiczne oraz proponują pomoc w przypadku występowania barier. Pracownicy socjalni we współpracy z Radami Dzielnic, kościołami, organizacjami samorządowymi, brali udział w różnego rodzaju wydarzeniach społecznych, piknikach, dożynkach, gdzie przygotowywane były odpowiednie stanowiska informacyjne, przeprowadzano także spotkania edukacyjne, propagowano dbałość o jakość powietrza. W akcję informacyjno–edukacyjną zaangażowany jest również Dział Rewitalizacji MOPS w ramach prowadzonych działań skierowanych do społeczności lokalnych. Ponadto, we współpracy z Wydziałem ds. Jakości Powietrza przeprowadzano również wspólne wizyty w środowisku, pracowników socjalnych i pracowników Wydziału, mające na celu pomoc w dopełnieniu formalności związanych ze złożeniem wniosku w ramach PONE.

11.2.5.1 Organizacje pozarządowe realizujące projekt

Zadanie nie było realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

11.2.5.2 Kadra

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej.

11.2.5.3 Osoby i rodziny korzystające z lokalnego programu osłonowego rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

W 2018 roku do MOPS wpłynęło 3012 wniosków o przyznanie pomocy w ramach Programu. Świadczenie wypłacono 2730 rodzinom na łączną kwotę 3 635 404 zł. Średnia wysokość rocznej pomocy dla jednego gospodarstwa domowego wyniosła 1332 zł.

Wykres: Liczba rodzin oraz łączna kwota wypłaconych świadczeń w latach 2014–2018

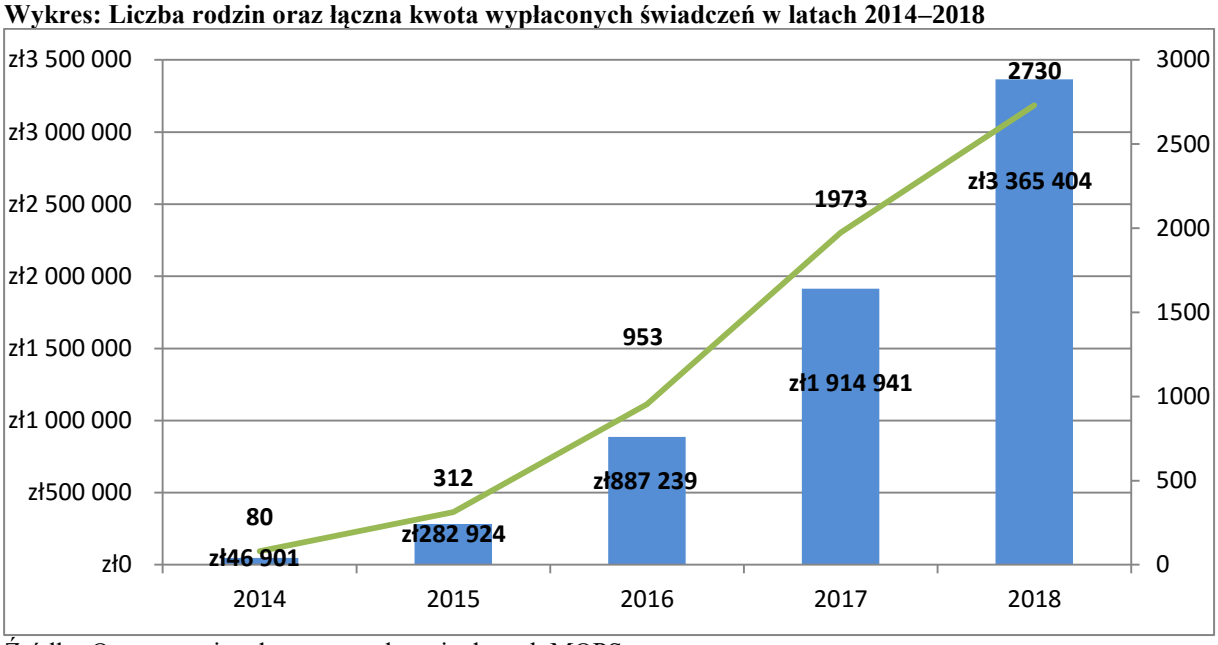

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Do opisu charakterystyki osób korzystających ze świadczeń w ramach lokalnego programu osłonowego wykorzystano próbę 455 osób[95], które były podmiotami decyzji, a ich świadczenie zostało zrealizowane w 2018 roku. Osoby te należą do klientów pomocy społecznej. U pozostałych świadczeniobiorców lokalnego programu osłonowego nie były przeprowadzane wywiady środowiskowe, stąd brak szczegółowych informacji o ich cechach demograficzno–społecznych.

Wśród świadczeniobiorców będących klientami Ośrodka 63% stanowiły kobiety.

Tabela: Cechy demograficzno–społeczne świadczeniobiorców lokalnego programu osłonowego

Cechy demograficzno–społeczne świadczeniobiorców programu osłonowego	kobiety	mężczyźni	ogółem
wiek			
19–24	1,0%	0,6%	0,9%
25-34	5,6%	5,9%	5,7%
35–44	16,1%	9,5%	13,6%
45–59	30,8%	32,5%	**31,4%**
60– 64	13,3%	23,7%	17,2%
65 i więcej	33,2%	27,8%	31,2%
wykształcenie			
gimnazjalne i niższe	22,0%	26,7%	23,7%
zasadnicze zawodowe	26,2%	37,9%	**30,5%**
średnie ogólne i zawodowe	31,5%	18,9%	26,8%
policealne	2,5%	0,0%	1,5%
wyższe	7,3%	4,1%	6,2%
nieustalony poziom wykształcenia	10,5%	12,4%	11,3%
stan cywilny			
panna/kawaler	18,5%	36,1%	25,1%
rozwiedziona/rozwiedziony	16,8%	17,2%	16,9%

[95] Źródło: Pomost Std.

separowana/separowany	0,7%	3,0%	1,5%
wdowiec/wdowa	25,9%	7,0%	18,9%
zamężna/żonaty	38,1%	36,7%	**37,6%**
pozycja na rynku pracy			
bezrobotni	13,3%	18,9%	15,4%
bierni zawodowo	64,3%	65,1%	**64,6%**
pracujący	22,4%	16,0%	20,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Pomost Std.

Do najliczniejszej grupy świadczeniobiorców należą osoby w wieku 45–59 lat – 31,4%. Osoby korzystające ze świadczenia w ramach lokalnego programu osłonowego to przede wszystkim osoby będące w związkach małżeńskich – 37,6%. W populacji świadczeniobiorców największą grupę tworzą osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym 30,5% oraz osoby z wykształceniem średnim ogólnym i zawodowym – 26,8%. Ponad 64% świadczeniobiorców to osoby bierne zawodowo. Większość osób korzystających z pomocy w ramach programu to osoby prowadzące jednoosobowe gospodarstwa domowe – 49,9% oraz pozostające w związkach małżeńskich – 25,7%.

Tabela: Typy rodzin świadczeniobiorców lokalnego programu osłonowego

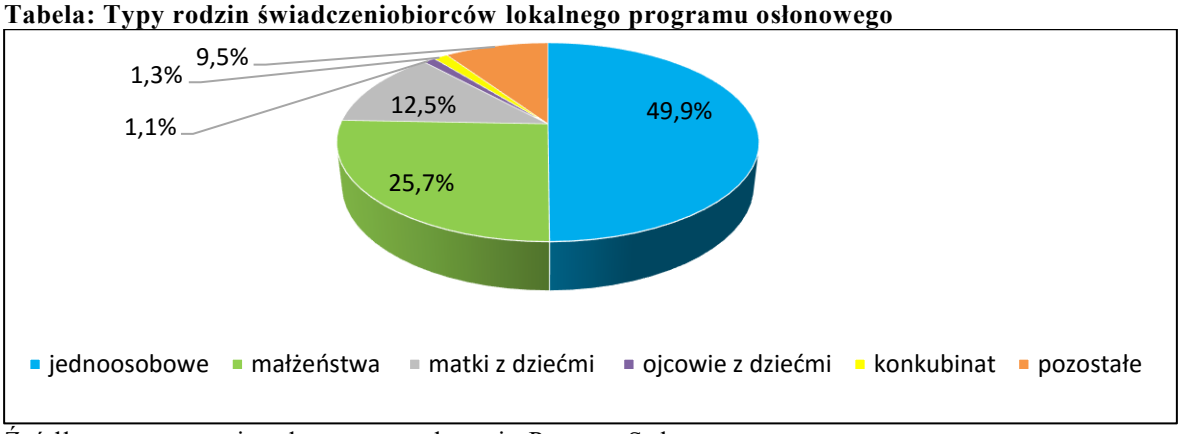

Źródło: opracowanie własne na podstawie Pomost Std.

Głównym źródłem utrzymania rodzin świadczeniobiorców lokalnego programu osłonowego jest emerytura lub renta – 45,7%.

Wykres: Główne źródło utrzymania rodzin świadczeniobiorców lokalnego programu osłonowego

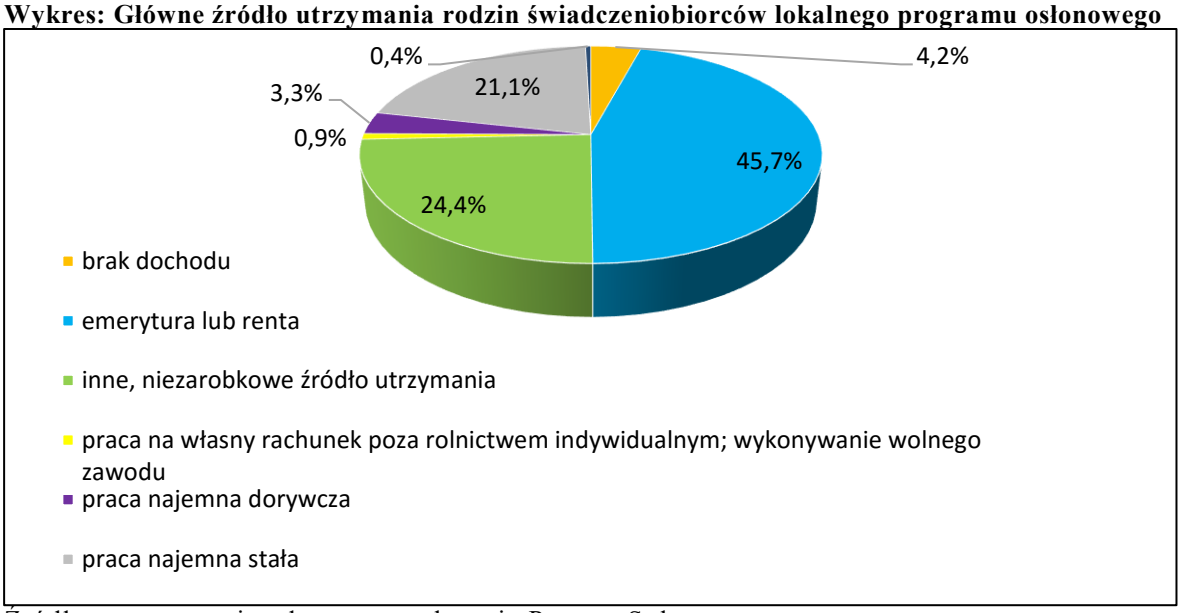

Źródło: opracowanie własne na podstawie Pomost Std.

Ponad 69% osób korzystających z programu osiąga dochód w przedziale pomiędzy 500 – 1 499 zł miesięcznie. Do najczęstszych problemów występujących wśród świadczeniobiorców LPO należała długotrwała lub ciężka choroba oraz niepełnosprawność.

Tabela: Wysokość dochodu osób (w zł)

0*	5,1%
1–499	17,1%
500–999	46,2%
1000–1499	23,2%
1500 i więcej	8,4%

*obliczonego na podstawie Ustawy o pomocy społecznej

Źródło: opracowanie własne na podstawie Pomost Std.

11.2.5.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

W ramach lokalnego programu osłonowego dla osób, które poniosły zwiększone koszty grzewcze lokalu związane z trwałą zmianą systemu ogrzewania opartego na paliwie stałym na jeden z systemów proekologicznych wypłacono świadczenie rodzinom na łączną kwotę:

- w roku 2014: 46 901 zł. Średnia wysokość rocznej pomocy wyniosła 586 zł;
- w roku 2015: 282 924 zł. Średnia wysokość rocznej pomocy wyniosła 907 zł;
- w roku 2016: 887 239 zł. Średnia wysokość rocznej pomocy wyniosła 930 zł;
- w roku 2017: 1 914 941 zł. Średnia wysokość rocznej pomocy wyniosła 971 zł;
- w roku 2018: 3 635 404 zł. Średnia wysokość rocznej pomocy wyniosła 1 332 zł.

11.2.5.5 Wnioski

Realizacja Lokalnego Programu Osłonowego będzie kontynuowana w kolejnych latach (zgodnie z treścią obowiązującej uchwały Rady Miasta Krakowa realizacja Programu została przewidziana do 2022 r.).

Zapewnianie możliwości otrzymania wsparcia finansowego w ponoszeniu zwiększonych kosztów grzewczych związanych z trwałą zmianą systemu ogrzewania, wpisuje się w działania mające na celu poprawę stanu jakości powietrza na terenie Gminy Miejskiej Kraków.

11.2.6 Pomoc w formie zasiłku celowego dla osób, które przeprowadzają trwałą zmianę systemu ogrzewania opartego na paliwie stałym na system proekologiczny

Na terenie gminy obowiązuje Program Ograniczania Niskiej Emisji dla Miasta Krakowa (PONE), który przewiduje możliwość otrzymania dotacji na przeprowadzenie trwałej zmiany systemu ogrzewania. Zgodnie z przepisami PONE, w 2018 r. dotacja wynosiła do 60% kosztów kwalifikowanych inwestycji - nie pokrywała ona zatem w całości kosztów przeprowadzenia trwałej zmiany systemu ogrzewania. Dlatego też, celem wsparcia mieszkańców Gminy Miejskiej Kraków znajdujących się w trudnej sytuacji w pokryciu kosztów przeprowadzenia zmiany systemu ogrzewania, których nie są oni w stanie ponieść we własnym zakresie bez uszczerbku dla niezbędnego utrzymania siebie i rodziny, przewidziano możliwość przyznania świadczenia pieniężnego z pomocy społecznej w formie zasiłku celowego, z przeznaczeniem na dofinansowanie do trwałej zmiany systemu ogrzewania.

W dniu 28 marca 2018 r. Rada Miasta Krakowa podjęła uchwałę Nr XCVIII/2555/18 w sprawie przyjęcia programu osłonowego dla osób, które przeprowadzają trwałą zmianę systemu ogrzewania opartego na paliwie stałym na system proekologiczny (określającą ramy dla udzielanej pomocy) oraz uchwałę Nr XCVIII/2556/18 w sprawie podwyższenia kryterium

dochodowego uprawniającego do przyznania świadczenia pieniężnego z pomocy społecznej w formie zasiłku celowego na przeprowadzenie trwałej zmiany systemu ogrzewania opartego na paliwie stałym na system proekologiczny (umożliwiającą objęcie pomocą szerszej grupy osób, niż osoby uprawnione do zasiłku celowego zgodnie z ogólnymi zasadami określonymi w ustawie z dnia 12 marca 2014 r. o pomocy społecznej).

Pomoc dla osób przeprowadzających trwałą zmianę systemu ogrzewania realizowana przez MOPS ma formę świadczenia pieniężnego – zasiłku celowego i przyznawana jest w drodze decyzji administracyjnej na zasadach określonych w ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej a zatem, przyznana może być osobom i rodzinom, znajdującym się w trudnej sytuacji życiowej, której nie są w stanie pokonać wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości. Dlatego też, przyznanie pomocy uzależnione jest od podjęcia przez osobę starającą się o tę formę wsparcia, działań mających na celu skorzystanie z PONE. Ponadto, przesłanką przyznania pomocy jest legitymowanie się tytułem prawnym do nieruchomości oraz faktyczne zamieszkiwanie w lokalu, w którym ma nastąpić trwała zmiana systemu ogrzewania.

11.2.6.1 Organizacje pozarządowe realizujące projekt

Zadanie nie było realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

11.2.6.2 Kadra

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej.

11.2.6.3 Osoby i rodziny korzystające z lokalnego programu osłonowego rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

W 2018 roku świadczenie wypłacono 32 rodzinom na łączną kwotę 145 196 zł. Średnia wysokość rocznej pomocy dla jednego gospodarstwa domowego wyniosła 4 537 zł.

11.2.6.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

W ramach programu osłonowego dla osób, dla osób, które przeprowadzają trwałą zmianę systemu ogrzewania opartego na paliwie stałym na system proekologiczny wypłacono świadczenie rodzinom na łączną kwotę:

- w roku 2018: 145 196 zł. Średnia wysokość rocznej pomocy wyniosła 4 537 zł.

11.2.6.5 Wnioski

Udzielanie pomocy w formie zasiłku celowego dla osób, które przeprowadzają trwałą zmianę systemu ogrzewania opartego na paliwie stałym na system proekologiczny jest zasadne, ze względu na konieczność przeprowadzenia przez mieszkańców trwałej zmiany systemu ogrzewania, w świetle przepisów uchwały NR XVIII/243/16 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 15 stycznia 2016 r. w sprawie wprowadzenia na obszarze Gminy Miejskiej Kraków ograniczeń w zakresie eksploatacji instalacji, w których następuje spalanie paliw, która to uchwała wejdzie w życie dnia 1 września 2019 r.

12 Zasoby pomocy społecznej Gminy Miejskiej Kraków w zakresie pomocy osobom bezdomnym

12.1 Osoby bezdomne w społeczności Miasta Krakowa

Osobą bezdomną, zgodnie z definicją sformułowaną na gruncie ustawy o pomocy społecznej, jest osoba niezamieszkująca w lokalu mieszkalnym w rozumieniu przepisów o ochronie praw lokatorów i mieszkaniowym zasobie gminy i niezameldowana na pobyt stały, w rozumieniu przepisów o ewidencji ludności, a także osoba niezamieszkująca w lokalu mieszkalnym i zameldowana na pobyt stały w lokalu, w którym nie ma możliwości zamieszkania[96].

Stan bezdomności to proces, na który składają się zarówno czynniki obiektywne tj. niezależne od woli człowieka, jak czynniki subiektywne – tj. współtworzone przez daną osobę. Proces ten rozłożony jest w czasie, a jego dynamika jest uzależniona od indywidualnych cech osoby i jej losów. Trzeba jednak zauważyć, że rzadko jedna przyczyna wyjaśnia sytuację osoby bezdomnej. Najczęściej przyczyny przeplatają się i wzajemnie warunkują[97].

Według raportu opracowanego przez Zespół Małopolskiego Obserwatorium Polityki Społecznej pt. „Wykluczenie społeczne w Małopolsce – strategie przeciwdziałania. Osoby bezdomne" na bezdomność mają wpływ „…takie czynniki jak: trudna sytuacja mieszkaniowa, utrudniony dostęp do rynku pracy, w tym długotrwałe bezrobocie, ubóstwo, pozbawienie mieszkania (eksmisja), brak miejsca do mieszkania po opuszczeniu różnego typu instytucji (np. po powrocie z zakładu karnego, opuszczeniu domu dziecka, po powrocie ze szpitala psychiatrycznego) połączony z brakiem lub niewystarczającą integracją społeczną. Do krytycznych sytuacji życiowych, które mogą wpływać na sytuację zagrożenia bezdomnością, zaliczyć należy również rozpad rodziny i patologie życia rodzinnego (często związane z przemocą domową)"[98].

Zgodnie z wynikami Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2011, do najczęściej wymienianych przyczyn bezdomności należało: „wypędzenie" z mieszkania przez rodzinę lub współlokatorów (19,3%), wymeldowanie decyzją administracyjną (15%), pozostawienie mieszkania rodzinie z własnej inicjatywy (11,5%), eksmisja (11%) i bezrobocie (9%)[99]. Analizując przyczyny bezdomności należy zwrócić uwagę, że badanie NSP objęło wyłącznie osoby zaliczone do bezdomnych „bez dachu nad głową"[100]. Spośród ankietowanych 31% nie udzieliło odpowiedzi na pytanie o przyczynę bezdomności. Może to świadczyć o niechęci udzielania na to pytanie odpowiedzi lub niemożności uzyskania przez ankietera tej informacji od respondentów, niż o braku występowania takich przesłanek.

O randze bezdomności wśród problemów społecznych decydują nie tylko trudne do uchwycenia parametry ilościowe, ale również dynamika zjawiska i zmiany w strukturze populacji. Jest to grupa bardzo mobilna, częściej niż inne grupy przemieszczająca się po kraju, bądź nie korzystająca z oferowanych oficjalnie form pomocy, co dodatkowo utrudnia ewidencję osób bezdomnych.

---

[96] Art. 6 pkt 8 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tj. Dz. U. z 2018 r. poz. 1508 z późn. zm.).

[97] *Ludność. Stan i struktura demograficzno–społeczna. NSP Ludności i Mieszkań 2011*, Warszawa 2013 r.

[98] „*Wykluczenie społeczne w Małopolsce – strategie przeciwdziałania. Osoby bezdomne"*, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie, Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej, Kraków 2013 r.

[99] *Ludność. Stan i struktura demograficzno–społeczna. NSP Ludności i Mieszkań 2011*, Warszawa 2013 r.

[100] Kategoria ta obejmuje osoby żyjące na ulicy, w przestrzeni publicznej bez schronienia, które mogłoby zostać uznane za pomieszczenie mieszkalne. Do kategorii tej należą przede wszystkim osoby, które wieczór i noc w krytycznym momencie spisu spędzają poza jakąkolwiek instytucją funkcjonującą całodobowo. Miejsca przebywania tych osób to: dworce kolejowe i autobusowe oraz ich okolice, kanały i węzły ciepłownicze, ulice, plaże, bunkry, lasy i parki, miejsca na cmentarzach, centra handlowe, parkingi, opuszczone samochody, przyczepy kempingowe, klatki schodowe, zsypy, piwnice, strychy, śmietniki, ziemianki, wagony i bocznice kolejowe, ogrzewalnie, itd.

W nocy z 8 na 9 lutego 2017 r. przeprowadzono po raz czwarty ogólnopolskie badanie liczby osób bezdomnych, którego realizacja koordynowana była przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej. Badania liczby osób bezdomnych odbywają się co dwa lata. Informacje zbierane podczas badań są danymi szacunkowymi. Na podstawie opublikowanego przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej „Sprawozdania z realizacji działań na rzecz ludzi bezdomnych w województwach w roku 2016 oraz wyników Ogólnopolskiego badania liczby osób bezdomnych (8/9 luty 2017)", w momencie realizacji badania – zdiagnozowano 33 408 osób bezdomnych, w tym 24 194 osoby przebywały w placówkach instytucjonalnych, a 9 214 osób przebywało poza nimi. Spośród wszystkich bezdomnych osób aż 82% stanowili mężczyźni, 14% kobiety oraz 4% dzieci. W porównaniu do danych z Ogólnopolskiego badania liczby osób bezdomnych przeprowadzonego w nocy z 21 na 22 stycznia 2015 r., liczba osób bezdomnych spadła o 7,6% (2 753 osoby mniej), tj. z 36 161 osób w 2015 r, do 33 408 osób w 2017 r.

W województwie małopolskim natomiast wzrosła liczba osób bezdomnych o 112 osób tj. do 2 054 osób. Z badań w 2017 roku wynika, że najwięcej osób bezdomnych przebywa w województwie mazowieckim (4 785 osób), śląskim (4 782 osoby) i pomorskim (3 319 osób). Najmniej w województwie podlaskim (693 osoby), świętokrzyskim (762 osoby) oraz lubuskim (886 osób). Główną przyczyną bezdomności, którą wskazały osoby bezdomne jest: eksmisja, wymeldowanie – 45% oraz konflikt rodzinny – 36,4%. W dalszej kolejności znalazły się: uzależnienie i bezrobocie.

Z przeprowadzonego w lutym 2017 roku badania liczby osób bezdomnych wynika, że w Krakowie w ciągu jednej nocy przebywało 1 196 osób bezdomnych. Wśród krakowskich bezdomnych 913 osób przebywało w placówkach instytucjonalnych, natomiast 283 osoby znajdowały się poza placówkami instytucjonalnymi, z czego 117 w miejscach niemieszkalnych (klatki schodowe, dworce PKP i PKS, altany śmietnikowe, piwnice itp.) Z przeprowadzonego badania wynika, że w porównaniu z rokiem 2015 nastąpił wzrost ogólnej liczby osób bezdomnych na terenie Krakowa o 13%. Pomiędzy rokiem 2013 i 2015 odnotowano wzrost ogólnej liczby osób bezdomnych na terenie Krakowa o 16%.

W 2015 roku w porównaniu z 2013 rokiem nastąpił spadek liczby osób przebywających poza placówkami instytucjonalnymi o 23%. Osoby te w zdecydowanej większości znalazły schronienie w ogrzewalniach i noclegowniach. Natomiast w 2017 roku przy wzroście ogólnej liczby osób bezdomnych na terenie Krakowa o 140 osób, nastąpił wzrost o 109 liczby osób przebywających poza placówkami instytucjonalnymi.

Na tej podstawie szacuje się, że w ciągu roku w Krakowie liczba osób bezdomnych oscyluje wokół ok. 2,3 tysięcy osób w skali roku (narastająco), a jednorazowo (w danym dniu) przebywa w Krakowie ok. 1,3 tys. osób bezdomnych, w tym ok. 700 – 800 osób zamieszkuje w różnego rodzaju placówkach noclegowych.

W roku 2018 działaniami pracowników socjalnych Działu Pomocy Bezdomnym MOPS objętych było 2 027 gospodarstw domowych. Natomiast świadczeniami objęto 1 760 rodzin (1 848 osób w rodzinach), w tym z pomocy wyłącznie w formie pracy socjalnej lub innych działań pomocowych, o których mowa w art. 119 ustawy o pomocy społecznej skorzystało 267 rodzin (270 osób w rodzinach).

Głównymi miejscami pobytu osób bezdomnych są miejsca zakwaterowania przeznaczone dla osób bezdomnych tj. schroniska, noclegownie, ogrzewalnie, mieszkania chronione. Natomiast w przestrzeni publicznej osoby bezdomne zazwyczaj przebywają na klatkach schodowych, w altanach działkowych i śmietnikowych, barakach, pustostanach, węzłach ciepłowniczych i aktualnie bardzo rzadko na dworcach. Ze względu na zmienne warunki atmosferyczne oraz prowizoryczność schronienia „w terenie", osoby bezdomne często zmieniają swoje miejsca pobytu. Z drugiej strony istnieje grupa osób bezdomnych zamieszkująca altany działkowe, które mają charakter domów i nie jest zainteresowana zmianą miejsca zamieszkania. Ponadto ustalono, że osoby bezdomne nie skupiają się w jednej części

Miasta lub Dzielnicy Krakowa, choć zauważono, że osoby bezdomne funkcjonujące w przestrzeni publicznej, w ciągu dnia przebywają w centrum Krakowa.

Jak wynika z definicji bezdomności, głównym problemem jest brak odpowiedniego miejsca noclegowego. Poza tym, z powodu braku dostępu do lokalu mieszkalnego osoby bezdomne mają niezaspokojone potrzeby higieniczne, nie mają możliwości przygotowania i spożywania posiłków, przechowywania rzeczy osobistych i odzieży. Ponadto ich funkcjonowanie w przestrzeni publicznej, nadużywanie alkoholu lub innych środków psychoaktywnych, nieodpowiednie odżywianie powodują, że osoby te często zapadają na różnego rodzaju choroby: infekcje, choroby skórne i zakaźne.

Zgodnie z danymi Wydziału Mieszkalnictwa UMK (stan na dzień 31 grudnia 2018 r.) na pomoc mieszkaniową w związku ze spełnieniem kryteriów niezaspokojonych potrzeb mieszkaniowych i niskich dochodów, określonych w uchwale Nr XXI/340/15 Rady Miasta Krakowa z dnia 8 lipca 2015 r., oczekuje 175 osób/rodzin. Są to wnioski, które zostały wstępnie zakwalifikowane w 2018 roku do ubiegania się o pomoc mieszkaniową Gminy Miejskiej Kraków. Na propozycję zawarcia umowy najmu gminnego lokalu mieszkalnego w związku z objęciem ostateczną listą mieszkaniową oczekuje 69 osób/rodzin.

Listy mieszkaniowe uprawniające do otrzymania gminnego lokalu mieszkalnego opracowywane są co dwa lata. W procedurze tworzenia listy mieszkaniowej na 2018 rok weryfikowane były wnioski, wstępnie pozytywnie zakwalifikowane w okresie od 1 maja 2016 r. do 30 kwietnia 2018 r. Liczba wnioskodawców starających się o pomoc mieszkaniową ze „względów społecznych" objętych weryfikacją pod kątem list mieszkaniowych na 2018 r. wyniosłą 249. Liczba wnioskodawców ostatecznie zakwalifikowanych do uzyskania gminnego lokalu mieszkalnego z tytułu „względów społecznych" wyniosła 148 (są to osoby/rodziny objęte projektem listy mieszkaniowej na 2018 rok z tytułu niezaspokojonych potrzeb mieszkaniowych i niskich dochodów oraz projektem listy pierwszeństwa).

Spośród próby 1 139 osób bezdomnych[101] objętych pomocą społeczną w 2018 r., pod względem płci dominują mężczyźni, których jest prawie czterokrotnie więcej niż kobiet (78%). Ze względu na zmienną niezależną jaką jest płeć nie zaobserwowano żadnych znaczących różnic w zbiorowości osób bezdomnych w latach 2013 – 2018.

Wykres: Rozkład populacji krakowskich bezdomnych ze względu na płeć w latach 2013– 2018

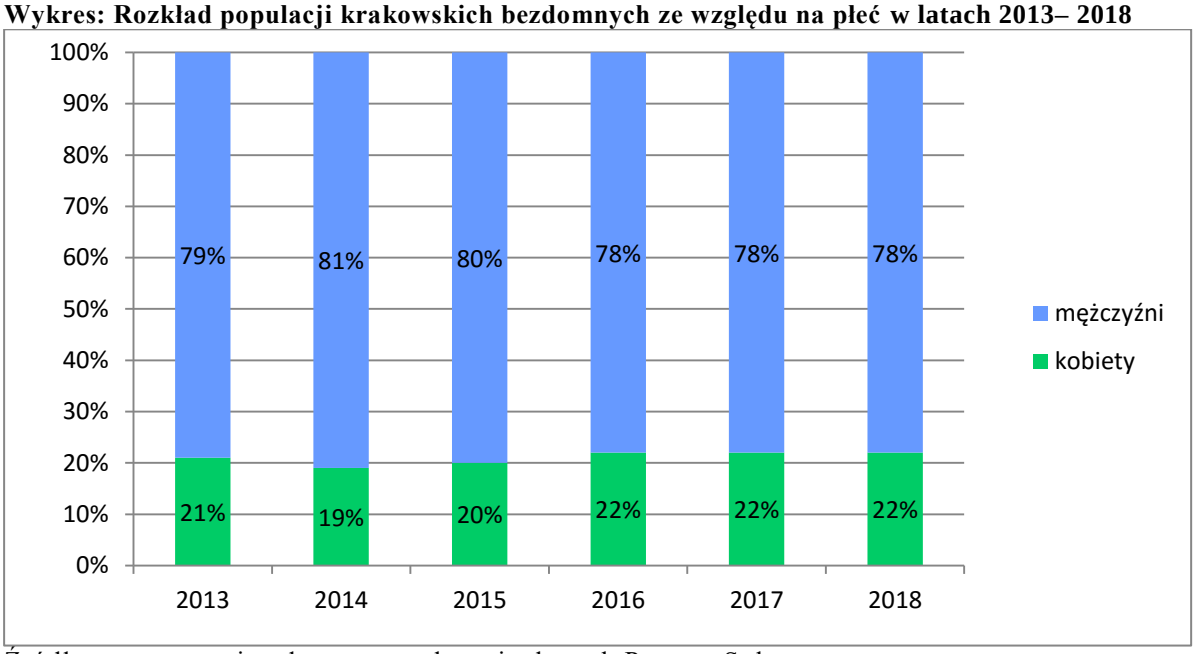

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

[101] Źródło: Pomost Std.

Procesem zachodzącym w zbiorowości osób bezdomnych jest jej starzenie się. Prawie 74% to osoby w wieku powyżej 45 lat. W porównaniu do roku 2017 liczba osób powyżej 55 roku życia zwiększyła swoją liczebność o 3%. Fakty te są o tyle istotne, że wraz z upływem kolejnych lat w Krakowie będziemy mieli do czynienia prawdopodobnie z pogarszaniem się stanu zdrowia osób bezdomnych, a w konsekwencji ich mniejszą aktywnością zawodową. Oznacza to, że w najbliższym czasie należy się spodziewać, że odbiorcą pomocy kierowanej przez ośrodki pomocy społecznej oraz organizacje pozarządowe do osób bezdomnych w dużej mierze staną się osoby w podeszłym wieku oraz w pogarszającym się stanie zdrowia. Zauważono również zmniejszenie liczby dzieci doświadczających bezdomności (2015 r. – 5%, a w 2018 r. – 3 %).

Tabela: Cechy demograficzno–społeczne osób bezdomnych w Krakowie

Cechy demograficzno–społeczne osób bezdomnych w Krakowie	**kobiety**	**mężczyźni**	**ogółem**
wiek			
0-17	8,6%	1,7%	3,2%
18-25	2,8%	0,2%	0,8%
26-35	13,8%	4,5%	6,6%
36-45	24,0%	13,0%	15,5%
46-55	18,5%	23,2%	22,1%
56-65	21,7%	39,2%	**35,3%**
66 i więcej	10,6%	18,2%	16,5%
wykształcenie			
gimnazjalne i niższe	41,0%	31,5%	33,7%
zasadnicze zawodowe	28,3%	40,8%	**38,0%**
średnie ogólne i zawodowe	21,7%	19,3%	19,8%
policealne	2,0%	0,1%	0,5%
wyższe	3,5%	2,8%	3,0%
nieustalony poziom wykształcenia	3,5%	5,5%	5,0%
stan cywilny			
panna/kawaler	43,3%	39,1%	**40,1%**
rozwiedziona/rozwiedziony	27,6%	42,4%	39,1%
separowana/separowany	1,2%	1,5%	1,4%
wdowiec/wdowa	10,2%	5,0%	6,1%
zamężna/żonaty	16,5%	11,2%	12,4%
konkubinat	1,2%	0,8%	0,9%
pozycja na rynku pracy			
bezrobotni	19,7%	20,2%	20,1%
bierni zawodowo	70,1%	74,5%	**73,5%**
pracujący	10,2%	5,3%	6,4%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Pomost Std.

Wykres: Wiek osób bezdomnych w latach 2013 – 2018

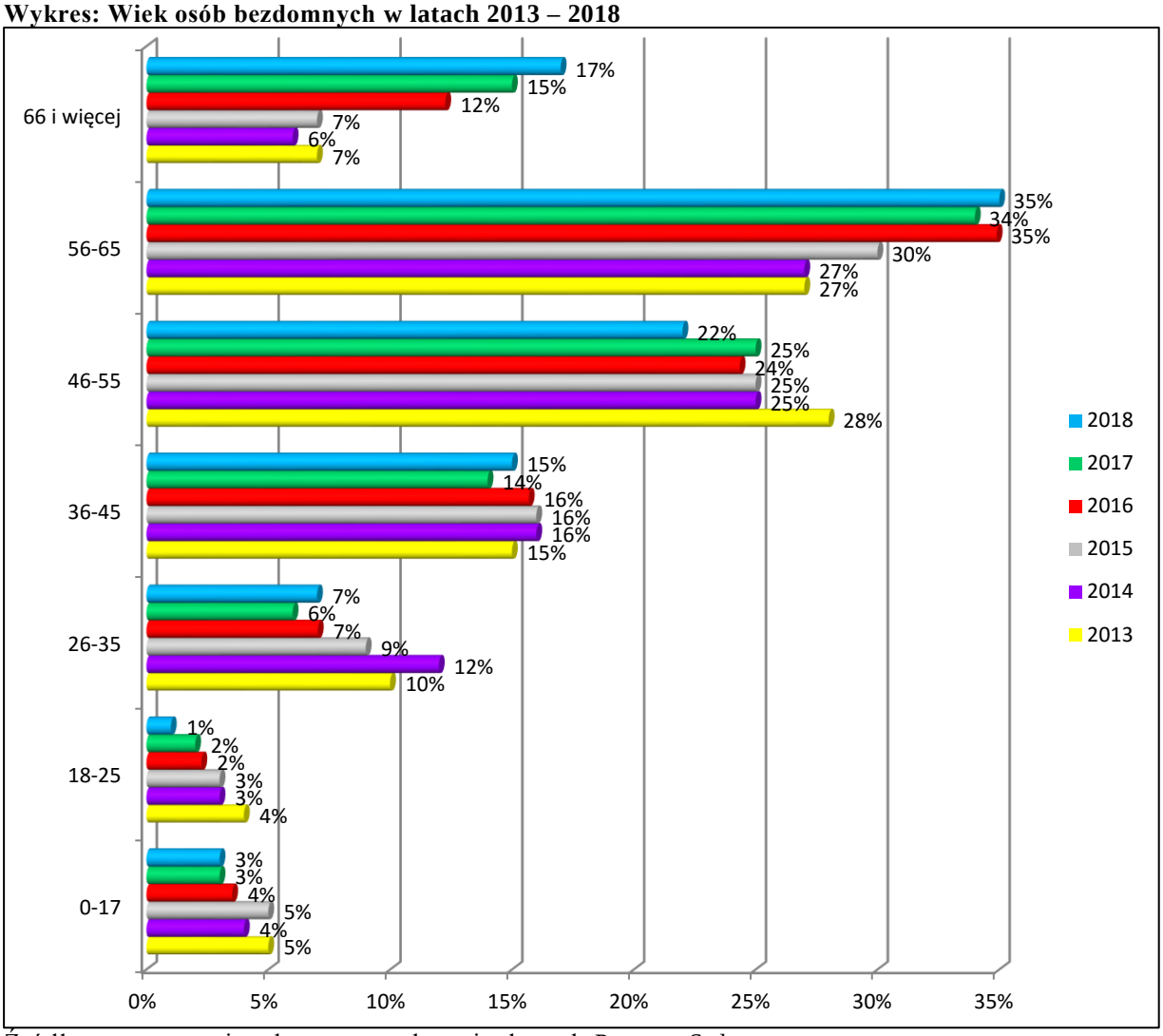

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Bezdomne kobiety to przede wszystkim panny – stanowią 43,3% ogółu bezdomnych kobiet, rozwiedzione 27,6%, zamężne 16,5%. W odniesieniu do mężczyzn sytuacja kształtuje się następująco: najwięcej jest osób po rozwodzie 42,4% oraz kawalerów 39,1%. Analizując stan cywilny osób bezdomnych na przestrzeni na lat 2013 – 2018 wartości te są podobne.

Jednorodność populacji osób bezdomnych przejawia się również w poziomie wykształcenia. Jest to zbiorowość osób posiadających niski poziom wykształcenia. Wykształcenie osób bezdomnych to przede wszystkim wykształcenie zasadnicze zawodowe oraz gimnazjalne i niższe reprezentowane przez 71,7% populacji. W 2018 roku największą zbiorowość pod względem wykształcenia stanowiły osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym.

Tabela: Poziom wykształcenia osób bezdomnych w latach 2012– 2017

wykształcenie	2013	2014	2015	2016	2017	2018
nieustalony poziom wykształcenia	2,2%	3,0%	3,5%	3%	4%	4%
gimnazjalne i poniżej	33,7%	31,7%	28,5%	34%	35%	34%
zasadnicze zawodowe	35,7%	36,4%	34,8%	39%	38%	**38%**
średnie ogólne i zawodowe	16,2%	17,2%	16,8%	20%	19%	20%
policealne	0,0%	0,4%	0,3%	0%	0%	1%
wyższe	3,2%	3,7%	4,3%	4%	3%	3%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Analizując stan zdrowia osób bezdomnych w Krakowie można zauważyć od roku 2015 coroczny znaczny wzrost osób bezdomnych chorych przewlekle. Osoby chore i przewlekle chore w 2018 roku stanowiły 83% osób bezdomnych.

Wykres: Stan zdrowia osób bezdomnych w latach 2013– 2018

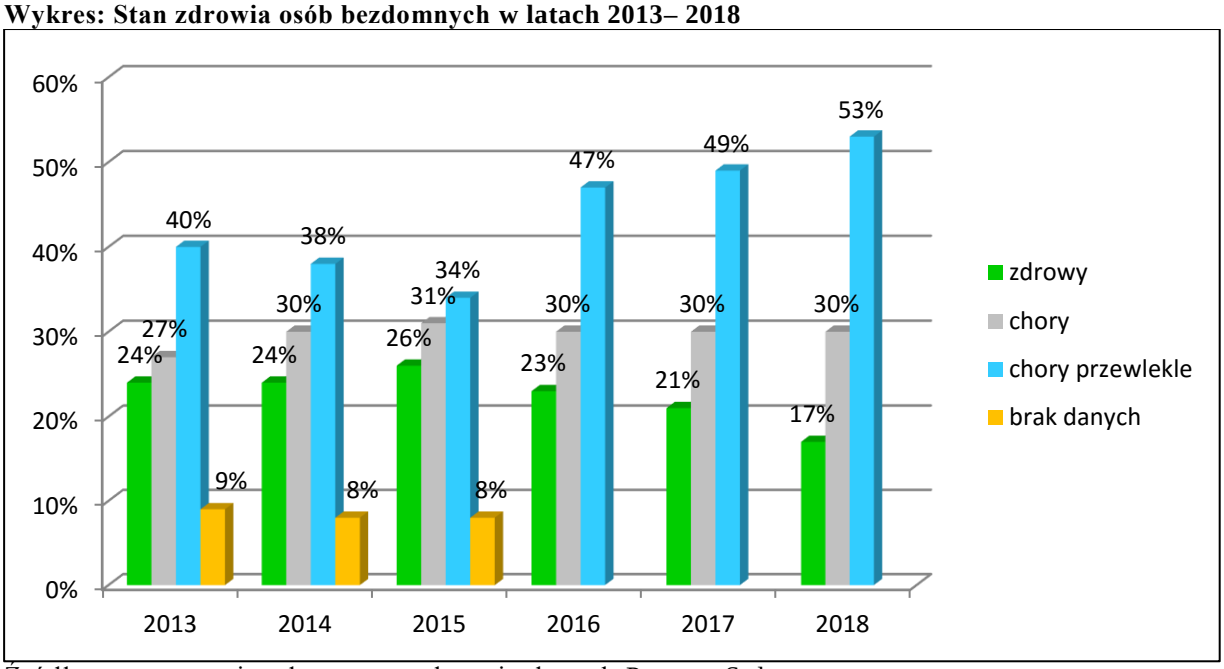

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Prezentując stan zdrowia osób bezdomnych warto zwrócić uwagę, na utrzymujący się od kilku lat wysoki procent osób niepełnosprawnych posiadających orzeczoną niepełnosprawność (wśród bezdomnych niepełnosprawnych) bądź przez lekarza orzecznika ZUS bądź przez inny organ. Widoczne są w tym obszarze funkcjonowania osób bezdomnych pozytywne efekty prowadzonej pracy socjalnej – motywowania do zmiany własnej sytuacji życiowej, poprzez coraz pełniejsze korzystanie przez osoby bezdomne z przysługujących im uprawnień i dążenie do uregulowania swojej sytuacji zdrowotnej. Tym samym w przyszłości może zwiększać się liczba osób bezdomnych uprawnionych do świadczeń finansowych z pomocy społecznej.

Tabela: Niepełnosprawność osób bezdomnych w latach 2013– 2018

Osoby niepełnosprawne wśród bezdomnych	2013	2014	2015	2016	2017	2018
	33,16 %	34,08%	34,10%	45,63%	43,42%	44,25%
w tym osoby posiadające orzeczenie o stopniu niepełnosprawności	94,71%	93,63%	92,02%	84,39%	80,82%	81,15%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Zły stan zdrowia osób bezdomnych coraz bardziej utrudnia im również podejmowanie pracy. Odsetek osób pracujących w ogólnej populacji osób bezdomnych w Krakowie jest generalnie bardzo mały, w 2018 roku wyniósł 6%. Najliczniejszą grupą osób bezdomnych są osoby bierne zawodowo, stanowili oni w latach 2013 – 2018 średnio 64% ogółu. W 2018 roku liczba osób biernych zawodowo powiększyła się o 5,5% w porównaniu do roku 2017.

Wykres: Pozycja osób bezdomnych na rynku pracy w latach 2013– 2018

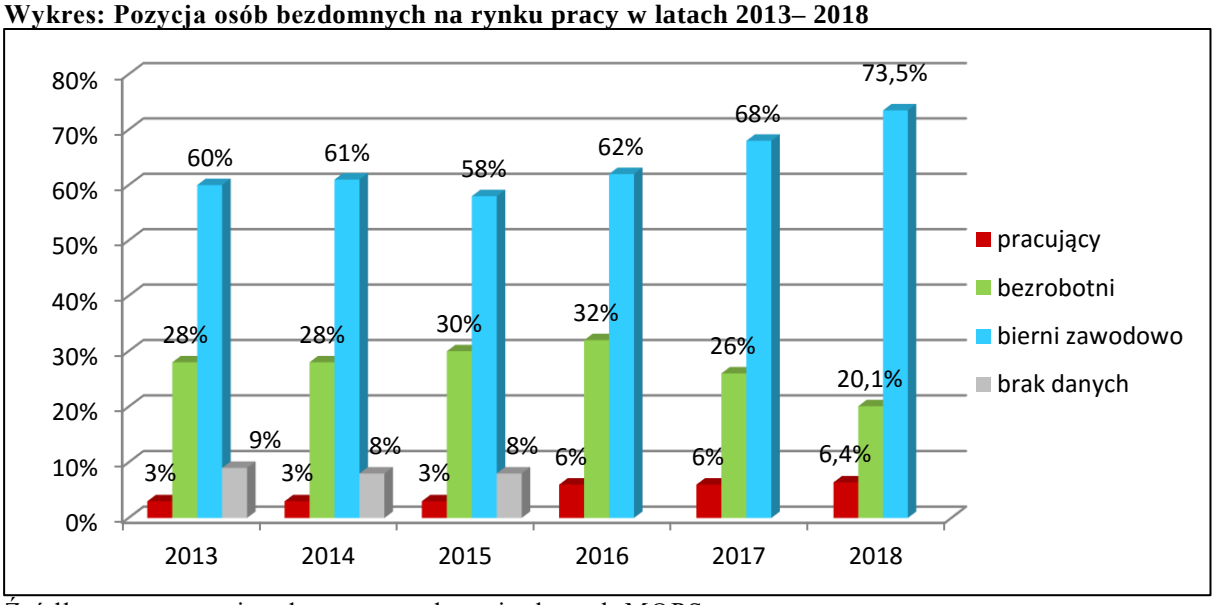

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Osoby bezdomne to przede wszystkim osoby prowadzące jednoosobowe gospodarstwa domowe (88%).

Odnosząc się do głównego źródła utrzymania osób bezdomnych można stwierdzić, że osoby bezdomne to przede wszystkim osoby pozostające bez własnego źródła dochodu. Dotyczy to 51% osób bezdomnych. Drugą pod względem liczebności jest grupa osób bezdomnych utrzymująca się z innych, niezarobkowych źródeł utrzymania – 40%.

Wykres: Główne źródło utrzymania osób bezdomnych w latach 2013– 2018

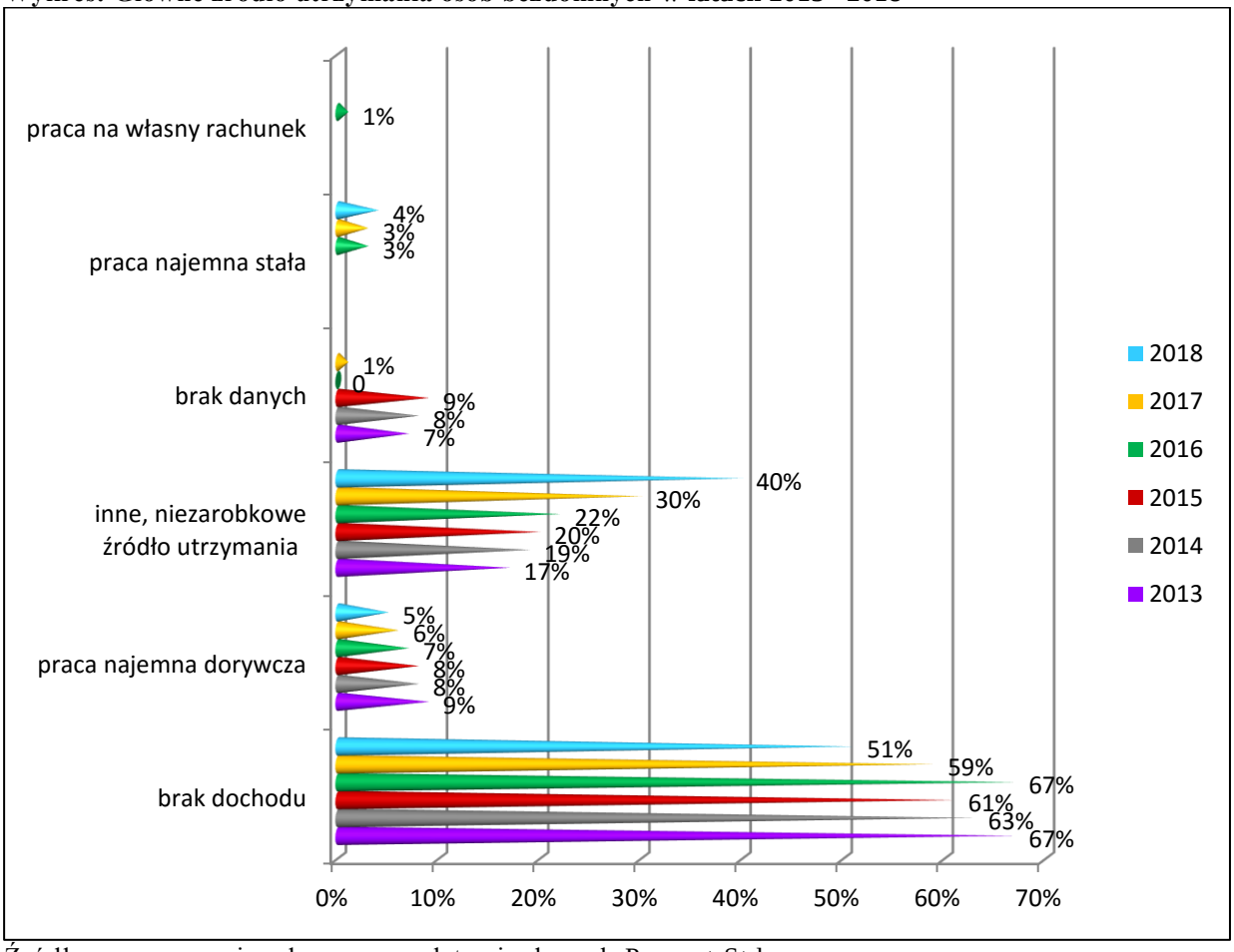

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

12.2 Świadczenia na rzecz osób bezdomnych

12.2.1 Schronienie

Udzielenie schronienia należy do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym. Osoba lub rodzina ma prawo do schronienia, jeżeli jest tego pozbawiona. Udzielenie schronienia następuje przez przyznanie tymczasowego miejsca w noclegowniach, schroniskach dla osób bezdomnych, schroniskach dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi lub w formie ogrzewalni[102].

12.2.1.1 Infrastruktura

Gmina Miejska Kraków w roku 2018 zlecała podmiotom niepublicznym prowadzenie 4 placówek zapewniających schronienie dla osób bezdomnych:

1. Schronisko dla Bezdomnych Kobiet w Krakowie przy ul. Sołtysowskiej 13c

Schronisko prowadzone jest na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków przez Caritas Archidiecezji Krakowskiej i zapewnia wsparcie kobietom i kobietom z dziećmi powyżej 7 roku życia, pozbawionym schronienia, przebywającym na terenie Krakowa. Schronisko zapewnia osobom, które podpisały kontrakt socjalny, tymczasowe całodobowe schronienie oraz usługi ukierunkowane na wyjście z bezdomności i uzyskanie samodzielności życiowej. Schronisko funkcjonuje całorocznie, 7 dni w tygodniu i zapewnia 55 miejsc noclegowych, wsparcie pracowników socjalnych oraz pomoc specjalistyczną – psychologiczną i pedagogiczną, a w zależności od potrzeb dostępny jest również kontakt z terapeutą ds. uzależnień.

2. Dom Matki i Dziecka w Krakowie przy ul. Żywieckiej 16 w Krakowie

Dom prowadzony jest przez Caritas Archidiecezji Krakowskiej jako schronisko dla kobiet z dziećmi. Placówka zapewnia wsparcie dla matek z dziećmi do lat 10 oraz kobiet w ciąży, pozbawionych schronienia, które podpisały kontrakt socjalny całodobowe, tymczasowe schronienie oraz usługi ukierunkowane na wyjście z bezdomności i uzyskanie samodzielności życiowej. Schronisko funkcjonuje całorocznie, 7 dni w tygodniu, oferuje wsparcie psychologiczne, pedagogiczne, pomoc pracownika socjalnego, a w zależności od potrzeb również jest dostępny kontakt z terapeutą ds. uzależnień. Pomoc skierowana jest zarówno do kobiet bezdomnych jak i posiadających stałe miejsce pobytu, lecz nie mogących w nim przebywać z różnych przyczyn losowych. Placówka zapewnia miejsca dla 60 matek z dziećmi, w tym 40 miejsc jest w dyspozycji MOPS w Krakowie.

3. Noclegownia i Schronisko dla Bezdomnych Mężczyzn w Krakowie przy ul. Makuszyńskiego 19a

Noclegownia i Schronisko dla Bezdomnych Mężczyzn w Krakowie prowadzona jest na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków przez Polski Komitet Pomocy Społecznej Małopolski Zarząd Wojewódzki. Placówka zapewnia 180 miejsc (w tym: 100 miejsc w części noclegowej i 80 miejsc w części schroniskowej, z czego dla 50 osób świadczone są usługi opiekuńcze).
Noclegownia i Schronisko przeznaczone są wyłącznie dla mężczyzn pełnoletnich, bezdomnych lub czasowo pozbawionych schronienia, zdolnych do samoobsługi, których stan zdrowia nie zagraża zdrowiu i życiu innych osób przebywających w placówce, dla których Gmina Miejska Kraków jest właściwa do udzielenia pomocy.
Noclegownia gwarantuje tymczasową pomoc w postaci miejsca noclegowego, w ramach którego umożliwia się spędzenie nocy w warunkach gwarantujących ochronę życia i zdrowia. Noclegownia funkcjonuje całorocznie, 7 dni w tygodniu, w godzinach od 16.00 do 8.00.
Schronisko zapewnia osobom, które podpisały kontrakt socjalny całodobowe, tymczasowe schronienie oraz usługi ukierunkowane na wyjście z bezdomności i uzyskanie samodzielności życiowej. Schronisko funkcjonuje całorocznie, 7 dni w tygodniu. Ponadto w placówkach

[102] Zgodnie z art. 17 ust. 1 pkt 3, art. 48a ust. 1 i 4 ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej (tj. Dz. U. z 2018 r. poz. 1508 z późn. zm.).

zapewniona jest pomoc pracowników socjalnych, pomoc specjalistyczna: psychologów, terapeuty ds. uzależnień, prawnika oraz wsparcie asystenta osoby bezdomnej. W placówce zapewnia się również usługi opiekuńcze. W sytuacjach kryzysowych, w szczególności w okresie występowania niskich temperatur lub całorocznie w sytuacjach zagrożenia zdrowia i życia osoby bezdomnej placówka przyjmuje osoby bezdomne ponad ustalony limit miejsc.
W Noclegowni i Schronisku dla Bezdomnych Mężczyzn, ul. Makuszyńskiego 19a w ramach Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii jest realizowany Program wspierania osób uzależnionych. Program koncentruje się na udzieleniu wsparcia osobom bezdomnym mającym problem alkoholowy i zdecydowały się na skorzystanie ze schronienia w Noclegowni i Schronisku dla Bezdomnych Mężczyzn przy ul. Makuszyńskiego 19a. Celami programu jest zmniejszenie negatywnych skutków funkcjonowania osób bezdomnych nadużywających alkoholu oraz wspomaganie osób bezdomnych uzależnionych w procesie readaptacji społecznej.

4. Schronisko dla osób bezdomnych, starszych i niepełnosprawnych w Krakowie przy ul. Koprowej 4

Placówka prowadzona przez Stowarzyszenie Dobroczynne Betlejem zapewnia 12 miejsc noclegowych dla osób starszych i niepełnosprawnych objętych usługami opiekuńczymi oraz 4 miejsca dla opiekunów-wolontariuszy, wyżywienie w formie 3 posiłków dziennie, a w sytuacjach interwencyjnych leki i materiały farmaceutyczne oraz niezbędną odzież. Schronisko zapewnia również pomoc pracownika socjalnego.

Tabela: Placówki udzielające pomocy w formie schronienia prowadzone na zlecenie GMK (powierzenie realizacji zadania)

Placówka	Liczba miejsc w placówce w poszczególnych latach					
	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Dom Matki i Dziecka ul. Żywiecka 16	45	45	45	45	40	40
Noclegownia i Schronisko dla Bezdomnych Mężczyzn ul. Makuszyńskiego 19 a	200	200	200	200	180	180
Schronisko dla Bezdomnych Kobiet ul. Sołtysowska 13c	53	53	53	53	55	55
Schronisko dla osób bezdomnych – starszych i niepełnosprawnych przy ul. Koprowej 4	12	12	12	12	16	16
suma	310	310	310	310	291	291

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W Krakowie pomoc w formie schronienia realizowana jest również w ramach wspierania działalności charytatywnej w zakresie pomocy osobom bezdomnym. W 2018 roku w ramach wspierania działalności charytatywnej Gmina współfinansowała 5 następujących placówek, w tym jedną dziennego pobytu:

1. Chrześcijański Ośrodek Pomocy Bezdomnym „Dom Łazarza", ul. Nowogródzka 8

Placówka prowadzona jest przez Stowarzyszenie Dobroczynne Betlejem. Jest to ośrodek całodobowego pobytu, zapewniający 35 miejsc noclegowych, w tym 5 miejsc dla kobiet, wyżywienie w formie 3 posiłków dziennie, podstawową pomoc medyczną (lekarz internista) oraz możliwość otrzymania podstawowych leków, środków opatrunkowych, środków higieny osobistej.

2. Przytulisko Św. Brata Alberta dla Bezdomnych Kobiet, ul. Malborska 64 b

Przytulisko prowadzone jest przez Zgromadzenie Sióstr Albertynek Posługującym Ubogim – Dom Zakonny. Przytulisko zapewnia 62 miejsca noclegowe i całodzienne wyżywienie oraz wsparcie prawne, socjalne, medyczne, psychologiczne dla kobiet bezdomnych, w sytuacjach wyjątkowych również kobiet w ciąży i kobiet z dziećmi.

3. Przytulisko dla Bezdomnych Mężczyzn przy ul. Skawińskiej 6

Placówka zapewnia 80 miejsc noclegowych, w tym 4 miejsca dla osób potrzebujących czasu na rekonwalescencję po hospitalizacji, 9 miejsc dla osób niepełnosprawnych z dysfunkcjami narządu ruchu i wymagających sprzętu rehabilitacyjnego oraz 8 miejsc dla przyjęć prewencyjnych do dyspozycji dyżuru nocnego, policji, straży miejskiej i pogotowia ratunkowego. Mieszkańcy mogą korzystać ze stałej opieki duszpasterskiej, pomocy medycznej w gabinecie lekarskim prowadzonym przez lekarzy wolontariuszy oraz opieki pielęgniarskiej i opiekuńczej.

4. Dom Św. Brata Alberta, ul. Saska 9 a

Dom prowadzony jest przez Zgromadzenie Braci Albertynów. Zapewnia całodobowe schronienie dla 47 bezdomnych mężczyzn wychodzących z bezdomności. Jest formą mieszkania wspieranego, w którym stworzono warunki do trzeźwego, samodzielnego i odpowiedzialnego życia przygotowującego osoby bezdomne do pełnej samodzielności.

5. Prowadzenie Świetlicy Dziennej dla Osób Bezdomnych przebywających na terenie Gminy Miejskiej Kraków

Świetlica prowadzona była przez Caritas Archidiecezji Krakowskiej w terminie 15 stycznia 2018 r. do 14 kwietnia 2018 r., w lokalu Zgromadzenia Sióstr Miłosierdzia św. Wincentego Paulo przy ul. Warszawskiej 8 w Krakowie. W ramach zadania osoby bezdomne otrzymały pomoc w postaci dziennego schronienia, pomoc z zakresu świadczeń pielęgniarskich, dostęp do ciepłych napojów, a także miały możliwość wymiany zniszczonej odzieży i wykonania zabiegów higienicznych. Dodatkowo użytkownicy świetlicy byli edukowani z zakresu profilaktyki uzależnień.

Tabela: Placówki wspierane w ramach działalności charytatywnej udzielające schronienia osobom bezdomnym w latach 2013 – 2018

Placówka	Liczba miejsc w 2013 r.	Liczba miejsc w 2014 r.	Liczba miejsc w 2015 r.	Liczba miejsc w 2016 r.	Liczba miejsc w 2017 r.	Liczba miejsc w 2018 r.
Chrześcijański Ośrodek Pomocy Bezdomnym „Dom Łazarza" ul. Nowogródzka 8	30	30	30	35	35	35
Dom Św. Brata Alberta ul. Saska 9a	48	48	48	47	47	47
Noclegownia dla Bezdomnych Mężczyzn ul. Skawińska 6 (w 2015 roku działająca w okresie 15.01 – 7.04.2015 r.)	0	0	40	0	0	0
Przytulisko dla Bezdomnych Mężczyzn ul. Skawińska 6, od 1 lipca 2012 r. do 30 czerwca 2015 r.	58	58	58	0	0	0
Przytulisko dla Bezdomnych Mężczyzn ul. Skawińska 4 i 6, od 1 lipca 2015 r.	0	0	80	80	80	80
Przytulisko Św. Brata Alberta dla Bezdomnych Kobiet ul. Malborska 64 b	55	55	55	62	62	62
Schronisko dla Bezdomnych Mężczyzn ul. Wielicka 44 b	30	0	0	0	0	0
Schronisko dla 20 bezdomnych mężczyzn, ul. Nad Fosą 32 (zadanie realizowane od dnia 1 lutego do 31 marca 2016 r.)	0	0	0	20	0	0
Świetlica Dzienna dla Osób Bezdomnych (zadanie realizowane od dnia 15 stycznia do 14 kwietnia 2018 r.)	0	0	0	0	0	30
suma	221	191	253**	244	224	254

*Ogólna liczba miejsc noclegowych wg. stanu na 31 grudnia danego roku.

**Ogólna liczba miejsc noclegowych nie stanowi sumy miejsc we wszystkich placówkach, ponieważ w niektórych placówkach następowało przekształcenie i zmiana liczby miejsc w ciągu roku.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W 2018 r. na terenie GMK funkcjonowało 13 placówek, zapewniających 610 miejsc całorocznych, w tym 8 placówek (515 miejsc) współfinansowanych przez Gminę Miejską Kraków.

Ponadto w okresie zimowym na terenie GMK funkcjonują 3 ogrzewalnie dla osób bezdomnych wykazujących wysoki poziom wykluczenia społecznego oraz niską motywację do zmiany swojej sytuacji:

1. Ogrzewalnia przy Miejskim Centrum Profilaktyki Uzależnień, ul. Rozrywki 1 (10 miejsc), jednak w okresie występowania niskich temperatur Ogrzewalnia jest w stanie przyjąć do 15 osób;
2. Ogrzewalnia dla osób Bezdomnych przy ul. Wielickiej 44b prowadzona przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej. Do 30 maja 2018 r. placówka zapewniała 60 miejsc. Od 17 września 2018 r. w związku z koniecznością dostosowania placówki do standardów określonych w Rozporządzeniu Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 27 kwietnia 2018 roku w sprawie minimalnych standardów noclegowni, schronisk dla osób bezdomnych, schronisk dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi i ogrzewalni (Dz.U. z 2018 poz. 896) nastąpiła konieczność zmniejszenia liczby miejsc i aktualnie ogrzewalnia zapewnia 50 miejsc leżących jednak w okresie występowania niskich temperatur lub w sytuacjach zagrożenia zdrowia i życia osoby bezdomnej placówka udziela schronienia nawet 100 osobom dziennie. Ogrzewalnia funkcjonuje jako placówka całoroczna z przerwą techniczną od czerwca do września.
   Placówka zapewnia schronienie bezdomnym mężczyznom, bez względu na ostatnie miejsce stałego zameldowania, niewymagającym pomocy medycznej, zdolnym do samoobsługi;
3. Miejsca Interwencyjnego Schronienia dla Kobiet w okresach niskich temperatur przy Ośrodku dla Osób Dotkniętych Przemocą os. Krakowiaków 46 (10 miejsc interwencyjnego schronienia dla kobiet).

12.2.1.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie polegające na prowadzeniu na zlecenie GMK placówek zapewniających schronienie osobom bezdomnym realizowane jest przez Caritas Archidiecezji Krakowskiej, Polski Komitet Pomocy Społecznej – Małopolski Zarząd Wojewódzki oraz Stowarzyszenie Dobroczynne „Betlejem".

W ramach wspierania działalności charytatywnej polegającej na prowadzeniu placówek zapewniających schronienie osobom bezdomnych podmiotami prowadzącymi placówki są: Stowarzyszenie Dobroczynne „Betlejem", Zgromadzenie Braci Albertynów, Zgromadzenie Sióstr Albertynek Posługujących Ubogim – Dom Zakonny w Krakowie. Świetlicę prowadzi Caritas Archidiecezji Krakowskiej.

Ogrzewalnia dla osób bezdomnych przy ul. Wielickiej 44b prowadzona jest przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie. Ogrzewalnia przy ul. Rozrywki 1 prowadzona jest przez Miejskie Centrum Profilaktyki Uzależnień, a Miejsca Interwencyjnego Schronienia dla Kobiet na os. Krakowiaków 46 przez Caritas Archidiecezji Krakowskiej.

12.2.1.3 Kadra

W realizację zadania polegającego na prowadzeniu na zlecenie GMK placówek zapewniających schronienie dla osób bezdomnych w 2018 roku zaangażowane było 75 osób (30 etatów) oraz wolontariusze. W realizację zadania związanego z udzielaniem schronienia osobom bezdomnych w ramach wspierania działalności charytatywnej zaangażowanych było około 55 osób (31 etatów).

Do pracy w Ogrzewalni przy ul. Wielickiej zaangażowanych było 10 osób w wymiarze 5 etatów.

Pracę socjalną wobec osób przebywających w placówkach prowadzonych w ramach wspierania działalności charytatywnej świadczyli pracownicy socjalni Działu Pomocy Bezdomnym Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej, natomiast w ośrodkach wsparcia funkcjonujących w ramach zlecania zadań z zakresu pomocy społecznej praca socjalna i wsparcie było prowadzone głównie przez pracowników socjalnych zatrudnionych w placówkach przy współudziale innych specjalistów (np. pedagog, psycholog, terapeuta ds. uzależnień, prawnik). Pracownicy socjalni Działu Pomocy Bezdomnym Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej odpowiadali za przyznanie świadczeń i skierowanie do osób/rodzin bezdomnych odpowiednich usług z zakresu reintegracji społecznej i zawodowej.

12.2.1.4 Osoby objęte pomocą w formie schronienia, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

W roku 2018 z pomocy w formie schronienia (placówki z zakresu pomocy społecznej ogrzewalnia, noclegownie, schroniska) skorzystały 1 254 osoby. W przypadku Noclegowni i Schroniska dla Bezdomnych Mężczyzn przy ul. Makuszyńskiego 19a w sytuacjach kryzysowych, w szczególności w okresie występowania niskich temperatur lub całorocznie w sytuacjach zagrożenia zdrowia i życia osoby bezdomnej placówka przyjmuje osoby bezdomne ponad ustalony limit miejsc. W miesiącach styczeń – marzec 2018 r. placówka udzieliła 4 430 dodatkowych osobonoclegów, a w miesiącach lipiec – grudzień 2018 r. 4 602 dodatkowe osobonoclegi.

Z placówek prowadzonych w ramach działalności charytatywnej skorzystały w ciągu roku łącznie 462 osoby oraz 70 osób z świetlicy. Danych osób korzystających ze schronienia w ramach pomocy społecznej i działalności charytatywnej nie należy sumować, ponieważ mogą z nich korzystać te same osoby.

Analiza liczby osób korzystających ze wsparcia w palcówkach prowadzonych z zakresu pomocy społecznej wskazuje na ogólny wzrost liczby osób korzystających ze schronień w tych placówkach, ale jednocześnie zauważa się znaczący spadek liczby osób w schroniskach dla kobiet z dziećmi. Program wsparcia rodzin 500+ spowodował, że kobiety z dziećmi częściej korzystają z możliwości wynajmu lokali mieszkalnych. Ponadto osoby starsze (mężczyźni i kobiety), mające problemy zdrowotne częściej korzystają z pomocy w formie schronienia i ich okresy pobytu są dłuższe. Zauważano zwiększenie zapotrzebowania na schronienie w formie całodobowego pobytu, w tym wraz z usługami opiekuńczymi.

W placówkach niskoprogowych dla mężczyzn liczba osób zależy w dużej mierze od warunków atmosferycznych. Osoby bezdomne chętnie też korzystają z miejsc dziennego pobytu.

Wykres: Liczba osób korzystających ze schronienia w placówkach prowadzonych na zlecenie GMK w latach 2013–2018

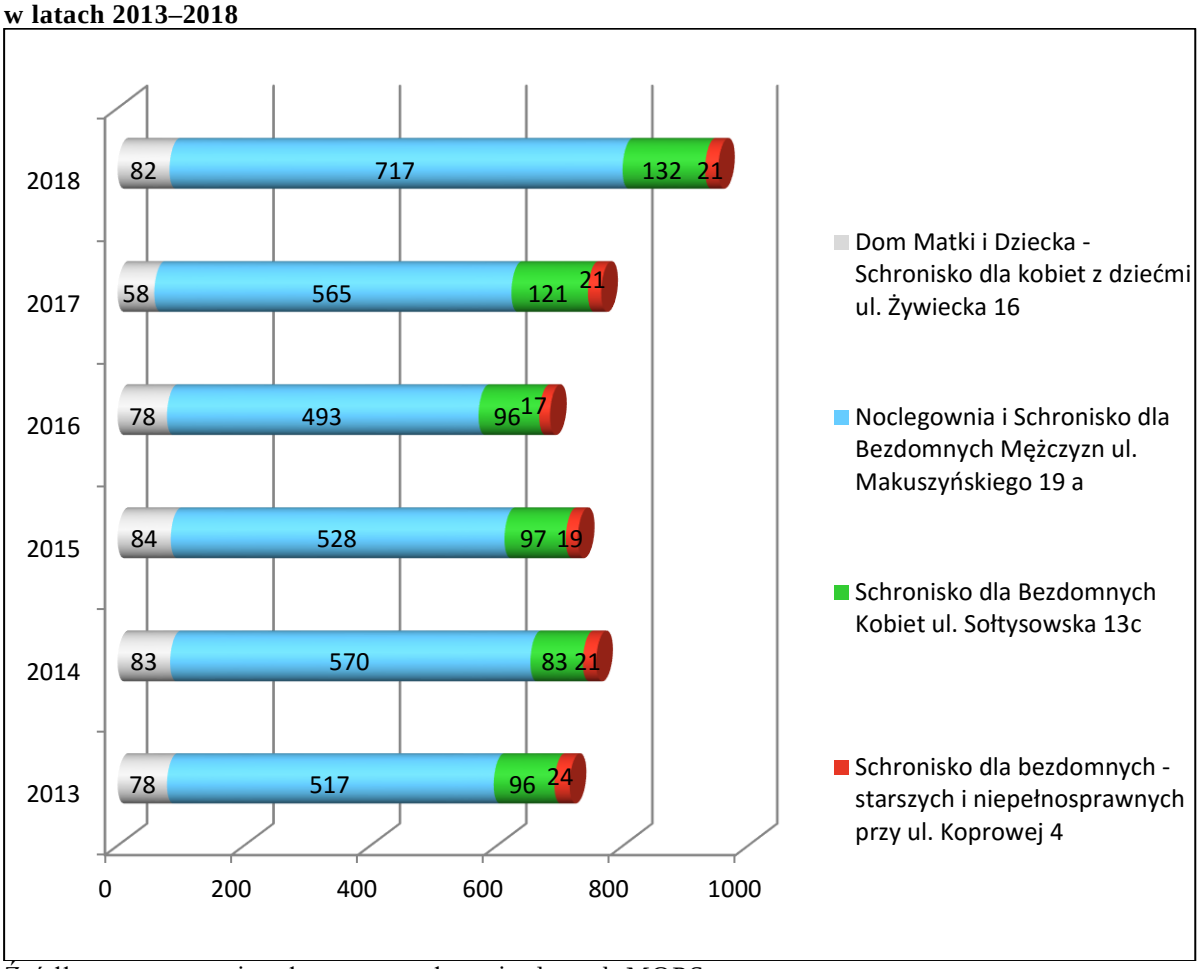

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Biorąc pod uwagę schronienie udzielane w ramach wspierania działalności charytatywnej, w roku 2015 liczba osób, którym udzielono schronienia w placówkach działających w ramach wspierania działalności charytatywnej uległa znaczącemu zwiększeniu (o 142 osób, tj. 30% w stosunku do roku 2014) i miało to bezpośredni związek ze zwiększeniem liczby miejsc w dotowanych placówkach (o 62 miejsca, tj. 32% w stosunku do roku 2014). W kolejnych latach obserwuje się spadek liczby osób korzystających ze schronienia w ramach działalności charytatywnej. Ponadto osoby starsze (mężczyźni i kobiety), mające problemy zdrowotne częściej korzystają z pomocy w formie schronienia i ich okresy pobytu są dłuższe.

Wykres: Liczba osób korzystających ze schronienia w placówkach wspieranych w ramach działalności charytatywnej w latach 2013–2018

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

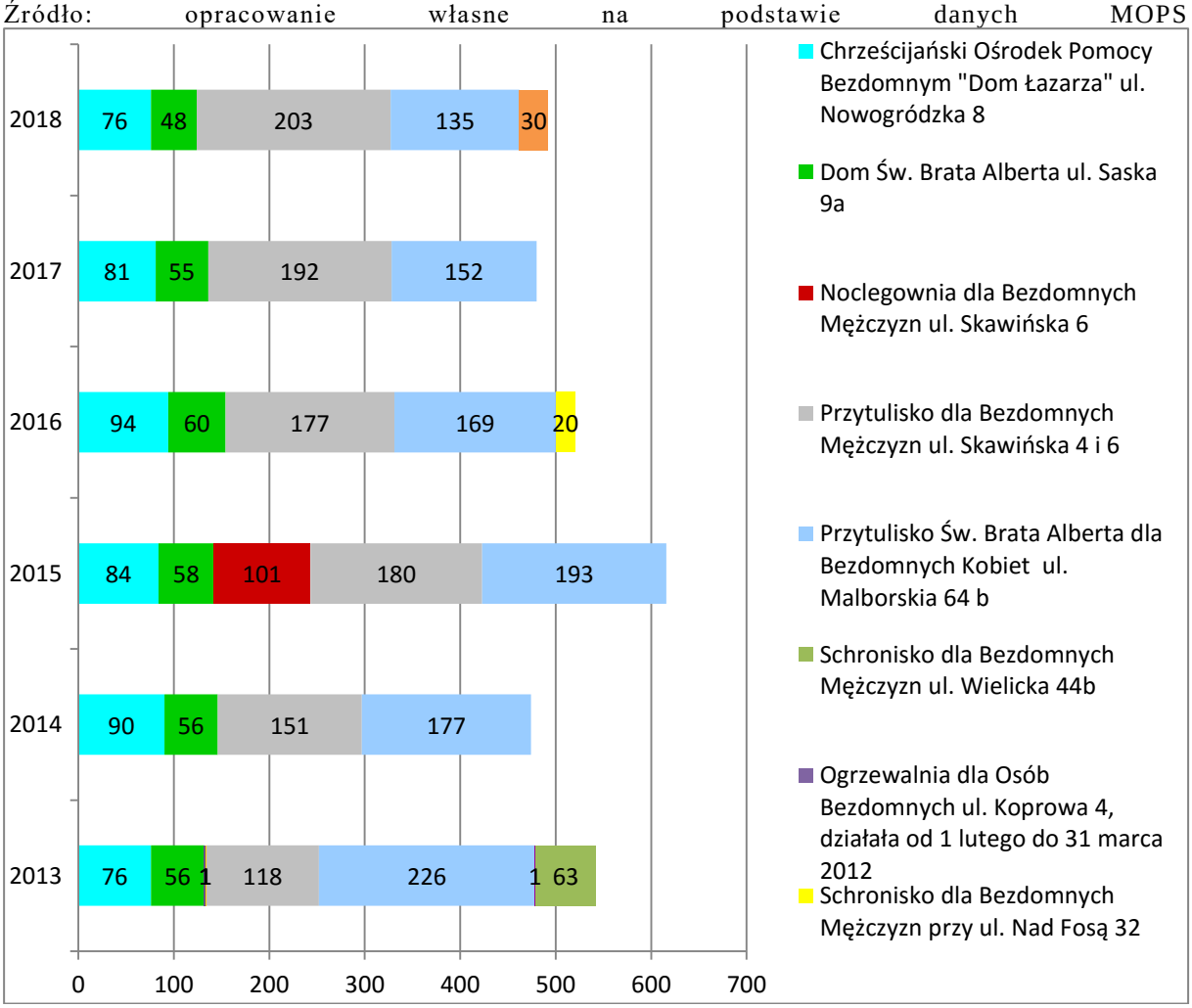

W 2018 roku do Działu Pomocy Bezdomnym wpłynęło 109 wniosków (dotyczących łącznie 189 osób) w sprawie wskazania noclegowni, schroniska lub innej placówki, zapewniającej miejsce noclegowe dla dłużników, wobec których została orzeczona eksmisja bez prawa do lokalu socjalnego. Spośród eksmitowanych 9 osób skorzystało z miejsca w proponowanych placówkach, tj. 8 mężczyzn z Noclegowni i Schroniska dla Bezdomnych Mężczyzn przy ul. Makuszyńskiego 19a oraz 1 kobieta ze Schroniska dla Bezdomnych Kobiet przy ul. Sołtysowskiej 13c. W 2018 roku z pomocy Ośrodka korzystało 15 osób eksmitowanych w roku poprzednim.

Populacja osób bezdomnych w Krakowie została szczegółowo scharakteryzowana w podrozdziale *„Osoby bezdomne w społeczności Miasta Krakowa”* na podstawie bazy danych osób bezdomnych korzystających ze świadczeń pomocy społecznej, w tym również schronienia w placówkach prowadzonych przez podmioty niepubliczne na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków. W związku z powyższym w niniejszym podrozdziale zostały omówione tylko najbardziej istotne cechy świadczeniobiorców. Z analizy 947[103] osób, które otrzymały świadczenie w formie schronienia decyzją administracyjną wynika, że 82% to mężczyźni. Najliczniejszą grupę stanowią osoby w przedziale wiekowym powyżej 60 lat (34%) oraz 50 – 59 lat (25%). Osoby bezdomne korzystające z tej formy pomocy to przede wszystkim kawalerowie i panny – 44% oraz osoby po rozwodach – 37%. 90% prowadzi jednoosobowe gospodarstwa domowe. Najwięcej osób posiada wykształcenie gimnazjalne i poniżej – 36%.

[103] Źródło: Pomost Std

12.2.1.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wysokość środków finansowych przeznaczonych na realizację zadania z zakresu prowadzenia placówek (powierzenie realizacji zadania) udzielających schronienia osobom bezdomnym wynosiła:

- w 2013 r.: 1 719 534,04 zł;
- w 2014 r.: 1 736 426,20 zł;
- w 2015 r.: 1 774 281,30 zł;
- w 2016 r.: 1 980 337,12 zł;
- w 2017 r.: 2 660 174,10 zł;
- w 2018 r.: 2 929 522,00 zł.

Wysokość środków finansowych przeznaczonych na realizację zadania dotyczącego wspierania działalności charytatywnej polegającej na zapewnieniu schronienia osobom bezdomnym wynosiła:

- w 2013 r.: 348 400 zł;
- w 2014 r.: 312 400 zł;
- w 2015 r.: 372 900 zł;
- w 2016 r.: 468 700 zł;
- w 2017 r.: 460 200 zł;
- w 2018 r.: 470 200 zł.

12.2.1.6 Wnioski

Analiza danych dotyczących populacji osób bezdomnych w Krakowie oraz zakresu świadczonej przez Gminę pomocy w formie schronienia, wraz z liczbą osób korzystających, a także mając na uwadze wprowadzone standardy, określone w Rozporządzeniu Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 27 kwietnia 2018 r. w sprawie minimalnych standardów noclegowni, schronisk dla osób bezdomnych, schronisk dla osób z usługami opiekuńczymi i ogrzewalni, wskazuje na deficyty w zakresie zapewnienia odpowiedniej liczby miejsc noclegowych.

Zauważono (już od 2013 r.), że większość osób bezdomnych chętnie korzysta z pomocy w jakiejkolwiek pomocy w formie schronienia, przebywa w placówkach dłużej i systematycznie (we wszystkie dni tygodnia) oraz że występuje mniejsza rotacja w placówkach. Przyczyną takiej sytuacji jest to, że z pomocy korzysta więcej osób starszych, chorych, które mają trudności ze znalezieniem własnego mieszkania na wolnym rynku. Sytuacja ta powoduje, że okresowo, nawet w okresie letnim, są problemy z zabezpieczeniem schronienia, w szczególności dla mężczyzn w formie całodobowego pobytu, wraz z usługami opiekuńczymi.

Aktualnie baza placówek zapewniających schronienie nie zmienia się. Przeprowadzone przekształcenia placówek oraz wykonane remonty poprawiają jakość miejsc noclegowych. W 2016 roku zakończono w budynku Noclegowni i Schroniska przy ul. Makuszyńskiego 19a prace modernizacyjne i remontowe, obejmujące pomieszczenia mieszkalne, sanitarne, gospodarcze i usługowe na wszystkich piętrach budynku. W 2018 r. rozpoczęto montaż windy. Ponadto przeprowadzono remont w budynku Schroniska dla Bezdomnych Kobiet ul. Sołtysowska 13c. W kolejnych latach planowane jest dostosowanie placówek działających w zakresie pomocy społecznej do standardów, określonych w Rozporządzeniu Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 27 kwietnia 2018r. w sprawie minimalnych standardów noclegowni, schronisk dla osób bezdomnych, schronisk dla osób z usługami opiekuńczymi i ogrzewalni. Termin dostosowania do standardów to 31 grudnia 2020 r.

Podsumowując, aktualnie istotne jest kontynuowanie zapewnienia odpowiedniej liczby miejsc w ogrzewalniach i noclegowniach dla osób bezdomnych oraz zapewnienie odpowiedniej

liczby miejsc i pomocy dla osób starszych i chorych w ośrodkach wsparcia – schroniskach zapewniających usługi opiekuńcze. Ze względu na trudności w zalezieniu odpowiedniego lokalu na schronisko, zasadne jest uruchamianie mieszkań chronionych lub innych podobnego typu.

System placówek dla osób bezdomnych uzupełniają mieszkania chronione, o czym mowa *w podrozdziale 12.2.2.*

Za zwiększaniem się w perspektywie czasu zapotrzebowania na udzielanie pomocy osobom bezdomnym, oprócz procesów demograficznych zachodzących w populacji osób bezdomnych, przemawia również fakt, że w Krakowie wskaźnik dotyczący liczby osób bezdomnych (wg ekspertów) w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców wyniósł w 2017 roku 3[104], na podstawie Internetowego Systemu Analiz Samorządowych (wartość wskaźnika np. dla Łodzi wynosi 1,77, dla Gdańska wynosi 1,99). Należy jednocześnie podkreślić, że na terenie Krakowa funkcjonują dodatkowo miejsca pomocy dla osób bezdomnych, finansowane ze źródeł innych niż budżet Gminy. Stanowią one istotne uzupełnienie oferty wsparcia dla osób bezdomnych, zagrożonych bezdomnością i ubóstwem oraz znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej.

12.2.2 Mieszkania chronione dla osób bezdomnych

Ogólne zasady przyznawania i charakterystykę pomocy w formie pobytu w mieszkaniu chronionym przedstawiono w rozdziale 6: *Zasoby pomocy społecznej Gminy Miejskiej Kraków w zakresie pomocy osobom cierpiącym na zaburzenia psychiczne* w podrozdziale 6.2.2: *Mieszkania chronione dla osób z zaburzeniami psychicznymi*. Dla osób bezdomnych funkcjonują mieszkania chronione treningowe. Adresatami tej formy wsparcia są osoby bezdomne lub zagrożone bezdomnością, zameldowane ostatnio na pobyt stały na terenie Krakowa, posiadający stałe źródło dochodu i podejmujący działania w kierunku wyjścia z bezdomności i uzależnień oraz uzyskania samodzielnego mieszkania. Grupie osób bezdomnych przebywających w mieszkaniach chronionych treningowych, w celu usamodzielnienia, zapewnia się pomoc m.in. w prowadzeniu gospodarstwa domowego, poszukiwaniu pracy, rozwiązaniu problemów mieszkaniowych, odbudowie relacji rodzinnych. Oddziaływania służą wypracowaniu odpowiedzialności i zaradności życiowej oraz integracji ze środowiskiem lokalnym. Istotną charakterystyką tej formy pomocy jest fakt, że pobyt w mieszkaniu chronionym treningowym przyznawany jest wyłącznie na czas określony.

12.2.2.1 Infrastruktura

W 2018 roku w Krakowie funkcjonowało 6 mieszkań chronionych treningowych dla osób bezdomnych, w tym 3 mieszkania chronione treningowe w ramach projektu „Bariery zamieniamy na szanse” (*szerzej o projekcie zob. rozdział 13*).

Tabela: Mieszkania chronione dla osób bezdomnych w latach 2013– 2018

Nazwa jednostki	Liczba miejsc w poszczególnych latach wg stanu na 31 grudnia danego roku					
	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Mieszkania chronione dla bezdomnych oraz zagrożonych bezdomnością mężczyzn	11	11	11	16	16	16
Mieszkania chronione dla bezdomnych kobiet i mężczyzn w ramach projektu „Bariery zamieniamy na szanse”	–	–	–	16	16	16

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

[104] Na podstawie Internetowego Systemu Analiz Samorządowych

Dodatkowo na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków, w ramach umowy na powierzenie realizacji zadania, Caritas Archidiecezji Krakowskiej prowadzi od 2014 roku mieszkanie chronione treningowe dla kobiet i kobiet z dziećmi. Mieszkanie przeznaczone jest w szczególności dla osób, które przebywały w Ośrodku dla Osób Dotkniętych Przemocą. Szczegółowe informacje na temat działalności mieszkania znajdują się w podrozdziale 9.2 *Działalność Ośrodka dla Osób Dotkniętych Przemocą.*

12.2.2.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

3 mieszkania chronione treningowe dla bezdomnych lub zagrożonych bezdomnością mężczyzn prowadzone były na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków przez Dzieło Pomocy św. Ojca Pio.

3 mieszkania chronione treningowe dla bezdomnych kobiet i mężczyzn w ramach projektu „Bariery zamieniamy na szanse" prowadzone były na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków przez Caritas Archidiecezji Krakowskiej.

12.2.2.3 Kadra

Do 31 lipca w 2018 r. w realizację zadania polegającego na prowadzeniu na zlecenie GMK 3 mieszkań chronionych treningowych dla bezdomnych lub zagrożonych bezdomnością mężczyzn zaangażowane były 3 osoby (ok. 1,7 etatu), a następnie od 1 sierpnia 2018 r. zaangażowane były 2 osoby (ok.1,5 etatu),

W realizację zadania polegającego na prowadzeniu na zlecenie GMK 3 mieszkań chronionych treningowych dla bezdomnych kobiet i mężczyzn w ramach projektu „Bariery zamieniamy na szanse" zaangażowana była 1 osoba (0,75 etatu).

12.2.2.4 Osoby korzystające ze świadczeń w formie pobytu w mieszkaniu chronionym dla bezdomnych mężczyzn, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Szczegółowe informacje dotyczące osób bezdomnych zostały zamieszczone w podrozdziale *„Osoby bezdomne w społeczności Miasta Krakowa",* gdzie na ich podstawie została scharakteryzowana populacja osób bezdomnych w Krakowie. Zostały one przygotowane na podstawie bazy danych osób korzystających z pomocy społecznej, tym samym są one reprezentatywne również dla osób bezdomnych korzystających z pomocy w formie pobytu w mieszkaniu chronionym.

W latach 2010 – 2015 z jedenastu miejsc w mieszkaniach chronionych korzystało średniorocznie 15 bezdomnych mężczyzn. W roku 2016 z 16 miejsc w ramach mieszkań chronionych skorzystało 25 osób, natomiast w ramach projektu „Bariery zamieniamy na szanse" z 16 miejsc skorzystało 15 osób. W 2017 roku z 32 miejsc w mieszkaniach chronionych skorzystało łącznie 40 osób (34 bezdomnych mężczyzn oraz 6 kobiet), w tym ramach projektu „Bariery zamieniamy na szanse" 20 osób, w tym 6 kobiet. W 2018 roku z miejsc w mieszkaniach chronionych treningowych skorzystały łącznie 42 osoby (37 bezdomnych mężczyzn oraz 5 kobiet), w tym w ramach projektu „Bariery zmieniamy na szanse" 17 osób (5 nowych oraz 12 kontynuujących uczestników projektu), w tym 5 kobiet.

12.2.2.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wysokość dotacji przeznaczonej na działalność mieszkań chronionych dla bezdomnych osób, prowadzonych przez podmioty niepubliczne na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków wynosiła:

- w roku 2013: 48 400 zł;

- w roku 2014: 48 400 zł;
- w roku 2015: 74 400 zł, w tym 26 000 zł na uruchomienie i wyposażenie nowego mieszkania chronionego;
- w roku 2016: 92 277 zł oraz na realizację zadania z dotacji w ramach projektu „Bariery zamieniamy na szanse" 24 975 zł;
- w roku 2017: 81 040 zł oraz na realizację zadania z dotacji w ramach projektu „Bariery zamieniamy na szanse" 86 400 zł;
- w roku 2018: 81 040 zł oraz na realizację zadania z dotacji w ramach projektu „Bariery zamieniamy na szanse" 86 400 zł.

W latach 2012 – 2015 miesięczny koszt utrzymania jednego miejsca wynosił około 370 zł. W 2016 roku miesięczny koszt utrzymania wyniósł około 413 zł, natomiast w ramach projektu wyniósł około 430 zł (nie uwzględniając kosztów wyposażenia mieszkań).

W 2017 roku miesięczny koszt utrzymania wyniósł 422 zł, natomiast w ramach projektu wyniósł około 450 zł.

W 2018 roku miesięczny koszt utrzymania wyniósł 422 zł, natomiast w ramach projektu wyniósł około 450 zł.

12.2.2.6 Wnioski

Analiza potrzeb osób bezdomnych w Krakowie wskazuje na konieczność uruchamiania i prowadzenia usługi wspierającej ich w wychodzeniu z bezdomności. Do 2013 r. funkcjonowały na terenie Gminy Miejskiej Kraków 2 mieszkania chronione dla bezdomnych mężczyzn. Aktualnie funkcjonuje 6 mieszkań chronionych treningowych, które przygotowują osoby bezdomne lub zagrożone bezdomnością do samodzielnego życia. Mieszkanie chronione treningowe to forma wsparcia, która stwarza osobom bezdomnym najlepsze warunki do zwiększania własnej aktywności w zakresie zmiany sytuacji życiowej oraz usamodzielnienia się, zatem systematycznie zwiększa się liczba miejsc w mieszkaniach chronionych. Planuje się uruchamianie kolejnych mieszkań chronionych oraz współpracę z organizacjami, które prowadzą mieszkania wspomagane, readaptacyjne w ramach własnej działalności lub działalności charytatywnej, dofinansowywanej przez gminę.

12.2.3 Praca socjalna z osobami bezdomnymi metodą streetworkingu

W ramach pracy metoda streetwork pracownicy socjalni pomagali osobom bezdomnym przebywającym w przestrzeni publicznej, niekorzystającym ze wsparcia instytucjonalnego z uwagi na swoje wykluczenie społeczne lub brak motywacji do zmiany swojej sytuacji życiowej.

W 2018 roku streetworkerzy nawiązali 1 554 kontaktów z 298 osobami bezdomnymi. Streetworkerzy przeprowadzili 248 godzin dyżurów monitorujących i podjęli 178 interwencji w sprawach osób bezdomnych.

W okresie zimowym w ramach dyżurów terenowych prowadzony jest monitoring miejsc pobytu osób bezdomnych przy współpracy ze Strażą Miejską, Policją, Strażą Ochrony Kolei. Osoby bezdomne otrzymują propozycję pomocy w zorganizowaniu czasowego schronienia w placówkach. W 2018 roku odbyło się 110 wspólnych dyżurów monitorujących.

Streetworkerzy realizują również projekty socjalne mające na celu reintegrację społeczną osób bezdomnych przebywających w miejscach niemieszkalnych na terenie Gminy Miejskiej Kraków oraz naukę radzenia sobie z rozwiązywaniem problemów i trudności życiowych. W 2018 roku realizowano projekt „Biblioteka".

12.2.3.1 Organizacje pozarządowe

Zadanie nie jest realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

12.2.3.2 Kadra

W Dziale Pomocy Bezdomnym MOPS zatrudnionych jest 3 pracowników socjalnych – streetworkerów.

12.2.3.3 Wnioski

Realizowanie pracy socjalnej metodą streetworkingu pozwala na dotarcie i udzielenie odpowiednej pomocy osobom najbardziej wykluczonych społecznie, które odmawiają lub nie potrafią skorzystać z pomocy. Ważnym elementem pracy streetworkerów jest również współpraca ze Strażą Miejska i Policją oraz Służbą Ochrony Kolei. Zatem zasadne jest kontunuowanie tego typu wsparcia dla osób bezdomnych.

12.2.4 Usługa Asystenta Osoby Bezdomnej

Asystent Osoby Bezdomnej to usługa oparta na indywidualnym towarzyszeniu i wspieraniu osoby do osiągania samodzielności życiowej. Asystent towarzyszy klientowi w rozwiązywaniu problemów dnia codziennego, motywuje i dopinguje go do podejmowania działań mających na celu poprawę i zmianę sytuacji życiowej.

12.2.4.1 Infrastruktura

Usługa Asystenta Osoby Bezdomnej realizowana jest w ramach projektu „Bariery zamieniamy na szanse" (*szerzej o projekcie zob. rozdział 13).*

W trakcie realizacji projektu założono, że usługą objętych zostanie 45 osób w okresie trwania projektu (tj. średnio 15 osób rocznie), wymiar wsparcia wynosi: 450 godzin kwartalnie i 150 godzin średniomiesięcznie. W 2018 roku z pomocy AOB skorzystało łącznie 35 bezdomnych osób (31 mężczyzn oraz 4 kobiety). Wśród osób bezdomnych korzystających ze wsparcia asystenta 3 osoby podjęło zatrudnienie. W ramach pracy socjalnej opracowano 18 indywidualnych planów pracy.

12.2.4.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Usługa Asystenta Osoby Bezdomnej była realizowana na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków przez Caritas Archidiecezji Krakowskiej.

12.2.4.3 Kadra

W 2018 r. Usługę Asystenta Osoby Bezdomnej realizowała 1 osoba w wymiarze 150 godz. średniomiesięcznie.

12.2.4.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Na realizację zadania:

- w 2016 roku z dotacji w ramach projektu wydatkowano 20 250 zł;
- w 2017 roku z dotacji w ramach projektu wydatkowano 57 600 zł;
- w 2018 roku z dotacji w ramach projektu wydatkowano 59 400 zł.

12.2.4.5 Wnioski

W celu poszerzenia usług wspierających osoby bezdomne w 2016 roku Ośrodek zlecił realizację nowych zadań publicznych w ramach projektu „Bariery zamieniamy na szanse" (*szerzej o projekcie zob. rozdział 13):* świadczenie usługi asystenta osoby bezdomnej oraz centrum integracji społecznej dla osób bezdomnych *(szerzej o CIS dla osób bezdomnych zob. podrozdział 10.2.2.2)*. Oba zadania uzupełniają ofertę pomocową dla osób bezdomnych w Krakowie.

12.2.5 Pomoc w formie gorącego posiłku

Osobom bezdomnym, ubogim, samotnym i w podeszłym wieku, udzielana jest pomoc w formie gorących posiłków, w ramach wsparcia realizacji zadania z zakresu działalności charytatywnej, polegającego na prowadzeniu kuchni w zasobach lokalowych Oferenta na terenie Gminy Miejskiej Kraków. W 2018 r. Gmina dofinansowywała 5 kuchni, wydających około 950 posiłków dziennie.

Tabela: Liczba posiłków wydawanych w kuchniach w latach 2013–2018

Dane liczbowe z podziałem na lata	2013 r.	2014 r.	2015 r.	2016 r.	2017	2018
Liczba osób korzystających z posiłków	4 542	3 523	3 835	4 344	4 445	4 777
Liczba wydanych posiłków	337 397	358 311	354 500	328 443	334 359	257 394

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

12.2.5.1 Infrastruktura

W roku 2018 realizacja zadania odbywała się w ramach wspierania działalności charytatywnej i obejmowała 5 kuchni:

Nazwa placówki	Liczba osób korzystających zgodnie z ofertą
Kuchnia św. Brata Alberta – Caritas ul. Dietla 48	ok. 400 osób dziennie
Kuchnia dla Ubogich Zgromadzenie Braci Albertynów ul. Skawińska 6	ok. 200 osób dziennie
Kuchnia im. Św. Brata Alberta Stowarzyszenie Przyjaciół im. Św. Brata Alberta ul. Reformacka 3	ok. 100 osób dziennie
Parafia Rzymskokatolicka pw. Miłosierdzia Bożego Pl. Prezydenta Edwarda Raczyńskiego 1	ok. 40 osób dziennie
Kuchnia - Fundacja Po Pierwsze Człowiek ul. Woronicza 3B	ok. 100 osób dziennie

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Pomoc w formie ciepłego posiłku jest też realizowana również przez inne podmioty i organizacje, które nie były dofinansowane przez GMK np. Kuchnia przyparafialna, ul. Łokietka 60, Kuchnia św. Jana Kantego Parafia, Św. Jana Kantego ul. Jabłonkowska 18, kuchnia przy ul. Smoleńsk 4.

12.2.5.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie było realizowane przez następujące podmioty: Fundacja Po Pierwsze Człowiek, Parafia Rzymskokatolicka pw. Miłosierdzia Bożego, Zgromadzenie Braci Albertynów, Stowarzyszenie Przyjaciół im. Św. Brata Alberta, Caritas Archidiecezji Krakowskiej.

12.2.5.3 Kadra

Za zasoby kadrowe odpowiedzialne są podmioty prowadzące kuchnie. Do działań w zakresie prowadzenia kuchni są również angażowani wolontariusze. Zgodnie z wymaganiami kadra ma obowiązek posiadać odpowiednie kwalifikacje oraz badania wymagane przepisami. W realizację zadania zaangażowane było 66 osób (ok. 16,5 etatu).

12.2.5.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Łącznie Gmina Miejska Kraków przekazała na realizację zadania:
- w 2013 r.: 150 000 zł;
- w 2014 r.: 150 000 zł;
- w 2015 r.: 150 000 zł;
- w 2016 r.: 150 000 zł;
- w 2017 r.: 150 000 zł;
- w 2018 r.: 190 620 zł.

12.2.5.5 Wnioski

Z posiłków w kuchniach społecznych prowadzonych przez ww. organizacje korzystają nie tylko osoby bezdomne, ale również rodziny, osoby bezrobotne oraz inne, które wymagają takiej formy pomocy. Rodzaje wydawanych posiłków są zróżnicowane w zależności od podmiotu prowadzącego kuchnię. Posiłki wydawane przez kuchnie stanowią uzupełnienie świadczeń przyznawanych na podstawie ustawy o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004 r. w formie jednego gorącego posiłku.

12.2.6 Łaźnia dla osób bezdomnych

Zadanie „Zapewnienie możliwości dokonywania zabiegów higienicznych dla osób bezdomnych przebywających w przestrzeni publicznej" jest realizowane przez Dzieło Pomocy św. Ojca Pio w Centrum Pomocy przy ul. Smoleńsk 4.

W ramach zadania funkcjonuje łaźnia, pralnia oraz magazyn odzieży. Działania obejmują możliwość wykąpania się, wyprania ubrań lub zmiany odzieży, a także strzyżenie, golenie, opatrywanie drobnych ran, jak również w razie konieczności odwszawianie i wspomaganie leczenia przeciw świerzbowego.

Tabela: Liczba zabiegów w łaźni w latach 2014–2018:

Dane liczbowe z podziałem na lata	2014 (od 01.03.2014r.) Łaźnia przy ul. Smoleńsk 4	2015 r. Łaźnia przy ul. Smoleńsk 4	2016 r. Łaźnia przy ul. Smoleńsk 4	2017 r. Łaźnia przy ul. Smoleńsk 4	2018 r. Łaźnia przy ul. Smoleńsk 4
Liczba zabiegów higienicznych	5 910	6 555	6 525	7 400	6 896
Liczba usług w formie pralni	2 638	3 486	3 300	3 448	2 987
Liczba usług wymiany odzieży	6 395	6 548	6 112	8 641	7 067

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

12.2.6.1 Infrastruktura

Od 1 marca 2014 r. funkcjonuje łaźnia dla osób bezdomnych w Centrum Pomocy przy ul. Smoleńsk 4.

12.2.6.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie jest realizowane przez Dzieło Pomocy św. Ojca Pio w ramach wsparcia działalności charytatywnej na zlecenie GMK.

12.2.6.3 Kadra

W 2018 r. w realizację powyższego zadania zaangażowanych było 28 osób (około 3 etaty).

12.2.6.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wysokość dotacji przeznaczonej na realizację zadania pn. „Zapewnienie możliwości dokonywania zabiegów higienicznych dla osób bezdomnych przebywających w przestrzeni publicznej" wynosiła:

- w roku 2013: 10 000 zł;
- w roku 2014: 33 500 zł;
- w roku 2015: 36 000 zł;
- w roku 2016: 40 000 zł;
- w roku 2017: 40 000 zł;
- w roku 2018: 55 000 zł.

12.2.6.5 Wnioski

W ramach działalności łaźni osoby bezdomne przebywające w przestrzeni publicznej mają możliwość dokonania zabiegów higienicznych, wyprania lub wymiany odzieży. Z usług samej łaźni prowadzonej przez Dzieło Pomocy św. Ojca Pio korzystało średnio 36 osób dziennie, średniomiesięcznie liczba udzielanych zabiegów higienicznych wyniosła 575. Osoby bezdomne chętnie korzystają również z pralni i magazynu odzieżowego. Realizacja tego typu działalności daje możliwość podniesienia higieny osób bezdomnych i obniżenia zagrożenia schorzeniami wynikającymi z niskiego poziomu higieny.

12.2.7 Zapewnienie pomocy medycznej i zaopatrzenia w leki dla osób bezdomnych

Gmina dofinansowywała działalność charytatywną w formie Przychodni dla Osób Bezdomnych oraz Punktu Wydawania Leków, w ramach której udzielana jest doraźna pomoc przedmedyczna, pomoc lekarska i wydawanie leków. Lekarze w przychodni przyjmowali pacjentów z objawami chorób ostrych, przewlekłych, w tym również zakaźnych. Poprzez udzielenie pomocy przedmedycznej i lekarskiej udało się również zapobiec niebezpiecznym powikłaniom, szczególnie w przypadku przewlekłych schorzeń dermatologicznych. Wszystkie te działania przyczyniły się także do uświadomienia zasad profilaktyki i higieny osobistej.

Dodatkowo Gmina dofinansowała zadanie realizowane przez Fundację Przystań Medyczna, polegające na zapewnieniu konsultacji lekarskich i wykonywaniu drobnych zabiegów pielęgniarskich w ramach dyżurów na terenie placówek dla bezdomnych, tj. Schroniska i Noclegowni dla Bezdomnych Mężczyzn przy ul. Makuszyńskiego 19a oraz

Schroniska dla Bezdomnych Kobiet przy ul. Sołtysowskiej 13c w terminie od 27 listopada do 21 grudnia 2018 r.

Tabela: Liczba konsultacji lekarskich, opatrunków i drobnych zabiegów pielęgniarskich oraz wydanych leków i materiałów opatrunkowych w latach 2013–2018:

Dane liczbowe z podziałem na lata	2013 r.	2014 r.	2015 r.	2016 r.	2017 r.	2018 r.
Liczba konsultacji lekarskich	2 647	2 613	2 034	2 694	2 126	2 873
Liczba opatrunków i drobnych zabiegów pielęgniarskich	1 916	1 644	1 733	2 196	2 124	2 417
Liczba wydanych leków i materiałów opatrunkowych	brak danych	8 132	7 492	11 066	7 585	9 535

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

12.2.7.1 Infrastruktura

Przychodnia dla Osób Bezdomnych prowadzona jest przez Stowarzyszenie Lekarzy Nadziei i znajduje się przy ul. Smoleńsk 4. Apteka Darów znajduje się na os. Dywizjonu 303, paw. 1.

Dyżury lekarskie zapewnione przez Fundację Przystań Medyczna odbywały się na terenie placówek Schroniska i Noclegowni dla Bezdomnych Mężczyzn przy ul. Makuszyńskiego 19a oraz Schroniska dla Bezdomnych Kobiet przy ul. Sołtysowskiej 13c.

12.2.7.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadania były realizowane przez Stowarzyszenie Lekarze Nadziei oraz Fundację Przystań Medyczna w ramach wsparcia działalności charytatywnej na zlecenie GMK.

12.2.7.3 Kadra

W 2018 r. w realizację powyższego zadania zaangażowanych było 26 osób (9,5 etatu) oraz wolontariusze.

12.2.7.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wysokość dotacji przeznaczonej na działalność charytatywną polegającą na świadczeniu pomocy przedmedycznej, lekarskiej i wydawaniu leków wynosiła:

- w roku 2013: 100 000 zł;
- w roku 2014: 150 000 zł;
- w roku 2015: 150 000 zł;
- w roku 2016: 160 000 zł;
- w roku 2017: 170 000 zł;
- w roku 2018: 250 666,66 zł.

12.2.7.5 Wnioski

Realizacja zadania publicznego obejmującego świadczenie pomocy przedmedycznej, lekarskiej i wydawaniu leków zabezpiecza potrzeby osób bezdomnych i ubogich w zakresie uzyskania doraźnej pomocy i poprawy zdrowia, a także jest formą profilaktyki przenoszenia chorób zakaźnych. Pozwala również zaopatrzyć osoby bezdomne w niezbędne leki oraz

materiały medyczne. Z pomocy w tej formie korzystają nie tylko osoby bezdomne, ale również inne osoby, które z różnych przyczyn nie mają możliwości skorzystania z publicznej służby zdrowia. Przychodnia współpracuje z łaźnią prowadzoną w tym samym budynku. Uzupełnieniem tej formy były konsultacje lekarskie i pielęgniarskie dla osób bezdomnych, przebywających w placówkach, które mają trudności w skorzystaniu z pomocy świadczonej przez podmioty lecznicze.

Realizacja zadania na dotychczasowym poziomie jest wystarczająca, ponieważ zgodnie z przepisami, w tym ustawą z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, większość osób jest objęta ubezpieczeniem zdrowotnym i ma prawo do korzystania z publicznej służby zdrowia. Istotne jest zapewnienie doraźnej pomocy medycznej i pielęgniarskiej osobom, które mają ograniczony dostęp w ramach opieki zdrowotnej.

12.2.8 Wigilia dla bezdomnych i samotnych

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w roku 2018 ponownie zlecił organizacji pozarządowej realizację zadania publicznego z zakresu integracji społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, polegającego na zorganizowaniu Wigilii Świąt Bożego Narodzenia dla osób bezdomnych i samotnych w dniu 24 grudnia na terenie Gminy Miejskiej Kraków. W 2018 r. w Wigilii wzięło udział około 819 osób. Każda z uczestniczących osób otrzymała paczkę żywnościową.

Fundacja Po Pierwsze CZŁOWEK również przygotowywała wieczerzę wigilijną dla 234 osób bezdomnych w ramach prowadzenia kuchni przy ul. Woronicza 3b (zadanie opisane w punkcie: *Pomoc w formie gorącego posiłku*)

Ponadto na terenie GMK, bez wsparcia finansowego Gminy, inne organizacje przygotowywały spotkania wigilijne i wieczerze wigilijne dla osób bezdomnych.

12.2.8.1 Infrastruktura i organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie jest realizowane cyklicznie przez Caritas Archidiecezji Krakowskiej. W 2018 roku uroczystość odbyła się w siedzibie Starej Zajezdni Kraków by DeSilva przy ul. Św. Wawrzyńca 12 w Krakowie.

12.2.8.2 Kadra

W realizację powyższego zadania zaangażowanych było 7 osób (1,75 etatu) oraz kilkudziesięciu wolontariuszy m.in. z harcerstwa i OHP (ze względu na charakter zadania nie ma możliwości dokładnego określenia wymiaru etatów).

12.2.8.3 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wysokość dotacji przeznaczonej na realizację zadania publicznego z zakresu integracji społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, polegającego na zorganizowaniu Wigilii Świąt Bożego Narodzenia dla osób bezdomnych i samotnych na terenie Gminy Miejskiej Kraków wyniosła:

- w 2014 roku: 10 000 zł;
- w 2015 roku: 10 000 zł;
- w 2016 roku: 10 000 zł;
- w 2017 roku: 30 000 zł;
- w 2018 roku: 30 000 zł.

12.2.8.4 Wnioski

Celem zadania jest reintegracja społeczna osób bezdomnych i samotnych poprzez uczestnictwo w Wigilii Świąt Bożego Narodzenia w dniu 24 grudnia oraz zabezpieczenie podstawowych potrzeb życiowych – pożywienia.

Uczestnikami zadania były osoby bezdomne, samotne przebywające i mieszkające na terenie Krakowa. Realizacja zadania przyczynia się do odbudowywania oraz wzmocnienia umiejętności uczestniczenia w życiu społecznym oraz pełnienia ról społecznych, dlatego zasadne jest jego kontynuowanie.

13 Działania w ramach projektu „Bariery zamieniamy na szanse”

Projekt został zatwierdzony do realizacji 19 kwietnia 2016 roku Uchwałą Nr 572/16 Zarządu Województwa Małopolskiego w sprawie zatwierdzenia listy ocenionych projektów oraz wyboru projektów do dofinansowania w ramach konkursu nr RPMP.09.01.01 – IP.01–12 –007/15 dla naboru wniosków o dofinansowanie projektów ze środków Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014–2020 w ramach 9 Osi Priorytetowej Region spójny społecznie. Wartość dotacji ze środków UE w latach 2016 – 2019 wyniesie 14 252 631,47 zł. Całkowita wartość projektu to 16 767 801,73 zł.

Projekt skierowany jest do osób i rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym lub ubóstwem zamieszkujących, pracujących, uczących się w Krakowie. Założono objęcie uczestników projektu pracą socjalną i działaniami pomocowymi, o których mowa w art. 119 ust. 1 pkt 3, 4, 5, i 7 ustawy o pomocy społecznej, realizowanymi przez pracowników socjalnych. Realizacja projektu przewidziana jest od maja 2016 r. do kwietnia 2019 r. Celem projektu jest wzrost samodzielności osób z grup docelowych poprzez wzmocnienie ich indywidualnego potencjału i zwiększenie szans na podjęcie zatrudnienia, zwiększenie aktywności społecznej, poprawę pełnienia ról społecznych. Projekt odpowiada na problemy uczestników m.in takie jak: niepełnosprawność, zaburzenia psychiczne, brak pracy, bezdomność, ubóstwo, zagrożenie wykluczeniem. Wsparcie w ramach projektu będzie udzielane na podstawie zindywidualizowanej diagnozy także w przypadku uczestników, których sytuacja wskazuje na bardzo ograniczone szanse na powrót na otwarty rynek pracy i uzyskanie zatrudnienia.

W ramach projektu „Bariery zamieniamy na szanse” zlecono w 2016 r. w trybie konkursu ofert realizację następujących zadań publicznych, których realizacja kontynuowana była w latach 2017 – 2018:

- Prowadzenie Klubu Integracji Społecznej dla niepełnosprawnych niepracujących mieszkańców Gminy Miejskiej Kraków – zadanie realizowane przez Fundację Sustinae W ramach zadania pomocą objęto 32 nowych oraz 27 kontynuujących osób. Na realizację zadania wydatkowano 418 140,24 zł.
- Świadczenie usługi asystenta w rodzinie z dzieckiem niepełnosprawnym – zadanie realizowane przez Fundację Instytut Rozwoju Regionalnego. W ramach zadania pomocą objęto 3 nowych oraz 26 kontynuujących rodzin. Na realizację zadania wydatkowano 166 173,77 zł.
- Świadczenie kompleksowego wsparcia społeczno – zawodowego dla osób pozostających bez pracy w wieku do 30 r. ż. – zadanie realizowane przez Fundację Sustinae. W ramach zadania pomocą objęto 43 nowych oraz 34 kontynuujących uczestników projektu. Na realizację zadania wydatkowano 527 752,09 zł.
- Świadczenie usług aktywnej integracji o charakterze zawodowym („agencja zatrudnienia”) – zadanie realizowane przez Fundację Sustinae. W ramach zadania pomocą objęto 97 nowych oraz 51 kontynuujących uczestników projektu. Na realizację zadania wydatkowano 334 555,92 zł.
- Świadczenie usługi asystenta osoby bezdomnej – zadanie realizowane przez Caritas Archidiecezji Krakowskiej. W ramach zadania pomocą objęto 18 nowych oraz 17 kontynuujących wsparcie uczestników projektu. Na realizację zadania wydatkowano 59 400 zł.
- Prowadzenie Centrum integracji społecznej dla osób bezdomnych – zadanie realizowane przez Dzieło Pomocy św. Ojca Pio. Z pomocy Centrum skorzystały 24 osoby. Na realizację zadania wydatkowano 164 405,20 zł.
- Prowadzenie 3 mieszkań chronionych dla osób bezdomnych. Zadanie realizowane przez Caritas Archidiecezji Krakowskiej. W ramach zadania pomocą objęto 5 nowych oraz 12 kontynuujących uczestników projektu. Na realizację zadania wydatkowano 86 400 zł.

Ponadto w ramach projektu realizowano następujące usługi:

- Asystent rodziny dla 19 nowych oraz 23 kontynuujących uczestników projektu. Na realizację zadania przeznaczono 194 398,46 zł.
- Klub integracji społecznej – w 2018 r. wzięło udział 290 nowych uczestników projektu po 30 r.ż. oraz 107 kontynuujących. Na realizację zadania przeznaczono 1 183 436,36 zł.
- Program Aktywności Lokalnej dla osób z zaburzeniami psychicznymi i ich rodzin „Znaczenie Rodziny" dla 62 nowych oraz 95 kontynuujących uczestników projektu z zaburzeniami psychicznymi i ich otoczenia. Na realizacje zadania z dotacji przeznaczono 514 141,42 zł.

13.1 Organizacje partnerskie wspólnie realizujące projekt

Część usług oferowanych w projekcie została zlecona organizacjom pozarządowym w trybie konkursowym. Zgodnie z zapisami Ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie: zlecono prowadzenie 3 mieszkań chronionych dla osób bezdomnych (Caritas Archidiecezji Krakowskiej), realizację usługi asystenta osoby bezdomnej (Caritas Archidiecezji Krakowskiej) oraz asystenta rodziny z dzieckiem niepełnosprawnym (Fundacja Instytut Rozwoju Regionalnego), prowadzenie klubu integracji społecznej dla osób niepełnosprawnych (Fundacja Sustinae), Centrum Integracji Społecznej dla osób bezdomnych uczestników projektu (Dzieło Pomocy św. Ojca Pio), świadczenie kompleksowego wsparcia społeczno–zawodowego w formie centrum animacji kariery osób młodych (Fundacja Sustinae) oraz świadczenie usług aktywnej integracji o charakterze zawodowym dla mieszkańców Krakowa (Fundacja Sustinae).

13.2 Kadra

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie oraz organizacji pozarządowych realizujących zadania w projekcie.

13.3 Beneficjenci projektu

Wsparcie zostało przewidziane dla osób zamieszkujących, pracujących, uczących się w Krakowie: bezrobotnych, doświadczonych niepełnosprawnością, bezdomnością, chorobą psychiczną oraz do rodzin wieloproblemowych. Jest planowane na podstawie zindywidualizowanej diagnozy również dla uczestników, których sytuacja wskazuje na bardzo ograniczone szanse na powrót na otwarty rynek pracy i uzyskanie zatrudnienia.

W okresie od 1 stycznia 2018 r. do 31 grudnia 2018 r. wsparciem zostało objętych łącznie 914 uczestników (w tym 492 osoby otrzymujące wsparcie po raz pierwszy w roku 2018) w ramach 8 grup:

1) osoby bez pracy po 30 roku życia – 397 osób (w tym 290 nowych uczestników),
2) osoby niepełnosprawne bez pracy – 57 osób (w tym 29 nowych uczestników),
3) osoby bezdomne bez pracy – 69 osób (w tym 20 nowych uczestników),
4) osoby /młodzież do 30 roku życia pozostające bez pracy – 81 osób (w tym 43 nowych uczestników),
5) rodziny wieloproblemowe korzystające z Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2017 – 2020 - 93 osoby (w tym 41 nowych uczestników),
6) osoby z zaburzeniami psychicznymi i wspólnie z nimi zamieszkujące oraz osoby spokrewnione zamieszkujące osobno spełniające kryteria zagrożenia wykluczeniem społecznym – 157 osób (w tym 62 nowych uczestników),
7) rodziny z dzieckiem niepełnosprawnym – 33 osoby (w tym 2 nowych uczestników),

8) rodziny z problemami opiekuńczo – wychowawczymi – 27 osób (w tym 5 nowych uczestników).

Projekt zakłada ustalenie Indywidualnej Ścieżki Reintegracji dla każdego uczestnika projektu po przeprowadzeniu indywidualnej diagnozy potencjałów, barier i potrzeb. W konsekwencji uczestnik otrzymuje wsparcie dostosowane do jego indywidualnej sytuacji życiowej, zgodne z potrzebami i możliwościami. Uzyskanie wsparcia następuje po podpisaniu umowy określającej cel i zasady współpracy w rozwiązywaniu trudnej sytuacji życiowej.

Dzięki wsparciu realizowanemu w ramach projektu „Bariery zamieniamy na szanse" w 2018 roku 138 uczestników uzyskało zatrudnienie, 95 uczestników uzyskało kwalifikacje po opuszczeniu projektu oraz 357 ukończyło udział w projekcie zgodnie z zaplanowaną ścieżką reintegracji.

W ramach projektu realizowano także zatrudnienie subsydiowane – to etap pracy trwający od 3 do 6 miesięcy, który zwiększa szanse uczestników projektu na utrzymanie w przyszłości pracy na wolnym rynku i trwałe opuszczenie systemu pomocy społecznej.

W roku 2018 z zatrudnienia subsydiowanego na pełny etat skorzystało 69 osób wykluczonych z rynku pracy, 51 spośród nich było nowymi uczestnikami wsparcia. Do tej formy zatrudnienia kierowane były osoby, które wymagały wsparcia trenera zatrudnienia monitorującego wykonywanie przez nich czynności zawodowych. Dzięki temu podnosili oni również swoje kompetencje społeczne, poprzez:

- kształcenie w praktyce nawyków i podejścia do obowiązków niezbędnych dla właściwego wykonywania czynności pracowniczych (punktualność, obowiązkowość, odpowiedzialność za wykonywane zadania, dokładność, rzetelność itp.),
- pracę nad rozwijaniem praktycznych kompetencji komunikacyjnych w kontaktach zawodowych, budowaniem relacji pracowniczych i relacji służbowych.

13.4 Nakłady finansowe w ramach projektu „Bariery zamieniamy na szanse"

- Łączna kwota środków przeznaczonych na realizację projektu w 2016 r. wyniosła 2 567 334,60 zł, z czego na zadania realizowane przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie wydatkowano 2 167 945,73 zł oraz na zadania zlecone podmiotom niepublicznym wydatkowano 399 388,87 zł;
- Łączna kwota środków przeznaczonych na realizację projektu w 2017 r. wyniosła 5 837 560,62 zł, z czego na zadania realizowane przez MOPS wydatkowano 4 246 866,71 zł oraz na zadania zlecone podmiotom niepublicznym 1 590 693,91 zł.
- Łączna kwota środków przeznaczonych na realizację projektu w 2018 r. wyniosła 6 485 245,92 zł, z czego na zadania realizowane przez MOPS wydatkowano 4 728 418,70 zł oraz na zadania zlecone podmiotom niepublicznym 1 756 827,22 zł.

13.5 Wnioski

Projekt realizowany jest od 1 maja 2016 r. do kwietnia 2019 r. Już na tym etapie można stwierdzić, iż w znacznym stopniu odpowiadał on na specyficzne potrzeby uczestników, poszerzając zakres oraz sposób świadczenia wsparcia udzielanego przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej. Przykładowo usługa asystenta rodziny z dzieckiem niepełnosprawnym jest pozytywnie oceniana przez odbiorców tej usługi. Zapotrzebowanie na tego rodzaju wsparcie wykracza poza zaplanowaną w projekcie liczbę uczestników, co może być podstawą do dalszych analiz i rozwijania w przyszłości tego rodzaju usług.

14 Działania w ramach projektu „Rodzicu, nie jesteś sam!”

Gmina Miejska Kraków w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój na lata 2014 – 2020, oś priorytetowa IV Innowacje społeczne i współpraca ponadnarodowa, działanie 4.3 Współpraca ponadnarodowa realizuje projekt pn.: „Rodzicu, nie jesteś sam!". Termin realizacji projektu: 1.10.2017 r. do 31.03.2020 r.

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej jako lider projektu wraz z Biurem ds. Ochrony Zdrowia Urzędu Miasta Krakowa rozpoczął realizację projektu 1.10.2017 r.

Celem projektu jest zaadaptowanie i wdrożenie rozwiązań w zakresie wsparcia młodych rodzin do prawidłowego wypełniania roli opiekuńczo – wychowawczej po urodzeniu dziecka.

Projekt Rodzicu, nie jesteś sam!” realizowany jest w ramach 6 etapów:

- Etap I czas trwania: 1.10.2017 r. – 31.01.2018 r.: jest okresem przygotowawczym.
- Na II etapie opracowane zostały przez Zespół Ekspercki rozwiązania w zakresie świadczenia usług w ramach testowania modelu. Istotą prac na tym etapie jest zoptymalizowanie sposobu udzielania wsparcia rodzinom, w celu rozwoju działań prewencyjnych przy wykorzystaniu międzysektorowego połączenia zasobów. Czas trwania: 1.02.2018 r. – 30.11.2018 r.
- Etap III obejmuje analizę efektów testowanego rozwiązania. Wynikiem uzyskanym na tym etapie jest pozyskanie opinii ekspertów merytorycznych oraz partnera ponadnarodowego. Czas trwania: 1.12.2018 r. – 28.02.2019 r.
- Etap IV związany jest z działaniami edukacyjnymi i szkoleniowymi, w których specjaliści realizujący ofertę pomocową, a także przedstawiciele administracji publicznej i organizacji pozarządowej, zostaną przygotowani do pilotażowego wdrażania opracowanych rozwiązań modelowych z zakresu udzielania wsparcia rodzinom małych dzieci. Czas trwania: 1.03.2019 r. – 31.03.2019 r.
- Na V etapie opracowane rozwiązania modelowe zostaną wdrożone do realizacji na terenie pięciu szpitali, przy wsparciu organizacji pozarządowej (FIRR) oraz ośrodka pomocy społecznej (MOPS w Krakowie). Testowanie modelu ma na celu praktyczną weryfikację wypracowanej procedury udzielania wsparcia oraz standardu jego udzielania. Czas trwania: 1.11.2019 r. – 31.12.2019 r.
- VI etap będzie dotyczył opracowania rekomendacji do wdrożenia modelu na terenie kraju, uwzględniając wyniki okresu jego testowania. Czas trwania: 1.01.2020 r. – 31.03.2020 r.

Projekt obejmuje wdrożenie modelu wczesnej, kompleksowej i interdyscyplinarnej opieki nad rodzicami z dzieckiem oraz edukację w kierunku propagowania właściwych postaw zdrowotnych, zmiany postawy wobec badań profilaktycznych z biernej na czynną, kontroli stanu zdrowia matki po porodzie i zdrowia dziecka w okresie niemowlęcym, pozyskiwania wiedzy na temat dostępności do świadczeń zdrowotnych przysługujących dziecku w przypadku niepełnosprawności wrodzonej lub nabytej, a także pomocy w realizacji wymaganych procedur prawnych czy organizacyjnych.

Finalnym efektem wdrożenia będzie uzyskanie przez rodziny dostępu do usług umożliwiających uzyskanie kompleksowej wiedzy i wsparcia pozwalających na dostosowanie życia codziennego do potrzeb małych dzieci (ze szczególnym uwzględnieniem dzieci z niepełnosprawnością) przy równoczesnym utrzymaniu aktywności społecznej i zawodowej rodziców.

W 2018 r. realizowane były 3 zadania określone w harmonogramie projektu:

1. Zadanie 1. Przygotowanie rozwiązania we współpracy z partnerem ponadnarodowym – diagnoza i analiza problemu – szczegółowe rozpoznanie w zakresie wczesnego wspomagania rodzin po urodzeniu dziecka.
2. Zadanie 2. Testowanie wypracowanego rozwiązania w 5 szpitalach działających na terenie Krakowa, posiadających oddziały położnicze. Czas trwania luty–listopad 2018 r.

W ramach zadania 2 (realizowanego na podstawie umowy partnerskiej z Fundacja Instytut Rozwoju Regionalnego), zgodnie z założeniami modelu wsparcia dla rodzin z dzieckiem do 3 roku życia, zrealizowano m. in. następujące działania:

1. Uruchomiono Stacjonarny Punkt Konsultacyjny oraz infolinię dla potencjalnych uczestników – zadanie realizowane na podstawie umowy partnerskiej z Fundacja Instytut Rozwoju Regionalnego.
2. Przygotowano i wdrożono narzędzie internetowe w postaci responsywnej strony internetowej www.rodzicuniejestessam.pl – zadanie realizowane na podstawie umowy partnerskiej z Fundacja Instytut Rozwoju Regionalnego.
3. Opracowano program i materiały szkoleniowe w zakresie: 1) Szkoleń dla rodziców dzieci z niepełnosprawnościami – szkolenia z zakresu niepełnosprawności ruchowej, intelektualnej, spektrum autyzmu, wzroku, słuchu. Przeprowadzono 2 testowe szkolenia dla rodziców. 2) Szkoleń z zakresu odpowiedzialnego ojcostwa. Przeprowadzono 2 testowe szkolenia dla rodziców.
4. Opracowano i rozdystrybuowano wśród Uczestników i Uczestniczek fazy testowania: „Informator dla Mamy i Taty" oraz poradnik „Po pierwsze dziecko".
5. W 5–ciu szpitalach (instytucjach testujących) odbywały się dyżury tzw. Przewodniczek.
6. Na terenie szpitali działały również Konsultantki ds. wczesnej pomocy rodzinie w instytucjach testujących, którymi były n/w położne, pielęgniarki ze szpitali.
7. Zrekrutowano 123 uczestników.
8. Przeprowadzono 1054 usługi realizowane przez n/w specjalistów:
   1) asystenta rodziny – 1693 h 6 min,
   2) psychologa – 355 h 43 min,
   3) pracownika socjalnego – 317 h 45 min,
   4) pielęgniarki pediatrycznej 170 h 21 min,
   5) dietetyka – 115 h 32 min,
   6) doradcy zawodowego – 53 h 41min.

3. Zadanie 3. Analiza efektów testowanego rozwiązania z uwzględnieniem opinii ekspertów merytorycznych oraz z uwzględnieniem wsparcia partnera ponadnarodowego.

14.1 Organizacje współrealizujące projekt

Projekt realizowany jest w partnerstwie z Fundacją Instytut Rozwoju Regionalnego (partner krajowy) oraz Urzędem ds. Socjalnych i Młodzieży we Frankfurcie nad Menem (partner ponadnarodowy).

W ramach projektu w proces wsparcia zaangażowane zostały niżej wymienione krakowskie szpitale, w których funkcjonują oddziały ginekologiczno–położnicze, tj.:

1) Szpital Specjalistyczny im. Stefana Żeromskiego SPZOZ w Krakowie,
2) Szpital Miejski Specjalistyczny im. Gabriela Narutowicza w Krakowie,
3) Szpital Specjalistyczny im. Ludwika Rydygiera w Krakowie sp. z o.o.,
4) Szpital Uniwersytecki w Krakowie,
5) Centrum Medyczne UJASTEK Sp. z o.o.

14.2 Kadra

W ramach kosztów bezpośrednich do projektu „Rodzicu, nie jesteś sam" zaangażowani zostali następujący pracownicy:

- z ramienia Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej: pracownik socjalny, asystent rodziny, doradca zawodowy, psycholog;
- z ramienia Centrum Medycznego UJASTEK Sp. z o.o.: dietetyk, pielęgniarka pediatryczna;

- z ramienia Fundacji Instytut Rozwoju Regionalnego: „przewodniczka”, pracownik Punktu Konsultacyjnego – specjalista ds. wsparcia rodzin, pracownika infolinii;
- z ramienia szpitali: konsultanci ds. wczesnej pomocy rodzinie.

14.3 Beneficjenci projektu

Adresatami wsparcia są kobiety w ciąży, rodzice dzieci w wieku 0 – 3 lat, a w szczególności rodziny, w których występują dysfunkcje wpływające na prawidłowe funkcjonowanie rodziny w podziale na trzy następujące grupy docelowe:

- rodzice dziecka w wieku 0 – 3 lat,
- rodzice dziecka z niepełnosprawnością w wieku 0 – 3 lat,
- kobiety w ciąży fizjologicznej i powikłanej przebywające na oddziałach ginekologiczno–położniczych.

14.4 Nakłady finansowe w ramach projektu „Rodzicu, nie jesteś sam!”

Łączna kwota środków przeznaczonych na realizację projektu przez MOPS w 2018 r. wynosiła: 219 211,42 zł, w tym 154 211,42 zł to wartość dofinansowania ze środków Unii Europejskiej.

14.5 Wnioski

Oferowane dotychczas wsparcie dla rodzin z małym dzieckiem na terenie Gminy Miejskiej Kraków jest w znacznej mierze łączone z działaniami podejmowanymi w sytuacjach wystąpienia trudności wpływających na funkcjonowanie rodziny lub zaburzeniami w zakresie realizacji jej funkcji, ma charakter naprawczy czy wręcz interwencyjny. Wykonana analiza funkcjonującego systemu wsparcia wykazała konieczność podjęcia działań o charakterze zapobiegawczym w ramach wczesnej pomocy z wykorzystaniem struktury sieciowej instytucji funkcjonujących na terenie Gminy Miejskiej Kraków. Z tego powodu wypracowywany w ramach projektu model wsparcia, którego wdrożenie planowane jest w latach 2019 – 2020 – oparty jest na zasadach wczesnej pomocy, a w szczególności ma charakter profilaktyczny.

15 Działania w ramach projektu „W sile wieku”

Projekt „W sile wieku” realizowany jest w okresie od 1 marca 2017 r. do 28 lutego 2020 r. i jest współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020. Wartość dotacji ze środków UE w latach 2017-2020 to 8 760 604,42 zł, natomiast całkowita wartość Projektu wynosi 9 450 490, 21 zł.

W ramach projektu uruchomiono 5 placówek – Klubów Samopomocy, zlokalizowanych w Dzielnicach Krakowa, na terenie których zdiagnozowano konieczność podniesienia jakości i dostępności usług opiekuńczych. Funkcjonowanie tego typu jednostek ma na celu przeciwdziałanie procesowi izolacji osób starszych w środowisku lokalnym oraz poprawę jakości i poziomu ich życia. Ponadto wsparcie udzielane rodzinom seniorów przyczynia się do zwiększenia ich wydolności opiekuńczych i pozwala na dalsze prawidłowe wypełnianie funkcji opiekuńczej nad osobą niesamodzielną.

Uczestnicy Klubów objęci są trzema rodzajami usług, tj.: 1) usługi opiekuńczo–pielęgnacyjne, w tym dwa posiłki dziennie (obiad i podwieczorek), pomoc zatrudnionych w Klubach opiekunów w podstawowych czynnościach życiowych, opiekę higieniczną; najbardziej potrzebującym został zapewniony dowóz z miejsca zamieszkania do i z Klubu. 2) usługi aktywizacyjno – usprawniające, w ramach których prowadzone są terapie zajęciowe – arteterapia, ergoterapia, muzykoterapia, choreoterapia, terapii rozrywkowa, ruchowa czy kulinarna; ponadto zapewniona jest organizacja czasu wolnego, udział w imprezach integracyjnych i wyjściach rekreacyjno-turystycznych; 3) usługi wspomagające, w ramach których Uczestnik Projektu może uzyskać wsparcie w postaci poradnictwa udzielonego przez zatrudnionych w placówkach specjalistów (logopeda, psycholog, pracownik socjalny), edukacji i informacji.

Udział w Projekcie jest bezpłatny.

W okresie od 1 stycznia 2018 r. do 31 grudnia 2018 r. wsparciem zostało objętych łącznie 143 Uczestników – w tym 32 w ramach Klubu Specjalistycznego i 111 w ramach Klubów Aktywizacyjnych. Ponadto z usług świadczonych w ramach Projektu skorzystało 44 opiekunów faktycznych.

Zgodnie z założeniami Projektu, Zespół Terapeutów zatrudnionych w Klubach opracowuje Indywidualny Plan Działania dla każdej osoby z pierwszej i drugiej grupy Beneficjentów. W powyższym dokumencie – przygotowywanym wspólnie z uczestnikiem, określone zostają działania krótkoterminowe i długoterminowe, modyfikowane w zależności od zmieniającej się sytuacji. W okresie od 1 stycznia 2018 r. do 31 grudnia 2018 r. opracowanych zostało 46 Indywidualnych Planów Działania. Jak wynika z założeń Projektu, działania określone w Planach podlegają ocenie nie rzadziej niż co pół roku. W roku 2018 opracowano 230 ocen Indywidualnych Planów Działania. Liczba osób, które osiągnęły i utrzymały optymalny poziom samodzielności i aktywności w roku 2018 wyniosła 43.

15.1 Infrastruktura

W ramach realizowanego Projektu uruchomione zostały 4 Kluby Samopomocy – Aktywizacyjne – w tym 1 prowadzony przez organizację pozarządową oraz 1 Klub Samopomocy – Specjalistyczny:

1. Klub Samopomocy–Specjalistyczny, os. Krakowiaków 2 – przeznaczony dla osób po przebytym udarze mózgu, cierpiących na Alzheimera lub inne choroby otępienne – zapewniający 20 miejsc,
2. Klub Samopomocy–Aktywizacyjny, ul. Okulickiego 51/279 – zapewniający 20 miejsc,
3. Klub Samopomocy–Aktywizacyjny, ul. Gdańska 5 – zapewniający 20 miejsc,
4. Klub Samopomocy–Aktywizacyjny, ul. Grzegórzecka 19/1 – zapewniający 20 miejsc,

5. Klub Samopomocy–Aktywizacyjny, ul. Bronowicka 19/5 – zapewniający 20 miejsc. Prowadzenie ww. placówki powierzono Stowarzyszeniu Pomocy Ludziom Starszym i Niepełnosprawnym im. Papieża Jana Pawła II z siedzibą w Krakowie, ul. Jana Sas – Zubrzyckiego 10.

   Wszystkie Kluby otwarte są od poniedziałku do piątku w godzinach od 7:00 do 17:00.

15.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zgodnie z założeniami Projektu, prowadzenie jednego z Klubów zostało powierzone organizacji pozarządowej – Stowarzyszeniu Pomocy Ludziom Starszym i Niepełnosprawnym im. Papieża Jana Pawła II z siedzibą w Krakowie, ul. Jana Sas – Zubrzyckiego 10.

15.3 Kadra

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie – 34 osoby w wymiarze 30,01 etatu oraz organizacji pozarządowej realizującej zadania w ramach Projektu – 7 osób w ramach 5,75 etatu.

15.4 Beneficjenci projektu

Beneficjentami Projektu są niesamodzielni mieszkańcy Krakowa, wymagający wsparcia w co najmniej jednej czynności dnia codziennego, tj.: 1) osoby, które ze względu na podeszły wiek (60+), stan zdrowia lub niepełnosprawność wymagają opieki lub wsparcia w związku z trudnościami w wykonywaniu podstawowych czynności dnia codziennego, 2) osoby niesamodzielne po przebytym udarze, cierpiące na chorobę Alzheimera oraz zespoły otępienne, które ze względu na podeszły wiek (60+), stan zdrowia lub niepełnosprawność wymagają specjalistycznej opieki, terapii lub wsparcia, 3) opiekunowie faktyczni osób niesamodzielnych.

15.5 Nakłady finansowe w ramach projektu „W sile wieku”

Łączna kwota środków wydatkowanych na realizację projektu w 2018 r. wyniosła 3 060 519,14 zł, z czego na zadania realizowane przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie – 2 532 307,34 zł w tym ze środków własnych – 250 853,52 zł oraz na zadania zlecone podmiotom niepublicznym – 528 211,80 zł.

15.6 Wnioski

Na podstawie analizy realizacji Projektu w okresie od 2017 – 2018 roku można stwierdzić, iż przedsięwzięcie odpowiada na specyficzne potrzeby mieszkańców Gminy Miejskiej Kraków. W Krakowie coraz liczniejszą grupą stanowią osoby w wieku poprodukcyjnym – w tym osoby, których stan zdrowia pogarsza się z uwagi na postępujący proces starzenia. Prowadzony w ramach Projektu proces rekrutacji wykazał duże zapotrzebowanie na ośrodki, mogące zapewnić opiekę i wsparcie osobom po przebytym udarze, cierpiącym na chorobę Alzheimera lub zespoły otępienne. Uruchomiony w ramach Projektu Klub Specjalistyczny, zapewniający 20 miejsc nie zaspokaja w całości potrzeb krakowskich seniorów cierpiących na wymienione powyżej schorzenia. Zatem zasadnym wydaje się dalsze podejmowanie działań mających na celu tworzenie kolejnych ośrodków, które obejmą wsparciem większą liczbę osób starszych, wymagających specjalistycznej opieki, przy jednoczesnym utrzymaniu ich w dotychczasowym środowisku.

Zauważalny jest również stopniowy wzrost świadomości osób starszych, iż osiągnięcie wieku emerytalnego nie musi być równoznaczne ze znacznym ograniczeniem aktywności

społecznej. W związku z powyższym, Kluby Samopomocy – Aktywizacyjne, jako nowe miejsca gdzie seniorzy mogą rozwijać swoją aktywność, powinny stanowić istotny element w systemie wsparcia osób starszych

16 Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie działa na podstawie Statutu przyjętego Uchwałą NR CX/1682/14 Rady Miasta Krakowa z dnia 25 czerwca 2014 r. oraz Regulaminu Organizacyjnego zatwierdzonego Zarządzeniem nr 2966/2016 Prezydenta Miasta Krakowa z dnia 8 listopada 2016 roku *(tekst wraz ze zmianami dostępny na stronie www.mops.krakow.pl).*

MOPS w Krakowie realizuje zadania wynikające z:

- ustawy o pomocy społecznej;
- ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej;
- ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych;
- ustawy o zatrudnieniu socjalnym;
- ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie;
- ustawy o systemie oświaty.
- ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych;
- ustawy o ochronie zdrowia psychicznego;
- ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie;
- ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy;
- ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi;
- ustawy o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci;
- ustawy o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem".

W 2018 r. wsparciem MOPS zostało objętych około 5% mieszkańców Krakowa. Z pomocy MOPS skorzystało 36 859[105] osób, w tym: 33 155[106] to osoby korzystające ze świadczeń pomocy społecznej, 2 139 to uczniowie objęci pomocą materialną o charakterze socjalnym (stypendia, zasiłki szkolne, wyprawka szkolna), 4 329[107] to osoby, które skorzystały z indywidualnego dofinansowania w ramach zadań z zakresu rehabilitacji społecznej osób niepełnosprawnych, finansowanych ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.

MOPS w Krakowie w 2018 r., w ramach prowadzonych postępowań administracyjnych w sprawie świadczeń, wydał 142 770 decyzji administracyjnych[108].

MOPS realizuje zadania w ramach działań własnych oraz koordynacji i nadzoru nad 43 placówkami publicznymi i 147 niepublicznymi (wg stanu na dzień 31 grudnia 2018 r.). Placówki te to: domy pomocy społecznej, ośrodki wsparcia dla osób starszych, kluby samopomocy, środowiskowe domy samopomocy, mieszkania chronione, placówki opiekuńczo – wychowawcze, placówki wsparcia dziennego, placówki specjalistycznego poradnictwa, ośrodek interwencji kryzysowej, specjalistyczny ośrodek wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, kluby integracji społecznej, warsztaty terapii zajęciowej, centra integracji społecznej, schroniska, noclegownie i ogrzewalnie dla osób bezdomnych.

Zadania publiczne Gminy Miejskiej Kraków w sferach:

– pomocy społecznej, w tym pomocy rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej oraz wyrównywania szans tych rodzin i osób;
– wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej;
– działalności na rzecz integracji i reintegracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem;
– działalności charytatywnej

[105] Liczby nie sumują się, gdyż dana osoba mogła być objęta wsparciem w więcej niż jednej z wymienionych grup.
[106] Źródło: POMOST Std.
[107] Źródło: TYLDA
[108] Źródło: SWP MOPS. Liczba nie zawiera świadczeń finansowanych ze środków PFRON.

mogą być zlecane do realizacji podmiotom niepublicznym (organizacjom pozarządowym i innym podmiotom określonym w ustawie o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie). Formy zlecania to: powierzenie realizacji zadania wraz z udzieleniem dotacji na finansowanie jego realizacji oraz wspieranie realizacji zadań publicznych, wraz z udzieleniem dotacji na dofinansowanie ich realizacji.

Zgodnie z ustawą o finansach publicznych, środki finansowe ujęte mogą być wyłącznie w planie finansowym Urzędu Miasta i w związku z tym to Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia UMK (do 31 grudnia 2018 r. Wydział Spraw Społecznych UMK), przekazuje je wykonawcom zleceń (podmiotom niepublicznym). Natomiast Dyrektor MOPS, na podstawie pełnomocnictwa Prezydenta Miasta Krakowa, ogłasza i rozstrzyga konkursy na realizację zadań. Do zadań MOPS należy realizacja umów, w tym kontrola realizowanych przez podmioty niepubliczne zadań oraz ich rozliczanie.

16.1 Kadra Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie

Według stanu na 31 grudnia 2018 r. w Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej były zatrudnione 763 osoby w wymiarze 751,66 etatu, w tym w realizowanych projektach:

- 39 osób na 31,35 etatach (w tym jeszcze 4 asystentów rodziny zatrudnionych na 2,1 etatach) to personel projektu „Bariery zamieniamy na szanse" (wynagrodzenie współfinansowane ze środków europejskich);
- 33 osoby na 29,6 etatach to personel projektu „W sile wieku", (wynagrodzenie współfinansowane ze środków europejskich dla 22 osób na 21,5 etatach);
- 3 osoby na 0,5 etatu to personel projektu pn. „Rodzicu, nie jesteś sam!" (wynagrodzenie współfinansowane ze środków europejskich).

Wśród osób zatrudnionych w MOPS w Krakowie 53% stanowią pracownicy socjalni (bez uwzględnienia pracowników przebywających na urlopach wychowawczych i bezpłatnych). Pozostałe osoby to przede wszystkim pracownicy działów merytorycznych. Spośród 404 pracowników socjalnych, 76,7% świadczy pracę w środowisku.

Pozostałe osoby to przede wszystkim pracownicy działów merytorycznych oraz osoby zatrudnione w ramach:

- zatrudnienia subsydiowanego (wynagrodzenie współfinansowane ze środków europejskich) 11 osób (uczestnicy projektu) na 11 etatach; *(szerzej o projekcie zob. rozdział 13);*
- programu oddłużanie – 7 osób na 7 etatach;
- „Resortowego programu wspierania rozwoju rodzinnej pieczy zastępczej na rok 2018 asystent rodziny i koordynator rodzinnej pieczy zastępczej" (wynagrodzenie współfinansowane) – 31 asystentów rodziny na 29,23 etatu (w tym 4 wyżej wymienionych z projektu) oraz 22 koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej na 21,88 etatach.

Tabela: Zatrudnienie w MOPS wg stanowisk – stan na 31 grudnia danego roku

WYSZCZEGÓLNIENIE	OGÓŁEM*					
	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Ogółem:	691	684	693	755	796	763
z tego: dyrektor	1	1	1	1	1	1
zastępcy dyrektora	2	2	2	3	3	3
pracownicy socjalni ogółem	402	400	410	405	402	404
z tego: starszy specjalista pracy socjalnej	7	8	8	7	9	13
specjalista pracy socjalnej	83	88	93	102	99	95
starszy pracownik socjalny	146	143	145	146	135	132
pracownik socjalny	166	160	161	149	159	164

pracownicy socjalni świadczący pracę w środowisku w tym koordynatorzy rpz** oraz AR**	326	306	290	359	364 (314+20 +30)	363(310+2 2+31)
pozostali pracownicy	286	281	280	346	340	355

*wykaz nie uwzględnia pracowników przebywających na urlopach wychowawczych i bezpłatnych
**koordynatorzy rodzinnej pieczy zastępczej
** Asystenci Rodzin
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Ponad 77% pracowników MOPS (w tym tych przebywających na urlopach wychowawczych i bezpłatnych) to osoby legitymujące się wyższym wykształceniem, w tym 11,5% stanowią pracownicy, którzy mają ukończone także studia podyplomowe. Wykształceniem policealnym legitymuje się 16,1% ogółu pracowników (stan na 31 grudnia 2018 r.). W Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej w Krakowie stale obserwuje się proces doskonalenia zawodowego i tym samym stale wzrasta poziom wykształcenia pracowników Ośrodka. W stosunku do roku 2017 wskaźnik zatrudnienia osób z wykształceniem wyższym zwiększył się o ponad 5%.

W MOPS zatrudnionych było 48 osób z orzeczonym stopniem niepełnosprawności. Przez cały rok wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych wynosił ponad 6% w stosunku do ogółu zatrudnienia, co zwalnia MOPS z obowiązku ponoszenia wpłat na rzecz PFRON.

W roku 2018 w Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej w Krakowie 118 studentów krakowskich uczelni, odbyło łącznie 4 253 godzin praktyk studenckich.

W 2017 r. pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie brali udział łącznie w ponad 107 szkoleniach, warsztatach i konferencjach. Środki finansowe z przeznaczeniem na realizację szkoleń wyniosły 90 383,12 zł. Dodatkowo w MOPS przeprowadzono superwizję, w których uczestniczyło łącznie 161 pracowników socjalnych i asystentów rodziny. Na ten cel przeznaczono łącznie kwotę w wysokości 57 203,23 zł .

16.2 Plan wydatków Sytemu Pomocy Społecznej w latach 2017 – 2018

2017 rok

Zadania GMK realizowane przez MOPS i jednostki publiczne	Wykonanie 31 grudnia 2017 r.
wydatki bieżące	**285 545 310,00 zł**
środki własne	208 505 822,00 zł
dotacja z budżetu państwa	71 716 554,00 zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	5 322 934,00 zł
wydatki inwestycyjne	**25 436 969,00 zł**
środki własne	23 656 665,00 zł
dotacja z budżetu państwa	– zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	1 780 304,00 zł
Suma	**310 982 279,00 zł**

Zadania GMK realizowane przez publiczne jednostki pomocy społecznej	Wykonanie 31 grudnia 2017 r.
wydatki bieżące, w tym:	**136 169 328 zł**
środki własne	116 272 874 zł
dotacja z budżetu państwa	19 711 755 zł

dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	184 699,00 zł
wydatki inwestycyjne, w tym:	**15 942 650 zł**
środki własne	15 909 564 zł
dotacja z budżetu państwa	– zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	33 086,00
Suma	**152 111 978,00 zł**

Zadania GMK realizowane przez MOPS	Wykonanie 31 grudnia 2017 r.
wydatki bieżące, w tym:	**149 375 982 zł**
środki własne	92 232 948 zł
dotacja z budżetu państwa	52 004 799 zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	5 138 235 zł
wydatki inwestycyjne, w tym:	**9 494 319 zł**
środki własne	7 747 101 zł
dotacja z budżetu państwa	– zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	1 747 218 zł
Suma	**158 870 301 zł**

Zadania GMK realizowane przez organizacje pozarządowe w ramach dotacji ujętych w planie finansowym UMK (Wydział Spraw Społecznych)

	Wykonanie 31 grudnia 2017 r.
wydatki bieżące	**68 245 385,26 zł**
środki własne	56 087 801,41 zł
dotacja z budżetu państwa	9 958 358,91 zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	2 199 224,94 zł
wydatki inwestycyjne	**58 896,00 zł**
środki własne	0,00 zł
dotacja z budżetu państwa	0,00 zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	58 896,00 zł
Łącznie:	**68 304 281,26 zł**

Zadania GMK realizowane przez MOPS ze środków PFRON (środki PFRON nie są ujmowane w budżecie Miasta ani w planach finansowych jednostek budżetowych)

Zadania GMK realizowane przez MOPS ze środków PFRON	Wykonanie na 31 grudnia 2017 r.
Zadania z zakresu rehabilitacji zawodowej*	637 386 zł
Zadania z zakresu rehabilitacji społecznej, w tym:	**15 810 244 zł**

1	dofinansowanie kosztów działania warsztatów terapii zajęciowej	8 961 695 zł
2	dofinansowanie uczestnictwa osób niepełnosprawnych i ich opiekunów w turnusach rehabilitacyjnych	1 799 116 zł
3	dofinansowanie sportu, kultury, rekreacji i turystki osób niepełnosprawnych	173 581 zł
4	dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze przyznawane osobom niepełnosprawnym na podstawie odrębnych przepisów	2 856 827 zł
5	dofinansowanie likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych w związku z indywidualnymi potrzebami osób niepełnosprawnych	2 006 366 zł
6	dofinansowanie usług tłumacza języka migowego lub tłumacza – przewodnika	12 659 zł
Suma		**16 447 630 zł**

*zadanie realizowane przez Grodzki Urząd Pracy

2018

Zadania GMK realizowane przez MOPS i jednostki publiczne	Wykonanie 31 grudnia 2018 r.
wydatki bieżące	**304 377 841 zł**
środki własne	228 442 965 zł
dotacja z budżetu państwa	69 524 882 zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	6 409 994 zł
wydatki inwestycyjne	**29 695 359 zł**
środki własne	24 518 839 zł
dotacja z budżetu państwa	–
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	5 176 520 zł
Suma	**334 073 200 zł**

Zadania GMK realizowane przez publiczne jednostki pomocy społecznej	Wykonanie 31 grudnia 2018 r.
wydatki bieżące, w tym:	**151 251 771 zł**
środki własne	130 296 429 zł
dotacja z budżetu państwa	20 707 628 zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	247 714 zł
wydatki inwestycyjne, w tym:	**13 495 107 zł**
środki własne	13 495 107 zł
dotacja z budżetu państwa	–
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	–
Suma	**164 746 878 zł**

Zadania GMK realizowane przez MOPS	Wykonanie 31 grudnia 2018 r.

wydatki bieżące, w tym:	**153 126 070 zł**
środki własne	98 146 536 zł
dotacja z budżetu państwa	48 817 254 zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	6 162 280 zł
wydatki inwestycyjne, w tym:	**16 200 252 zł**
środki własne	11 023 732 zł
dotacja z budżetu państwa	–
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	5 176 520 zł
Suma	**169 326 322 zł**

Zadania GMK realizowane przez organizacje pozarządowe w ramach dotacji ujętych w planie finansowym UMK (Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia UMK)

	Wykonanie 31 grudnia 2018 r.
Łącznie, w tym:	**75 276 659,46 zł**
wydatki bieżące	**75 276 659,46 zł**
środki własne	60 520 469,63 zł
dotacja z budżetu państwa	12 383 134,03 zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	2 373 055,80 zł

Zadania realizowane przez MOPS ze środków PFRON (środki PFRON nie są ujmowane w budżecie Miasta ani w planach finansowych jednostek budżetowych)

Zadania GMK realizowane przez MOPS ze środków PFRON		Wykonanie na 31 grudnia 2018 r.
Zadania z zakresu rehabilitacji zawodowej*		566 430 zł
Zadania z zakresu rehabilitacji społecznej, w tym:		**16 353 455 zł**
1	dofinansowanie kosztów działania warsztatów terapii zajęciowej	9 297 909 zł
2	dofinansowanie uczestnictwa osób niepełnosprawnych i ich opiekunów w turnusach rehabilitacyjnych	1 799 999 zł
3	dofinansowanie sportu, kultury, rekreacji i turystki osób niepełnosprawnych	137 881 zł
4	dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze przyznawane osobom niepełnosprawnym na podstawie odrębnych przepisów	3 048 454 zł
5	dofinansowanie likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych w związku z indywidualnymi potrzebami osób niepełnosprawnych	2 063 037 zł
6	dofinansowanie usług tłumacza języka migowego lub tłumacza – przewodnika	6 175 zł
Suma		**16 919 885 zł**

*zadanie realizowane przez Grodzki Urząd Pracy

W roku 2018 MOPS pozyskał następujące środki ze źródeł zewnętrznych:

- Program Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej pn. „Program asystent rodziny i koordynator rodzinnej pieczy zastępczej na rok 2018" – uzyskano dofinansowanie w kwocie 1 306 564,43 zł.
- Projekt pn. „Aktywni zawodowo – aktywni społecznie" uzyskał akceptację w konkursie ogłoszonym 30 listopada 2017 r. przez Małopolskie Centrum Przedsiębiorczości w ramach 9. Osi Priorytetowej – Region Spójny Społecznie Regionalnego Programu Operacyjnego

Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020. Całkowita wartość projektu wynosi 10 420 533,18zł, w tym uzyskane dofinansowanie 8 857 453,20 zł.

16.3 Infrastruktura lokalowa w zarządzie MOPS oraz zadania inwestycyjne

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej pozyskuje lokale i nieruchomości w celu realizacji własnych zadań oraz zadań powierzanych innym podmiotom do realizacji.

Na koniec 2018 r. MOPS posiadał tytuł prawny do 84 lokali, budynków i nieruchomości o łącznej powierzchni 24 231,53 m^2, w tym:

1) Środowiskowy Dom Samopomocy: 1 lokal o łącznej powierzchni 189,85 m^2,
2) Mieszkania chronione: część budynku, w którym realizowane są również dwa inne zadnia oraz 13 lokali o łącznej powierzchni 1 416,40 m^2, w tym: 6 dla osób bezdomnych, 3 dla usamodzielniających się wychowanków, 1 dla kobiet z dziećmi, 1 dla osób starszych oraz 3 dla osób z zaburzeniami psychicznymi,
3) Placówka wsparcia dziennego: 1 lokal o powierzchni 114,99 m^2,
4) Placówki opiekuńczo–wychowawcze: 5 budynków i 4 lokale, łączna powierzchnia lokali i budynków wynosi 1 865,91 m^2,
5) Pomieszczenia, w których organizowane są spotkania małoletnich umieszczonych w zawodowych rodzinach zastępczych oraz rodzinnych domach dziecka z ich rodzicami biologicznymi: 1 lokal o powierzchni 53,93 m^2,
6) Warsztaty Terapii Zajęciowej: część budynku użytkowanego wspólnie przez komórkę organizacyjną MOPS i WTZ, powierzchnia 655,55 m^2,
7) Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie: 1 budynek, w którym realizowane są też dwa inne zadania pomocy społecznej, powierzchnia 731,19 m^2,
8) Ośrodek terapii i poradnictwa: 210,03 m^2 – 1 lokal, wspólny z pomieszczeniami przeznaczonymi na inne zadania,
9) Domy Pomocy Społecznej: 1 nieruchomość, powierzchnia użytkowa budynku 1 401,70 m^2,
10) Ośrodki, schroniska i noclegownie dla osób bezdomnych: 3 budynki w całości oraz części 2 kolejnych obiektów (w jednym realizowane są dwa zadania pomocy społecznej, w drugim znajduje się warsztat KIS), łączna powierzchnia wynosi 3 124,88 m^2,
11) Kluby Samopomocy, skierowane do osób powyżej 60 roku życia, w tym: Klub Samopomocy – Specjalistyczny dla osób po przebytym udarze mózgu, lub chorobą Alzhaimera lub z innymi zespołami otępiennymi (lokal wspólny z pomieszczeniami przeznaczonymi na inne zadania) oraz 3 Kluby Samopomocy – Aktywizacyjne zapewniające dzienną opiekę i aktywizację w celu podtrzymania optymalnego stanu psychofizycznego, o łącznej powierzchni 606,26 m^2,
12) Nieruchomości przeznaczone na przeprowadzenie inwestycji dotyczącej budowy placówki opiekuńczo–wychowawczej dla dzieci i młodzieży oraz drogi wewnętrznej o powierzchni 2 928,29 m^2,
13) Lokale, w których mieszczą się programy aktywności lokalnej: 13 lokali o łącznej powierzchni 1 169,78 m^2,
14) Komórki organizacyjne MOPS: 28 lokali o łącznej powierzchni użytkowej 8 978,31 m^2, w tym powierzchnia bez piwnic, składnic akt i magazynów 6 398,95 m^2 (powierzchnia magazynów/składnic akt/piwnic: 2 579,36 m^2) – w trzech budynkach oprócz komórek organizacyjnych MOPS, warsztatu reintegracji zawodowej i społecznej oraz składnicy akt realizowanych jest jeszcze pięć zadań pomocy społecznej oraz w dwóch lokalach oprócz składnicy akt realizowane są dwa zadania pomocy społecznej,
15) Lokale i budynki w trakcie adaptacji i przekształcania na potrzeby zadań powierzanych innym podmiotom do realizacji: 1 lokal o łącznej powierzchni 142,29 m^2,
16) Lokale i budynki z przeznaczeniem do adaptacji i przekształcania na potrzeby:
    a) komórek organizacyjnych MOPS: 1 lokal o powierzchni 77,63 m^2,

b) zadań powierzanych innym podmiotom do realizacji: 3 lokale o łącznej powierzchni 564,54 m^2.

W ramach zadań inwestycyjnych podjęto następujące działania:

1) Modernizacja wind w Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej w lokalach przy ul. Józefińskiej 14 oraz na os. Teatralnym 24. Łączny koszt inwestycji wyniósł 74 305,54 zł.
2) Wykonanie dokumentacji projektowej i modernizacja sieci logicznej w lokalu przy ul. Józefińskiej 14 oraz budowa sieci logicznej w lokalu przy ul. Mazowieckiej 4–6. Łączny koszt inwestycji 219 622,33 zł.
3) Modernizacja budynku Schroniska i Noclegowni dla bezdomnych mężczyzn przy ul. Makuszyńskiego 19a. W ramach inwestycji w 2018 roku wykonano część prac dotyczących zaprojektowania i wybudowania windy osobowej przystosowanej do swobodnego przewozu łóżek z chorymi, wykonania i montażu konstrukcji zabezpieczającej chodnik wzdłuż budynku oraz odnowienia części elewacji przedmiotowego obiektu. Łączny koszt inwestycji wyniósł 476 648,06 zł. Zgodnie z Uchwałą Nr III/43/18 Rady Miasta Krakowa z dnia 19 grudnia 2018 r. w sprawie wydatków, które nie wygasają z upływem roku budżetowego 2018, na przedmiotowe zadanie została zagwarantowana kwota 250 000,00 zł. Ostateczny termin dokonania ww. wydatków upływa z dniem 30 czerwca 2019 r.
4) Przebudowa i zmiana sposobu użytkowania budynku przy ul. Naczelnej 12 (I etap). W ramach inwestycji wykonano roboty ogólnobudowlane, w zakresie instalacji sanitarnej, ciepłowniczej i elektrycznej. Łączny koszt inwestycji wyniósł 414 008,74 zł.
5) Opracowanie kompletnej dokumentacji projektowej oraz wykonanie robót budowlanych w zakresie budowy placówki opiekuńczo-wychowawczej przy ul. Tynieckiej w Krakowie (kontynuacja zadania rozpoczętego w 2017 r.). Łączny koszt inwestycji wyniósł 1 368 999,95 zł. Zgodnie z Uchwałą Nr III/43/18 Rady Miasta Krakowa z dnia 19 grudnia 2018 r. w sprawie wydatków, które nie wygasają z upływem roku budżetowego 2018, na przedmiotowe zadanie została zagwarantowana kwota 300 000,00 zł. Wykonanie robót budowlanych w terminie do dnia 30 czerwca 2019 r.
6) Termomodernizacja w ramach realizowanego przez MOPS projektu pn. „Termomodernizacja budynków, w których realizowane są zadania pomocy społecznej", dofinansowanego ze środków Unii Europejskiej. W 2018 roku rozpoczęto i realizowano prace w następujących budynkach:

Tabela: Budynki, w których realizowana była termomodernizacja[7)]

Budynek / Koszt	Rok zakończenia robót	Koszt robót w 2018 roku	Koszt robót – środki własne	Koszt robót – środki ze źródeł zagranicznych UE
Dom Pomocy Społecznej os. Sportowe 9 *	2017	199 966,06 zł	199 966,06 zł	- zł
Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza al. Pod Kopcem 10a *	2017	539 855,61 zł	292 825,53 zł	247 030,08 zł
Dom Pomocy Społecznej os. Hutnicze 5 *	2017	441 356,09 zł	237 794,92 zł	203 561,17 zł
Interwencyjna Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza os. Willowe 19 *	2017	1 462,16 zł	584,86 zł	877,30 zł
Warsztaty Terapii Zajęciowej ul. Cechowa 142 *	2017	292 465,57 zł	137 350,82 zł	155 114,75 zł
Dom Pomocy Społecznej ul. Krakowska 53 *	2017	208 921,21 zł	90 747,19 zł	118 174,02 zł
Dom Pomocy Społecznej ul. Krakowska 47	2018	948 149,65 zł	555 959,83 zł	392 189,82 zł

Dom Pomocy Społecznej ul. Babińskiego 25	2018	1 124 313,60 zł	693 190,50 zł	431 123,10 zł
Ośrodek Interwencji Kryzysowej ul. Radziwiłłowska 8b	2018	1 158 849,28 zł	762 013,18 zł	396 836,10 zł
Dom Pomocy Społecznej ul. Nowaczyńskiego 1 (3 budynki)	2018	5 610 599,40 zł	4 087 944,63 zł	1 522 654,77 zł
Dom Pomocy Społecznej ul. Łanowa 43 A i B (2 budynki)	2018	2 291 288,18 zł	1 717 456,98 zł	573 831,20 zł
Dom Pomocy Społecznej ul. Chmielowskiego 6	2018	1 007 386,59 zł	418 931,05 zł	588 455,54 zł
Dom Pomocy Społecznej ul. Łanowa 43e	2018	1 494 722,01 zł	1 182 502,42 zł	312 219,59 zł
Tabliczki pamiątkowe (promocja UE)	–	4 809,30 zł	4 809,30 zł	- zł
Koszty pośrednie	–	390 755,29 zł	156 302,73 zł	234 452,56 zł
Całkowity koszt		**15 714 900 zł**	**10 538 380 zł**	**5 176 520 zł**

* Budynki, w których roboty budowlane zakończyły się w 2017 roku, ale ostatnie płatności były wykonane w 2018 roku.

Całkowity koszt zadania w 2018 roku wyniósł 15 714 900,00 zł (w tym 10 538 380,00 zł to środki własne Gminy Miejskiej Kraków oraz 5 176 520,00 zł to środki pochodzące ze źródeł zagranicznych – UE).

W ramach remontów bieżących wykonano remonty pomieszczeń biurowych w: lokalu Zespołu do spraw Rodzinnej Pieczy Zastępczej przy ul. Piłsudskiego 29, lokalu Działu Pomocy Dzieciom przy ul. Limanowskiego 13, lokalu Klubu Integracji Społecznej na os. Górali 19 oraz lokalu MOPS przy ul. Józefińskiej. Ponadto wykonano remonty bieżące w budynkach pozostających w trwałym zarządzie MOPS: przy ul. Deszczowej 5, przy ul. Bardosa 9, przy ul. Makuszyńskiego 19a oraz na os. Krakowiaków 46. Łączny koszt przeprowadzonych remontów wyniósł 701 301,94 zł.

Dokonano również zakupów inwestycyjnych na kwotę 289 767,09 zł.